

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด
ในจังหวัดสมุทรสงคราม

THE MANAGEMENT MODEL FOR BUDDHIST CULTURAL TOURISM OF
MONASTERIES IN SAMUTHSONGKRAM PROVINCE

พระเอกลักษณ์ อชิต (นททอง)

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๒

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด
ในจังหวัดสมุทรสงคราม

พระเอกลักษณ์ อชิโต (นทอง)

ดุชนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๒

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

The Management Model for Buddhist Cultural Tourism of
Monasteries in Samuthsongkram Province

Phra Ekkalak Ajito (Noktong)

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirements for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2019

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุขฎิณีพนธ์
เรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม” เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระมหาสมบรูณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบดุขฎิณีพนธ์

(พระเมธาวิณ์ยรส, รศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

(รศ.ดร.สุวิณ์ รักสตัย)

กรรมการ

(พระอุดมสิทอินยัก, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(ดร.ประเสริฐ ธิลา)

กรรมการ

(พระมหากชฎฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมดุขฎิณีพนธ์

ดร.ประเสริฐ ธิลา

ประธานกรรมการ

พระมหากชฎฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระเอกัถษณ์ อชิต)

- ชื่อคุณิพนธ์** : รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม
- ผู้วิจัย** : พระเอกักษณ์ อชีโต (นททอง)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
- คณะกรรมการควบคุมคุณิพนธ์**
- : อาจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิลาว, พธ.บ. (บริหารรัฐกิจ), พธ.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์), พธ.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์)
 - : พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ. ดร., พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๒ ธันวาคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ ๑. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ๒. เพื่อศึกษากระบวนการในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ๓. เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เอกสาร นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาและการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๙ รูป/คน ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบพรรณนาความ โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ รวมทั้งการสนทนากลุ่มเฉพาะ กับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๑๒ รูป/คน เพื่อยืนยันรูปแบบที่สร้างขึ้น และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการวิจัยเชิงสำรวจ จากการแจกแบบสอบถาม กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๑๑ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพทั่วไปการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงครามพบว่า วัดในจังหวัดสมุทรสงครามร่วมกับหน่วยงานราชการและชุมชนในการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีไทย มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา และการเผยแพร่หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาผ่านการท่องเที่ยว มีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์อุทยาน ร.๒ และบุคคลสำคัญ พระสงฆ์และประชาชนทั่วไปมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๑$, S.D. = ๐.๗๖๐) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒. กระบวนการในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า การบริหารจัดการต้องมาจากความต้องการและความพร้อมของคนในชุมชนทำในรูปแบบของคณะกรรมการร่วมมือพัฒนาในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว เช่น การจัดศูนย์บริการการท่องเที่ยวพัฒนารายการหรือโปรแกรมนำนักท่องเที่ยวไปชุมชนเพื่อเสนอนักท่องเที่ยว จัดแบ่งหน้าที่การให้บริการตามความถนัดของแต่ละฝ่าย และคำนึงถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมไว้พร้อมๆ กับการรับผิดชอบดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชน และพัฒนาวัดสร้างเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบนพื้นฐานของการเรียนรู้ร่วมกัน รวมถึงนำองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์หรือเทคโนโลยีมาพัฒนาและส่งเสริมวัดในด้านที่ดี และดูแลทรัพยากรที่มีอยู่ของวัดให้คงอยู่ในสภาพที่ดี มีการบริหารจัดการทั้งด้านการเงิน บุคลากร การดูแลสถานที่หรือโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ และมีการพัฒนาปรับปรุงเพื่อประโยชน์ของวัดอย่างแท้จริง

๓. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ๑) **การจัดการด้านแหล่งเรียนรู้** มีสถานที่เด่น สวยงาม ไม่ซ้ำกับสถานที่ใด และปรุงแต่งด้วยคำคม และใช้ภาษาในการสื่อสารสละสลวย ที่สามารถกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของสถานที่มีแหล่งอ้างอิงที่ชัดแจ้ง และมีป้ายบอกประชาสัมพันธ์แผ่นพับ ความเป็นมาของสถานที่นั้นๆ อย่างชัดเจน พร้อมทั้งยังมีการอบรมบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ ๒) **การจัดการด้านภูมิทัศน์** มีสถานที่อันสงบเพื่อกลมกลืนจิตใจของประชาชนให้หันมาเข้าวัด และยัง คำนึงถึงความสะอาดสบายแก่ผู้ที่เข้ามาภายในวัด มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบวงจร พร้อมทั้งมีสถานที่ที่สะอาด สวยงาม มีต้นไม้ ร่มรื่น และ สรรหาความสมบูรณ์ เช่น แหล่งของกิน ของฝากและของที่ระลึก เพื่อบริการนักท่องเที่ยว ๓) **การจัดการด้านการบริการพื้นฐาน** มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำงานในวัดนั้นๆ และมีความจำเป็น จัดงบประมาณในการจัดการให้เหมาะสม พร้อมทั้ง เตรียมวัสดุอุปกรณ์อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่มายังสถานที่นั้นๆ และ มีการจัดการที่เป็นระบบมีการวางแผนแบ่งงานหน้าที่อย่างชัดเจน ๔) **การจัดการด้านความปลอดภัย** ใช้เทคโนโลยีตรวจสอบถึงความปลอดภัย ตั้งแต่ กล้องวงจรปิด เครื่องสแกนวัตถุ สงสัย และมีการนำเทคโนโลยีการประชาสัมพันธ์อัตโนมัติ เพื่อสื่อสารความเข้าใจภาษาไทยและต่างประเทศ ถึงประวัติความเป็นมาของสถานที่แบบเจาะลึก และยัง คำนึงถึงเจ้าหน้าที่ มีการบริการทั่วถึงในทุกๆ ด้าน

Dissertation Title : The Management Model for Buddhist Cultural Tourism of Monasteries in Samuthsongkram Province

Researcher : Phra Ekkalak Ajito (Noktong)

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Management)

Dissertation Supervisory Committee

: Dr.Prasert Thilao, B.A. (Public Administration), M.A. (Public Administration), Ph.D. (Public Administration)

: Phramaha Krisada Kittisobhano, Asst. Prof. Dr. (Buddhist Management), M.A. (Buddhist Management), Ph.D. (Buddhist Management)

Date of Graduation : December 2, 2016

Abstract

Objectives of this research were 1. To study the general condition of the Management Model for Buddhist Cultural Tourism of Monasteries in Samuthsongkram Province 2. To study the process in the Management Model for Buddhist Cultural Tourism of Monasteries in Samuthsongkram Province and 3. To propose the Management Model for Buddhist Cultural Tourism of Monasteries in Samuthsongkram Province.

Methodology was the mixed methods: The qualitative method collected data from document and 19 key informants with in-depth-interview. Data were systematically categorized and connected for relationship and concluded for analysis by inductive method and then concluded into a model, then submitted to 12 participants to confirm the constructed model. The quantitative research collected data with questionnaires from 311 samples, analyzed data with descriptive statistics: frequency, percentile, mean and standard deviation, SD.

Findings were as follows:

1 The general condition of the Management Model for Buddhist Cultural Tourism of Monasteries in Samuthsongkram Province was found that monasteries coordinated with government agencies and communities to set up cultural promotion and Thai traditional conservation, Buddhist activities and Buddhist propagation through tourism that were in harmony with ways of life. Moreover there were promotion for people to participate in activities to conserve the King Rama II Memorial Park and important persons. Monks and people, by overall, had opinions on the management model for Buddhist cultural tourism in Samuthsongkram

Province at high level ($\bar{X} = 4.41, S.D. = 0.760$) Each aspects of Buddhist Cultural tourism was also at high levels.

2. The process of the Management Model for Buddhist Cultural Tourism of Monasteries in Samuthsongkram Province was found that management must come from communities needs and readiness in form of committee to develop facilities for tourism and develop monasteries for cultural learning centers, and common cultural tourism bases. Division of labor based on specific skill, emphasizing good culture conservation as well as community environment protection. Monastery development for the culture learning and cultural tourism learning centers on the basis of common learning including monasteries development with modern technology, looking after monasteries in good conditions and good, clear, transparent management of money, personnel, materials and ancient sites and ancient places for the real benefits of monasteries.

3. The Management Model for Buddhist Cultural Tourism of Monasteries in Samuthsongkram Province indicated as follows: 1) Learning center management; there must be an outstanding, nice and beautiful place, decorated with beautiful communicative word signs, supplying with public relations document and folders clearly explaining the history of the places. Personnel must be well trained, capable and competent, 2) Landscape and scenery management, there should be the peaceful and tranquil places for mind calming in coming into monasteries. There should be comfortable and convenient facilities for those who come to monasteries with beautiful environment, trees, food stands and souvenirs for the tourism services, 3) Basic service management, there should be knowledgeable and competent persons to work in monasteries with moderate budget and systematic management and clear division of works, 4) safety management, using modern technology for safety surveillance, closed circuit camera, suspect material scanning devices and automatic public relations technology, communication with foreign languages to in-depth-explain the history of the places, the all around personnel for overall services

กิตติกรรมประกาศ

ดุष्ฎินิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้เพราะได้รับความเมตตาจากคณะกรรมการควบคุมดุष्ฎินิพนธ์ คือ อาจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิลาว และพระมหากฤษฏา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. ที่ได้อนุเคราะห์ให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขดุष्ฎินิพนธ์จนสำเร็จด้วยดีตลอดมา ทั้งนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบป้องกัน ประกอบด้วย พระเมธาวิจารย์รส, รศ.ดร., พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร., พระมหากฤษฏา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. รองศาสตราจารย์ ดร. สุวิญ รักสัตย์, อาจารย์ ดร. ประเสริฐ ธิลาว ที่ได้เมตตาแนะนำปรับปรุงดุष्ฎินิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระเดชพระคุณ พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุष्ฎินิพนธ์ิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และเจ้าหน้าที่ประจำหลักสูตรทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือผู้วิจัย คอยอำนวยความสะดวกและแนะนำผู้วิจัยเป็นอย่างดีเสมอมา

กราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณ พระราชสมุทรรังสี เจ้าอาวาสวัดอัมพวันเจติยาราม พระสมุทรรธรรมคณี (จำลอง อาสโภ) ที่ปรึกษา เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม พระสมุทรวชิโรโสภณ เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม พระภวนาวินิสุทธิโสภณ (สุรศักดิ์ อดิสกโข) เจ้าคณะอำเภออัมพวา พระครูปราโมทย์ปัญญาวัดพน (บุญเลิศ เตชบุญโญ) เจ้าคณะอำเภอบางคนที พระครูสมุทรรุณณาธาร เจ้าอาวาสวัดบางน้อย พระครูสังฆรักษ์วิทยา เจ้าอาวาสวัดทุ่งเศรษฐี พระครูสมุทรริธินคุณ เจ้าอาวาสวัดหนองกระพง พระมงคล ปัญญาทีโป เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมแม่พิมพ์ จ.สมุทรสงคราม นายอำเภออัมพวา นางสุชาดา ทุ่งหน้า ผู้อำนวยการวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม นายคมสันต์ สุมะนาถ ผู้อำนวยการสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรสงคราม นางสุกานดา วรเชษฐบัญชา ผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสงคราม นางสาวนิลอุบล รังสีธรรมานุกูล ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม นายณัฐภัทร เอมอ่อน นายอำเภอบางคนที ที่ให้ความเมตตาในการให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ พระครูพิศิษฐ์ประชาณาถ รองเจ้าคณะอำเภออัมพวา เจ้าอาวาสวัดอินทาราม ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ที่เมตตาให้ทุนสนับสนุนการศึกษาปริญญาดุष्ฎินิพนธ์ิต

สุดท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์ใดๆ อันพึงมีจากดุष्ฎินิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็นพุทธรูปบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา กตเวทิตาคุณแก่ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ บิดามารดา ญาติสนิทมิตรสหาย และผู้มีพระคุณทุกท่าน

พระเอกลักษณ์ อชิโต

๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ญ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและปัญหาความสำคัญ	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๓
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๓
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖ ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย	๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ	๘
๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการ	๑๕
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	๕๐
๒.๔ หลักสแปยยะ ๗	๘๓
๒.๖ ข้อมูลบริบทการวิจัย	๙๕
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๐๖
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๑๓
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๑๔
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๑๑๔
๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๑๑๔
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๑๖
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๑๙
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๑๒๑
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๑๒๓
๔.๑ สภาพทั่วไปในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม	๑๒๓

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๔.๒ กระบวนการในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัด สมุทรสงคราม	๑๔๔ ๑๔๔
๔.๓ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม	๑๖๔
๔.๔ ผลการวิจัยเชิงปริมาณ	๑๗๒
๔.๗ สรุปวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)	๑๘๘
๔.๖ องค์กรความรู้จากการวิจัย	๑๙๒
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๙๗
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๙๗
๕.๒ อภิปรายผล	๒๐๒
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๒๐๗
บรรณานุกรม	๒๐๙
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย	๒๑๙
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลการวิจัย (สัมภาษณ์)	๒๓๐
ภาคผนวก ค รายนามผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ	๒๕๒
ภาคผนวก ง เครื่องมือการวิจัย	๒๖๓
ประวัติผู้วิจัย	๒๗๑

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๒.๑	สรุปความหมายของรูปแบบ	๑๐
๒.๒	สรุปประเภทของรูปแบบ	๑๕
๒.๓	สรุปความหมายของการจัดการ	๑๘
๒.๔	สรุปหลักการในการจัดการ	๓๒
๒.๕	สรุปกระบวนการจัดการ	๔๑
๒.๖	สรุปทฤษฎีการจัดการ	๔๗
๒.๗	ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	๕๔
๒.๘	ประเภทและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	๖๓
๒.๙	วัดที่เปิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธศึกษาในวัด จังหวัดสมุทรสงคราม	๙๕
๓.๑	แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย	๑๑๕
๔.๑	สรุปประเด็นวิเคราะห์ (SWOT Matirx) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้	๑๓๑
๔.๒	สรุปประเด็นวิเคราะห์ (SWOT Matirx) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านภูมิทัศน์	๑๓๕
๔.๓	สรุปประเด็นวิเคราะห์ (SWOT Matirx) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านบริการพื้นฐาน	๑๓๙
๔.๔	สรุปประเด็นวิเคราะห์ (SWOT Matirx) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านความปลอดภัยของศาสนสถาน	๑๔๒
๔.๕	การบูรณาการหลักสัปปายะ ๗ กับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม	๑๖๐
๔.๖	แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๑๗๒
๔.๗	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และประชาชนทั่วไปที่มีต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในภาพรวม	๑๗๔
๔.๘	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และประชาชนทั่วไปที่มีต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการในฐานะที่เป็นแหล่งเรียนรู้	๑๗๕

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และประชาชนทั่วไปที่มีต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านภูมิทัศน์	๑๗๖
๔.๑๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และประชาชนทั่วไปที่มีต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านบริการพื้นฐาน	๑๗๗
๔.๑๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และประชาชนทั่วไปที่มีต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการความปลอดภัยของศาสนสถาน	๑๗๘
๔.๑๒ ข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้	๑๘๐
๔.๑๓ ข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านภูมิทัศน์วัด	๑๘๑
๔.๑๔ ข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านบริการพื้นฐาน	๑๘๒
๔.๑๕ ข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านความปลอดภัยของ ศาสนสถาน	๑๘๓

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑	๖๔
๒.๒	๑๑๓
๔.๑	๑๖๔
๔.๒	๑๖๖
๔.๓	๑๖๘
๔.๔	๑๗๐
๔.๕	๑๗๙
๔.๖	๑๘๐
๔.๗	๑๙๒

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

		พระวินัยปิฎก		
คำย่อ		ชื่อคัมภีร์		ภาษา
วิ.มหา. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวิภังค์		(ภาษาไทย)
วิ.ม. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวรรค		(ภาษาไทย)
		พระสุตตันตปิฎก		
คำย่อ		ชื่อคัมภีร์		ภาษา
ที.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
สํ.ส. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอกก.(ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ขุ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)

๒. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยฉบับนี้ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักในการอ้างอิง ซึ่งพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยจะระบุ เล่ม/ชื่อ/หน้า. เช่น ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๐/๕๑. หมายความว่าระบุถึง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ ชื่อที่ ๓๐ หน้าที่ ๕๑ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและปัญหาความสำคัญ

เป้าหมายของ ททท. ปี ๒๕๖๐-๒๕๖๔ คือ การให้ประเทศไทยมุ่งสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่รองรับนักท่องเที่ยวระดับคุณภาพมากขึ้น และผลักดันการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน จึงมีแนวทางในการเปลี่ยนภาพลักษณ์ของประเทศไทยสู่การเป็น “Preferred Destination” ซึ่งก็คือ การมุ่งสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดเยี่ยมหรือแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต่างชาติและนักท่องเที่ยวไทยนึกถึง และเลือกมาท่องเที่ยวเป็นอันดับต้นๆ ของโลก โดยเน้นนักท่องเที่ยวกลุ่ม Quality Leisure เช่น กลุ่มความสนใจ เฉพาะ (Niche) และกลุ่มรายได้สูง (High Income) เป็นต้น รวมทั้งวางแผนมุ่งเน้นนักท่องเที่ยวกลุ่มระดับบน (High Value) เป็นเป้าหมายในระยะยาวโดยมุ่งเน้นการมอบประสบการณ์อันทรงคุณค่า เช่น วัฒนธรรมและวิถีไทย รวมถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับ ซึ่งหากเปรียบเทียบกับภาพทัศน์ ที่ทาง ททท. ได้จัดทำไว้ ภาพลักษณ์นี้ สามารถจัดอยู่ในภาพทัศน์ที่ ๒, ๓ และ ๔ คือ ลงทุนกับโครงสร้างพื้นฐาน (Investment), ภาพลักษณ์ใหม่ท่องเที่ยวไทย (Branding and Repositioning) และท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainability)^๑

จากกรอบวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙) มุ่งเน้นแนวทางการพัฒนาประเทศไทยที่ยั่งยืน สร้างความเป็นธรรมให้แก่สังคม และสามารถก้าวทันโลก เพื่อที่จะอำนวยความสะดวกแก่คนส่วนใหญ่ของประเทศโดยการมุ่งพัฒนาคน ครอบครัว ชุมชนและสังคมเป็นแกนหลัก การปฏิรูปสังคมสู่โครงสร้างการพัฒนาที่ได้ดุลยภาพ การแก้ไขปัญหาความยากจนในแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง^๒ ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ที่มีความเป็นอยู่ที่ผูกพัน ประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อและหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยคนไทยจะนับถือพุทธศาสนาอย่างมั่นคง มีเมตตา เอื้อเฟื้อ เสียสละ เป็นที่ตั้งทำให้นานาอารยประเทศทั้งหลายขนานนามเมืองไทยของเราว่า สยามเมืองยิ้มและดินแดนแห่งฟ้ากาสา พัสตร์ หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ๓ ประการ คือ ไม่ทำชั่วทุกชนิด ประพฤติความดี ชำระจิตให้บริสุทธิ์ สอนให้แก้ความชั่วด้วยความดี ไม่สอนให้เฝ้าบาปตนด้วยการฆ่าสัตว์หรือฆ่ามนุษย์^๓

^๑ แผนวิสาหกิจการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔, หน้า ๒.

^๒ ธีรพงษ์ มหาวิโร, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙), (กรุงเทพมหานคร : เดอะบุคส์, ๒๕๕๕), หน้า ๒๘.

^๓ กรมการศาสนา, วัดพัฒนา ๔๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓), หน้า ๖.

หากเราได้นำเอาหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ก็จะเป็นการแก้ไข ปัญหาภาวะวิกฤต ยกคุณภาพของชีวิตและสังคมผู้คนที่อยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุข

วัดเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันพระพุทธศาสนา ที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวไทยที่เป็น พุทธศาสนิกชน นอกจากใช้เป็นที่พำนักอาศัยศึกษาเล่าเรียน และปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของ พระภิกษุสามเณรแล้ว วัดยังเป็นเสมือนศูนย์รวมและเป็นที่พักทางจิตใจแก่ประชาชนทั่วไปอีกด้วย ประชาชนได้ปีละหลายล้านคน หากวัดนั้นๆ ได้รับการพัฒนา ให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมเป็นศูนย์กลาง ชุมชน สามารถดึงดูดใจผู้ที่ผ่านมาให้มีความรู้สึกว่ที่นี่มีความสุขที่สัมผัสได้ วัดจึงน่าจะเน้นบทบาท สนองตอบเป้าประสงค์ของพระพุทธศาสนาที่ชัดเจนออกมาในฐานะผู้ให้ที่พึ่งพิงทางกายทางใจที่ไม่ เพียงพัฒนาในด้านวัตถุและศาสนสถานเท่านั้น แต่จะต้องครอบคลุมไปถึงการพัฒนาด้านบริหารศาสน บุคคล การศึกษาอบรม ศาสนสมบัติ และการสาธารณสงเคราะห์^๔ วัดจึงจำเป็นที่จะต้องได้รับการ พัฒนาให้เจริญก้าวหน้า เพื่อเรียกความเลื่อมใสศรัทธาของประชาชนกลับมาอีกครั้ง

ในสมัยหลังพุทธกาลเมื่อมีการสร้างพระสถูปเจดีย์ขึ้น ทำให้บริเวณเหล่านี้เกิดเป็นที่ ชุมชนของเหล่าพระสงฆ์และคฤหัสถ์ที่เดินทางมาถึง ที่สุดแล้วก็เกิดมีพระภิกษุบางรูปสมัครใจที่จะอยู่ พำนักเพื่อบำรุงรักษาสังเวชนียสถานเหล่านั้น^๕ ทั้งมีผู้ศรัทธาสร้างที่พักกุฏิสงฆ์ถวายแต่พระภิกษุ ดังกล่าว สถานที่นี้ ในที่สุดได้กลายเป็น “วัด” ที่สมบูรณ์แบบ สืบทอดกันมาจนเกิดเป็น แบบอย่างชัดเจนดังปัจจุบันด้วยเหตุที่การสร้างวัดกลายเป็นประเพณีที่นิยมกันในที่ต่างๆ วัดจึงมี ปรากฏอย่างแพร่หลายทั้งในเมืองใหญ่และชนบท จนทำให้จุดมุ่งหมายเดิมของการบวชนั้นเปลี่ยนไป ในเวลาต่อมา เพราะพระสงฆ์ส่วนหนึ่งมีที่พักอาศัยอย่างถาวรยึดติดในเสนาสนะ แทนการมุ่งเน้น ปฏิบัติเพื่อรื้อออกซึ่งความทุกข์และเพื่อทำให้แจ้งแห่งการดับทุกข์

จังหวัดสมุทรสงครามถือเป็นจังหวัดหนึ่ง ในภาคกลางของประเทศไทย (หน่วยงานบาง แห่งถือเป็นส่วนหนึ่งของภาคตะวันตก) มีขนาดพื้นที่เล็กที่สุดของประเทศ คือประมาณ ๔๑๖.๗ ตารางกิโลเมตร ทั้งยังมีจำนวนประชากรน้อยที่สุดเป็นอันดับ ๒ ของประเทศด้วย นับเป็นจังหวัดที่มี ความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวสูงมากทั้งที่ จังหวัดสมุทรสงครามเป็นจังหวัดที่เล็กที่สุดในประเทศไทย อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ๖๓ กิโลเมตรมี ๓ อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภออัมพวา และอำเภอบางคนที มีแม่น้ำแม่กลองเป็นแม่น้ำสายหลัก คุณค่าและความสำคัญของจังหวัดสมุทรสงครามนั้นมากมาย หลายประการ ทั้งในเรื่องประวัติศาสตร์ ที่เกี่ยวเนื่องกับราชวงศ์จักรี ศิลปวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น สถานที่ท่องเที่ยว ตามธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ของเมืองสามน้ำ คือ น้ำจืด น้ำเค็มและน้ำกร่อย ตลอดจนวิถีชีวิตที่ เกี่ยวพันกับธรรมชาติรอบๆ ชุมชนท้องถิ่น^๖ ซึ่งแสดงถึงวิถีชีวิตที่พอเพียงแบบไทยๆ จนทำให้นักท่องเที่ยวล้นหลามเที่ยวจังหวัดสมุทรสงครามมากขึ้นก่อให้เกิดรายได้กระจายสู่ท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม

^๔ กรมการศาสนา, **วัดพัฒนา ๔๔**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

^๕ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, **ตำนานพระพุทธเจดีย์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, ๒๕๔๑), หน้า ๒๓ – ๒๔.

^๖ จังหวัดสมุทรสงคราม, **“ภูมิศาสตร์จังหวัดสมุทรสงคราม”**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา, <https://th.wikipedia.org/wiki>, [๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

ก็ตามรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวยังกระจุกตัวอยู่ในบางพื้นที่เท่านั้น เช่น ตลาดน้ำ อัมพวา ตลาดแม่กลองและวัดต่างๆ เป็นต้น

การท่องเที่ยวมีหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวใน การพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม โดยเรียนรู้ผ่านทางสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือ สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น

ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นพระสังฆาธิการรูปหนึ่งจึงมีความสนใจในการศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบ สภาพทั่วไป และนำเสนอการพัฒนาแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อนำผลการวิจัยมาพัฒนาวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อไป

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ สภาพทั่วไปในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ กระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม มีอะไรบ้าง

๑.๒.๓ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ควรเป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๓.๒ เพื่อศึกษากระบวนการในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๓.๓ เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๔. ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาได้ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ใน ๔ ประเด็นคือ

๑. ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการของ Deming PDCA ได้แก่ ๑) P = Plan การวางแผน ๒) D = Do การปฏิบัติตาม ๓) C = Check การตรวจสอบ ๔) A = Action คือการปรับปรุงแก้ไข^๗

๒. ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเภทศาสนสถาน ได้แก่ ๑) การจัดการแหล่งเรียนรู้ ๒) การจัดการภูมิทัศน์ ๓) การจัดการด้านบริหารพื้นฐาน ๔) การจัดการความปลอดภัยของศาสนสถาน^๘

๓. ศึกษาหลักสี่ပါยะ ๗ ที่เกี่ยวข้องได้แก่ สี่ပါยะ ๗ ประการ คือ ๑) สบายการอยู่ (อวาาสสี่ပါยะ) ๒) สบายการไป (โคจรสี่ပါยะ) ๓) สบายพูดคุย (ภัสสี่ပါยะ) ๔) สบายคบคน (ปุคคลสี่ပါยะ) ๕) สบายการกิน (โภชนสี่ပါยะ) ๖) สบายอากาศ (อุตุสี่ပါยะ) ๗) สบายท่าทาง (อิริยาปลสี่ပါยะ)

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรเชิงคุณภาพ ได้แก่ ๑) สภาพทั่วไปในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ๒) กระบวนการในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ๓) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม

ตัวแปรเชิงปริมาณ ได้แก่ **ตัวแปรต้น (Independent Variables)** คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามสัมภาษณ์ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษาชั้นสูงสุด และภูมิลำเนา

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ และประชาชนที่มีต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

^๗พระมหากษัตริย์ กิตติโสภโณ, ดร., “เอกสารประกอบการสอน การจัดการโครงการขั้นสูง : Advance Project Management (๖๑๔ ๒๐๘) ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๒๑๖.

^๘สินชัย กระบวนแสง “การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม”, เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาทรัพยากรการท่องเที่ยว หน่วยที่ ๙-๑๕, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๐), หน้า ๒๒๖.

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑.๔.๓.๑ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสงฆ์และประชาชน จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๑,๔๐๑ รูป/คน^๔

๑.๔.๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญไว้ ๒ กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ ๑ กลุ่มหน่วยงานราชการ ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสงคราม ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดสมุทรสงคราม นายกเทศมนตรีเทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน ๘ คน

กลุ่มที่ ๒ กลุ่มพระสังฆาธิการ ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ในจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๑๑ รูป รวมทั้งสิ้น ๑๙ รูป/คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการศึกษาด้านพื้นที่ไว้ คือ วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๙ วัด ได้แก่

- ๑) วัดเพชรสมุทรวรวิหาร อำเภอเมือง
- ๒) วัดบางกุ้ง อำเภอบางคนที
- ๓) วัดอินทาราม อำเภออัมพวา
- ๔) วัดภุมรินทร์กุฎีทอง อำเภออัมพวา
- ๕) วัดอัมพวันเจติยาราม อำเภออัมพวา
- ๖) วัดบางแคใหญ่ อำเภออัมพวา
- ๗) วัดศรัทธาธรรม อำเภอเมือง
- ๘) วัดเขายี่สาร อำเภอเมือง
- ๙) วัดประดู่พระอารามหลวง อำเภออัมพวา

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๖๒ รวมระยะเวลา ๑๒ เดือน

^๔สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, สถิติจำนวนพระภิกษุสามเณร ประจำปี ๒๕๖๐, (สมุทรสงคราม : สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๕๖๐), หน้า ๘.

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ให้คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบ การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ไว้ดังนี้

รูปแบบ หมายถึง แบบแผน หรือแบบอย่างในการดำเนินงานในการจัดการวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การทำงานร่วมกันในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่ ได้แก่

๑) **ด้านการพัฒนาศาสนสถาน** หมายถึง การสร้างศาสนสถานมีความสอดคล้องต่อศิลปกรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

๒) **ด้านการพัฒนาศาสนบุคคลหรือบุคลากรในวัด** หมายถึง บุคลากรภายในวัดประกอบพิธีกรรมต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง ตามหลักศาสนพิธี

๓) **ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด** หมายถึง มีความสะอาด และมีบริการอย่างเพียงพอ สะดวกในการเปลี่ยนบุชชา

๔) **ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม** หมายถึง มีการจัดสถานที่นั่งพักผ่อนหย่อนใจอย่างเพียงพอต่อจำนวนประชาชนที่มาวัด

วิถีพุทธ หมายถึง คือ การนำหลักสัปปายะ มาบูรณาการกับการจัดการท่องเที่ยว

สัปปายะ หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ที่มาเกื้อกูลให้การประพฤติปฏิบัติธรรมเป็นไปด้วยความสบายกาย สบายใจ โดยหลักสัปปายะมีอยู่ด้วยกัน ๗ อย่างคือ

๑) **ที่อยู่เหมาะสม** หมายถึง พื้นที่สะอาดสะอาด ไม่พลุกพล่านจอแจ

๒) **การเดินทางเหมาะสม** หมายถึง ไปมาสะดวก ถนนหนทางเรียบร้อย ไม่ซับซ้อนวกไปวกมา

๓) **การพูดคุยเหมาะสม** หมายถึง สนทนาแต่เรื่องดี ๆ สร้างประโยชน์ให้ตัวเองไม่มอมเมาไปในทางที่ผิด

๔) **บุคคลเหมาะสม** หมายถึง มีผู้รู้ ครูบาอาจารย์ และกัลยาณมิตร คอยชี้แนะชักนำไปในทางที่ถูกที่ควร

๕) **อาหารเหมาะสม** หมายถึง มีอาหารที่ถูกสุขลักษณะ

๖) **อากาศเหมาะสม** หมายถึง บรรยากาศสดชื่น ร่มรื่น ร่มเย็น ไม่ร้อน ไม่หนาวเกินไป

๗) **อิริยาบถเหมาะสม** หมายถึง จัดการพื้นที่ให้เย็น นั่ง เดิน ได้อย่างสะดวกสบายไม่อึดอัดระหว่างการปฏิบัติธรรม

วัด หมายถึง วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรสงคราม ได้แก่ ๑) วัดเพชรสมุทรวรวิหาร อำเภอเมือง ๒) วัดบางกุ้ง อำเภอบางคนที ๓) วัดอินทาราม อำเภออัมพวา ๔) วัดภูมรินทร์กุฎีทอง อำเภออัมพวา ๕) วัดอัมพวันเจติยาราม อำเภออัมพวา ๖) วัดบางแคใหญ่ อำเภออัมพวา ๗) วัดศรัทธาธรรม อำเภอเมือง ๘) วัดเขายี่สาร อำเภอเมือง ๙) วัดประดู่พระอารามหลวง อำเภออัมพวา

๑.๖ ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ทำให้ทราบสภาพทั่วไปในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๖.๒ ทำให้ทราบกระบวนการในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๖.๓ ทำให้ทราบรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๖.๔ ผลที่ได้จากการวิจัยนำมาพัฒนาวัดในจังหวัดสมุทรสงครามและวัดอื่นให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธ

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้จะได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับ “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม” จากเอกสารวิชาการต่างๆ และงานวิจัยที่มีผู้ได้ศึกษาไว้แล้ว ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ
- ๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการ
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- ๒.๔ หลักสัปปายะ ๗
- ๒.๕ ข้อมูลบริบทการวิจัย
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ

รูปแบบเริ่มจากกระบวนการในการศึกษาหรือสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การสร้างรูปแบบนำไปสู่รูปแบบที่เหมาะสม มีการวิเคราะห์รูปแบบที่ใช้ได้จริง และขั้นตอนสุดท้ายคือการสรุปและนำเสนอรูปแบบ ในงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยจึงได้ทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบไว้ ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายของรูปแบบ

นักวิชาการ ได้ให้ความหมายของรูปแบบทั้งในลักษณะที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันซึ่งพอจะสรุปความหมายของรูปแบบที่นักวิชาการส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นไว้ใน ๔ ลักษณะกล่าวคือ รูปแบบ หมายถึง รูปแบบของจริง รูปแบบที่เป็นแบบอย่าง และรูปแบบจำลองที่เหมือนของจริงทุกอย่างแต่มีขนาดเล็กหรือใหญ่ขึ้นกว่าปกติ^๑ รวมถึงลักษณะที่พึงปรารถนาซึ่งมีลักษณะเป็นอุดมคติหรือเกิดได้ยากในโลกของความเป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่เราอยากได้กับความสามารถที่จะหาสิ่งที่ต้องการนั้นแตกต่างกันมาก เช่น เมืองในอุดมคติ^๒ รูปแบบ หมายถึง ชุดของทฤษฎีที่ผ่านการ

^๑ วิทยาลัยรัฐ วรเทพพิพัฒน์, การกำหนดและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ : ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๐), หน้า ๒๑-๒๓.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑-๒๓.

ทดสอบความแม่นยำ (Validity) และความน่าเชื่อถือ (Reliability) แล้ว สามารถระบุและพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวแปรโดยวิธีการทางคณิตศาสตร์หรือทางสถิติได้ด้วย^๓

นอกจากนี้ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของรูปแบบไว้ต่างๆ กัน กล่าวคือ รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างของความสัมพันธ์ของหน่วยงานต่างๆ หรือตัวแปรต่างๆ ดังนั้น รูปแบบจึงน่าจะมีความหมายมากกว่าหนึ่งมิติ หลายตัวแปร และตัวแปรต่างๆ มีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันในเชิงความสัมพันธ์และเชิงเหตุและผล^๔ คือวิธีการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ ตลอดจนทั้งจินตนาการที่มีต่อปรากฏการณ์ หรือเรื่องราวต่างๆ ให้ปรากฏ โดยใช้การสื่อสารในลักษณะต่างๆ เช่น ภาพวาด ภาพเหมือน แผนภูมิ แผนผังต่อเนื่อง หรือสมการทางคณิตศาสตร์ ให้สามารถเข้าใจได้ง่ายและในขณะเดียวกันก็สามารถนำเสนอเรื่องราว หรือประเด็นต่างๆ ได้อย่างกระชับภายใต้หลักการอย่างมีระบบ^๕ รูปแบบเป็นรูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรม ซึ่งบุคคลแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น คำอธิบาย เป็นแผนผัง ไดอะแกรมหรือแผนภาพ เพื่อช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น รูปแบบเป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบสอบคำตอบ ความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ทั้งหลาย^๖ และสิ่งที่แสดงโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างชุดของ ปัจจัยหรือตัวแปรต่างๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญในเชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผลซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยเข้าใจข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ^๗

รูปแบบ ยังหมายถึง โครงสร้างแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ หรือตัวแปรต่างๆ สามารถใช้รูปแบบอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ หรือตัวแปรต่างๆ ที่มีปรากฏการณ์ธรรมชาติหรือในระบบต่างๆ อธิบายขั้นตอนขององค์ประกอบหรือกิจกรรมในระบบ^๘ และหมายถึง กรอบความคิดทางด้านหลักการ วิธีการดำเนินงาน และเกณฑ์ต่างๆ ของระบบที่สามารถยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้^๙

^๓อ้างแล้ว, หน้า ๒๑-๒๓.

^๔อุทุมพร จามรมาน, “โมเดลคืออะไร”, วารสารวิชาการ, ๑(๒) (๒๒-๒๖ มีนาคม ๒๕๔๑) : ๒๒.

^๕เยาวดี วิบูลย์ศรี, การประเมินโครงการ : แนวคิดและแนวปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๗.

^๖ทีศนา แคมมณี, ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๑๘.

^๗อุทัย บุญประเสริฐ, หลักการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะครุศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๓๑.,

^๘บุญชม ศรีสะอาด, การพัฒนาการวิจัยโดยใช้รูปแบบ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.watpon.com/boonchom/development.pdf>, [๒๐ กันยายน ๒๕๖๐].

^๙วาโร เพ็งสวัสดิ์, ผศ.ดร., “การวิจัยพัฒนารูปแบบ”, วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๔ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๓) : ๓.

ความหมายของรูปแบบจำแนกออกเป็น ๓ ความหมาย ดังนี้^{๑๐}

๑) แผนภาพหรือภาพร่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ยังไม่สมบูรณ์เหมือนของจริง รูปแบบในความหมายนี้มักจะเรียกทับศัพท์ในภาษาไทยว่า “โมเดล” ได้แก่ โมเดลบ้าน โมเดลรถยนต์ โมเดลเสื้อ เป็นต้น

๒) แบบแผนความสัมพันธ์ของตัวแปร หรือสมการทางคณิตศาสตร์ที่รู้จักกันในชื่อที่เรียกว่า “Mathematical Model”

๓) แผนภาพที่แสดงถึงองค์ประกอบการทำงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง รูปแบบในความหมายนี้บางที่เรียกกันว่าภาพย่อส่วนของทฤษฎีหรือแนวคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น รูปแบบการสอน รูปแบบการบริหาร รูปแบบการประเมิน เป็นต้น

สรุปได้ว่า คำว่า รูปแบบ ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Model” และตรงกับคำว่า ต้นแบบ แบบแผน แบบจำลอง รูปแบบจึงมีความหมายแตกต่างกันออกไปตามแนวคิดของนักวิชาการ โดยสรุปแล้วสามารถแบ่งความหมายออกเป็น ๔ ประเภท คือ ๑. รูปแบบของจริง รูปแบบที่เป็นแบบอย่าง และรูปแบบจำลองที่เหมือนของจริงทุกอย่างแต่มีขนาดเล็กกลางหรือใหญ่ขึ้นกว่าปกติ ๒. สิ่งที่แสดงโครงสร้างของความเกี่ยวข้องระหว่างชุดของ ปัจจัยหรือตัวแปรต่างๆ ๓. ลักษณะที่พึงปรารถนาซึ่งมีลักษณะเป็นอุดมคติ ๔. ชุดของทฤษฎีที่ผ่านการทดสอบความแม่นยำตรง (Validity) และความน่าเชื่อถือ (Reliability) แล้ว สามารถระบุและพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวแปรโดยวิธีการทางคณิตศาสตร์หรือทางสถิติได้ด้วย

ตารางที่ ๒.๑ สรุปความหมายของรูปแบบ

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์ (๒๕๔๐, หน้า ๒๑-๒๓).	๑. รูปแบบของจริง ๒. รูปแบบที่เป็นแบบอย่าง ๓. รูปแบบจำลองที่เหมือนของจริงทุกอย่างแต่มีขนาดเล็กกลางหรือใหญ่ขึ้นกว่าปกติ
ทิตินา แชมมณี (๒๕๔๕, หน้า ๒๑๘).	๑. รูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรม ๒. รูปแบบเป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบสอบคำตอบความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ทั้งหลาย

^{๑๐} รัตนะ บัวสนธ์, การวิจัยและพัฒนาวัตกรรมการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : คำสมัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๒๔.

ตารางที่ ๒.๑ สรุปความหมายของรูปแบบ (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
อุทัย บุญประเสริฐ (๒๕๔๔, หน้า ๓๑).	<p>๑. สิ่งที่แสดงโครงสร้างของความเกี่ยวข้องระหว่างชุดของ ปัจจัย หรือตัวแปรต่างๆ</p> <p>๒. องค์ประกอบที่สำคัญในเชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผลซึ่งกันและกัน</p>
อุทุมพร จามรมาน (๒๕๔๑, หน้า ๒๒).	<p>๑. โครงสร้างของความเกี่ยวข้องของหน่วยงานต่างๆ หรือตัวแปรต่างๆ</p> <p>๒. มีมากกว่าหนึ่งมิติ หลายตัวแปร และตัวแปรต่างๆ มีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันในเชิงความสัมพันธ์และเชิงเหตุและผล</p>
บุญชม ศรีสะอาด (ออนไลน์, ๒๕๕๗).	<p>๑. โครงสร้างแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ หรือตัวแปรต่างๆ</p> <p>๒. อธิบายขั้นตอนขององค์ประกอบหรือกิจกรรมในระบบ</p>
เยาวดี วิบูลย์ศรี (๒๕๔๔, หน้า ๒๗).	<p>๑. วิธีการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ</p> <p>๒. การนำเสนอเรื่องราว หรือประเด็นต่างๆ ได้อย่างกระชับภายใต้หลักการอย่างมีระบบ</p>
รัตนะ บัวสนธ์ (๒๕๕๒, หน้า ๑๒๔).	<p>๑. แผนภาพหรือภาพร่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ยังไม่สมบูรณ์เหมือนของจริง</p> <p>๒. แบบแผนความสัมพันธ์ของตัวแปร หรือสมการทางคณิตศาสตร์</p> <p>๓. แผนภาพที่แสดงถึงองค์ประกอบการทำงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง</p>
วาโร เพ็งสวัสดิ์ (๒๕๕๓, หน้า ๓).	<p>๑. กรอบความคิดทางด้านหลักการ วิธีการดำเนินงาน และเกณฑ์ต่างๆ ของระบบ</p>

๒.๑.๒ ประเภทของรูปแบบ

รูปแบบมีหลายประเภทด้วยกันซึ่งนักวิชาการด้านต่างๆ ก็ได้จัดแบ่งประเภทต่างกันอย่างออกไป ดังนี้

รูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์นั้น ได้แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ^{๑๑}

๑. Analogue Model เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม เช่น รูปแบบในการทำนายจำนวนนักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน ซึ่งอนุมานแนวคิดมาจากการเปิดน้ำเข้าและปล่อยน้ำออกจากถัง นักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบเปรียบเทียบกับน้ำที่เปิดออกจากถัง ดังนั้นนักเรียนที่คงอยู่ในระบบจึงเท่ากับนักเรียนที่เข้าสู่ระบบลบด้วยนักเรียนที่ออกจากระบบ เป็นต้น

๒. Semantic Model เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้นๆ

๓. Mathematical Model เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ รูปแบบประเภทนี้นิยมใช้กันทั้งในสาขาจิตวิทยาและศึกษาศาสตร์ รวมทั้งการบริหารการศึกษาด้วย

๔. Causal Model เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า Path Analysis และหลักการสร้าง Semantic Model โดยการนำเอาตัวแปรต่างๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เช่น The Standard Deprivation Model ซึ่งเป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพทางเศรษฐกิจสังคมของบิดา มารดา สภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่บ้าน และระดับสติปัญญาของเด็ก เป็นต้น

นอกจากนี้รูปแบบยังแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ดังนี้^{๑๒}

๑. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) จำแนกออกเป็น

๑.๑ รูปแบบคล้ายจริง (Iconic Model) มีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบินจำลอง หุ่นไล่กา หุ่นตามร้านตัดเสื้อผ้า

๑.๒ รูปแบบเสมือนจริง (Analog Model) มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลองทางเคมีในห้องปฏิบัติการก่อนจะทำการทดลอง เครื่องบินจำลองที่บินได้ หรือเครื่องฝึกหัดบิน เป็นต้น รูปแบบชนิดนี้มีความใกล้เคียงความจริงมากกว่าแบบแรก

^{๑๑}Keeves, P. J., *Educational Research Methodology and Measurement : An International Handbook Oxford*, (England : Pergamon Press, 1988), pp. 561-565.

^{๑๒}Smith, R. H., and Others, *Measurement : Making Organization Perform*, (New York : Macmillan, 1980), p. 461.

๒. รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) จำแนกออกเป็น

๒.๑ รูปแบบข้อความ (Verbal model) หรือรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Model) เป็นการใช้ข้อความปกติธรรมดาในการอธิบายโดยย่อ เช่น คำพรรณนาลักษณะงาน คำอธิบายรายวิชา เป็นต้น Bertalanffy (เบอทาเลนฟี) ผู้สร้างทฤษฎีระบบกล่าวว่า การมีรูปแบบข้อความนั้นแม้บางครั้งจะเข้าใจยาก แต่ก็ยังดีกว่าไม่มีรูปแบบเสียเลย เพราะอย่างน้อยก็เป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบประเภทอื่นต่อไป

๒.๒ รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) หรือรูปแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Model) เช่น สมการ และโปรแกรมเชิงเส้น เป็นต้น

และสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ^{๑๓}

๑. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) จำแนกออกเป็น

๑.๑ รูปแบบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model of) เช่น รูปแบบเครื่องบินที่สร้างเหมือนจริง แต่มีขนาดย่อ

๑.๒ รูปแบบสำหรับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model for) เป็นรูปแบบจำลองที่ออกแบบไว้เพื่อเป็นต้นแบบผลิตสินค้า ต้องสร้างรูปแบบเท่าของจริงขึ้นมาก่อนแล้วจึงผลิตสินค้าตามรูปแบบนั้น

๒. รูปแบบเชิงแนวคิด (Conceptual Model) จำแนกออกเป็น

๒.๑ รูปแบบเชิงแนวคิดของสิ่งหนึ่งสิ่งใด (Conceptual Model of) เป็นรูปแบบหรือแบบจำลองที่สร้างขึ้นโดยจำลองมาจากทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว เช่น รูปแบบที่สร้างมาจากทฤษฎีการคงอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น

๒.๒ รูปแบบเชิงแนวคิดเพื่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด (Conceptual Model for) เป็นรูปแบบที่สร้างขึ้นเพื่ออธิบายทฤษฎี หรือปรากฏการณ์ เช่น รูปแบบที่สร้างขึ้นจากทฤษฎีการคัดสรรตามธรรมชาติ เพื่อนำไปอธิบายทฤษฎีการคงอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น จากการศึกษาประเภทของรูปแบบ

รูปแบบแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Practical Model or Model of) รูปแบบประเภทนี้เป็นแบบจำลองทางกายภาพ เช่น แบบจำลองรถยนต์ เครื่องบิน ภาพจำลอง^{๑๔}

^{๑๓}Steiner, อังโน วาโร เฟ็งสวัสต์, ผศ.ดร., “การวิจัยพัฒนารูปแบบ”, วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๔ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕) : ๓.

^{๑๔}Steiner, Lars, “Organizational Dilemmas as Barriers to Learning”, อังโน บัญชิต ชานี ศาสตราจารย์, “รูปแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัย ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเพชรบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๕๖), หน้า ๒๓.

๒. รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model or Model of) เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากกรอบความคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน ตัวทฤษฎีเองไม่ใช่รูปแบบหรือแบบจำลองเป็นตัวช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่างๆ ที่สัมพันธ์กัน

ประเภทของรูปแบบตามแนวคิดหลักการหรือทฤษฎี ซึ่งเป็นพื้นฐานในรูปแบบนั้นๆ สามารถแบ่งรูปแบบการสอนเอาไว้ ๔ รูปแบบ คือ

๑. Information-Processing Models เป็นรูปแบบการสอนที่ยึดหลักความสามารถในการบวนการประมวลข้อมูลของผู้เรียนและแนวทางในการปรับปรุงวิธีการจัดการกับข้อมูลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๒. Personal Models รูปแบบการสอนที่จัดไว้ในกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลและการพัฒนาบุคคลเฉพาะราย โดยมุ่งเน้นกระบวนการที่แต่ละบุคคลจัดระบบปฏิบัติต่อสรรพสิ่ง (Reality) ทั้งหลาย

๓. Social Interaction Models เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและบุคคลต่อสังคม

๔. Behavior Models เป็นกลุ่มของรูปแบบการสอนที่ใช้องค์ความรู้ด้านพฤติกรรมศาสตร์เป็นหลักในรูปแบบ จุดเน้นที่สำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สังเกตได้ของผู้เรียนมากกว่าการพัฒนาโครงสร้างจิตวิทยาและพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้^{๑๕}

สรุปได้ว่า รูปแบบมีหลายประเภทด้วยกันเป็นสิ่งที่นักวิชาการหลากหลายสาขาวิชาคิดและสร้างขึ้นแตกต่างกันออกไป เช่น รูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์ ได้แก่ Analogue Model เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัยเทียบเคียง Semantic Model เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อ Mathematical Model เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์ Causal Model เป็นรูปแบบที่นำเอาตัวแปรต่างๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผล เป็นต้น

^{๑๕} Joyce and Well, อังโน บุญชิต ชำนิศาสตร์, “รูปแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัย ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๕๖), หน้า ๓๗.

ตารางที่ ๒.๒ สรุปประเภทของรูปแบบ

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
Joyce and Well (2010).	๑. Information Processing Models ยึดการประมวลข้อมูลของผู้เรียนและข้อมูลให้มีประสิทธิภาพ ๒. Personal Models ปัจเจกบุคคลและการพัฒนาบุคคลเฉพาะ ๓. Social Interaction Models ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและบุคคลต่อสังคม ๔. Behavior Models องค์ความรู้ด้านพฤติกรรมศาสตร์เป็นหลัก
Keeves, P. J. (1988 : 561-565).	๑. Analogue Model เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัย ๒. Semantic Model เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษา ๓. Mathematical Model เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์ ๔. Causal Model เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า Path Analysis และหลักการสร้าง Semantic
Smith, R. H. (1980 : 461).	๑. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) ๒. รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model)
Steiner (2014 : 25).	๑. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) ๒. รูปแบบเชิงแนวคิด (Conceptual Model)
Steiner, Lars. (2015 : 85).	๑. รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Practical Model or Model of) ๒. รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model or Model of)

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการ

การจัดการมักใช้ในแวดวงธุรกิจเอกชนซึ่งมุ่งแสวงหากำไรเป็นเป้าหมายหลักส่วนผลที่พึงตกแก่สาธารณะถือเป็นเป้าหมายรองหรือผลพลอยได้การบริหาร Administatrar หมายถึงช่วยเหลือ (Assist) หรืออำนาจการ (Direct) การบริหารหลายๆ ความหมายอาจสัมพันธ์ใกล้เคียงกับคำว่า “Minister” หมายถึงการรับใช้หรือผู้รับใช้ความหมายดั้งเดิมของคำว่า Administer อาจกล่าวโดยย่อๆ ว่าเป็นการติดตามดูแลสิ่งต่างๆ และคำจำกัดความง่ายๆ ที่ทันสมัยคือการทำงานให้สำเร็จ^{๑๖} การจัดการเป็นการวางแผนการจัดองค์กรการอำนาจการควบคุมกิจการที่เกี่ยวกับการดำเนินงาน

^{๑๖} ฟรลิทธี คำนวนศิลป์, การบริหารจัดการโครงการพัฒนาสังคมแบบก้าวหน้า, (ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑), หน้า ๑๑-๑๒.

ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ^{๑๗} การบริหาร หมายถึง กระบวนการสั่งการและควบคุมกิจกรรมของสมาชิกในองค์กรมนุษย์ เพื่อวัตถุประสงค์ในการทำให้เป้าหมายและจุดมุ่งหมายของสถาบันประสบผลสำเร็จ^{๑๘} การบริหาร หมายถึงการร่วมมือกันทำงานของบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปโดยมีวัตถุประสงค์ในการทำงานร่วมกันในการร่วมมือทำงานนั้นจะต้องมีบุคคลที่เป็นหัวหน้าหรือเรียกว่าผู้บริหารและจะต้องจัดในรูปขององค์การ^{๑๙} การบริหารจัดการคือการที่คนมารวมกันเพื่อประกอบกิจการโดยมีความรับผิดชอบร่วมกันและปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนที่กำหนดขึ้น^{๒๐} การบริหาร หมายถึงกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การโดยอาศัยบุคคลและทรัพยากรอื่น^{๒๑} การบริหาร หมายถึง การนำไปสู่กระบวนการของการทำกิจการที่มีการวางแผน (Planning) การอำนวยการ (Directing) และความร่วมมือ (Coordinating) โดยเฉพาะกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ^{๒๒} การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่างๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่างๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์กร การตระหนัก ความสามารถ ความต้องการความถนัด และความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์กรควบคู่ไปด้วย องค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้^{๒๓} การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง^{๒๔} การบริหารจัดการ หมายถึง งานของหัวหน้าหรือผู้นำที่จะต้องกระทำ เพื่อให้กลุ่มต่างๆ ที่มีคนหมู่มาอยู่รวมกัน และร่วมกันทำงานเพื่อวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้จนสำเร็จผลโดยได้ประสิทธิภาพ^{๒๕} การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วยวิธีการดำเนินการตามกระบวนการบริหารซึ่งผู้บริหารจะต้องใช้

^{๑๗} Edwin Flippo and Scott, W.A., & Wertherimer, M., *Introduction to Psychological Research*. 4th ed, New York : John Wiley and Son Inc, 1967), p.19.

^{๑๘} กิตติมา ปรีดีติติก, *ทฤษฎีบริหารองค์กร*, (กรุงเทพฯมหานคร : ธารนิเวศพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๔.

^{๑๙} นิพนธ์ กิณาวงค์, *หลักการบริหารการศึกษา*, (พิษณุโลก : ภาควิชาการบริหารและพัฒนาศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖.

^{๒๐} Bronislow, M. and templin, M. C. *Certain Language Skills in Children*. (Minnesota : University of Minnesota), 1957, p.47.

^{๒๑} Samuel C. Certo, *Modern Management : Diversity, Ouality, Ethics and GlobalEnvironment*, 6th ed., (Boston : Allyn and Bacon, Inc., 1994), p. 6.

^{๒๒} Dale, Y. *Personnel Principles and Policies*, (fourth printing, Englewood Cliffs : New Jersey Prentice - Hall, Inc. 1956), p. 7.

^{๒๓} พะยอม วงศ์สารศรี, *องค์กรและการจัดการ*, (กรุงเทพฯมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต , ๒๕๕๒), หน้า ๓๖.

^{๒๔} เสนาะ ตีเยาว์, *หลักการบริหาร*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพฯมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๓.

^{๒๕} ชิงชัย สันติวงษ์, *องค์กรและการบริหาร*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพฯมหานคร : วีนเตอร์พรีน, ๒๕๕๐), หน้า ๑๘.

ทั้งอำนาจหน้าที่ภาวะผู้นำทักษะทางการบริหารและความรู้ทางการบริหารด้วย^{๒๖} การบริหาร หมายถึงการบริหารเป็นกิจกรรมของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันทำกิจการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยการใช้กระบวนการและทรัพยากรที่เหมาะสม^{๒๗} การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการใช้บุคคลอื่นร่วมกับปัจจัยในการจัดการเพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปได้ตามวัตถุประสงค์และสนองตอบความคาดหวังและจัดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน^{๒๘} การบริหาร (Administration) หมายถึงการกำหนดแนวทางหรือนโยบายการสั่งการการอำนวยความสะดวกและการตรวจสอบให้ผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินงานให้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ^{๒๙} การบริหาร หมายถึง การใช้ทรัพยากรขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้การบริหารเป็นเรื่องของกระบวนการผสมผสานหรือการประสานงานเพื่อดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายวัตถุประสงค์ของกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้แก่การบริหาร เป็นกระบวนการการบริหารเป็นเรื่องขององค์การที่เกี่ยวข้องกับคนการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ได้รับผลลัพธ์ที่ต้องการและมีการตัดสินใจที่ถูกต้องการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ทำให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดการบริหารทำให้มุ่งเน้นลงไปที่กิจกรรมเพื่อบรรลุเป้าหมาย^{๓๐} การบริหาร หมายถึง การเสริมพลัง อำนาจในการตัดสินใจ การรื้อปรับระบบ การบริหารงานเชิงคุณภาพเบ็ดเสร็จโดยรวม การปรับลดขนาดองค์การ โดยผู้บริหารจะต้องทำหน้าที่การจัดองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การวางแผน และการควบคุม (Controlling)^{๓๑} การบริหาร หมายถึง การที่ผู้บริหารวางแผน จัดองค์การ การนำ และควบคุมการทำงาน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ^{๓๒} การบริหาร หมายถึง การงานบริหารทุกอย่างที่จำเป็นต้องกระทำ โดยมีหลักเกณฑ์ซึ่งกำหนดจากการวิเคราะห์ศึกษาโดยรอบคอบ ทั้งนี้เพื่อให้มีวิธีที่ดีที่สุดในอนาคตที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตมากยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์สำหรับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง^{๓๓} การบริหาร หมายถึง กระบวนการนำเอาการตัดสินใจและน่านโยบายไปปฏิบัติส่วนการ

^{๒๖} บุญช่วย ศิริเกษ, **พฤติกรรมองค์การในการบริหารการศึกษา**, (เลย : สถาบันราชภัฏเลย, ๒๕๔๐), หน้า ๓.

^{๒๗} ประพันธ์ สุริหาร, **หลักและระบบการบริหารการศึกษา**, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑), หน้า ๒๙.

^{๒๘} สัมพันธ์ ภูไพบูลย์, **องค์การและการจัดการ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พิกัดอักษร, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖.

^{๒๙} มัลลิกา ต้นสอน, **การจัดการยุคใหม่**, (กรุงเทพมหานคร : เอ็กซ์เปอร์เน็ทจำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

^{๓๐} Carlisle, Howard M, **Management: Concepts and Situation**, (Chicago: Science Research Associates, 1976), p. 126.

^{๓๑} จุฑา เทียนไทย, **การจัดการมุมมองนักบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : แมคกรอฮิล, ๒๕๔๘), หน้า ๔.

^{๓๒} Dessler, G., **Management : Principles and Practices for Tomorrow's Leaders**, (Florida : UG/GGS Information Services, 2011), p. 3.

^{๓๓} Taylor, F.W, **The Principles of Scientific Management**, (New York : Harper, 2002), 2002), p. 27.

บริหารรัฐกิจนั้นหมายถึงเกี่ยวข้องเกี่ยวกับการนำเอานโยบายสาธารณะปฏิบัติ^{๓๔} การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลาย ได้แก่ คน เงินวัสดุสิ่งของเป็น อุปกรณ์การบริหาร^{๓๕} การบริหาร หมายถึง กระบวนการสั่งการและควบคุมกิจกรรมของสมาชิกในองค์การรูปร่างเพื่อวัตถุประสงค์ในการทำให้เป้าหมายและจุดมุ่งหมายของสถาบันสำเร็จผล^{๓๖}

ตารางที่ ๒.๓ สรุปความหมายของการจัดการ

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ฟิรลิตี คำนวนศิลป์ (๒๕๔๑, หน้า ๑๑-๑๒)	การจัดการเป็นการติดตามดูแลสิ่งต่างๆ และคำจำกัดความง่ายๆ ที่ทันสมัยคือการทำงานให้สำเร็จ
Edwin F. , Scott, W.A., and Wertherimer, M. (1967 p : 25)	การจัดการเป็นการวางแผนการจัดองค์กรการอำนวยความสะดวก การควบคุมกิจการที่เกี่ยวกับการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ
ประทาน คงฤทธิศึกษากร (๒๕๓๙, หน้า ๑๗๖)	การจัดการ หมายถึง การทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การโดยต้องมืองค์การและองค์การนั้นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์อันแน่ชัดต้องมีคนทำงานร่วมกันคนเป็นส่วนสำคัญในการบริหารหรือการทำงาน ต้องมีทรัพยากรในการบริหารซึ่งนอกจากคน (Man) แล้วจะต้องมีทรัพยากรอื่นๆ ที่สำคัญได้แก่เงิน (Money) วัสดุ (Material) ในการทำงาน
กิตติมา ปรีดีติติก (๒๕๔๙, หน้า ๔)	การบริหาร หมายถึง กระบวนการสั่งการและควบคุมกิจกรรมของสมาชิกในองค์การรูปร่าง เพื่อวัตถุประสงค์ในการทำให้เป้าหมายและจุดมุ่งหมายของสถาบันประสบผลสำเร็จ

^{๓๔} ดิน ปรัชญพฤทธิ, ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๘.

^{๓๕} Koontz, H, Management : A Global Perspective, (Heinz Wehrich : Mcgraw-Hill, 1993), p. 146.

^{๓๖} ชาญชัย อาจณสมภาร, ศัพท์การบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๑๑.

ตารางที่ ๒.๓ สรุปความหมายของการจัดการ (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
<p>จันทรานี สงวนนาม (๒๕๓๖, หน้า ๔)</p>	<p>การบริหารงานเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่มีการจัดระเบียบอย่างมีระบบ กล่าวคือ มีหลักการ กฎเกณฑ์ และทฤษฎีที่เชื่อถือได้ อันเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์เพื่อประโยชน์ในการบริหารงาน โดยลักษณะเช่นนี้การบริหารงานจึงเป็นศาสตร์ทางสังคม ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยาและรัฐศาสตร์แต่ถ้าพิจารณาการบริหารงานในลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และทักษะของผู้บริหารงานแต่ละคนที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายซึ่งเป็นการประยุกต์เอาความรู้หลักการและทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม</p>
<p>นิพนธ์ กินาวงศ์ (๒๕๔๓, หน้า ๑๖)</p>	<p>การร่วมมือกันทำงานของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปโดยมีวัตถุประสงค์ในการทำงานร่วมกันในการร่วมมือทำงานนั้นจะต้องมีบุคคลที่เป็นหัวหน้าหรือเรียกว่าผู้บริหารและจะต้องจัดในรูปขององค์การ</p>
<p>Bronislow, M. and templin, M. C. (1957, p. 47)</p>	<p>การที่คนมารวมกันเพื่อประกอบกิจการโดยมีความรับผิดชอบร่วมกันและปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนที่กำหนดขึ้น</p>
<p>Samuel C.C. (1994, p. 6)</p>	<p>กระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ โดยอาศัยบุคคลและทรัพยากรอื่น</p>
<p>สุธี สุทธิสมบุญ (๒๕๓๖, หน้า ๑๒)</p>	<p>การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยอาศัยปัจจัยต่างๆอันได้แก่คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงานนอกจากนี้ยังความหมายของการบริหารที่กล่าวกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร</p>

ตารางที่ ๒.๓ สรุปความหมายของการจัดการ (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
Dale, Y. (1956, p. 7)	การนำไปสู่กระบวนการของการทำกิจการที่มีการวางแผน (Planning) การอำนวยการ (Directing) และความร่วมมือ (Coordinating) โดยเฉพาะกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ
บรรจบ เนียมมณี (๒๕๒๓, หน้า ๒๖๑)	การบริหาร คือกิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาทำงานร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมกันโดยประกอบไปด้วยส่วนต่างๆ มีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการกระทำร่วมกันเด่นชัดและวัตถุประสงค์นั้นๆ ต้องตรงกันในหมู่บุคคลผู้ร่วมทำการ
พะยอม วงศ์สารศรี (๒๕๕๒, หน้า ๓๖)	กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่างๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่างๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์การ
เสนาะ ตีเยาว์ (๒๕๕๑, หน้า ๓)	กระบวนการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง
ธงชัย สันติวงษ์ (๒๕๕๐, หน้า ๑๘)	งานของหัวหน้าหรือผู้นำที่จะต้องกระทำ เพื่อให้กลุ่มต่างๆ ที่มีคนหมู่มากมาอยู่รวมกัน และร่วมกันทำงานเพื่อวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้จนสำเร็จผลโดยได้ประสิทธิภาพ
บุญช่วย ศิริเกษ (๒๕๔๐, หน้า ๓)	การทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วยวิธีการดำเนินการตามกระบวนการบริหารซึ่งผู้บริหารจะต้องใช้ทั้งอำนาจหน้าที่ภาวะผู้นำทักษะทางการบริหารและความรู้ทางการบริหารด้วย

ตารางที่ ๒.๓ สรุปความหมายของการจัดการ (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ประพันธ์ สุริหาร (๒๕๔๑, หน้า ๒๙)	การบริหารเป็นกิจกรรมของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกัน ทำกิจการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยการใช้กระบวนการ และทรัพยากรที่เหมาะสม
สัมพันธ์ ภูไพบูลย์ (๒๕๔๒, หน้า ๑๖)	ศิลปะในการใช้บุคคลอื่นร่วมกับปัจจัยในการจัดการเพื่อให้ กิจกรรมดำเนินไปได้ตามวัตถุประสงค์และสนองตอบความ คาดหวัง และจัดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นมีความ เจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน
มัลลิกา ตันสอน (๒๕๔๔, หน้า ๑๐)	การบริหาร (Administration) หมายถึงการกำหนดแนวทาง หรือนโยบายการสั่งการการอำนวยความสะดวกและการสนับสนุนและ การตรวจสอบให้ผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินงานให้ได้ตาม เป้าหมายที่ต้องการ
Carlisle, Howard M, (1976, p. 126)	การใช้ทรัพยากรขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อบรรลุ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้การบริหารเป็นเรื่องของ กระบวนการผสมผสานหรือการประสานงานเพื่อดำเนินงาน ให้บรรลุเป้าหมายวัตถุประสงค์ของกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลได้แก่การบริหารเป็นกระบวนการการ บริหารเป็นเรื่องขององค์การ ที่เกี่ยวข้องกับคนการบริหารที่ มีประสิทธิภาพทำให้ได้รับผลลัพธ์ที่ต้องการและมีการ ตัดสินใจที่ถูกต้องการบริหารที่มีประสิทธิภาพทำให้มีการใช้ ทรัพยากรอย่างประหยัดการบริหารทำให้มุ่งเน้นลงไปที่ กิจกรรมเพื่อบรรลุเป้าหมาย
จุฑา เทียนไทย (๒๕๔๘, หน้า ๔)	การเสริมพลัง อำนาจในการตัดสินใจ การปรับเปลี่ยน การบริหารงานเชิงคุณภาพเบ็ดเสร็จโดยรวม การปรับลด ขนาดองค์กร โดยผู้บริหารจะต้องทำหน้าที่การจัดองค์กร การจัดคนเข้าทำงาน การวางแผน และการควบคุม (Controlling)

ตารางที่ ๒.๓ สรุปความหมายของการจัดการ (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
Dessler, G. (2011, p. 3)	การที่ผู้บริหารวางแผน จัดองค์กร การนำ และควบคุมการทำงาน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร
Taylor, F.W. (2002, p. 27)	การงานบริหารทุกอย่างที่จำเป็นต้องกระทำ โดยมีหลักเกณฑ์ซึ่งกำหนดจากการวิเคราะห์ศึกษาโดยรอบคอบ ทั้งนี้เพื่อให้มีวิธีที่ดีที่สุดในอนาคตที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตมากยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์สำหรับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
ติน ปรัชญพฤทธิ์ (๒๕๔๕, หน้า ๘)	กระบวนการนำเอาการตัดสินใจและนำนโยบายไปปฏิบัติ ส่วนการบริหารรัฐกิจนั้นหมายถึงเกี่ยวข้องกับการนำเอา นโยบายสาธารณะปฏิบัติ
Koontz, H. (1993, p.146)	การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลาย ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของเป็นอุปกรณ์การบริหาร
ชาญชัย อาจิมสมาจาร (๒๕๔๐, หน้า ๑๑)	กระบวนการสั่งการและควบคุมกิจกรรมของสมาชิกในองค์กรรูปนัยเพื่อวัตถุประสงค์ในการทำให้เป้าหมายและจุดมุ่งหมายของสถาบันสำเร็จผล

๒.๒.๒ หลักการในการจัดการ

หลักการบริหารเป็นการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานใดๆ ของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของและหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่างๆ เช่น การบริหารคน การบริหารเงิน การบริหารวัสดุอุปกรณ์ การบริหารงานทั่วไป และการบริหารจริยธรรมเช่นนี้ เป็นการนำปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหารที่เรียกว่า ๕ M แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมายและการบริหารงานต้องมีลักษณะที่สำคัญ ๔ ประการ คือการบริหารต้องมีวัตถุประสงค์ที่แน่นอนอย่างใดอย่างหนึ่ง การบริหารต้องเป็นงานร่วมกันของบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป การบริหารต้องมีลักษณะเป็นการดำเนินการที่เป็นกระบวนการ การบริหารต้องใช้ทรัพยากรบริหารเป็นปัจจัยพื้นฐาน การบริหารงานไม่ว่าจะเป็นรูปแบบผู้นำโครงสร้างระบบราชการและหน้าที่ของผู้บริหาร ในองค์กรแห่งหนึ่งสามารถนำมาประยุกต์ไปใช้กับองค์กร เรียกว่าวิธีที่ดีที่สุด อย่างไรก็ตามผู้บริหารในแต่ละองค์กรจะเผชิญกับสถานการณ์เฉพาะที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง ไม่มีหลักสากลใดที่สามารถใช้ได้กับทุกปัญหา ผู้บริหารต้องศึกษาการบริหาร โดยมีประสบการณ์จากกรณีศึกษาจำนวนมาก และวิเคราะห์หาวิธีการใดที่สามารถใช้ในสถานการณ์ใหม่ๆ

หลักการในการจัดการมีส่วนประกอบ ๑๔ ประการเป็นส่วนประกอบสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการบริหารจัดการดังนี้

๑. การแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) ฟาโยลได้เสนอว่าคนงานควรจะได้รับกรมอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติมากขึ้นหรือได้รับการกระตุ้นให้มีความรับผิดชอบในผลลัพธ์ของงานมากขึ้น ซึ่งหลักการนี้จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในองค์กรยุคปัจจุบันได้

๒. อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility) แวปเบอร์และฟายได้ให้ความสำคัญของอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบอำนาจหน้าที่แบบเป็นทางการของแวปเบอร์จะได้มาจากตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหารในสายการบังคับบัญชาส่วนอำนาจหน้าที่แบบไม่เป็นทางการจะได้รับจากความชำนาญงานของบุคคล (Expertise) ความรู้ทางด้านเทคนิค (Technical Knowledge) ความมีคุณค่าทางศีลธรรม (Moral Worth) และความสามารถในการนำ (Leading) และสร้างความผูกพันกับผู้ใต้บังคับบัญชาตลอดจนเห็นว่าอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบควรอยู่คู่กัน

๓. การมีผู้บังคับบัญชาคนเดียว (Unity of Command) ฟาโยลกล่าวว่าคำสั่งสองคำสั่ง (Dual Command) อาจก่อให้เกิดปัญหาในการทำงานเช่นการรายงานจะมีความเกี่ยวข้องในเมื่อผู้ควบคุมสองคนได้ให้คำสั่งกับผู้ใต้บังคับบัญชาเพียงคนเดียวทำให้เกิดการสับสนในบางสถานการณ์ คำสั่งสองคำสั่งนี้ทำให้เกิดความยุ่งยากแก่ผู้บังคับบัญชาและทำให้เกิดการสับสนในลำดับชั้นของอำนาจหน้าที่แบบเป็นทางการ (Formal Hierarchy of Authority) การประเมินอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหารในระบบผู้บังคับบัญชาสองคนจะเป็นการยากและผู้บริหารจะไม่สนใจในความรู้สึของผู้ใต้บังคับบัญชามากจะโกรธและอาจไม่ให้ความร่วมมือในอนาคตถ้าผู้ใต้บังคับบัญชาไม่เชื่อฟัง

๔. สายการบังคับบัญชาตามอำนาจหน้าที่ (Line of Authority) เป็นสายการบังคับบัญชาจากผู้บริหารในระดับบนสู่ผู้ปฏิบัติงานในระดับล่างขององค์การความสัมพันธ์ของการจำกัดความยาวของสายการบังคับบัญชาโดยการควบคุมจำนวนของระดับในลำดับชั้นของการบริหารจัดการ จำนวนที่ดีที่สุดในการบังคับบัญชา (Hierarchy) คือความยาวของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้บริหารระดับสูงและพนักงานระดับล่างรวมถึงความล่าช้าในการวางแผน (Planning) และการจัดการ (Organizing) ซึ่งการจำกัดจำนวนของระดับชั้นการบังคับบัญชาให้น้อยลงจะทำให้ปัญหาในการติดต่อสื่อสารลดลงและองค์การจะมีการปฏิบัติงานที่รวดเร็วและมีความยืดหยุ่นมากขึ้นภายในองค์การได้มีการแบ่งแยกแผนกต่างๆซึ่งแต่ละแผนกจะมีระดับชั้นการบังคับบัญชาโดยผู้บริหารในระดับกลางและระดับต้นของสายการบังคับบัญชาแต่ละแผนกต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้จัดการในระดับเดียวกันในแผนกอื่นๆซึ่งปฏิสัมพันธ์นี้ช่วยในการตัดสินใจให้เร็วขึ้นเนื่องจากผู้บริหารจะรู้จักบุคคลอื่นและรู้วิธีการ

ในการแก้ปัญหาเพิ่มมากขึ้นสำหรับการทำงานข้ามแผนกหรือการทำงานข้ามสายนั้นเป็นการสร้างทีมงานข้ามสายซึ่งสามารถควบคุมโดยผู้นำของแต่ละทีม

๕. การรวมอำนาจ (Centralization) เป็นการรวมอำนาจของการบังคับบัญชาไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงขององค์การซึ่งอำนาจหน้าที่จะไม่ได้รวมไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงของสายการบังคับบัญชาแต่เป็นการกำหนดว่าควรมีการรวมอำนาจไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงเท่าไรอย่างไรและมีการกระจายอำนาจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาและคนงานในระดับล่างอย่างไรสิ่งนี้ถือว่ามีความสำคัญเนื่องจากว่าจะมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของพนักงานในทุกระดับขององค์การ

๖. การมีเป้าหมายเดียวกัน (Unity of Direction) เป็นการออกแบบหรือกำหนดแผนในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและคนงานที่ใช้ทรัพยากรขององค์การองค์การใดที่ไม่มีการวางแผนจะทำให้ขาดประสิทธิภาพและขาดประสิทธิผลซึ่งจะไม่มีมุมมองไปสู่กิจกรรมของกลุ่มหรือกิจกรรมของบุคคลแต่การวางแผนจะเริ่มที่ผู้บริหารระดับสูงทำงานเป็นทีมร่วมกับกลยุทธ์ขององค์การซึ่งจะต้องมีการติดต่อกับผู้บริหารในระดับกลางที่มีส่วนในการตัดสินใจว่าจะใช้ทรัพยากรขององค์การอย่างไรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามกลยุทธ์หลักการในข้อนี้ยึดหลักว่ากิจกรรมของแต่ละกลุ่มต้องมีจุดหมายและแผนเดียวกัน

๗. หลักความเสมอภาค (Equity) ความเสมอภาคคือความเป็นธรรม (Justice) ความยุติธรรม (Impartiality) และความเหมาะสม (Fairness) สำหรับสมาชิกทุกคนภายในองค์การซึ่งในปัจจุบันพนักงานมีความต้องการความเสมอภาคมากขึ้นเป็นการจัดการที่ใช้หลักความเท่าเทียมกัน

๘. การออกคำสั่ง (Order) วิธีการจัดการซึ่งอยู่ในตำแหน่งนั้นในการจัดหาเพื่อให้องค์การได้รับประโยชน์สูงสุดและเป็นการจัดหางานให้แก่พนักงานโดยใช้ผังองค์การ (Organization Chart) เพื่อแสดงให้เห็นถึงตำแหน่งและหน้าที่ของพนักงานแต่ละคนและเป็นการชี้ชัดว่าตำแหน่งของพนักงานแต่ละคนอาจจะมีการเลื่อนขึ้นได้ในอนาคตการวางแผนเกี่ยวกับอาชีพได้รับความสนใจมากขึ้นในองค์การยุคปัจจุบันเนื่องจากทรัพยากรมนุษย์ถือว่ามีความจำเป็นที่จะต้องให้การฝึกอบรม (Training) และการพัฒนากำลังแรงงาน (Developing) โดยองค์การจะกำหนดตำแหน่งหน้าที่สำหรับคนทุกคนและทุกคนจะเข้าใจตำแหน่งหน้าที่ของตน

๙. ความคิดริเริ่ม (Initiative) เป็นความสามารถของบุคคลในการกระทำสิ่งต่างๆ โดยปราศจากการสั่งการจากผู้บังคับบัญชาผู้บริหารจะต้องกระตุ้นให้พนักงานมีความคิดริเริ่มซึ่งความคิดริเริ่มนั้นนับถือว่าเป็นจุดแข็งขององค์การเนื่องจากจะสามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ๆได้ผู้บริหารมีความต้องการทักษะ (Skill) และไหวพริบ (Tact) เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างองค์การและความต้องการของพนักงานและความสามารถ (Ability) จะทำให้เกิดความสมดุลซึ่งเป็นสิ่งที่ชี้ชัดผู้บริหารระดับสูงในการพัฒนาและการบริหารงาน

๑๐. ความมีระเบียบวินัย (Discipline) เป็นการมุ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องการเชื่อฟัง (Obedience) อำนาจ (Energy) คำขอร้อง (Application) และลักษณะของการแสดงความนับถือออกมาสำหรับอำนาจของผู้บังคับบัญชาความมีระเบียบวินัยเป็นบุคลิกลักษณะที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารหลายๆคนที่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้ปฏิบัติงานทั้งหมดและทำงานอย่างเข้มแข็งเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การความมีระเบียบวินัยจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในองค์การกับคุณสมบัติของผู้นำภายในองค์การและเป็นความสามารถของผู้บริหารในการที่จะปฏิบัติตามอย่างยุติธรรมอีกด้วย

๑๑. ค่าตอบแทน (Remuneration of Personnel) การให้รางวัลประกอบด้วยโบนัสและแผนการแบ่งกำไรเป็นการช่วยกระตุ้นการทำงานของพนักงานได้การให้หรือการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่พนักงานมีความสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จขององค์การระบบรางวัลที่มีประสิทธิภาพสามารถให้ความยุติธรรมทั้งพนักงานและองค์การรวมทั้งสามารถกระตุ้นผลผลิตเพิ่มโดยการให้รางวัลเพื่อเป็นการสนับสนุนให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้นโดยยึดหลักว่าการจ่ายค่าตอบแทนควรยุติธรรมและตอบสนองความพึงพอใจสูงสุดทั้งนายจ้างและลูกจ้างเท่าที่จะทำได้

๑๒. ความมั่นคงในงาน (Stability of Tenure of Personnel) ความมั่นคงในงานมีความสำคัญต่อการจ้างงานระยะยาวเมื่อพนักงานอยู่ในองค์การซึ่งมีแนวโน้มจะทำงานเป็นทีมเป็นระยะเวลานานโดยพยายามพัฒนาทักษะและปรับปรุงความสามารถในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรขององค์การการจ้างงานระยะยาวเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้อธิบายการประสบความสำเร็จของบริษัทขนาดใหญ่ในญี่ปุ่น

๑๓. ผลประโยชน์ส่วนตัวมีความสำคัญน้อยกว่าผลประโยชน์ขององค์การ (Subordination of individual interests to the common interest) ผลประโยชน์ขององค์การถือว่าเป็นประโยชน์ของทุกคนหรือของทุกกลุ่มในองค์การในขณะที่องค์การยังดำเนินกิจการอยู่จะต้องมีการกำหนดผลประโยชน์เพื่อให้เกิดความยุติธรรมระหว่างองค์การและสมาชิกภายในองค์การ

๑๔. ความสามัคคี (Sprit de corps) เป็นความรู้สึกร่วมกันของสมาชิกภายในองค์การที่ช่วยสนับสนุนการทำงานของสมาชิกในกลุ่มในการออกแบบประยุกต์ของอำนาจหน้าที่ตามลำดับชั้นภายในองค์การและสิทธิในการสั่งการหรือการบริโภคนและความร่วมมือกันถือว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญในการที่ทำให้้องค์การบรรลุผลสำเร็จและมีการพัฒนาความสามัคคีจะสามารถบรรลุผลสำเร็จได้

หากมีการติดต่อกันระหว่างผู้บริหารและคนงานโดยการติดต่อเพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ที่สำคัญ เพราะความสามัคคีคือพลังเมื่อสมาชิกมีความสามัคคีกันสูงก็จะทำให้องค์กรมีความแข็งแกร่ง^{๓๓๗}

หลักเกณฑ์การจัดการมีพื้นฐานที่สำคัญ ๔ ประการ คือ

๑. ต้องมีการคิดค้น และกำหนดวิธีที่ดีที่สุดสำหรับงานแต่ละอย่างคือ ต้องมีการกำหนดวิธีการทำงานที่ดีที่สุดที่ช่วยให้สามารถทำงานเสร็จลุล่วงไปด้วยดีตามวัตถุประสงค์มาตรฐานของงาน จะต้องมีการจัดวางเอาไว้ โดยมีหลักเกณฑ์ที่ได้พิสูจน์มาแล้วว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดจริงและในเวลาเดียวกัน การจ่ายผลตอบแทนแบบจูงใจต่างๆก็จ่ายให้ตามผลผลิตทั้งหมด

๒. ต้องมีคัดเลือกและพัฒนาคนงาน โดยตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการ รู้จักงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับคนงาน นอกจากนี้ต้องมีการอบรมคนงานให้รู้จักวิธีการทำงานที่ถูกวิธีด้วยและในการคัดเลือกคนงานจะต้องมีการพิจารณาเป็นพิเศษที่จะให้ได้คนที่มีความสมบัติที่ดีที่สุด ตรงตามงานที่จะให้ทำ

๓. ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีการทำงาน ควบคู่กับการพิจารณา คนงานนี้ คนงานจะไม่คัดค้านต่อวิธีทำงานใหม่ที่ได้กำหนดขึ้น เพราะโดยหลักเหตุผลคนงานทุกคนจะ เห็นจริงถึงโอกาสที่เขาจะได้รับรายได้สูงขึ้นจากการทำงานถูกวิธีที่จะช่วยให้ได้ผลผลิตผลสูงขึ้น

๔. การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหาร และคนงานฝ่ายบริหารควรจะได้ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำกับคนงานที่เป็นผู้ปฏิบัติงานแต่ต้องไม่ใช่โดยการลงมือปฏิบัติงาน ที่ควรจะเป็นงานของคนงานเท่านั้นจากหลักการดังกล่าวพบว่าวิธีการต่างๆ ล้วนแต่เป็นวิธีการที่มี หลักเกณฑ์ตามหลักวิทยาศาสตร์ ทำให้เกิดทฤษฎีการบริหารขึ้นมาและได้เสนอแนะว่า ผู้บริหารต้องมี บทบาทเป็นจุดกลางของปัญหาและความสำเร็จของกลุ่มที่ต้องรับผิดชอบนำเอาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ ประสิทธิภาพของกลุ่มมาคิดวิเคราะห์และปรับปรุงหาทางออกให้ได้เป็นผลดีที่สุดสำหรับกลุ่มให้ดีขึ้น และมากขึ้นเรื่อยๆ^{๓๓๘}

หลักสำคัญของการบริหาร ๕ ลักษณะ คือ

๑. การบริหารเป็นการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน หมายความว่า การบริหารเป็น กระบวนการทางสังคม คือ อาศัยกลุ่มคนที่ร่วมกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ ผู้บริหาร จะต้องรับผิดชอบให้สำเร็จโดยอาศัยความร่วมมือของบุคคลอื่น มิฉะนั้นจะทำงานไม่สำเร็จ

^{๓๓๗}Fayol, Henri, *Industrial and General Administration*, (New York : Mc-Graw Hill, 1930), p. 2.

^{๓๓๘}ธงชัย สันติวงษ์, *องค์การและการบริหาร*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : วิอินเตอร์พรีน, ๒๕๕๐), หน้า ๔๗-๔๘.

สาระสำคัญของการบริหารในข้อนี้แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีสิ่งต่างๆ เหล่านี้ คือ มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดี มีความเป็นผู้นำและสามารถทำงานเป็นทีมได้ มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้หากมีการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ และมีความสามารถทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้

๒. การบริหารทำให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์การ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนทุกคนจึงจะทำให้สำเร็จลงได้ เป้าหมายเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้บริหารจะต้องทำให้บรรลุได้นั้นจะต้องมีลักษณะสำคัญ ๓ ประการ คือ เป้าหมายต้องสูงแล้วสามารถทำให้สำเร็จ เป้าหมายสูงเกินไปก็ทำให้สำเร็จไม่ได้ เป้าหมายต่ำไปก็ไม่ท้าทายไม่มีคุณค่า ประการที่สอง การจะไปถึงเป้าหมายจะต้องมีระบบงาน ที่ดีมีแผนงานที่มีประสิทธิภาพ ประการสุดท้าย จะต้องระบุเวลาที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนั้น

๓. การบริหารเป็นการสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ คำว่าประสิทธิผล หมายความว่า ทำงานบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนด ส่วนคำว่า ประสิทธิภาพ หมายความว่า ทำงานโดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดหรือเสียค่าใช้จ่ายต่ำสุด การทำงานให้สำเร็จอย่างเดียวไม่พอแต่จะต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่ประหยัดอีกด้วย การทำให้ได้ทั้งสองอย่าง คือ งานบรรลุผลตามที่ต้องการและการใช้ทรัพยากรต่ำสุดจึงเป็นความสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ

๔. การบริหารเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าเราอาศัยในโลกที่มีทรัพยากรจำกัด การใช้ทรัพยากรต่างๆ จึงต้องตระหนัก ๒ ข้อใหญ่ๆ คือ เมื่อใช้ทรัพยากรใดไปแล้วทรัพยากรนั้นจะหมดสิ้นไปไม่สามารถกลับคืนมาใหม่ได้ และจะต้องเลือกใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมอย่าให้เกิดสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ ดังนั้นการบริหารกับเศรษฐศาสตร์จึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เศรษฐศาสตร์เป็นการศึกษาถึงการกระจายการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างไร ส่วนผู้บริหารในองค์การจะต้องผลิตสินค้าและบริหารให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๕. การบริหารจะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องสามารถคาดคะเนเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้อง และสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงนั้น^{๓๙}

^{๓๙} เสนาะ ดิยาวี, **หลักการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๑-๒.

หลักการจัดการมีลักษณะสำคัญ ๘ ประการดังนี้

๑. การบริหารเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งมิใช่บุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งถ้าจะกล่าวถึงบุคคลผู้ทำหน้าที่บริหารนั้นก็เรียกว่าผู้บริหาร

๒. การบริหารงานที่จุดหมายทั้งนี้หมายความว่าในการบริหารงานนั้นจำเป็นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายไว้ก่อนไม่ว่าจะกำหนดไว้อย่างชัดเจนหรือไม่ก็ตามส่วนการบริหารนั้นจะเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

๓. การบริหารเป็นแนวทางสำคัญที่มีอิทธิพลต่อสังคมภายในและภายนอกองค์กรดังเช่นถ้าผู้บริหารต้องการจะปรับปรุงวิธีปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นก็อาจได้โดยการจัดหาเครื่องจักรเครื่องมืออันทันสมัยมาใช้จัดการฝึกอบรมคนงานให้มีความสามารถยิ่งขึ้นซึ่งจะเป็นผลดีต่อองค์กรและผู้บริหารด้วยตัวอย่างผลกระทบต่อสังคมภายนอกเป็นต้นว่าถ้าองค์กรนั้นๆมีนโยบายที่จะทำประโยชน์ต่อสังคมเช่นส่งเสริมการศึกษาในชุมชนโดยให้ทุนการศึกษาหรือบริจาคเงินก่อสร้างโรงเรียนก็นับว่าองค์กรนั้นมีส่วนช่วยพัฒนาสังคมภายในองค์กรหรือองค์การบางแห่งอาจไม่นำพาต่อความเดือดร้อนรำคาญซึ่งองค์กรของตนก่อขึ้นเช่นสิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นผลของการบริหารอันมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

๔. การบริหารเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของกลุ่มคนธุรกิจก่อตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยกลุ่มคนมิใช่เป็นความสามารถของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพียงบุคคลเดียวเท่านั้นทั้งนี้เพราะว่าคนเราย่อมมีขอบเขตความสามารถจำกัดทั้งด้านกำลังกายกำลังสมองและเวลาจึงจำต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลมาช่วยกัน

๕. การบริหารจะได้รับผลสำเร็จด้วยดีด้วยการร่วมแรงร่วมใจของบุคคลอื่นๆ นอกเหนือไปจากเจ้าของธุรกิจทั้งนี้เนื่องจากบรรดาเจ้าของเช่นผู้ถือหุ้นอาจไม่มีเวลาหรือความสามารถในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถในการบริหารให้มาบริหารในองค์กร

๖. การบริหารจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้โดยการใช้ความรู้ความชำนาญและการฝึกฝนอบรมทางด้านบริหารมาโดยเฉพาะจึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าการบริหารเป็นวิชาชีพอย่างหนึ่งผู้บริหารโดยเฉพาะผู้บริหารสูงสุดไม่จำเป็นต้องมีความรู้ทางเทคนิคในการปฏิบัติโดยตรงแต่ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความชำนาญในการบริหารอันได้แก่การวางแผนการจัดองค์การฯ

๗. การบริหารเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนไม่สามารถมองเห็นได้แต่สิ่งที่จะแสดงให้เห็นว่าการบริหารดำเนินไปอย่างไรได้ผลหรือไม่เพียงใดนั่นก็คือผลงานเพราะว่าผลงานจะเป็นเครื่องวัดความสามารถทางการบริหาร

๘. เจ้าของธุรกิจไม่จำเป็นต้องทำหน้าที่ผู้บริหารเสียเองโดยทั่วไปแล้วคณะผู้บริหารมักจะเป็นกลุ่มบุคคลอื่นๆ ที่มีความสามารถทางการบริหารทำหน้าที่ในนามของเจ้าของธุรกิจ

การจัดการมีหลักการสำคัญ ดังนี้

๑. มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่แน่นอนในการบริหารองค์กร ผู้บริหารจะต้องกำหนดทิศทางหรือวัตถุประสงค์ของการทำงานไว้ชัดเจน

๒. มีปัจจัยในการบริหาร โดยทั่วไปแล้วปัจจัยในการบริหารที่เป็นพื้นฐานมี ๕ ประการ คือคน (Men) เงิน (Money) วัสดุ (Material) เทคนิควิธี (Method) เครื่องจักร (Machine) อย่างไรก็ตามปัจจัยพื้นฐานของการบริหาร ๕ ประการที่กล่าวมานี้ อาจจะไม่เป็นการเพียงพอโดยเฉพาะในสภาพสังคมปัจจุบันที่มีการแข่งขันรุนแรงทุกด้าน เช่น ธุรกิจการค้า ระบบการผลิตตลอดทั้งทางด้านการศึกษาปัจจัยการบริหารอาจจะมีปัจจัยอื่นนอกเหนือจาก ๕ ประการที่กล่าวมา เช่น การตลาด และอื่นๆ เป็นต้น

๓. ลักษณะของการบริหาร การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ผู้บริหารจะต้องนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อองค์กร จนมีคำกล่าวที่ว่า “ที่ใดมีผู้นำที่ดี ที่นั่นก็จะมีความสำเร็จ”^{๔๐}

องค์ประกอบของการบริหารที่สำคัญและมีความจำเป็นต่อองค์การ ดังนี้

๑. วัตถุประสงค์ที่แน่นอนกล่าวคือจะต้องรู้ว่า จะดำเนินการไปทำไมเพื่ออะไรและต้องการอะไรจากการดำเนินการเช่นต้องมีวัตถุประสงค์ในการให้บริการหรือในการผลิตต้องรู้ว่า จะผลิตเพื่อใครต้องการผลตอบแทนเช่นใดถ้าหากไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์แล้วก็ไม่มีความหมายที่จะบริหารการดำเนินงานต่างๆ จะไม่มีผลสำเร็จเพราะไม่มีเป้าหมายกำหนดไว้แน่นอน

๒. ทรัพยากรในการบริหารได้แก่วัสดุและเครื่องใช้เพื่อประกอบการดำเนินงานรวมไปถึงความสามารถในการจัดการทรัพยากรในการบริหารได้แก่ 4 Ms คือ มนุษย์ (Men) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และความสามารถในการจัดการ (Management) หรือ 6 Ms ที่มีเครื่องจักร (Machine) และตลาด (Market) เพิ่มเข้ามาซึ่งในปัจจุบันมีความจำเป็นมากขึ้น

๓. มีการประสานงานระหว่างกันหรือเรียกได้ว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันกล่าวคือเป้าหมายและวัตถุประสงค์รวมทั้งทรัพยากรในการบริหารทั้ง 4 Ms หรือ 6Ms ดังกล่าวจะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันหรือกล่าวได้ว่าจะต้องมีระบบของการทำงานร่วมกันและที่เกิดขึ้น

^{๔๐} ยุทธ กัยวรรณ, การบริหารการผลิต, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙.

จริงๆด้วยการนำปัจจัยทั้งหลายเบื้องต้นมาไว้รวมกันแล้วไม่เกิดปฏิกริยาระหว่างกันไม่เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกันการบริหารก็จะไม่เกิดขึ้น

๔. ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารงานนั้นสิ่งทีวัดผลสำเร็จของงานว่าบรรลุเป้าหมายของวัตถุประสงค์ขององค์การก็คือประสิทธิผลขององค์การหมายถึงความสามารถขององค์การในอันที่จะบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การในการใช้ทรัพยากรขององค์การที่มีอยู่ระยะสั้นโดยเปรียบเทียบกับปัจจัยนำเข้าและค่าใช้จ่ายกับปัจจัยนำออกและรายได้ขององค์การ^{๔๑}

หลักการจัดการที่ทำให้การบริหารที่มีประสิทธิภาพบรรลุผลสำเร็จอย่างมีคุณภาพก็คือบทบาทและสมรรถภาพของผู้บริหารมีดังนี้

๑. เป็นผู้กำหนดทิศทางการบริหาร (Direction Setter) เช่นรู้เทคนิคต่างๆของการบริหารเป็นต้น

๒. มีความสามารถกระตุ้นคน (Leader Catalyst)

๓. ต้องเป็นนักวางแผน (Planner)

๔. ต้องเป็นผู้มีความสามารถในการตัดสินใจ (Decision Maker)

๕. ต้องมีความสามารถในการจัดองค์การ (Organizer)

๖. ต้องเป็นผู้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง (Change Manager)

๗. ต้องเป็นผู้ให้ความร่วมมือ (Coordinator)

๘. ต้องเป็นผู้ติดต่อสื่อสารที่ดี (Communicator)

๙. ต้องเป็นผู้แก้ปัญหาขัดแย้งในองค์การได้ (Conflict Manager)

๑๐. ต้องสามารถบริหารปัญหาต่างๆได้ (Problem Manager)

๑๑. ต้องรู้จักวิเคราะห์และจัดระบบงาน (System Manager)

๑๒. ต้องมีความสามารถในด้านวิชาการทั้งการเรียนและการสอน (Instructional Manager)

๑๓. ต้องมีความสามารถในการบริหารบุคคล (Personnel Manager)

๑๔. ต้องมีความสามารถในการบริหารทรัพยากร (Resource Manager)

๑๕. ต้องมีความสามารถในการประเมินผลงาน (Appraiser)

^{๔๑} สมคิด บางโม, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๖๒-๖๓.

๑๖. ต้องมีความสามารถในการประชาสัมพันธ์ (Public Relation)

๑๗. ต้องสามารถเป็นผู้นำในสังคมได้ (Ceremonial Head)^{๕๒}

หลักการบริหารซึ่งมีหลักทั่วไปที่ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้บริหาร ๑๔ ข้อคือ

๑. หลักการเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ (Authority and responsibility)

๒. หลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว (Unity of command)

๓. หลักการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน (Unity of direction)

๔. หลักการจํารังไว้ซึ่งสายงาน (Scalar of chain)

๕. หลักการแบ่งงานกันทำ (Division of work, or specialization)

๖. หลักเกี่ยวกับระเบียบวินัย (Discipline)

๗. หลักของการถือประโยชน์ส่วนบุคคลรองจากประโยชน์ส่วนร่วม (Subordination of individual to general interest)

๘. หลักของการให้ผลประโยชน์ตอบแทน (Remuneration)

๙. หลักของการรวมอำนาจไว้ส่วนกลาง (Centralization)

๑๐. หลักของการมีระเบียบเรียบร้อย (Order)

๑๑. หลักของความเสมอภาค (Equity)

๑๒. หลักของการมีเสถียรภาพของการว่าจ้างทำงาน (Stability of tenure)

๑๓. หลักของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Initiative)

๑๔. หลักของความสามัคคี (Esprit de corps)^{๕๓}

หลักการบริหารที่มีประสิทธิภาพเป็นอีกหลักการหนึ่งในการบริหารมีหลักการดังนี้^{๕๔}

๑. การบริหารที่มีผู้บริหารเพียงคนเดียวในองค์การ (Division of Labor)

^{๕๒} ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคนอื่นๆ, **ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๔๕), หน้า ๖๕.

^{๕๓} Henri Fayol, **Industrial and General Administration**, (New York : Mc-Grew Hill, 1930), pp. 17-18.

^{๕๔} Morphet, Edgar L. and others, **Educational Organization and Administrator**. 2nd ed. (New Jersey : Prentice -Hall, 1967), p. 35.

๒. มีการกำหนดมาตรฐานทำงานที่ชัดเจน (Standardization)
๓. มีเอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of Command)
๔. มีการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบให้แก่ผู้ร่วมงาน (Delegation of Authority and Responsibility)
๕. มีการแบ่งฝ่ายงานและบุคลากรผู้รับผิดชอบให้แก่ผู้ร่วมงานให้เฉพาะเจาะจงขึ้น (Division of Labor)
๖. มีการกำหนดระยะเวลาควบคุมงานที่ชัดเจน (Span of Control)
๗. มีความสม่ำเสมอ (Stability)
๘. เปิดโอกาสให้มีการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ในองค์กรได้ (Flexibility)
๙. สามารถทำให้คนในองค์กรเกิดความรู้สึกอบอุ่นและปลอดภัย (Security)
๑๐. มีการยอมรับนโยบายส่วนบุคคลที่มีความสามารถ (Personnel Policy)
๑๑. การประเมินผลการปฏิบัติงานทั้งส่วนบุคคลและองค์กร (Evaluation)

ตารางที่ ๒.๔ สรุปหลักการในการจัดการ

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (๒๕๔๘, หน้า ๓๗)	หลักการบริหารจัดการว่า หมายถึง การดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานใดๆ ของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของ และหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่างๆ เช่น การบริหารคน การบริหารเงิน การบริหารวัสดุ อุปกรณ์ การบริหารงานทั่วไป และการบริหารจริยธรรม เช่นนี้ เป็นการนำ ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหารที่เรียกว่า 5M แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมายและการบริหารงานต้องมีลักษณะที่สำคัญ ๔ ประการ คือ การบริหารต้องมีวัตถุประสงค์ที่แน่นอนอย่างใดอย่างหนึ่ง การบริหารต้องเป็นงานร่วมกันของบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป การบริหาร ต้องมีลักษณะเป็นการดำเนินการที่เป็นกระบวนการ
สมยศ นาวิการ (๒๕๕๑, หน้า ๔๙)	การบริหารงานไม่ว่าจะเป็นรูปแบบผู้นำโครงสร้างระบบราชการและหน้าที่ของผู้บริหารในองค์กรแห่งหนึ่งสามารถนำมาประยุกต์ไปใช้กับองค์กร เรียกว่าวิธีที่ดีที่สุด อย่างไรก็ตามก็ ตามผู้บริหารในแต่ละองค์กรจะเผชิญกับสถานการณ์ เฉพาะที่มีเอกลักษณ์ของตัวเอง ไม่มีหลักสากลใดที่สามารถใช้ได้กับทุกปัญหา ผู้บริหารต้องศึกษาการบริหาร โดยมีประสบการณ์จากกรณีศึกษาจำนวนมาก และวิเคราะห์ว่า วิธีการใดที่สามารถใช้ในสถานการณ์ใหม่ๆ

ตารางที่ ๒.๔ สรุปหลักการในการจัดการ (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
<p>Fayol, H. (1930, p. 2)</p>	<p>หลักการในการจัดการมีส่วนประกอบ ๑๔ ประการ เป็นส่วนประกอบสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการบริหารจัดการดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. การแบ่งงานกันทำ ๒. อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ๓. การมีผู้บังคับบัญชาคนเดียว ๔. สายการบังคับบัญชาตามอำนาจหน้าที่ ๕. การรวมอำนาจ ๖. การมีเป้าหมายเดียวกัน ๗. หลักความเสมอภาค ๘. การออกคำสั่ง ๙. ความคิดริเริ่ม ๑๐. ความมีระเบียบวินัย ๑๑. ค่าตอบแทน ๑๒. ความมั่นคงในงาน ๑๓. ผลประโยชน์ส่วนตัวมีความสำคัญน้อยกว่าผลประโยชน์
<p>ธงชัย สันติวงษ์ (๒๕๕๐, หน้า ๔๗-๔๘)</p>	<p>หลักเกณฑ์การจัดการมีพื้นฐานที่สำคัญ ๔ ประการ คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. ต้องมีการคิดค้น และกำหนดวิธีที่ดีที่สุด ๒. ต้องมีคัดเลือกและพัฒนาคนงาน ๓. ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีการทำงาน ๔. การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหาร
<p>เสนาะ ตีเยาว์ (๒๕๕๑, หน้า ๑-๒)</p>	<p>หลักสำคัญของการบริหาร ๕ ลักษณะ คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. การบริหารเป็นการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน ๒. การบริหารทำให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์การ ๓. การบริหารเป็นการสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ ๔. การบริหารเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ๕. การบริหารจะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

ตารางที่ ๒.๔ สรุปหลักการในการจัดการ (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ยุทธ กัยวรรณ (๒๕๔๗, หน้า ๑๙)	<p>การจัดการมีหลักการสำคัญ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่แน่นอนในการบริหารองค์กร มีปัจจัยในการบริหาร โดยทั่วไปแล้วปัจจัยในการบริหารที่เป็นพื้นฐานมี ๕ ประการ คือคน (Men) เงิน (Money) วัสดุ (Material) เทคนิควิธี (Method) เครื่องจักร (Machine) ลักษณะของการบริหารการเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ผู้บริหารจะต้องนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อองค์กร จนมีคำกล่าวที่ว่า “ที่ใดมีผู้นำที่ดี ที่นั่นก็จะมีความสำเร็จ”
สมคิด บางโม (๒๕๔๕, หน้า ๖๒-๖๓)	<p>องค์ประกอบของการบริหารที่สำคัญและมีความจำเป็นต่อองค์กร ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> วัตถุประสงค์ที่แน่นอนกล่าวคือจะต้องรู้ว่า จะดำเนินการไปทำไมเพื่ออะไรและต้องการอะไร ทรัพยากรในการบริหารได้แก่วัตถุและเครื่องใช้เพื่อประกอบการดำเนินงานรวมถึงความสามารถในการจัดการทรัพยากรในการบริหาร มีการประสานงานระหว่างกันหรือเรียกได้ว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันกล่าวคือเป้าหมายและวัตถุประสงค์รวมทั้งทรัพยากรในการบริหารทั้ง 4Ms หรือ 6Ms ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารงานนั้นสิ่งทีวัดผลสำเร็จของงานว่าบรรลุเป้าหมายของวัตถุประสงค์ขององค์กร
ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคนอื่นๆ (๒๕๔๕, หน้า ๖๕)	<p>หลักการจัดการที่ทำให้การบริหารที่มีประสิทธิภาพบรรลุผลสำเร็จอย่างมีคุณภาพก็คือบทบาทและสมรรถภาพของผู้บริหารมีดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> เป็นผู้กำหนดทิศทางบริหาร (Direction Setter) เช่นรู้เทคนิคต่างๆของการบริหารเป็นต้น มีความสามารถกระตุ้นคน (Leader Catalyst) ต้องเป็นนักวางแผน (Planner) ต้องเป็นผู้มีความสามารถในการตัดสินใจ (Decision Maker)

ตารางที่ ๒.๔ สรุปหลักการในการจัดการ (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
Henri Fayol (1930, pp. 17-18)	๕. ต้องมีความสามารถในการจัดองค์การ (Organizer)
	๖. ต้องเป็นผู้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง (Change Manager)
	๗. ต้องเป็นผู้ให้ความร่วมมือ (Coordinator)
	๘. ต้องเป็นผู้ติดต่อสื่อสารที่ดี (Communicator)
	๙. ต้องเป็นผู้แก้ปัญหาขัดแย้งในองค์การได้ (Conflict Manager)
	๑๐. ต้องสามารถบริหารปัญหาต่างๆได้ (Problem Manager)
	๑๑. ต้องรู้จักวิเคราะห์และจัดระบบงาน (System Manager)
	๑๒. ต้องมีความสามารถในด้านวิชาการทั้งการเรียนและการสอน (Instructional Manager)
	๑๓. ต้องมีความสามารถในการบริหารบุคคล (Personnel Manager)
	๑๔. ต้องมีความสามารถในการบริหารทรัพยากร (Resource Manager)
	๑๕. ต้องมีความสามารถในการประเมินผลงาน (Appraiser)
	๑๖. ต้องมีความสามารถในการประชาสัมพันธ์ (Public Relation)
	๑๗. ต้องสามารถเป็นผู้นำในสังคมได้ (Ceremonial Head) หลักการบริหารซึ่งมีหลักทั่วไปที่ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้บริหาร ๑๔ ข้อคือ
	๑. หลักการเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ (Authority and responsibility)
	๒. หลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว (Unity of command)
	๓. หลักการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน (Unity of direction)
	๔. หลักการอำนาจไว้ซึ่งสายงาน (Scalar of chain)
๕. หลักการแบ่งงานกันทำ (Division of work, or specialization)	
๖. หลักเกี่ยวกับระเบียบวินัย (Discipline)	
๗. หลักของการถือประโยชน์ส่วนบุคคลรองจากประโยชน์	

ตารางที่ ๒.๔ สรุปหลักการในการจัดการ (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
Morphet, E.L. and others. (1967, p. 35)	ส่วนร่วม (Subordination of individual to general interest)
	๘. หลักของการให้ผลประโยชน์ตอบแทน (Remuneration)
	๙. หลักของการรวมอำนาจไว้ส่วนกลาง (Centralization)
	๑๐. หลักของการมีระเบียบเรียบร้อย (Order)
	๑๑. หลักของความเสมอภาค (Equity)
	๑๒. หลักของการมีเสถียรภาพของการว่าจ้างทำงาน (Stability of tenure)
	๑๓. หลักของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Initiative)
	๑๔. หลักของความสามัคคี (Esprit de corps)
	หลักการบริหารที่มีประสิทธิภาพเป็นอีกหลักการหนึ่งในการบริหารมีหลักการดังนี้
	๑. การบริหารที่มีผู้บริหารเพียงคนเดียวในองค์การ (Division of Labor)
	๒. มีการกำหนดมาตรฐานทำงานที่ชัดเจน (Standardization)
	๓. มีเอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of Command)
	๔. มีการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบให้แก่ผู้ร่วมงาน (Delegation of Authority and Responsibility)
	๕. มีการแบ่งฝ่ายงานและบุคลากรผู้รับผิดชอบให้แก่ผู้ร่วมงานให้เฉพาะเจาะจงขึ้น (Division of Labor)
๖. มีการกำหนดระยะเวลาควบคุมงานที่ชัดเจน (Span of Control)	
๗. มีความสม่ำเสมอ (Stability)	
๘. เปิดโอกาสให้มีการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ในองค์การได้ (Flexibility)	
๙. สามารถทำให้คนในองค์การเกิดความรู้สึกอบอุ่นและปลอดภัย (Security)	
๑๐. มีการยอมรับนโยบายส่วนบุคคลที่มีความสามารถ (Personnel Policy)	
๑๑. การประเมินผลการปฏิบัติงานทั้งส่วนบุคคล	

๒.๒.๓ กระบวนการจัดการ

กระบวนการบริหารจัดการ มี ๕ ประการ ดังนี้

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึงแผนหรือโครงการสำหรับการปฏิบัติงานในอนาคตให้ตรงเป้าหมายที่ต้องการโดยกำหนดงานที่จะทำวิธีการและวัตถุประสงค์ของงานนั้นๆไว้ล่วงหน้า

๒. การแสวงหาและกำหนดตัวบุคคลและอุปกรณ์ (Allocation) หมายถึงการแสวงหา กำหนดตัวบุคคลและวัสดุทุกชนิดที่จำเป็นในการปฏิบัติงานตามแผนเพื่อให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๓. การเสริมกำลังบำรุง (Stimulation) หมายถึงการบำรุงขวัญกระตุ้นและส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้ผลงานดีทั้งปริมาณและคุณภาพ

๔. การประสานงาน (Co-ordination) หมายถึงการจัดให้ผู้แทนของหน่วยงานย่อยทุกหน่วยงานพบปะปรึกษาหารือกันเพื่อให้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือทราบเรื่องการปฏิบัติงานของผู้อื่นและเพื่อให้งานสัมพันธ์ไม่ขัดแย้งกันโดยยึดเป้าหมายขององค์การเป็นหลัก

๕. การประเมินผลงาน (Evaluation) หมายถึงการตรวจสอบการปฏิบัติงานทุกระยะให้ทราบผลการปฏิบัติงานและปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อหาแนวทางแก้ไขทุกระยะและประเมินผลขั้นสุดท้ายเพื่อทราบผลการปฏิบัติงานและปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อเปรียบเทียบผลงานกับผลงานที่ควรจะได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ตั้งแต่ต้นเพื่อวางแผนใหม่สำหรับการปฏิบัติงานในอนาคต^{๔๕}

กระบวนการบริหารจัดการมี ๕ ประการ ตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ดังนี้คือ

P คือ Planning หมายถึงการวางแผนเป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคตผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร
O คือ Organizing หมายถึงการจัดองค์กรเป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กรมีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ
S คือ Staffing หมายถึงงานบุคลากรเป็นการสรรหาบุคลากรใหม่การพัฒนาบุคลากรและการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน
D คือ Directing หมายถึงการอำนวยการเป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผนผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ
C คือ Controlling หมายถึงการกำกับดูแลเป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กรรวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กรสำหรับองค์ประกอบมูลฐานของการบริหารแบบกระบวนการ ๕ ประการ ที่เรียกว่า POCCC มีดังนี้

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึงการสร้างทางเลือกหรือแนวทางดำเนินการไว้ล่วงหน้าเพื่อใช้ในการตัดสินใจในอนาคต

^{๔๕}ธีระรัตน์ กิจจาร์ักษ์, เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๔๒), หน้า ๖๗.

๒. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึงการกำหนดโครงสร้างหน่วยงานและระบุหน้าที่โดยการผสมผสานระหว่างวัตถุดิบและเงิน

๓. การบังคับบัญชา (Commanding) หมายถึงการทำให้เกิดการดำเนินงานตามที่ได้มีการกำหนดไว้ซึ่งการบังคับบัญชาที่ดีนั้นจะต้องมีการติดต่อสื่อสาร ๒ ทางกล่าวคือการยอมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถแสดงความคิดเห็นได้

๔. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึงการรวมความพยายามของผู้ปฏิบัติงานและช่วยสนับสนุนให้เกิดการติดต่อสื่อสารระหว่างกันเพื่อให้การทำงานสำเร็จ

๕. การควบคุม (Controlling) หมายถึงการติดตามการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์^{๔๖}

การบริหารเป็นกระบวนการของการวางแผนการจัดองค์การและสั่งการควบคุมกำกับความพยายามของสมาชิกขององค์การและใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้เป็นลักษณะที่สำคัญของการบริหารซึ่งมีลักษณะสำคัญ ๘ ประการดังนี้

๑. การบริหารเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งมิใช่บุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งถ้าจะกล่าวถึงบุคคลผู้ทำหน้าที่บริหารนั้นก็เรียกว่าผู้บริหาร

๒. การบริหารเป็นงานที่จุดหมายทั้งนี้หมายความว่าในการบริหารงานนั้นจำเป็นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายไว้ก่อนไม่ว่าจะกำหนดไว้อย่างชัดเจนหรือไม่ก็ตามส่วนการบริหารนั้นจะเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

๓. การบริหารเป็นแนวทางสำคัญที่มีอิทธิพลต่อสังคมภายในและภายนอกองค์กรดังเช่นถ้าผู้บริหารต้องการจะปรับปรุงวิธีปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นก็อาจได้โดยการจัดหาเครื่องจักรเครื่องมืออันทันสมัยมาใช้จัดการฝึกอบรมคนงานให้มีความสามารถยิ่งขึ้นซึ่งจะเป็นผลดีต่อองค์กรและผู้ปฏิบัติงานด้วยตัวอย่างผลกระทบต่อสังคมภายนอกเป็นต้นว่าถ้าองค์กรนั้นๆ มีนโยบายที่จะทำประโยชน์ต่อสังคมเช่นส่งเสริมการศึกษาในชุมชนโดยให้ทุนการศึกษาหรือบริจาคเงินก่อสร้างโรงเรียนก็นับว่าองค์กรนั้นมีส่วนช่วยพัฒนาสังคมภายนอกองค์กรหรือองค์กรบางแห่งอาจไม่นำพาต่อความเดือดร้อนรำคาญซึ่งองค์กรของตนก่อขึ้นเช่นสิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นผลของการบริหารอันมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

๔. การบริหารเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของกลุ่มคนธุรกิจก่อตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยกลุ่มคนมิใช่เป็นความสามารถของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพียงบุคคลเดียวเท่านั้นทั้งนี้เพราะว่าคนเราย่อมมีขอบเขตความสามารถจำกัดทั้งด้านกำลังกายกำลังสมองและเวลาจึงจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลมาช่วยกัน

^{๔๖} ศ.ดร.ภาควิชาบริหารรัฐกิจ, สรุปเนื้อหาวิชาทฤษฎีองค์การ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙), หน้า ๙.

๕. การบริหารจะได้รับผลสำเร็จด้วยดีก็แต่โดยการร่วมแรงร่วมใจของบุคคลอื่นๆ นอกเหนือไปจากเจ้าของธุรกิจทั้งนี้เนื่องจากบรรดาเจ้าของเช่นผู้ถือหุ้นอาจไม่มีเวลาหรือความสามารถในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถในการบริหารให้มาบริหารในองค์กร

๖. การบริหารจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ โดยการใช้ความรู้ความชำนาญและการฝึกฝนอบรมทางด้านบริหารมาโดยเฉพาะจึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นวิชาซีพอย่างหนึ่ง ผู้บริหารโดยเฉพาะผู้บริหารสูงสุดไม่จำเป็นต้องมีความรู้ทางเทคนิคในการปฏิบัติโดยตรงแต่ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความชำนาญในการบริหารได้แก่การวางแผนการจัดองค์การ ฯลฯ

๗. การบริหารเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนไม่สามารถมองเห็นได้แต่สิ่งที่จะแสดงให้เห็นว่าการบริหารดำเนินไปอย่างไรได้ผลดีหรือไม่เพียงใดนั่นก็คือผลงานเพราะว่าผลงานจะเป็นเครื่องวัดความสามารถทางการบริหาร

๘. เจ้าของธุรกิจไม่จำเป็นต้องทำหน้าที่ผู้บริหารเสียเองโดยทั่วไปแล้วคณะผู้บริหรมักจะเป็นกลุ่มบุคคลอื่น ๆ ที่มีความสามารถทางการบริหารทำหน้าที่ในนามของเจ้าของธุรกิจรวมถึงปัจจัยอื่นที่มีความสำคัญเพื่อให้เกิดประสิทธิผลต่อการบริหารที่แสดงถึงศิลปะในกระบวนการทำงานของแต่ละบุคคลเพื่อให้บรรลุจนเป็นผลสำเร็จโดยที่ผู้บริหารมักไม่ได้เป็นผู้ปฏิบัติแต่ผู้บริหารเป็นผู้ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติได้ทำงานจนสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือก^{๔๗}

กระบวนการจัดการควรประกอบด้วย ๑๐ ประการคือ

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึงการกำหนดงานหรือวิธีการปฏิบัติงานไว้เป็นการล่วงหน้า โดยเกี่ยวกับการคาดการณ์ การกำหนดวัตถุประสงค์การพัฒนากลวิธี ในการวางแผนซึ่งต้องคำนึงถึงนโยบาย เพื่อให้แผนงานที่กำหนดขึ้นไว้มีความสอดคล้องต้องกันในการดำเนินงาน

๒. การจัดการ (Organizing) หมายถึงการพัฒนาระบบการทำงานเพื่อให้งานต่างๆ สามารถดำเนินไปโดยมีการประสานงานกันอย่างดี

๓. การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึง การจัดหาบุคคลเข้าปฏิบัติงานให้เหมาะสมตามตำแหน่งหน้าที่ที่รับผิดชอบ

๔. การตัดสินใจ (Decision) หมายถึงความสามารถของผู้บริหารในการที่จะตัดสินใจแยกแยะและวิเคราะห์ออกมาให้ได้ว่าในการทำงานจะต้องมีการตัดสินใจในเรื่องใดบ้าง

๕. การสั่งการ (Directing) หมายถึง การศึกษาวิธีการวินิจฉัยสั่งการรวมทั้งการควบคุมงานและนิเทศงานตลอดจนศิลปะในการบริหารงานที่จะทำให้การทำงานประจำวันของเจ้าหน้าที่ทุกคนเป็นไปด้วยดี

^{๔๗} เต็มศักดิ์ ทองอินทร์, ความรู้เบื้องต้นทางการบริหารธุรกิจ, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๓.

๖. การควบคุม (Controlling) หมายถึงการร่วมมือประสานงานเพื่อการดำเนินการ เป็นไปด้วยดีและราบรื่น ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะทำการประสานงานดีขึ้นและดำเนินการ แก้ไขเมื่อเกิดปัญหาขึ้น

๗. การร่วมมือประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การประสานงานให้ผู้ปฏิบัติงาน ทุกฝ่ายมีความเข้าใจในงานเข้ามารวมทำงานกันอย่างพร้อมเพรียงกันข้อตกลงที่สำคัญยิ่งของการ ประสานงานคือความร่วมมือซึ่งเป็นเรื่องของจิตใจ

๘. การสื่อข้อความ (Communicating) หมายถึงการผ่านข่าวสารข้อมูลและความ เข้าใจเพื่อที่จะให้ผู้ได้บังคับบัญชาหรือบุคคลอื่นเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ต้องการ

๙. การรายงานผล (Reporting) หมายถึงการรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานให้แก่ ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงานตลอดจนการ ประชาสัมพันธ์แจ้งให้ประชาชนทราบ ซึ่งโดยทั่วไปการรายงานจะหมายถึงวิธีการของสถาบัน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลแก่ผู้สนใจมาติดต่อสอบถามผู้บังคับบัญชา/ผู้ร่วมงานความสำคัญ ของการรายงานนั้นจะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของความเป็นจริง

๑๐. การงบประมาณ (Budgeting) หมายถึงการงบประมาณโดยศึกษาให้ทราบถึงระบบ และกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณและการเงินตลอดจนการใช้งบประมาณในการควบคุม งาน^{๔๘}

กระบวนการจัดการตามแนวคิดของลูเธอร์กูลิคและลินคอล์นเออร์วิค มี ๗ ประการเรียก โดยย่อว่า “POSDCoRB” โดยมีกระบวนการบริหารจัดการ ดังนี้

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึงการวางแผนทางการปฏิบัติงานตลอดจนวิธีการ ปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

๒. การจัดหน่วยงาน (Organizing) หมายถึงการจัดโครงสร้างอำนาจหน้าที่และการแบ่ง ส่วนของงานให้เหมาะสมและลงตัว

๓. การจัดสายงานและการจัดตัวบุคคล (Staffing) หมายถึงการบริหารงานด้าน บุคลากรอันได้แก่การจัดอัตรากำลังการสรรหาการรักษาสภาพการทำงานและการควบคุมการ ปฏิบัติงานของบุคลากร

๔. การอำนวยความสะดวก (Direction) หมายถึงการดำเนินการตัดสินใจและสั่งการในการ ปฏิบัติงานของส่วนงานต่างๆให้ดำเนินไปอย่างมีระเบียบแบบแผนทั้งในลักษณะงานทั่วไปและใน ลักษณะงานเฉพาะตลอดจนการให้คำแนะนำและควบคุมการปฏิบัติงานในทุกภาคส่วน

^{๔๘} พงษ์ศักดิ์ ปัญงพรผล, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๒), หน้า ๖๔-๗๒.

๕. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึงการร่วมมือกันของบุคลากรในการปฏิบัติงานตามส่วนงานต่างๆให้ประสานสอดคล้องกันอย่างกลมกลืน

๖. การรายงาน (Reporting) หมายถึงการรายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานให้ผู้บริหารงานและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบถึงความเคลื่อนไหวและความก้าวหน้าของกิจการต่างๆภายในหน่วยงาน

๗. งบประมาณ (Budgeting) หมายถึงการควบคุมการใช้จ่ายให้รอบคอบและรัดกุม รวมถึงการจัดสรรงบประมาณและการจัดทำบัญชี^{๔๘}

ตารางที่ ๒.๕ สรุปกระบวนการจัดการ

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ธีระรัตน์ กิจจารักษ์ (๒๕๔๒, หน้า ๖๗)	กระบวนการบริหารจัดการ มี ๕ ประการ ดังนี้ ๑. การวางแผน (Planning) ๒. การแสวงหา และกำหนดตัวบุคคลและอุปกรณ์ (Allocation) ๓. การเสริมกำลังบำรุง (Stimulation) ๔. การประสานงาน (Coordination) ๕. การประเมินผลงาน (Evaluation)
คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ (๒๕๔๙, หน้า ๙)	กระบวนการบริหารจัดการมี ๕ ประการ ตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ดังนี้ คือ P คือ Planning หมายถึงการวางแผนเป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคตผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร O คือ Organizing หมายถึงการจัดองค์กรเป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กรมีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ S คือ Staffing หมายถึงงานบุคลากรเป็นการสรรหาบุคลากรใหม่การพัฒนาบุคลากรและใช้คนให้เหมาะสมกับงาน D คือ Directing หมายถึงการอำนวยการเป็นการ

^{๔๘} Luther Gulick and Lyndall Urwick, *Papers on the Science of Administration*, (New York : Institute of Public Administration, 1937), pp. 37-38.

ตารางที่ ๒.๕ สรุปกระบวนการจัดการ (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
<p>เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ (๒๕๔๗, หน้า ๓)</p>	<p>สื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผนผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ C คือ Controlling หมายถึงการกำกับดูแลเป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กรรวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กรสำหรับองค์ประกอบมูลฐานของการบริหารแบบกระบวนการ ๕ ประการ ที่เรียกว่า POCCC</p> <p>การบริหารเป็นกระบวนการของการวางแผนการจัดองค์การและสั่งการควบคุมกำกับความพยายามของสมาชิกขององค์การและใช้ทรัพยากรอื่นๆเพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้เป็นลักษณะที่สำคัญของการบริหารซึ่งมีลักษณะสำคัญ ๘ ประการดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. การบริหารเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งมิใช่บุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ๒. การบริหารเป็นงานที่จุดหมาย ๓. การบริหารเป็นแนวทางสำคัญที่มีอิทธิพลต่อสังคมภายในและภายนอกองค์กร ๔. การบริหารเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของกลุ่มคนธุรกิจก่อตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ๕. การบริหารจะได้รับผลสำเร็จด้วยดีก็ โดยการร่วมแรงร่วมใจของบุคคลอื่นนอกเหนือไปจากเจ้าของธุรกิจ ๖. การบริหารจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ก็ โดยการใช้ความรู้ความชำนาญและการฝึกฝนอบรมทางด้านบริหารมาโดยเฉพาะ ๗. การบริหารเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนไม่สามารถมองเห็นได้ ๘. เจ้าของธุรกิจไม่จำเป็นต้องทำหน้าที่ผู้บริหารเสียเองโดยทั่วไปแล้วคณะผู้บริหารมักจะเป็นกลุ่มบุคคลอื่นๆ ที่มีความสามารถทางการบริหารทำหน้าที่ในนามของเจ้าของธุรกิจรวมถึงปัจจัยอื่นที่มีความสำคัญเพื่อให้เกิดประสิทธิผลต่อการบริหาร

ตารางที่ ๒.๕ สรุปกระบวนการจัดการ (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
พงษ์ศักดิ์ ปัญจพรผล (๒๕๔๒, หน้า ๖๔-๗๒)	กระบวนการจัดการควรประกอบด้วย ๑๐ประการคือ ๑.การวางแผน (Planning) ๒. การจัดการ (Organizing) ๓. การจัดคนเข้าทำงาน.(Staffing) ๔. การตัดสินใจ.(Decision). ๕. การสั่งการ.(Directing) ๖. การควบคุม (Controlling) ๗. การร่วมมือประสานงาน.(Coordinating) ๘. การสื่อข้อความ (Communicating) ๙. การรายงานผล (Reporting) ๑๐.การงบประมาณ (Budgeting)
Luther Gulick and Lyndall Urwick (1993, pp. 37-38)	กระบวนการจัดการตามแนวคิดของลูเทอร์กูลิคและลินดอล เออร์วิก มี ๗ ประการเรียกโดยย่อว่า “POSDCoRB” โดยมีกระบวนการบริหารจัดการ ดังนี้ ๑. การวางแผน (Planning) ๒. การจัดหน่วยงาน (Organizing) ๓. การจัดสายงานและการจัดตัวบุคคล (Staffing) ๔. การอำนวยการ (Direction) ๕. การประสานงาน (Coordinating) ๖.การรายงาน (Reporting) ๗. งบประมาณ (Budgeting)

๒.๒.๔ ทฤษฎีการจัดการ

การบริหารเชิงสถานการณ์ (Situational Management Theory) หรือทฤษฎีอุบัติการณ์ (Contingency Theory) การบริหารในยุคนี้ค่อนข้างเป็นปัจจุบัน ปรัชญาของการบริหารเริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากการมองการบริหารในเชิงปรัชญา ไปสู่การมอง การบริหารในเชิงสภาพข้อเท็จจริง เนื่องจากในปัจจุบันมนุษย์ต้องประสบกับปัญหาอยู่เสมอ โดยแนวความคิดนี้เนื่องจาก

ปัจจุบันมนุษย์ต้องประสบกับปัญหาอยู่เสมอ การเลือกทางออกที่จะไปสู่การแก้ปัญหาทางการบริหาร ถือว่าไม่มีวิธีใดที่ดีที่สุด There is one best way สถานการณ์ต่างหากที่จะเป็นตัวกำหนดว่าควรจะใช้การบริการบริหารแบบใด การบริหารในยุคนี้มุ่งเน้น ความสัมพันธ์ระหว่าง องค์การกับ สภาพแวดล้อมขององค์การ และเป็นส่วนขยายของทฤษฎีระบบว่า ทุกๆ ส่วนจะต้องสัมพันธ์กัน สถานการณ์บางครั้งจะต้องใช้การตัดสินใจอย่างเฉียบขาด บางสถานการณ์ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ บางครั้งก็ต้องคำนึงถึง หลักมนุษยและแรงจูงใจ บางครั้งก็ต้องคำนึงถึงเป้าหมายหรือ ผลผลิตขององค์การเป็นหลัก การบริหารจึงต้องอาศัยสถานการณ์เป็นตัวกำหนดในการตัดสินใจ หลักการของการบริหารโดยสถานการณ์ถือว่าการบริหารจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ผู้บริหาร จะต้องพยายามวิเคราะห์สถานการณ์ให้ดีที่สุดเป็นการผสมผสานแนวคิดระหว่างระบบปิดและระบบเปิด และยอมรับหลักการของทฤษฎีระหว่างทุกส่วนของระบบจะต้อง สัมพันธ์ และมีผลกระทบซึ่งกัน และกันสถานการณ์จะเป็นตัวกำหนดการตัดสินใจ และรูปแบบการบริหารที่เหมาะสม คำนึงถึง สิ่งแวดล้อมและความต้องการของบุคคลในหน่วยงานเป็นหลักมากกว่าที่จะแสวงหาวิธีการอันดีเลิศมาใช้ในการทำงาน โดยใช้ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาในการพิจารณาด้วยเน้นให้ผู้บริหารรู้จักใช้การพิจารณา ความแตกต่างที่มีอยู่ในหน่วยงาน เช่นความแตกต่างระหว่างบุคคล ความแตกต่างระหว่างระเบียบ กฎเกณฑ์ วิธีการ กระบวนการ และการควบคุมงาน เป็นต้นความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ของ บุคคลในองค์กรความแตกต่างระหว่างเป้าหมายการดำเนินงานขององค์การ เป็นต้น^{๕๐}

ทฤษฎีการบริหารงานแบบระบบ (System Approach) ทฤษฎีการบริหารงานแบบ ระบบเป็นระบบการบริหารที่ถือว่าเป็นปัจจัยต่างๆที่ประกอบด้วยกันเข้าเป็นองค์การนั้นต่างมี ความสัมพันธ์และมีอิทธิพลซึ่งกันและกันสามารถส่งผลกระทบซึ่งกันและกันได้ ได้ให้คำจำกัดความ ทฤษฎีระบบว่าระบบเป็นการจัดการให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างปัจจัยอิสระหรือปัจจัยย่อย ตั้งแต่สองปัจจัยขึ้นไปและปัจจัยอิสระหรือปัจจัยย่อยรวมทั้งตัวระบบดังกล่าวจะต้องมีขอบเขตที่ กำหนดไว้ชัดเจนในอันที่จะแบ่งแยกออกจากสภาพแวดล้อมอื่นๆดังนั้นเราอาจสรุปความหมายของ ระบบได้ว่าระบบเป็นกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยอิสระตั้งแต่สองปัจจัยขึ้นไปจนเกิดเป็น กระบวนการของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยอิสระตั้งแต่สองความสัมพันธ์ซึ่งจะเป็นตัวแบ่งแยกระบบ ออกจากสภาพแวดล้อม^{๕๑}

ทฤษฎี Z โดยหลังจากการศึกษาการบริหารของธุรกิจญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกาและได้ทำ การประสมประสานกันโดยมีแนวคิดด้านการบริหารดังนี้

๑. การจ้างงานระยะยาว
๒. การตัดสินใจเป็นเอกฉันท์
๓. ความรับผิดชอบเฉพาะบุคคล

^{๕๐} Fiedler, Fred E.A., **Theory of Leadership Effectiveness**, (New York : McGraw-Hill, 1967), pp. 123-138.

^{๕๑} Scott, W.G., **Organization Theory**, (Illinois : Richard D.Irwin Inc., 1967), p.112.

๔. การประเมินผลและการเลื่อนตำแหน่งแบบค่อยเป็นค่อยไป
๕. การควบคุมในตัวเองไม่เป็นทางการโดยมีการวัดผลอย่างชัดเจนและเป็นทางการ
๖. เส้นทางอาชีพแบบเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในระดับปานกลาง
๗. มีความเกี่ยวข้องในลักษณะครอบครัว^{๕๒}

ทฤษฎีการบริหารระบบราชการ (Bureaucratic Management) ทฤษฎีนี้บางท่านก็เรียกว่าทฤษฎีองค์การแบบราชการเป็นทฤษฎีที่เวเบอร์ นักสังคมวิทยาและนักรัฐศาสตร์ชาวเยอรมัน ผู้คิดค้นขึ้นตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ โดยที่เขามีความเชื่อว่าบุคคลทั้งหลายมีทั้งข้อเท็จจริงและขยัน การ ที่ผู้บริหารจะให้กลุ่มบุคคลร่วมมือปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ดีนั้นจะต้องมีองค์การหรือหน่วยงานแบบ “ระบบราชการ” จะต้องมีการจัดองค์การมีการลดหลั่นในสายบังคับบัญชา มีกฎเกณฑ์ กำหนดการปฏิบัติงานมีการกำหนดตำแหน่งหน้าที่ตัวบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งและมีการเลือกบุคคลเข้าปฏิบัติงานโดยหลักคุณวุฒิและยึดความสามารถเป็นสำคัญแนวคิดของ Max Weber จึงก่อให้เกิดทฤษฎีองค์การแบบราชการหรือการบริหารแบบระบบราชการขึ้นทฤษฎีประกอบด้วยหลัก ๖ ประการ คือ

๑. หลักกฎหมายและเหตุผล
๒. หลักสายการบังคับบัญชา
๓. หลักระบบคุณธรรม
๔. หลักการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างมีแบบแผน
๕. หลักการฝึกอบรมและพัฒนา
๖. หลักการไม่ยึดหลักตัวบุคคล^{๕๓}

ทฤษฎีการบริหารแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) การบริหารแบบวิทยาศาสตร์เป็นการบริหารงานที่มีระบบมีเหตุผลมีการกำหนดมาตรฐานการทำงานไว้อย่างแน่นอน เลือกวิธีที่ดีที่สุดในการทำงานและกำหนดเครื่องมือควบคุมในการทำงานไว้อย่างเหมาะสม Taylor มีความเชื่อว่าคนแต่ละคนเปรียบเสมือนเครื่องมือที่ผู้บริหารสามารถปรับปรุงเพิ่มผลผลิตได้โดยผู้บริหาร จะต้องจัดแบ่งงานกำหนดหน้าที่ของแต่ละคนและสังเกตการณ์ปฏิบัติการอย่างมีระบบเพื่อหาวิธีทำงานที่ดีที่สุดเพียงวิธีเดียวสำหรับใช้ในการเพิ่มผลผลิตโดยใช้จ่ายน้อยแต่ได้ผลมากที่สุดวิธีการบริหารแบบวิทยาศาสตร์หลักการบริหารแบบวิทยาศาสตร์ตามแนวคิดของเทเลอร์ ทฤษฎีบริหารองค์การเชิงวิทยาศาสตร์เป็นแนวคิดของ Taylor ความหมายสูงสุดของแนวคิดเชิงวิทยาศาสตร์คือจะ

^{๕๒}William Ouchi, **Organization and Management**, (Eaglewood Cliffs : Prentice Hill, 1971), p. 283.

^{๕๓}Max Weber, **The Theory of Social and Economic Organizations**, (New York : Free Press, 1974), p. 127

บริหารให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดได้อย่างไร Taylor ได้เสนอระบบการจ้างงานบนพื้นฐานของการสร้างแรงจูงใจไว้ ๓ ประการคือ (๑) การแบ่งงาน (Division of labors) (๒) การควบคุมดูแลบังคับบัญชาตามสายงาน (Hierarchy) (๓) การจ่ายค่าจ้างเพื่อสร้างแรงจูงใจ (Incentive payment)^{๕๔}

ทฤษฎีการบริหารองค์กรอย่างเป็นทางการ (Formal Organization Theory) จากแนวคิดของ Fayal ที่วางหลักการไว้ ๗ ประการดังนี้

๑. หลักการทำงานเฉพาะทางคือการแบ่งงานให้เกิดความชำนาญเฉพาะทาง
๒. หลักสายบังคับบัญชาที่เริ่มต้นจากยอดพีระมิดของผู้บังคับบัญชาสูงสุดสู่ระดับต่ำที่สุด
๓. หลักเอกภาพของการบังคับบัญชา
๔. หลักขอบข่ายของการควบคุมดูแล
๕. การสื่อสารแนวดิ่ง
๖. หลักการแบ่งระดับการบังคับบัญชาให้น้อยที่สุด
๗. หลักการแบ่งความรับผิดชอบระหว่างสายการบังคับบัญชาหลักการบริหารการจัดโครงสร้างนี้ต่อมา Garlic ได้มาปรับจนเป็นหลักการบริหารที่สำคัญในยุคต้นของศาสตร์การบริหารที่มีชื่อย่อว่า POSDCORB^{๕๕}

ทฤษฎีการบริหารองค์กรตามแนวปฏิบัติการทางสังคม (Social action theory) เป็นทฤษฎีตามแนวปฏิบัติการทางสังคมมีความเชื่อว่ามนุษย์แต่ละคนมองโลกตามอัตวิสัยความจริงที่ปรากฏได้รับการแปลความหมายตามทัศนคติของแต่ละบุคคลโลกแห่งความเป็นจริงมิได้ดำรงอยู่ในสภาวะวัตถุวิสัยทฤษฎีการบริหารของเดมมิ่ง (Deming Cycle) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพไว้ตามแนวคิดที่ว่าด้วยวัฏจักรเดมมิ่ง (Deming Cycle) คือ การหมุนของวัฏจักร P D C A ซึ่งเป็นคำย่อมาจากคำว่า “Plan – Do – Check – Act ” แปลว่า “วางแผน-ปฏิบัติ-ตรวจสอบ-ปรับปรุง” เป็นวงจรบริหารจัดการที่ต้องดำเนินการอย่างมีวินัยให้ครบวงจรเพื่อให้เกิดการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) ซึ่งแนวความคิด PDCA นี้ วอลท์เทอร์เชวฮาร์ท (Walter Schewhart) เป็นผู้พัฒนาขึ้นเป็นคนแรกเมื่อปีคริสต์ศักราช ๑๙๓๙ และเอ็ดวาร์ดเดมมิ่ง (W. Edward Deming) เป็นผู้นำมาเผยแพร่ในประเทศญี่ปุ่นเป็นคนแรกเมื่อปีคริสต์ศักราช ๑๙๕๐ จนเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายทำให้นิยมเรียกววัฏจักรนี้อีกชื่อหนึ่งว่าวัฏจักรเดมมิ่ง

^{๕๔}Black, J.S and Lyman, W.P., **Management Meeting New Challenges**, (New Jersey : Prentice-Hall, Inc., 2000), p.40.

^{๕๕}วิชย ต้นศิริ, **อุดมการณ์ทางการศึกษา: ทฤษฎีและภาคปฏิบัติ**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๙๕-๓๐๖.

(Deming Cycle) นอกจากนี้ในริอะคิอะโนยังได้กล่าวถึง PDCA ส่วนฮิโตชิคุเมกล่าวว่าจะมุ่งหมายที่แท้จริงของ PDCA เป็นกิจกรรมพื้นฐานในการบริหารคุณภาพนั้นมิใช่เพียงแค่การปรับแก้ผลลัพธ์ที่เบี่ยงเบนออกจากเกณฑ์มาตรฐานให้กลับมาอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องการเท่านั้นแต่เพื่อก่อให้เกิดการปรับปรุงด้วยการป้องกันมิให้เกิดผลเสียซ้ำซ้อนหรือเร่งพร้อมกับการยกระดับมาตรฐานให้สูงขึ้นในแต่ละรอบของ PDCA มิใช่เป็นแค่วงแหวนที่แบนราบหากแต่เป็นขดลวดที่ม้วนได้สูงขึ้นเรื่อยๆ^{๕๖}

ตารางที่ ๒.๖ สรุปทฤษฎีการจัดการ

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
Fiedler, Fred E.A., (1967, pp.123-138)	การบริหารเชิงสถานการณ์ (Situational Management Theory) หรือทฤษฎีอุบัติการณ์ (Contingency Theory) การบริหารในยุคนี้ค่อนข้างเป็นปัจจุบัน ปรัชญาของการบริหารเริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากการมองการบริหารในเชิงปรัชญา ไปสู่การมอง การบริหารในเชิงสภาพข้อเท็จจริง เนื่องจากในปัจจุบันมนุษย์ต้องประสบกับปัญหาอยู่เสมอ โดยแนวความคิดนี้ การเลือกทางออกที่จะไปสู่การแก้ปัญหาทางการบริหารถือว่าไม่มีวิธีใดที่ดีที่สุด There is one best way สถานการณ์ต่างหากที่จะเป็นตัวกำหนดว่าควรจะใช้การบริหารแบบใด การบริหารในยุคนี้มุ่งเน้น ความสัมพันธ์ระหว่าง องค์การกับสภาพแวดล้อมขององค์การ และเป็นส่วนขยายของทฤษฎีระบบว่าทุกๆ ส่วนจะต้องสัมพันธ์กัน สถานการณ์บางครั้งจะต้องใช้การตัดสินใจอย่างเฉียบขาด บางสถานการณ์ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ บางครั้งก็ต้องคำนึงถึง หลักมนุษย์และแรงจูงใจ บางครั้งก็ต้องคำนึงถึงเป้าหมายหรือผลผลิตขององค์การเป็นหลักการบริหาร จึงต้องอาศัยสถานการณ์เป็นตัวกำหนดในการตัดสินใจ

^{๕๖} วิจารณ์ ลือประสิทธิ์กุล, TQM LIVING HANDBOOK ; An Excutive Summarry, (กรุงเทพมหานคร : ปีทีอาร์แอนด์ทีคิวเอ็มคอนซัลแทนท์, ๒๕๔๑), หน้า ๒๑๓-๒๑๔.

ตารางที่ ๒.๖ สรุปทฤษฎีการจัดการ (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
<p>Scott, W.G (1967, p. 112)</p>	<p>ทฤษฎีการบริหารงานแบบระบบ (System Approach) ทฤษฎีการบริหารงานแบบระบบเป็นระบบการบริหารที่ถือว่าเป็นปัจจัยต่างๆที่ประกอบด้วยกันเข้าเป็นองค์การนั้นต่างมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลซึ่งกันและกันสามารถส่งผลกระทบซึ่งกันและกันได้ ได้ให้คำจำกัดความทฤษฎีระบบว่าระบบเป็นการจัดการให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างปัจจัยอิสระหรือปัจจัยย่อยตั้งแต่สองปัจจัยขึ้นไปและปัจจัยอิสระหรือปัจจัยย่อยรวมทั้งตัวระบบดังกล่าวจะต้องมีขอบเขตที่กำหนดไว้ชัดเจนในอันที่จะแบ่งแยกออกจากสภาพแวดล้อมอื่นๆดังนั้นเราอาจสรุปความหมายของระบบได้ว่าระบบเป็นกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยอิสระตั้งแต่สองปัจจัยขึ้นไปจนเกิดเป็นกระบวนการของความสัมพันธระหว่างปัจจัยอิสระตั้งแต่สองปัจจัยขึ้นไปจนเกิดเป็นกระบวนการของความสัมพันธระหว่างปัจจัยอิสระตั้งแต่สองความสัมพันธ์ซึ่งจะเป็นตัวแบ่งแยกระบบออกจากสภาพแวดล้อม</p>
<p>William Ouchi (1971, p. 283)</p>	<p>ทฤษฎี Z โดยหลังจากการศึกษาการบริหารของธุรกิจญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกาและได้ทำการประสมประสานกันโดยมีแนวคิดด้านการบริหารดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. การจ้างงานระยะยาว ๒. การตัดสินใจเป็นเอกฉันท์ ๓. ความรับผิดชอบเฉพาะบุคคล ๔. การประเมินผลและการเลื่อนตำแหน่ง ๕. การควบคุมในตัวเองไม่เป็นทางการโดยมีการวัดผลอย่างชัดเจนและเป็นทางการ ๖. เส้นทางอาชีพแบบเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในระดับปานกลาง ๗. มีความเกี่ยวข้องในลักษณะครอบครัว
<p>Max Weber (1974, p. 127)</p>	<p>ทฤษฎีการบริหารระบบราชการประกอบด้วยหลัก ๖ ประการคือ</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. หลักกฎหมายและเหตุผล ๒. หลักสายการบังคับบัญชา ๓. หลักระบบคุณธรรม ๔. หลักการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างมีแบบแผน ๕. หลักการฝึกอบรมและพัฒนา

ตารางที่ ๒.๖ สรุปทฤษฎีการจัดการ (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
<p>Black, J.S and Lyman, W.P. (2000, p. 40)</p>	<p>ทฤษฎีการบริหารแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) การบริหารแบบวิทยาศาสตร์เป็นการบริหารงานที่มีระบบมีเหตุผลมีการกำหนดมาตรฐานการทำงานไว้อย่างแน่นอนเลือกวิธีที่ดีที่สุดในการทำงานและกำหนดเครื่องมือควบคุมในการทำงานไว้อย่างเหมาะสม Taylor มีความเชื่อว่าคนแต่ละคนเปรียบเสมือนเครื่องมือที่ผู้บริหารสามารถปรับปรุงเพิ่มผลผลิตได้โดยผู้บริหารจะต้องจัดแบ่งงานกำหนดหน้าที่ของแต่ละคนและสังเกตการณ์ปฏิบัติการอย่างมีระบบเพื่อหาวิธีทำงานที่ดีที่สุดเพียงวิธีเดียวสำหรับใช้ในการเพิ่มผลผลิตโดยใช้เวลาน้อยแต่ได้ผลมากที่สุด</p>
<p>วิชัยตันศิริ (๒๕๔๙, หน้า ๒๙๕-๓๐๖)</p>	<p>ทฤษฎีการบริหารองค์กรอย่างเป็นทางการ (Formal Organization Theory) จากแนวคิดของ Fayal ที่วางหลักการไว้ ๗ ประการดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. หลักการทำงานเฉพาะทางคือการแบ่งงานให้เกิดความชำนาญเฉพาะทาง ๒. หลักสายบังคับบัญชาที่เริ่มต้นจากยอดพีระมิดของผู้บังคับบัญชาสูงสุดสู่ระดับต่ำที่สุด ๓. หลักเอกภาพของการบังคับบัญชา ๔. หลักขอบข่ายของการควบคุมดูแล ๕. การสื่อสารแนวดิ่ง ๖. หลักการแบ่งระดับการบังคับบัญชาให้น้อยที่สุด ๗. หลักการแบ่งความรับผิดชอบระหว่างสายการบังคับบัญชาหลักการบริหารการจัดโครงสร้างนี้ต่อมา Garlic ได้มาปรับจนเป็นหลักการบริหารที่สำคัญในยุคต้นของศาสตร์การบริหารที่มีชื่อย่อว่า POSDCORB

ตารางที่ ๒.๖ สรุปทฤษฎีการจัดการ (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
วีรพจน์ ลือประสิทธิกุล (๒๕๔๑, หน้า ๒๑๓-๒๑๔)	ทฤษฎีการบริหารองค์กรตามแนวปฏิบัติการทางสังคม (Social action theory) เป็นทฤษฎีตามแนวปฏิบัติการทางสังคมมีความเชื่อว่ามนุษย์แต่ละคนมองโลกตามอัตวิสัยความจริงที่ปรากฏได้รับการแปลความหมายตามทัศนคติของแต่ละบุคคลโลกแห่งความเป็นจริงมิได้ดำรงอยู่ในสภาวะวัตถุวิสัยทฤษฎีได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพไว้ตามแนวคิดที่ว่าด้วยวัฏจักรเดมมิ่ง (Deming Cycle) คือการหมุนของวัฏจักร PDCA ซึ่งเป็นคำย่อมาจากคำว่า “Plan – Do – Check – Act ” แปลว่า “วางแผน-ปฏิบัติ-ตรวจสอบ-ปรับปรุง” เป็นวงจรบริหารจัดการที่ต้องดำเนินการอย่างมีวินัยให้ครบวงจรเพื่อให้เกิดการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement)

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การวิจัยศึกษาในครั้งนี้จำเป็นต้องศึกษาความหมายของการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งเป็นเรื่องสำคัญเพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวดำเนินไปอย่างเป็นระบบ และเพื่อให้เข้าใจภาพรวมของการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น รายละเอียดและความหมายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีดังนี้

๒.๓.๑ ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมการเดินทางของมนุษย์จากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง นับตั้งแต่จุดเริ่มต้นถึงปลายทางต้องประกอบไปด้วยปัจจัยอย่างน้อย ๓ ประการ คือ การเดินทาง การพักค้างแรม และการกินอาหารนอกบ้าน

องค์การการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Union for Official Tourism Organization : IUOTO) ระบุว่า การท่องเที่ยวอาจกำหนดได้โดยเงื่อนไข ๓ ประการ ดังนี้

๑. เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว (Temporary)
๒. เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ (Voluntary)
๓. เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตามที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้

องค์การสหประชาชาติได้จัดการประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ขึ้น ณ กรุงโรม ประเทศอิตาลี เมื่อปี ค.ศ. ๒๐๑๘ และได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวไว้ ดังนี้ การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทาง (Travel) ที่มีเงื่อนไข ๓ ประการ คือ^{๕๗}

๑. การเดินทาง (Travel) หมายถึง การเดินทางที่ไม่ได้ถูกบังคับหรือเพื่อสินจ้างโดยมีการวางแผนการเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง และใช้ยานพาหนะนำไปเป็นระยะทางไกลหรือระยะทางไกลก็ได้

๒. จุดหมายปลายทาง (Destination) หมายถึง จุดหมายปลายทางที่จะไปอยู่เป็นการชั่วคราวแล้วต้องเดินทางกลับที่อยู่เดิมหรือภูมิลำเนาเดิม โดยเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวเลือกเดินทางไปเยือนและใช้ช่วงเวลาหนึ่งอยู่ ณ ที่นั้น ซึ่งมีสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการที่พอเพียงสำหรับตอบสนองความต้องการและความพอใจให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยือน

๓. ความมุ่งหมาย (Purpose) หมายถึง การมีความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ในการเดินทางก็ได้ที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้ โดยมีความมุ่งหมายในการเดินทางอยู่หลายอย่างด้วยกัน ซึ่งผู้เดินทางคนหนึ่งอาจมีความมุ่งหมายในการเดินทางมากกว่าหนึ่งอย่างก็เป็นได้

การท่องเที่ยวซึ่งให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่ที่เป็นจุดหมายปลายทางของการเดินทางท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะสนใจวิถีชีวิต มาตรฐานวัฒนธรรม ศิลปะ ทัศนศาสตร์ และกิจกรรมนันทนาการของชุมชนท้องถิ่น นักท่องเที่ยวจะเยี่ยมชมและศึกษาแหล่งประวัติศาสตร์ ศิลปะ มหกรรมและงานแสดงสินค้า หัตถกรรม พิพิธภัณฑสถาน ทุกประเภท ศิลปะการแสดงและทัศนศิลป์ ตลอดจนแหล่งมรดกต่างๆ^{๕๘}

การท่องเที่ยวเพื่อชมหรือสัมผัสศิลปวัฒนธรรมแขนงต่างๆ ได้แก่สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ภาษาและวรรณกรรม หัตถกรรม นาฏศิลป์ และดนตรี รวมทั้งงานเทศกาล ประเพณี^{๕๙}

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต และความงามศิลปวัฒนธรรมไทยที่มีความวิจิตรอลังการ และแตกต่างจากชาติอื่น เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมในหมู่นักท่องเที่ยว^{๖๐}

^{๕๗} บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๕.

^{๕๘} พะยอม ธรรมบุตร, เอกสารประกอบการเรียนการสอนเรื่องหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘), หน้า ๑.

^{๕๙} ราณี อลิษฐ์กุล, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพการจัดการการท่องเที่ยว = Professional Experience in Tourism Management, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๖), หน้า ๘๓.

^{๖๐} รลิกา อังกูร, “การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น”, วารสารการวิจัย, (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๙) : ๘๐.

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งๆที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิถีชีวิต ศิลปะ และสิ่งต่างๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของผู้คนในแต่ละยุคแต่ละสมัย นักท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อมุมมองความคิด ความศรัทธา ความนิยมของผู้คนในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนในปัจจุบัน ^{๖๑}

“การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่นักท่องเที่ยวปรารถนาที่จะเรียนรู้ศิลปะวิทยาการที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาติต่างๆ ในสถาบันหรือสถานศึกษาที่มีชื่อเสียงหรือในประเทศที่มีวัฒนธรรมเป็นที่น่าสนใจของเขา ก็จะท่องเที่ยวไปยังประเทศนั้นๆ เพื่อศึกษาพิจารณาชีวิตความเป็นอยู่ในแง่มนุษย์วิทยาและสังคมวิทยา เพื่อชมโบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เพื่อติดตามความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยีปัจจุบันเพื่อชมสิ่ง ศิลปะ นานาพรรณในหอศิลป์ เพื่อนมัสการศูนย์ศาสนาที่สำคัญๆ เพื่อร่วมปฏิบัติในงานมหกรรมและงานฉลอง เพื่อชมการแสดงทางศิลปะครั้งสำคัญๆ ฯลฯ การเดินทางโดยมีเหตุจูงใจดังกล่าวเรียกว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ^{๖๒} และเป็นการเดินทางของผู้คนไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อเรียนรู้ เพื่อหาประสบการณ์ และความบันเทิง โดยความโดดเด่นและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นตัวดึงดูดทางการท่องเที่ยว อีกทั้งนักท่องเที่ยวยังจะได้เรียนรู้ และเพิ่มพูนประสบการณ์ทางด้านวัฒนธรรมให้กว้างไกลไปกว่าเดิม ^{๖๓}

นอกจากนี้โครงการวิถีทัศน์ ได้กล่าวถึงบทนำของหนังสือ “วิถีไทย การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม” กล่าวถึง การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ดังนี้ ^{๖๔}

“การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ผู้อื่น และย้อนกลับมามองตนเองอย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสรรพสิ่งในโลกที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ และสิ่งสำคัญประการแรกของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การศึกษา เช่น เมื่อจะไปเที่ยวนครวัดจำเป็นต้องศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติ วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อของผู้คนในอดีตซึ่งจะทำให้เราทราบในแรงบันดาลใจในการสร้างสถาปัตยกรรมที่ยิ่งใหญ่เช่นนั้นได้ นอกจากนี้การเรียนรู้สิ่งที่เป็นวิถีชีวิตปัจจุบันทั้ง ภาษา วัฒนธรรม อาหาร ความเป็นอยู่ของประชาชนที่ได้ไปเยือนก็เป็นเรื่องที่น่าสนใจเช่นกัน”

^{๖๑} สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, คู่มือการพัฒนาและประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, ๒๕๕๐).

^{๖๒} หม่อมหลวงต๋อย ชุมสาย และฉวีพันธ์ พรหมโยธี, ปฐมบทแห่งวิชาการท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗), หน้า ๖๐.

^{๖๓} David. W. H., *Passport : an Tntroduction to the Travel and Tourism Industry*, (N.P. : South Western Publishing, 1993), pp. 159-161.

^{๖๔} กุลธิดา สามะพุทธิ, “การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม : ทางเลือกใหม่ของการเดินทาง”, *จุลสารการท่องเที่ยว*, (กรกฎาคม – กันยายน, ๒๕๔๔) : ๓๘.

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attraction) หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและถ่ายทอดเป็นมรดกสืบทอดกันมา แหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ประกอบด้วยงานประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน การแสดงศิลปวัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง การแต่งกาย ภาษา ชนเผ่า เป็นต้น ตัวอย่างของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศไทยในประเภทนี้ ได้แก่ ตลาดน้ำดำเนินสะดวก งานแสดงของช่างจังหวัดสุรินทร์ งานร่มบ่อสร้าง ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น^{๖๕}

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งซึ่งแสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่างๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย ผู้ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมองความคิด ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้^{๖๖}

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นมีความพิเศษ ตรงที่นักท่องเที่ยวจะเน้นที่การศึกษา หาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม สถานที่ดังกล่าวจะมีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคมโดยสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณีซึ่งนอกเหนือจากสถานที่แล้ว เทศกาลและงานฉลอง รวมไปถึงสินค้าพื้นเมืองในพื้นที่ต่างๆ เช่น ประเพณีวันสารทเดือนสิบของจังหวัดนครศรีธรรมราช ประเพณีลากพระและประเพณีปล่อยเต่าของจังหวัดพังงา ประเพณีบุญบั้งไฟล้านางรองและประเพณีบุญหัวมันใหญ่ของจังหวัดบุรีรัมย์ จัดได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าเชิงวัฒนธรรมเช่นเดียวกัน

จะเห็นได้ว่าการอนุรักษ์และการพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไปนั้นเป็นเรื่องสำคัญ เพราะนอกจากจะเป็นความภาคภูมิใจของประเทศแล้ว ยังมีคุณค่าที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยา และมานุษยวิทยา อีกทั้งยังสามารถส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน และประเทศผ่านทางการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่ากังวลว่าผลจากการท่องเที่ยวที่เพิ่มสูงขึ้นจะนำไปสู่ความเสื่อมโทรมของสถานที่ท่องเที่ยว และการสูญเสียมูลค่าทางวัฒนธรรม จึงอาจจะกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเปรียบเสมือนดาบสองคมถ้าไม่มีการวางแผนอย่างเหมาะสม การจัดการเพื่อรักษาสมดุลของการ

^{๖๕} สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา) ๒๕๕๖, หน้าที่ ๑.

^{๖๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑.

พัฒนาการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญเพื่อนำไปสู่การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน^{๖๗}

จากความหมายของการท่องเที่ยววัฒนธรรม ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การท่องเที่ยววัฒนธรรม คือ การไปท่องเที่ยวยังแหล่งวัฒนธรรม แหล่งโบราณสถาน การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ การชมงานศิลปะแขนงต่างๆ หรือการไปท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ศิลปะ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ และเพิ่มพูนประสบการณ์ใหม่ๆ ตลอดจนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรม

จากความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถสรุปได้ตามตารางดังนี้

ตารางที่ ๒.๗ ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
หม่อมหลวงต๋อย ชุมสาย และ ญิบพันธ์ พรหมโยธี (๒๕๒๗, หน้า ๖๐).	การไปศึกษาพิจารณาชีวิตความเป็นอยู่ในแ่งมนุษย์วิทยาและสังคมวิทยา เพื่อชมโบราณสถาน ติดตามความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยี ศิลปะ นมัสการศูนย์ศาสนาที่สำคัญๆ ปฏิบัติในงานมหรเรียมและงานฉลอง ชมการแสดงทางศิลปะครั้งสำคัญๆ
David. W. H. (1993, pp. 159-161).	การเดินทางของผู้คนไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อเรียนรู้เพื่อหาประสบการณ์ และความบันเทิง โดยความโดดเด่นและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นตัวดึงดูดทางการท่องเที่ยว อีกทั้งนักท่องเที่ยวยังจะได้เรียนรู้
กุลธิดา สามะพุทธิ (๒๕๔๔, หน้า ๓๘).	การท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ผู้อื่น และย้อนกลับมามองตนเองอย่างเข้าใจ และสิ่งสำคัญประการแรกของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การศึกษา นอกจากนี้การเรียนรู้สิ่งที่เป็นวิถีชีวิตปัจจุบันทั้งภาษา วัฒนธรรม อาหาร ความเป็นอยู่ของประชาชนที่ได้ไปเยือนก็เป็นเรื่องที่น่าสนใจเช่นกัน
ราณี อธิชัยกุล (๒๕๔๖, หน้า ๘๓).	การท่องเที่ยวเพื่อชมหรือสัมผัสศิลปวัฒนธรรมแขนงต่างๆ ได้แก่ สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ภาษาและวรรณกรรม หัตถกรรม นาฏศิลป์ และดนตรี รวมทั้งงานเทศกาล ประเพณี

^{๖๗} การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, (๒ ต.ค.๖๑) รายงานประจำปี ๒๕๕๒, (ออนไลน์), (แหล่งที่มา : <http://thai.tourismthailand.org/about-tat/annual-report>), (เข้าถึงข้อมูลเมื่อ ๒ ต.ค.๖๐).

ตารางที่ ๒.๗ ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (ต่อ)

นักวิชาการ/แหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
รสิกา อังกูร (๒๕๔๙, หน้า ๘๐).	การท่องเที่ยวที่ให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต และความงดงาม ศิลปวัฒนธรรมไทยที่มีความ วิจิตรอลังการ และแตกต่างจากชาติอื่น เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมในหมู่นักท่องเที่ยว
สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวง การท่องเที่ยวและกีฬา (๒๕๕๖), (ออนไลน์).	การท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งๆที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิถีการ ดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่างๆ ที่แสดงถึงความ เจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การ ดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย ผู้ท่องเที่ยวจะได้รับทราบ ประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมองความคิด
พะยอม ธรรมบุตร (๒๕๔๘, หน้า ๑).	การท่องเที่ยวซึ่งให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว และสถานที่ที่เป็นจุดหมายปลายทางของการเดินทางท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะสนใจวิถีชีวิต มรดกวัฒนธรรม ศิลปะ อุตสาหกรรม และ กิจกรรมนันทนาการของชุมชนท้องถิ่น นักท่องเที่ยวจะเยี่ยมชมและ ศึกษาแหล่ง ประวัติศาสตร์ ศิลปะ มหกรรมและงานแสดงสินค้า หัตถกรรม พิพิธภัณฑน์ ทุกประเภท ศิลปะการแสดง

๒.๓.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ในบทนี้ผู้วิจัยได้ทบทวนเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

๑) วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาประสบการณ์ใหม่ๆ ที่ประกอบไปด้วยการเรียนรู้ การสัมผัส การชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงามของวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนอื่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชนต่างสังคมไม่ว่าจะเป็นด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ เรื่องราวและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รูปแบบวิถีชีวิต ภาษา การแต่งกาย การบริโภค ความเชื่อ ศาสนา จารีต และประเพณี ล้วนแต่เป็นสิ่งดึงดูดใจที่สำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยววัฒนธรรมขึ้น

แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นมรดกแห่งสังคม มีทั้งส่วนจับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เช่น ศิลปะ ขนบธรรมเนียม ประเพณีรูปแบบการดำรงชีวิต การแต่งกาย เครื่องมือเครื่องใช้ อาหารการกิน งานเทศกาล ประเพณี เป็นต้น นอกจากนี้วัฒนธรรมยังเป็นการสั่งสมประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ และภูมิปัญญา

ทั้งหมดที่ได้ช่วยให้มนุษย์ในสังคมนั้นๆ อยู่รอด และเจริญสืบต่อไป และเป็นอยู่มาจนถึงปัจจุบัน และสามารถเจริญงอกงามต่อไป

ประเทศไทยมีวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายและมีเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเป็นจุดดึงดูดสำคัญด้านการท่องเที่ยว แต่การเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือขาดการจัดการที่ดีทำให้คุณค่าทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่นจนขาดความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของพื้นที่ และส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในที่สุด ดังนั้น การกำหนดกรอบหรือเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจนสำหรับในหน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลแหล่งท่องเที่ยวได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับมาตรฐานในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของประเทศไทย และยังสามารถใช้เป็นสิ่งบ่งบอกให้นักท่องเที่ยวรับรู้ในคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว และมีส่วนสำคัญในการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ซึ่งหมายถึงการเพิ่มขึ้นของรายได้ทางการท่องเที่ยวด้วย รวมทั้งเป็นการเพิ่มมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทยให้เป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น^{๖๘}

วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวมี ๑๐ ประการ คือ^{๖๙}

๑. เพื่อยกระดับจิตสำนึก ศักดิ์ศรี และคุณค่าการเป็นคนไทย ที่เรียกว่ามิติทางจิตวิญญาณ ไม่ใช่มีแต่มิติทางวัตถุหรือเงินทองเท่านั้น

๒. เพื่อกระตุ้นการวิจัย เช่น การวิจัยประวัติศาสตร์ตำบล ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาความรู้ในท้องถิ่นด้านต่างๆ โดยมีการทำเป็นระบบข้อมูลไว้

๓. เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรม โดยให้เยาวชนและประชาชนในแต่ละท้องถิ่นได้เรียนรู้เกี่ยวกับทรัพยากรทางวัฒนธรรมด้านต่างๆ ในชุมชนของตน ซึ่งมีได้มีความหมายถึงศิลปะแขนงต่างๆ เท่านั้น หากยังรวมถึงวิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มชนนั้นๆ ด้วย

๔. เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น โดยการท่องเที่ยวสามารถใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจความยากจน ซึ่งชุมชนสามารถให้บริการที่พัก อาหาร สินค้าชุมชน โดยสร้างความเชื่อมโยงกับการวิจัยประวัติศาสตร์ตำบลหรือทรัพยากรในท้องถิ่น

๕. เพื่อส่งเสริมให้มนุษย์กับมนุษย์ได้สัมผัสและได้พัฒนาจิตใจให้สูงขึ้น (Human Touch) เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นการเคลื่อนไหวให้คนได้มาพบและมาเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การที่มนุษย์ได้มีปฏิสัมพันธ์กันนั้นจะทำให้เกิดความรัก ความเข้าใจกันมากขึ้น

^{๖๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑.

^{๖๙} ประเวศ วะสี, “การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน”, *จลสารการท่องเที่ยว*, (กรกฎาคม-กันยายน, ๒๕๔๔) : ๕-๑๐.

๖. สร้างและกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม หากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้รับรายได้อย่างเป็นธรรม และเห็นความยุติธรรมนั้น เขาจะพยายามรักษาระบบ ซึ่งวิธีการหนึ่งที่สำคัญ คือ จะต้องมีการพัฒนาระบบบัญชีที่ทุกคนดูง่าย โดยระบบบัญชีนี้จะเป็นทั้งข้อมูล (Information) และการสื่อสาร (Communication) เพื่อแสดงความยุติธรรม ฉะนั้นระบบบัญชีการท่องเที่ยวในชุมชนจะต้องให้ทุกคนดูง่ายว่ารายได้มาอย่างไร และกระจายไปที่ใดบ้าง

๗. ก่อให้เกิดความสุขอย่างสร้างสรรค์ ความสุขที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ไม่ทำลายวัฒนธรรม ความสุขที่ได้จากการเรียนรู้ว่าผู้คนอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนได้อย่างไร การท่องเที่ยวควรนำไปสู่การสร้างสรรค ดังนั้นต้องมีการตั้งเป้าหมายไว้ว่าการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ดี เมื่อนักท่องเที่ยวไปเที่ยวแล้วได้สัมผัสและได้เรียนรู้ในสิ่งที่ดีก็จะเกิดแรงบันดาลใจในการทำสิ่งที่ดีด้วย

๘. พัฒนาการศึกษากการท่องเที่ยวสามารถมีส่วนส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาการวิจัยการเรียนรู้เกี่ยวกับทรัพยากรในท้องถิ่น รวมถึงการอบรมบุคลากรในท้องถิ่นให้สามารถเป็นมัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่นได้

๙. ส่งเสริมให้เกิดสังคมโปร่งใสและยุติธรรม การท่องเที่ยวสามารถเป็นสื่อกลางในการนำเสนอข้อมูลในสังคม เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นระบบที่มีการเกี่ยวข้องของบุคคลหลายฝ่ายทั้งชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นบุคคลภายใน ในขณะที่เดียวกันการท่องเที่ยวยังต้องมีการสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกหรือนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดการถ่ายเทข้อมูลข่าวสารแบบสองทางได้ คือ ทั้งจากภายในออกสู่ภายนอก และจากภายนอกเข้าสู่ภายใน การรับรู้ข้อมูลต่างๆ นี้เองเป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญของการสร้างสังคมโปร่งใส

๑๐. พัฒนาระบบการจัดการ (Management made the impossible possible) การจะทำให้ระบบมีพลังนั้นจะต้องสร้างวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) และต้องทำเป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง โดยให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามาส่วนร่วมในเรื่องการท่องเที่ยว (Tourism for All and for Tourism)

๒) หลักการของการท่องเที่ยววัฒนธรรม

จากแนวคิดของการท่องเที่ยววัฒนธรรมนำไปสู่ การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งมาจากการกำหนดจากวิสัยทัศน์ที่จัดทำร่วมกันในชุมชน และนำมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์ที่เป็นรูปธรรม ให้มีความชัดเจนขึ้นโดยชุมชนจะมีการกำหนดวัตถุประสงค์หลักอยู่ ๔ ประการด้วยกัน คือ

๑. เพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในรูปแบบอื่นๆ ที่ต้องเอื้ออำนาจการเรียนรู้ต่อกันและกันได้ เช่น การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ไปเยือนชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน นักท่องเที่ยวควรเกิดการเรียนรู้บทบาทของประมงขนาดเล็กที่ทำหน้าที่อนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งด้วย

๒. เพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นตัวกระตุ้นส่งเสริมให้ชุมชนโดยเฉพาะคนหนุ่มสาวได้เข้าใจ ให้คุณค่า ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนให้กลับฟื้นคืนสภาพได้ในระยะต่อไป

๓. เพื่อก่อให้เกิดการรวมตัวกันของคนในชุมชน ที่เผชิญต่อผลกระทบทางการท่องเที่ยวแบบเดิม ให้เข้ามามีส่วนร่วมจัดการลดผลกระทบดังกล่าว และจัดระเบียบชุมชนให้เป็นระบบที่ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๔. เพื่อเป็นเครื่องมือการเผยแพร่ให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องของวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต กับสาธารณชนภายนอก^{๗๐}

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสามารถแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท ดังนี้^{๗๑}

๑) แหล่งความเป็นอยู่และวิถีชีวิต

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเภทนี้ ผู้เยี่ยมชมสามารถสังเกตความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของชุมชนนั้น โดยตนเองมิได้เข้าไปมีส่วนร่วม เช่น ชุมชนของชนเผ่า ศูนย์วัฒนธรรม คุณค่าต่อส่วนรวมอยู่ที่การช่วยรักษาความหลากหลายของเชื้อชาติ คุณค่าต่อผู้เยี่ยมชมอยู่ที่การได้รับความรู้ วิสัยทัศน์ ความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มชนเผ่าต่างๆ และภูมิปัญญาของชนเผ่า ตัวอย่างเช่น บ้านกะเหรี่ยงทีโพลี จังหวัดตาก บ้านหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น

รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท ซึ่งหมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษมีความโดดเด่น เพื่อความเพลิดเพลิน ได้ความรู้ ดูผลงานสร้างสรรค์ และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

๒) แหล่งวัฒนธรรมประเพณี และหัตถกรรมพื้นเมือง

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเภทนี้ ผู้เยี่ยมชมสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี และซื้อสินค้าของที่ระลึกจากผู้ประกอบการหัตถกรรม คุณค่าต่อส่วนรวมอยู่ที่การรักษามรดกความหลากหลายของวัฒนธรรม คุณค่าต่อผู้เยี่ยมชมอยู่ที่ความพอใจจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณี และการได้ซื้อของที่ระลึกที่พอใจ ตัวอย่างเช่น ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น

รูปแบบการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ จึงเป็นการท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณี ซึ่งหมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่างๆ ที่ชาวบ้านใน

^{๗๐} วีระพล ทองมา และ ประเจต อำนวย, ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อประชาชนในพื้นที่ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่, รายงานผลการวิจัย, (ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร : มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่, พ.ศ.๒๕๔๗), หน้า ๘.

^{๗๑} สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม, แหล่งที่มา : <http://www.tourism.go.th/view/1/> (๑๐ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๘), หน้า ๒.

ท้องถิ่นนั้นๆ จัดขึ้นได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียศิลป์เพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพพิธีกรรมต่างๆ และได้รับความรู้ มีความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรม โดยประชาคมในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว กรอบแนวคิดและการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม

๓) องค์ประกอบของการท่องเที่ยววัฒนธรรม

การท่องเที่ยววัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้และเข้าใจในวัฒนธรรมอื่น มีองค์ประกอบ ดังนี้^{๗๒}

๑. องค์ประกอบด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยมีสิ่งดึงดูดใจทั้งหมด ๑๐ ประการ คือ

- ๑.๑ ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น
- ๑.๒ โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานต่างๆ
- ๑.๓ งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมืองรวมทั้งซากปรักหักพัง
- ๑.๔ ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก
- ๑.๕ ศาสนา และพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนา
- ๑.๖ ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ และมหรสพต่างๆ
- ๑.๗ ภาษา วรรณกรรม รวมถึงระบบการศึกษา
- ๑.๘ วิถีชีวิต เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย การทำอาหาร ธรรมเนียมการรับประทานอาหาร
- ๑.๙ ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียมและเทศกาลต่างๆ
- ๑.๑๐ ลักษณะงานหรือเทคโนโลยีต่างๆ ที่มีการนำมาใช้เฉพาะในท้องถิ่น

๒. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือการจัดการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ และได้ผลประโยชน์ตอบแทนอย่างยุติธรรมเพื่อการกระจายรายได้และยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น

^{๗๒}บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเพลส แอน ดีไซน์), หน้า ๒๘๘.

การที่นักท่องเที่ยวนั้นจะเลือกเข้าไปเยี่ยมชมในแหล่งท่องเที่ยวใดนั้น แหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นจะต้องมีความดึงดูดใจและความน่าสนใจอยู่ในระดับที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวได้ ซึ่งศักยภาพในการดึงดูดใจสำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประกอบด้วยหลายปัจจัย ได้แก่ คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมความเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกในการเข้าถึงความปลอดภัย และความสามารถในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น นอกจากองค์ประกอบด้านศักยภาพในการดึงดูดใจแล้ว แหล่งท่องเที่ยวควรมีศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยวด้วย ไม่ว่าจะเป็นในด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน และการสนับสนุนทางด้านนโยบาย ด้านงบประมาณ และด้านบุคลากร จากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้แหล่งท่องเที่ยวสามารถดำรงอยู่ได้ การบริหารจัดการเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญทั้งในด้านการจัดการด้านการอนุรักษ์ การฟื้นฟูสภาพของแหล่งท่องเที่ยว การมีมาตรการป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับตัวแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดการด้านการบริการและการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวได้รับความรู้ ความเข้าใจต่อวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของท้องถิ่น รวมถึงการสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อการรักษาวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวนี้ ทำให้การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวในครั้งนี้จึงให้ความสำคัญต่อการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก รวมทั้งการจัดการด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นด้วย

จากแนวคิดในการกำหนดมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมดังกล่าวข้างต้น ทางคณะผู้ศึกษาจึงได้กำหนดองค์ประกอบพื้นฐานสำหรับประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ ๓ ด้าน ได้แก่^{๗๓}

องค์ประกอบที่ ๑ ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว

หมายถึง การที่แหล่งท่องเที่ยวมีจุดดึงดูดความสนใจหรือมีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมซึ่งสามารถสร้างความประทับใจและความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว เช่น มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตและภูมิปัญญา มีความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม และจากการที่วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมของมนุษย์ที่สั่งสมมาแต่อดีตและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละท้องถิ่น ดังนั้น ความสามารถในการสืบทอดทางวัฒนธรรม ความต่อเนื่องของการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ความผูกพันต่อท้องถิ่น และความเข้มแข็งในการรักษาวัฒนธรรม จึงมีความสำคัญในการรักษาวัฒนธรรมให้คงอยู่ ซึ่งเป็นจุดเสริมศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ อีกทั้งศักยภาพในทางกายภาพและการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัย และความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญในการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวด้วย

^{๗๓} สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม, หน้า ๓-๕.

สำหรับองค์ประกอบด้านศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา ๒ ด้าน ได้แก่

๑. คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย ๗ ดัชนีชี้วัด ได้แก่ ๑) ความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ ๒) ความต่อเนื่องของการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี ๓) ความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม ๔) ความสามารถในการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง ๕) ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบค้นได้ ๖) ความผูกพันต่อท้องถิ่น ๗) ความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์

๒. ศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ๓ ดัชนีชี้วัด ได้แก่ ๑) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ๒) ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว ๓) ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ ๒ ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว

ศักยภาพในการรองรับด้านท่องเที่ยว หมายถึง องค์ประกอบต่างๆ ที่มีส่วนช่วยเสริมแหล่งวัฒนธรรมนั้นๆ ให้มีความสำคัญ มีความเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยว ตัวอย่าง เช่น แหล่งวัฒนธรรมอาจมีความดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวสูง แต่มีข้อจำกัดสูงในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานทำให้นักท่องเที่ยวไม่นิยมเข้าไปท่องเที่ยว ทำให้ศักยภาพในการจัดการด้านการท่องเที่ยวลดลงไปด้วยสำหรับศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา ๒ ด้าน ได้แก่

๑. ศักยภาพในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน

๒. ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก

องค์ประกอบที่ ๓ การบริหารจัดการ

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ความสามารถในการควบคุม ดูแล การดำเนินงาน การจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

๑) ด้านการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ประกอบด้วย การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว และการจัดการด้านการท่องเที่ยว

๒) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก โดยพิจารณาจากการดำเนินงานขององค์กรที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในการสร้างเสริมจิตสำนึกและการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่าของแหล่งวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว

๓) การจัดการด้านเศรษฐกิจและสังคม พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการคิด การพิจารณาตัดสินใจ การดำเนินการและร่วมรับผิดชอบในการเรื่องต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชนนั้นๆ รวมทั้งการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น

เกณฑ์ประเมินด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มี ๒ ด้าน ได้แก่

๑. การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย ๓ ดัชนีชี้วัด ได้แก่ ๑) การจัดการด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว ๒) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่ ๓) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว

๒. การจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ๕ ดัชนีชี้วัด ได้แก่ ๑) การจัดการด้านการบริการและสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยว ๒) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ๓) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก ๔) ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ๕) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

จากการศึกษาเรื่องการท่องเที่ยววัฒนธรรม ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การท่องเที่ยววัฒนธรรมต้องมีระบบการจัดการที่เหมาะสมในการพัฒนาโดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของพื้นที่ รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านวัฒนธรรม การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมสามารถใช้แนวคิดการท่องเที่ยววัฒนธรรมในการวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสม โดยเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเห็นคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่น และชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในมรดกวัฒนธรรมของตน

๔) แบบจำลองการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากความสำเร็จและแนวคิดเบื้องต้นที่จะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นำมาสู่การวางแผน การจัดการ และการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนการวางแผนกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับประเทศไทย

ประเภทนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมออกเป็น ๓ ประเภท

๑. นักท่องเที่ยวตามแรงกระตุ้นทางวัฒนธรรม (Culturally Motivated) หมายถึง ผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวด้วยเหตุผลทางวัฒนธรรมนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีความสนใจที่จะเรียนรู้ ศึกษา วัฒนธรรมและมีพฤติกรรมที่จะพักอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเป็นระยะเวลาสั้น

๒. นักท่องเที่ยวตามแรงบันดาลใจทางวัฒนธรรม (Culturally Inspired) หมายถึง ผู้ที่ถูกดึงดูดใจด้วยศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักหรือได้รับการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อรูปภาพ โดยนักท่องเที่ยวประเภทนี้จะใช้ระยะเวลาที่จะพักอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวประเภทแรก แต่มีโอกาสที่จะเดินทางกลับมาเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวอีกครั้งในอนาคต

๓. นักท่องเที่ยวตามแรงดึงดูดทางวัฒนธรรม (Culturally Attracted) หมายถึง ผู้ที่มีความสนใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น โดยนักท่องเที่ยวประเภทนี้จะมีระยะเวลาในการท่องเที่ยวสั้น อาจจะเป็นในลักษณะเยี่ยมชมมากกว่าการพักอาศัย

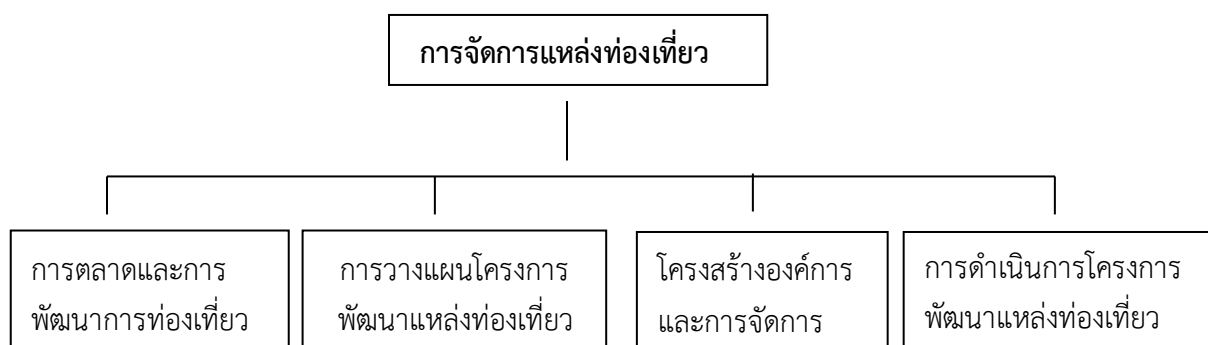
ทั้งนี้ได้จัดประเภทและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ดังนี้^{๗๔}
ตารางที่ ๒.๘ ประเภทและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ประเภทนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	สถานที่และกิจกรรมที่สนใจ
นักท่องเที่ยวแหล่งมรดก (Heritage Tourist)	ปราสาท พระราชวัง บ้านโบราณ แหล่งโบราณคดี อนุสาวรีย์
นักท่องเที่ยวศิลปะ (Arts Tourist)	โรงละคร การแสดงคอนเสิร์ต เทศกาล งานประเพณี
นักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourist)	ถ่ายภาพ วาดภาพ เครื่องปั้น ทำอาหาร หัตถกรรม
นักท่องเที่ยววัฒนธรรมเมือง (Urban Cultural Tourist)	แหล่งประวัติศาสตร์ แหล่งอุตสาหกรรม
นักท่องเที่ยววัฒนธรรมชนบท (Rural Cultural Tourist)	การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ชุมชน ฟาร์ม พิพิธภัณฑ์ ธรรมชาติ ภูมิทัศน์
นักท่องเที่ยววัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น (Indigeneous Cultural Tourist)	ชาวเขา ทะเลทราย เดินป่า ศูนย์วัฒนธรรม ศิลปะ และหัตถกรรม
นักท่องเที่ยววัฒนธรรมทันสมัย (Popular Cultural Tourist)	สวนสนุก ห้างสรรพสินค้า การแสดงคอนเสิร์ต งานแข่งขันกีฬา

การแบ่งประเภท และลักษณะของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ทราบถึงลักษณะและความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ตอบสนองความต้องการอันจะนำไปสู่การสร้างรายได้ให้แหล่งท่องเที่ยว ควบคู่ไปกับการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ และการรักษาวัฒนธรรมของชุมชนให้คงไว้ ทั้งนี้ Garrod และ Fyall ได้เสนอแบบจำลองการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนดังแสดงโดยภาพที่ ๑^{๗๕}

^{๗๔} Smith, M. K., *Issues in Cultural Tourism Studies*, (London : Routhledge, 2003), p. 34.

^{๗๕} Garrod, B., & Fyall, A, Beyond the rhetoric of sustainable tourism?, *Tourism Management*, 19(3) 1998 : 199-212.

แผนภาพที่ ๒.๑ แบบจำลองการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ที่มา : Garrod และ Fyall

๑. การตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนจะสามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ จะต้องอาศัยกลยุทธ์ทางการตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสนองความต้องการระหว่างนักท่องเที่ยวกับผู้ให้บริการหรือผู้ประกอบการ ทั้งนี้ การทำการตลาดการท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งนั้นมีความแตกต่างด้านบริการที่นักท่องเที่ยวได้รับ ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่สามารถจับต้องได้ หรือไม่สามารถจับต้องได้ ซึ่งโดยขั้นตอนการตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคำนึงถึงปัจจัย ดังต่อไปนี้

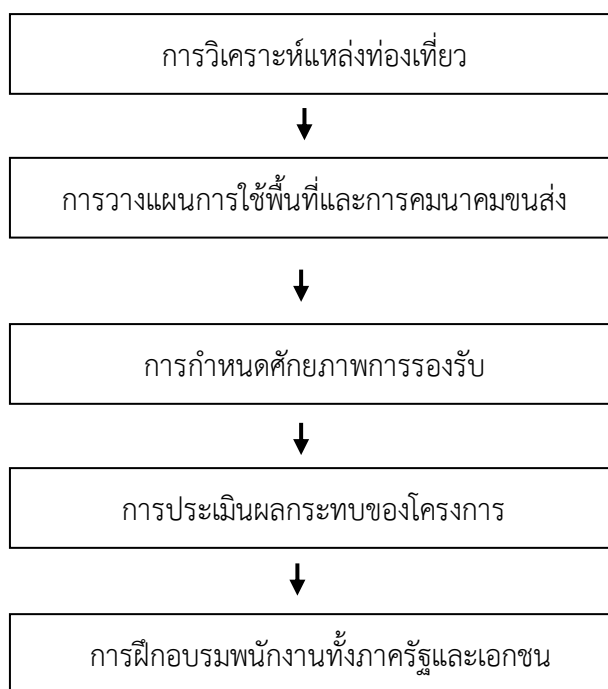
๑) ผลลัพธ์ที่จะสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ก่อนการพัฒนาการตลาดทางการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการหรือผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวควรทราบถึงความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่วนมากเน้นที่ความรู้ ความประทับใจ ความสุนทรีย์ ประสบการณ์ ฯลฯ ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวควรมีความโดดเด่น และมีเอกลักษณ์เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้รับประโยชน์ และสนองความต้องการสูงสุด ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวจะผลักดันการตลาดของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งจากการโฆษณาปากต่อปาก และการกลับมาเยือนอีกครั้ง นอกจากนี้ การสร้างตราสินค้าแหล่งท่องเที่ยว (Destination Branding) เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เป็นกลยุทธ์ทางการตลาดที่สำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแต่ละพื้นที่ของประเทศไทยมีความแตกต่างกัน มีอัตลักษณ์และมีศักยภาพที่จะสามารถดึงดูดความสนใจและชวนให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมาเยือนเยือน

๒) การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การส่งเสริมการตลาดเป็นกลยุทธ์ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวรับรู้ และสนใจเยือนแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นการส่งเสริมการตลาด เช่น การให้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อ การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ หรือ การพูดแบบปากต่อปากเพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวสนใจและต้องการท่องเที่ยว การนำเสนอที่น่าสนใจและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้สนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบยั่งยืน อาจเป็นการประชาสัมพันธ์ การจัดตั้งศูนย์บริการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือการจัดนิทรรศการภาพถ่าย การใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์เพื่อการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และแนวคิดการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้

คงอยู่สืบเนื่องต่อไป ซึ่งการเลือกใช้สื่อประชาสัมพันธ์จะนำจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนวิธีในการดำเนินชีวิตเป็นจุดขาย (Brand Idea) และสื่อสารไปยังนักท่องเที่ยว Brand Communication เพื่อสร้างการรับรู้ (Brand Awareness) และสัมผัสประสบการณ์ (Brand Experience) จนเกิดเป็นกระบวนการท่องเที่ยว

๒. การวางแผนโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ขั้นตอนการวางแผนโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนประกอบด้วยกระบวนการภาพที่ ๒.๒^{๓๖}

ภาพที่ ๒.๒ การวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ที่มา : ดร.กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และคณะ

ขั้นตอนสำคัญของการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเริ่มจากการวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง และความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวนั้นว่าเพียงพอที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นหรือไม่ คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นอย่างไร ซึ่งรวมถึงภาพรวมด้านความสวยงาม ลักษณะ

^{๓๖}กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และคณะ, “การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน”, วารสารนักบริหาร Executive Journal, ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๔, (ตุลาคม – ธันวาคม ๒๕๕๕) : ๑๔๔.

เด่น อัตลักษณ์ ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญทางศาสนา สถาปัตยกรรม และวิถีชีวิต นอกจากนี้ประเด็นของความพร้อมทางด้านความสะดวกซึ่งรวมถึงทั้งความสะดวกในการเข้าถึงและสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นสิ่งสำคัญในการวางแผนการใช้พื้นที่และการกำหนดศักยภาพรองรับแหล่งท่องเที่ยว ในการกำหนดศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ ประเด็นสำคัญคือต้องสามารถจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้น เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา การกำจัดขยะ ระบบสื่อสารคมนาคม ลานจอดรถ ที่พักโรงแรม ร้านอาหาร และร้านขายของที่ระลึกให้พอเพียงกับจำนวนนักท่องเที่ยว รวมถึงต้องควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวไม่ให้เกินความสามารถที่จะรองรับได้ ซึ่งรวมถึงการประเมินผลกระทบจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าวตลอดจนปัญหาและผลกระทบที่จะตามมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่

ประเด็นพื้นฐานที่สำคัญประเด็นหนึ่งที่จะนำไปสู่การวางแผนนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสม คือ การประเมินผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยว ทั้งนี้ การสร้างหลักเกณฑ์และตัวบ่งชี้ในการประเมินผลกระทบขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวของแต่ละฝ่าย ซึ่งจะต้องมีการประเมินผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยหลักเกณฑ์การประเมินผลกระทบนั้นแบ่งเป็นผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ผลกระทบต่อคุณค่าทางวัฒนธรรม และผลกระทบต่อเสริมสร้างลักษณะเด่นอัตลักษณ์ของชุมชน และพื้นที่ ผลกระทบต่อการดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การวางแผนนโยบายที่สมดุลและแนวทางการจัดการเพื่อควบคุมผลกระทบจากการท่องเที่ยวอันจะนำไปสู่การก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดต่อพื้นที่

นอกจากนี้ ขั้นตอนการวางแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวควรจะต้องรวมถึงการฝึกอบรมคนในพื้นที่ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น ให้รับรู้และมีส่วนร่วมในการดูแลแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้การพัฒนาบุคลากร การให้ความรู้ และการฝึกอบรมเพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความรู้ มีแนวคิด และวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นับว่าเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

๔) เส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

คณะกรรมการโบราณสถานแห่งชาติว่าด้วยสภาการโบราณสถานระหว่างประเทศหรือ International Council on Monuments and Sites ได้ให้ความหมายของเส้นทางวัฒนธรรม (Cultural routes) ไว้ดังนี้^{๗๒)}

“เส้นทางวัฒนธรรม คือ เส้นทางบก เส้นทางน้ำ หรือทั้งสองอย่างรวมกัน หรือเส้นทางประเภทอื่นๆ ที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะทางกายภาพอันโดดเด่นของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และประเพณี แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของผู้คนที่มีการมาอย่างสืบเนื่องและแสดงให้เห็นถึงการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ความรู้ทั่วไป ผลผลิตต่าง ๆ ภายในท้องถิ่น

^{๗๒)} United Nation Development Programme (UNDP), Thailand Human Development Report 2003, (Bangkok, 2003), p. 23.

ภายในประเทศหรือระหว่างภูมิภาคในแต่ละช่วงเวลาที่สำคัญ รวมถึงมรดกทางวัฒนธรรมทั้งจับต้องได้และจับต้องไม่ได้”

เส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมว่ามีขอบเขตที่กว้างมากเพราะประกอบด้วยองค์ประกอบหลายๆ ด้านที่แตกต่างกัน ทั้งทางด้านภูมิศาสตร์รูปแบบการเดินทางที่หลากหลาย รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นใหม่ ในเงื่อนไขทางภูมิศาสตร์สามารถแบ่งเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมได้เป็น

๑. ระดับท้องถิ่น เช่น เส้นทางวรรณคดีที่ดับลิน ประเทศเยอรมัน (Literary Dublin) หรือ เส้นทางเทศกาลคุมาราที่กาฐมาณฑุ ประเทศเนปาล (The Kumara Festival Route in Katmandu)

๒. ระดับภูมิภาค, ระดับแคว้น เช่น เส้นทางไวน์ในประเทศฝรั่งเศส (Rue de vins) หรือ ถนนสายโรแมนติกในประเทศเยอรมัน (The Romantische Strasse X)

๓. ระดับชาติ เช่น เส้นทางจากเทือกเขาแอลป์สู่ทะเลบอลติกในประเทศเยอรมัน (The route “From the Alps to the Baltic Sea”) เป็นต้น

๔. ระดับนานาชาติ เช่น เส้นทางสายไหม หรือ เส้นทางของเมืองฮันเซียติก (The route of Hanseatic Towns)^{๗๘}

นอกจากนี้ยังมีรูปแบบการเดินทางอีกหลายประเภทในการท่องเที่ยววัฒนธรรม ซึ่งในหนึ่งองค์ประกอบของการเดินทางท่องเที่ยวอาจมีวิธีการเดินทางที่หลากหลาย เช่น

๑. การเดินทางท่องเที่ยวโดยการเดินเท้า โดยมากแล้วจะอยู่ในเส้นทางการศึกษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น A close-up of Porto

๒. การเดินทางท่องเที่ยวโดยการใช้บริการขนส่งสาธารณะในการเดินทางโดยมากจะใช้ในเมืองใหญ่ๆ เช่น รถประจำทางสาย ๑๐๐ ในเบอร์ลิน หรือ Tramp no.๓T ที่เฮลซิงก์ ประเทศฟินแลนด์ เป็นต้น

๓. การเดินทางท่องเที่ยวโดยใช้รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ เป็นที่นิยมมากในภูมิภาคอเมริกาเหนือ เช่น The Tennessee Scenic Highway หรือ The Lewis and Clark Trail เป็นต้น

๔. การเดินทางท่องเที่ยวโดยใช้รถจักรยาน โดยต้องเป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อจากรถยนต์หรือเส้นทางเดินเท้า แต่การใช้รถจักรยานต้องพัฒนาถนนให้มีเส้นทางสำหรับรถจักรยานโดยเฉพาะเพื่อความปลอดภัยของผู้ปั่นจักรยาน เช่น ถนนคิงส์ในประเทศฟินแลนด์ (The King’s Road)

^{๗๘}Richards et al, *Cultural Tourism : Global and Local Perspectives*, (New York : The Haworth Hospitality Press, 2007), p. 133.

๕. การเดินทางท่องเที่ยวโดยการขี่ม้าซึ่งในปัจจุบันมีอยู่ไม่มากและมีโอกาสที่จะพัฒนาได้อีก เช่น การขี่ม้าชมภูเขาไฟที่ไอซ์แลนด์

๖. การชมทิวทัศน์ใต้ท้องทะเลโดยใช้เรือที่พื้นเป็นกระจกเป็นพาหนะในการเดินทาง นักท่องเที่ยวสามารถเห็นทิวทัศน์ใต้ท้องทะเลได้จากในเรือ

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวว่ามี ๔ ประการ คือ^{๗๙}

๑. นักท่องเที่ยวซึ่งต้องใช้จ่ายในการเดินทางอย่างน้อยที่สุดเป็นค่าอาหาร ค่าที่พัก ค่าของที่ระลึก และการบริการอื่นๆ ซึ่งค่าใช้จ่ายเหล่านี้จะหมุนเวียนกระจายไปในธุรกิจบริการต่างๆ ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการสร้างงานและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นโดยแบ่งนักท่องเที่ยวออกเป็น ๒ ประเภทคือ

๑.๑ นักท่องเที่ยวค้างคืน (Tourism) ได้แก่ผู้มาเยือนชั่วคราวโดยพำนักอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวอย่างน้อย ๒๔ ชั่วโมง เพื่อใช้เวลาว่างในการพักผ่อนบันเทิงสุขภาพศาสนาศึกษาและการกีฬา หรือเพื่อธุรกิจ การเยี่ยมญาติ การปฏิบัติภารกิจต่างๆ และการประชุมสัมมนา

๑.๒ นักท่องเที่ยวไม่ค้างคืน (Excursionist) หรือโดยทั่วไปใช้คำว่า นักทัศนอาจร ได้แก่ผู้มาเยือนเป็นการชั่วคราวโดยใช้เวลาอยู่ในประเทศที่มาเยือนน้อยกว่า ๒๔ ชั่วโมงทั้งนี้รวมถึงผู้โดยสารที่มากับเรือเดินสมุทรด้วย

๒. ธุรกิจซึ่งทำหน้าที่จัดหาสินค้าและบริการต่างๆ รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่การคมนาคมขนส่ง ที่พักแรม ร้านอาหาร และภัตตาคาร บริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ร้านค้าของที่ระลึก และขายสินค้าพื้นเมือง

๓. รัฐบาลของประเทศหรือของท้องถิ่นซึ่งทำหน้าที่จัดให้มีโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ที่เอื้อประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว เช่น ถนน ท่าเรือ ท่าอากาศยาน ระบบไฟฟ้า น้ำประปา ระบบการสื่อสารที่ทันสมัยเป็นการลงทุนเพื่อการท่องเที่ยวของประเทศ และเพื่อความสะดวกสบายของคนในท้องถิ่น

๔. ประชาชนในประเทศนั้นๆ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการต้อนรับ และดึงดูดนักท่องเที่ยวหรือแขกผู้มาเยือนท้องถิ่นนั้นซ้ำอีก หรืออาจชักชวนผู้ไม่เคยมาเยือน ให้ตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว รวมถึงการแสดงความมีน้ำใจให้ความช่วยเหลือ และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเองให้ยั่งยืนต่อไป

จากความหมายของเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สรุปได้ว่า เส้นทางวัฒนธรรม มีรูปแบบการเดินทางที่หลากหลาย โดยอาจเป็นได้ทั้งเส้นทางบก เส้นทางน้ำ เส้นทางเดินเท้า เส้นทาง

^{๗๙}Mcintosh, R.W.; Goeldner, C.R.; & Ritchi, Jr.B, *Tourism : Principle, Practices, and Philosophies*, (New York : John Wiley & Sons, 1995), pp. 9-10.

จักรยาน ฯ เส้นทางวัฒนธรรมจะแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของผู้คน ชุมชน สถาปัตยกรรมศาสตร์ที่มีการพัฒนาการสืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

๒.๓.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม

๒.๓.๒.๑ ความหมายและคำจำกัดความของทรัพยากรทางวัฒนธรรม

ทรัพยากรทางวัฒนธรรม มาจากคำศัพท์ในภาษาอังกฤษ คือ Cultural Resource ซึ่งเป็นคำที่เกิดขึ้นใหม่ในประเทศสหรัฐอเมริกาช่วงทศวรรษที่ ๑๙๗๐ นิยมใช้กันในหมู่นักโบราณคดี และนักประวัติศาสตร์ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ (ค.ศ. ๑๙๘๑) National Park Service (NPS) ได้นิยามความหมายทรัพยากรทางวัฒนธรรมขึ้นใหม่ สามารถสรุปความหมายของทรัพยากรทางวัฒนธรรมได้ดังนี้^{๘๐}

๑. ทรัพยากรทางวัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมถึงสิ่งที่จับต้องได้ (Tangible) และสิ่งที่จับต้องไม่ได้ (Intangible)

๒. ทรัพยากรทางวัฒนธรรมเป็นตัวแทนหรือสื่อแสดงถึงวัฒนธรรม เหตุการณ์และกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน

ทรัพยากรทางวัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นมีคุณค่าทางโบราณคดี ประวัติศาสตร์ ศิลปะ สถาปัตยกรรม ชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คนในชุมชน เทศกาลขนบธรรมเนียม งานประเพณีประจำปีสิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวเป็นทั้งวัตถุประสงค์และเป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว หรือ “จุดขาย” ของการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจที่จะทำให้ให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลินได้เพิ่มพูนหาความรู้ และทำให้ทัศนคติกว้างออกไป^{๘๑}

ทรัพยากรวัฒนธรรม (Cultural resources) ว่ามีทั้งของเก่าจากอดีตเป็นมรดกที่เหลือมาถึงคนในรุ่นปัจจุบันและมีสิ่งของที่สร้างขึ้นมาองค์ประกอบของวัฒนธรรมมีทั้งวัฒนธรรมทางวัตถุ (material culture) ในรูปของวัตถุ สิ่งก่อสร้าง สถานที่ และภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ยังดำรงอยู่ (living culture) หรือวัฒนธรรมที่แสดงออก (expressive culture) เช่น ดนตรี งานฝีมือ ศิลปะ วรรณคดี ประเพณีบอกล่า และภาษา ฯลฯ ซึ่งเป็นความต่อเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และผ่านไปยังอนาคตโดยที่วัฒนธรรมนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้เรื่อยๆ^{๘๒}

^{๘๐} เกรียงไกร วัฒนาสวัสดิ์, *ชุมชนกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : อูซาคเนย์, ๒๕๔๘), หน้า ๕.

^{๘๑} นิสิตา ชัชกุล, *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๖๐.

^{๘๒} พิสิฐ เจริญวงศ์, *พระเจ้าอยู่หัวกับการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม*, (เอกสารประกอบการบรรยาย ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๒).

“ทรัพยากรวัฒนธรรม หมายถึง ส่วนประกอบของระบบวัฒนธรรมในสังคมมนุษย์ทั้งที่เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ สิ่งก่อสร้างที่จับต้องมองเห็นได้ (tangible form) และที่เป็นความหมาย ความรู้ ภูมิปัญญา ความเชื่อ กฎระเบียบแบบแผนเพื่อการปฏิบัติ จินตนาภาพ ความรู้สึกนึกคิด ศิลปะและการแสดงออก ที่ไม่สามารถจับต้องหรือสัมผัสทางกายภาพได้ (intangible form) ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถจัดการให้เกิดประโยชน์แก่การดำรงชีวิตของมนุษย์ในแต่ละชุมชน แต่ละสังคม แต่ละยุคสมัยได้ และทรัพยากรวัฒนธรรมในสังคมปัจจุบันประกอบด้วยสิ่งที่เป็นมรดกที่สืบทอดมาจากอดีต และสิ่งที่ยังมีการสร้างสรรค์ดัดแปลงขึ้นมาใหม่เพื่อใช้สอยให้สมประโยชน์ในการแก้ปัญหาต่างๆ ของชุมชนและสังคม”^{๘๓}

จากนิยามความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า ทรัพยากรวัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเป็นสิ่งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ทั้งในรูปของวัตถุ สิ่งก่อสร้าง งานประเพณี วัฒนธรรม เป็นสิ่งที่สังคมสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและส่งผ่านไปถึงอนาคต สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนมีคุณค่าและมีความหมายต่อสังคม

๒.๓.๒.๒ การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ทรัพยากรวัฒนธรรมมีหลากหลายประเภท การนำทรัพยากรวัฒนธรรมมาใช้ในการท่องเที่ยวต้องมีการศึกษา การวางแผน และการบริหารจัดการอย่างรอบคอบ เพื่อให้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมหรือแหล่งท่องเที่ยวอยู่ได้อย่างยั่งยืน โดยเกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาการอนุรักษ์ ทรัพยากรวัฒนธรรมในงานวิจัยชิ้นนี้มีทั้งทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทย่านประวัติศาสตร์และศาสนสถาน โดยมีแนวทางในการจัดการแบ่งประเภทได้ตามรายละเอียดดังนี้^{๘๔}

๑. การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทย่านประวัติศาสตร์ ในงานวิจัยนี้ คือย่านชุมชนในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีพัฒนาการสืบเนื่องมาอย่างไม่ขาดสายเป็นพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปะและพัฒนาการของชุมชนในอดีตเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ ดังนั้นการจัดการทรัพยากรประเภทย่านประวัติศาสตร์ต้องคำนึงถึงหน้าที่หลักของทรัพยากรเป็นสำคัญ ย่านประวัติศาสตร์ในพื้นที่ที่เป็นแหล่งประวัติศาสตร์ประเภทเมืองที่มีการอยู่อาศัยสืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การจัดการทรัพยากรสามารถทำได้ดังนี้

๑.๑ การจัดการด้านกายภาพ โดยอาจรื้อถอนสิ่งแปลกปลอมออกจัดการอนุรักษ์ตามวิธีการ ปรับปรุงทัศนียภาพให้เหมาะสมเพื่อให้เกิดลักษณะเด่น เช่น การนำสิ่งสาธารณูปโภค

^{๘๓} สายันตร์ ไพเราะฉายาจิตร, การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในการทำงานพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โครงการโบราณคดีชุมชน ภาควิชาการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๗), หน้า ๓.

^{๘๔} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, อ่างใน ปรัชญาพร พัฒนาผล, “การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารงานวัฒนธรรม), (วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔), หน้า ๔๓.

บางประเภท เช่น สายไฟฟ้า สายโทรศัพท์ วางในระบบท่อใต้ดิน หรือการปลูกต้นไม้ปรับทัศนียภาพให้ร่มรื่นหรือทาสีอาคารให้มีความกลมกลืน

๑.๒ การจัดการให้ความรู้ นอกจากเมืองจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวแล้ว ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญสำหรับชุมชนในเมืองตลอดจนนักท่องเที่ยวที่ไปเยือน การจัดการให้ความรู้ถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้คนเข้าใจความหมายและความสำคัญของเมือง โดยมีแนวทางการจัดการ อาทิ จัดศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่จะเป็นแหล่งให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ จัดทำคู่มือแนะนำชม จัดทำแผ่นป้ายสถานที่เพื่อให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว จัดทำสื่อที่นักท่องเที่ยวสามารถเป็นเจ้าของได้ เช่น แผ่นพับ ของที่ระลึกเกี่ยวกับสถานที่นั้นๆ

๑.๓ การจัดการอำนวยความสะดวก เนื่องจากย่านประวัติศาสตร์ของเมืองเป็นพื้นที่ที่ยังมีการใช้งานและประกอบกิจกรรมประจำวันอยู่ ดังนั้นการจัดการย่านประวัติศาสตร์จึงต้องสัมพันธ์กับชุมชนและกิจกรรมประจำวันในย่านนั้นด้วย โดยควรจัดการให้ย่านชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้งการแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ เพื่อให้ชุมชนได้รับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นภายในชุมชน อีกทั้งควรมีการปรับปรุงพื้นที่โดยรวมให้เรียบร้อย และรักษาความสะอาดของชุมชนและพื้นที่โดยรอบ รวมถึงการทำแผนที่ ป้ายบอกทางสถานที่ท่องเที่ยวโดยติดตั้งในตำแหน่งที่เหมาะสม กำหนดเส้นทางเท้าสำหรับนักท่องเที่ยวในการไปชมจุดต่างๆ ที่น่าสนใจภายในชุมชนโดยตามเส้นทาง อาจจัดให้มีจุดพักผ่อน ร้านขายของที่ระลึก และจุดรับ-ส่งนักท่องเที่ยวเหล่านี้เป็นต้น

สรุปได้ว่า การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมประเพณีย่านประวัติศาสตร์ สามารถทำได้ในหลายแนวทางด้วยกันไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงทัศนียภาพในเขตเมือง เช่น การปลูกต้นไม้ เพื่อให้เกิดความร่มรื่น การจัดระเบียบของชุมชนทำหน้าบ้านให้น่ามอง เป็นต้น ซึ่งย่านประวัติศาสตร์ถือเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิตเพราะมีการอยู่อาศัยของคนในชุมชนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งสำคัญที่นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ เข้าใจถึงความหมาย ความเป็นมาและความสำคัญของเมืองหรือย่านนั้นได้ดียิ่งขึ้น โดยการให้ความรู้อาจอยู่ในรูปของการจัดทำคู่มือแนะนำชมหรือจากการบอกเล่าโดยคนในท้องถิ่น

เนื่องจากย่านประวัติศาสตร์ของเมืองยังเป็นพื้นที่ที่มีการประกอบชีวิตประจำวันตามปกติในการจัดการจึงต้องมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนในย่านนั้นๆ ด้วย โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เมื่อชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับการจัดการตั้งแต่ขั้นตอนแรกเพื่อให้ชุมชนรับรู้ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นกับชุมชน รวมถึงชุมชนจะได้รับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงอาจจะเกิดขึ้นภายในชุมชนที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่งชุมชนจะได้เรียนรู้ถึงการรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์และวิถีชีวิตของชุมชนการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้นทำได้หลายวิธี อาทิ การประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรู้ล่วงหน้าในเรื่องต่างๆ สอบถามทัศนคติและความคิดเห็น จัดประชุมตัวแทนจากกลุ่มต่างๆ เพื่อหาแนวทางร่วมกันใน การวางแผนการจัดการต่าง เป็นต้น

๒. การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมประเพณีศาสนสถาน โดยทั่วไปแล้วศาสนสถานทุกแห่งไม่ว่าจะถือได้ว่าเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว เนื่องจากศาสนสถานนี้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชม

มักจะเป็นศาสนสถานที่มีความสำคัญในด้านความเป็นมา ประวัติบุคคล ประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น และของชาติหรือมีศิลปกรรมที่สำคัญ ผู้ที่มาเยี่ยมชมศาสนสถานมักจะมาเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์มากกว่าที่จะมาชมความงดงามหรือความสำคัญของศาสนสถาน ลักษณะการเยี่ยมชมในลักษณะนี้จึงมีความแตกต่างกันตามความสมัครใจ ความเชื่อโดยมีแนวทางการจัดการดังนี้

๒.๑ การจัดการในฐานะที่เป็นแหล่งเรียนรู้ ศาสนสถานที่เป็นวัดในศาสนาพุทธที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว มักจะมีความสำคัญในด้านประวัติ สถาปัตยกรรม งานจิตรกรรมฝาผนัง และงานประติมากรรมรูปเคารพ เช่น อุโบสถ เจดีย์ วิหาร ศาลาราย หอไตร กุฏิ พระพุทธรูป เป็นต้น โดยพื้นที่ที่สำคัญเป็นที่สนใจในการชมส่วนใหญ่ คือ เขตพุทธาวาส การจัดการให้ความรู้ทำได้โดยจัดทำคู่มือแนะนำชมสำหรับนักท่องเที่ยวควรมีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติและความสำคัญของสถานที่ หรือจัดทำหนังสือเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวโดยมีเนื้อหาและรายละเอียดความสำคัญของสถานที่สำหรับผู้ที่มีความสนใจเป็นพิเศษโดยเฉพาะ ซึ่งหนังสือดังกล่าวจะมีส่วนช่วยให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาความรู้เฉพาะด้านได้ละเอียดมากยิ่งขึ้น

๒.๒ การจัดการด้านภูมิทัศน์ ศาสนสถานเมื่อแรกสร้างผู้ออกแบบได้จัดวางสภาพภูมิทัศน์ไว้อย่างเหมาะสมแล้ว หากแต่มาในสมัยหลังได้มีการปรับเปลี่ยนพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์ด้านต่างๆ กันหรือต่อเติมจนเสียคุณค่า ปัญหาเหล่านี้มักพบในศาสนสถานที่มีศักยภาพในการเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว อาทิ ภายในวัดบางแห่งมีการทำลานซีเมนต์แทนลานดินหรือการปลูกสร้างอาคารเบียดบังกลุ่มอาคารเดิม เป็นต้น การจัดภูมิทัศน์ทำได้ดังนี้

๒.๒.๑ การจัดภูมิทัศน์ให้กลับเป็นแบบเดิม การจัดภูมิทัศน์แบบนี้ต้องคำนึงถึงลักษณะแวดล้อมของกลุ่มอาคารศาสนสถาน แนวคิด และค่านิยมในภาพรวม การจัดภูมิทัศน์ให้กลับแบบเดิมอาจจำเป็นต้องรื้อถอนหรือโยกย้ายสิ่งก่อสร้างที่ไม่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มอาคารเดิมออกไป เช่น การอนุรักษ์วิหารพระเจ้าพันองค์ วัดบึงสนุก จังหวัดลำปาง มีการปรับภูมิทัศน์โดยการรื้อสิ่งก่อสร้างที่แปลกปลอมออกไป^{๕๕}

๒.๒.๒ การจัดให้พื้นที่มีความร่มรื่น โดยการปลูกต้นไม้ที่มีความสูงไม่มากนัก เพื่อให้ร่มเงาและจะได้ไม่บดบังตัวอาคาร

๒.๓ การจัดการด้านบริการพื้นฐาน ศาสนสถานมีจุดประสงค์ในการก่อสร้างเพื่อใช้เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจ ที่จำพรรษา และสถานที่เล่าเรียน การจัดการขั้นพื้นฐาน เช่น ลานจอดรถ ห้องสุขา เหล่านี้ต้องคำนึงถึงจุดประสงค์สถานที่นั้นๆ ด้วยขณะเดียวกันศาสนสถานก็มีพื้นที่ใช้สอยจำกัด การออกแบบการบริการขั้นพื้นฐานจึงขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของศาสนสถานแต่ละแห่ง แนวทางการจัดการมีดังนี้

^{๕๕} อโศกโมสไทย, การอนุรักษ์และการพัฒนามรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืนในแนวทางบูรณาการการข้ามศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๐), หน้า ๑๙๖.

๒.๓.๑ การจัดสถานที่จอดรถยนต์ ศาสนสถานแต่ละแห่งมีพื้นที่จำกัดและได้มีการแบ่งสัดส่วนการใช้งานตามที่ได้ออกแบบไว้ตั้งแต่ครั้งแรก สถานที่จอดรถจึงเป็นปัญหาสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ยานพาหนะยังเพิ่มมลภาวะให้กับศาสนสถานอีกด้วย การจัดจุดจอดรถยนต์ไว้รอบบริเวณศาสนสถานจะเป็นอีกทางออกหนึ่ง โดยให้นักท่องเที่ยวเดินจากจุดจอดรถมายังศาสนสถาน ทำให้นักท่องเที่ยวได้ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่มากขึ้นและเป็นโอกาสในการสร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่อีกด้วย

๒.๓.๒ การจัดการให้แหล่งท่องเที่ยวมีความสะอาด กล่าวคือ จัดการให้แหล่งท่องเที่ยวมีความสะอาดทั้งภายนอกและภายใน จัดให้มีจุดนั่งพักผ่อนตามเหมาะสม

๒.๓.๓ การจัดทำเทียบเรือ ในกรณีที่ศาสนสถานตั้งติดกับริมน้ำสามารถเข้าถึงได้โดยเส้นทางน้ำ ควรมีการปรับปรุงศาลาริมน้ำหรือสร้างท่าเทียบเรือเพื่อให้มีความสะดวกในการขึ้นลง ทั้งนี้การใช้เส้นทางน้ำยังช่วยลดความแออัดของรถยนต์ได้อีกทาง

๒.๔ การจัดการความปลอดภัยของศาสนสถาน เนื่องจากศาสนสถานแต่ละแห่งมีระยะเวลาการก่อสร้างที่ยาวนาน การที่ศาสนสถานมีผู้มาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมากอาจก่อให้เกิดการชำรุด เสียหายได้ แนวทางจัดการมีดังนี้

๒.๔.๑ การจัดผู้ดูแลตรวจสอบสถานที่ โดยผู้ดูแลสถานที่ควรหมั่นตรวจตราสถานที่เสมอๆ เมื่อพบสิ่งใดผิดปกติควรแจ้งกับผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบ บางครั้งผู้ดูแลสถานที่อาจเป็นผู้ที่นำชมสถานที่นั้นๆ ได้ตามสมควร

๒.๔.๒ การจัดทำบัญชีทรัพย์สิน การเปิดสถานที่ให้บุคคลทั่วไปเข้าชมควรมีการทำบัญชีทรัพย์สิน เพื่อให้ตรวจสอบได้โดยง่ายและควรมีการตรวจสอบเป็นระยะตามสมควร

๒.๔.๓ การควบคุมไม่ให้ใช้งานศาสนสถานเกินกำลัง การที่มีนักท่องเที่ยวเข้าชมศาสนสถานเป็นจำนวนมากเกินไป อาจส่งผลให้ศาสนสถานทรุดโทรมและเสื่อมสภาพอย่างรวดเร็ว จึงควรมีการควบคุมและจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าชมในแต่ละครั้งให้เหมาะสมกับพื้นที่ของศาสนสถาน

๒.๔.๔ การควบคุมด้านผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับศาสนสถานได้แก่ มลภาวะ ทางด้านเสียง อากาศ การกระทำที่ขาดความรับผิดชอบต่อนักท่องเที่ยว เช่นการขูดขีดเขียน โปสเตอร์ อาคารต่างๆ การกะเทาะลวดลายงานศิลปะ ควรมีการประกาศเตือนและกำหนดบทลงโทษที่ชัดเจน รวมถึงการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ให้แก่นักท่องเที่ยว

นอกจากนี้แนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวไว้ดังนี้ เนื่องจากวัดเป็นสถานที่ที่มีสถาปัตยกรรมอันเป็นเอกลักษณ์และได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก หากมีการพัฒนาอย่างถูกวิธีก็จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งได้เพราะวัดเป็นแหล่งที่รวบรวมทั้งศิลปะ สถาปัตยกรรม งานฝีมือของช่างแขนงต่างๆ ไปจนถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวต้องมีการจัดการในเรื่องของการวางผัง โดยการแยกสัดส่วนให้ชัดเจนระหว่างเขตพุทธาวาสกับเขตสังฆาวาส สิ่งก่อสร้างใดที่ต้องการก่อสร้าง

เพิ่มเติมก็ควรดูรูปแบบของสถาปัตยกรรมให้เหมาะสมกับท้องถิ่นนั้นๆ ใช้วัสดุที่คงทนและสอดคล้องกับประโยชน์ใช้สอยโดยอาจสร้างเป็นศาลาก็ได้ นอกจากนี้การซ่อมแซมโบราณสถานภายในวัดต้องศึกษาในเรื่องของการบำรุงรักษา การซ่อมแซม และการดูแลอาคารสถานที่จากหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญในด้านนี้ อาทิ กรมศิลปากร เป็นต้น^{๘๖}

จากแนวคิดการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทย่านประวัติศาสตร์และย่าน ศาสนสถานสรุปได้ว่า การนำทรัพยากรทางวัฒนธรรมมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวต้องมีการจัดการที่ดีเพื่อรองรับการพัฒนาและผลที่จะเกิดจากการท่องเที่ยว การศึกษาแนวคิดเรื่องการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมสามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างมีทิศทางและเพื่อให้เกิดสมดุลระหว่างการพัฒนาและการอนุรักษ์

๒.๓.๒.๓ การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Analysis)

การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมย่อมมีผลกระทบต่อผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ของแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรม การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Analysis) จะทำให้เข้าใจถึงนโยบายบทบาท และความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการศึกษาวิจัยที่มุ่งเน้นการศึกษาถึงลักษณะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไม่ว่าจะเป็นจุดมุ่งหมาย จุดยืน ความต้องการความสนใจ องค์ประกอบของกลุ่ม อำนาจหน้าที่ อิทธิพลและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อนำมาใช้ในการทำความเข้าใจในระบบหรือหน่วยงานต่างๆ ในการวางแผนพัฒนาองค์กร การวางนโยบายและกลยุทธ์ที่จะทำให้นโยบายดังกล่าวประสบความสำเร็จ ความสนใจในการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และถูกนำไปใช้ในสถานการณ์ที่หลากหลาย ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่น่าผลการศึกษาวิจัยไปสู่แนวนโยบายและการปฏิบัติ^{๘๗}

การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยในการตรวจสอบและชี้เฉพาะว่าบุคคล กลุ่ม หรือ หน่วยงานที่จะได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบจากการตัดสินใจในนโยบาย โครงการ หรือ ผลประโยชน์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการอย่างไร

๒.๓.๒.๔ การจำแนกประเภทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

การแบ่งประเภทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถแบ่งได้หลายวิธี โดยพิจารณาจากประเด็นที่ทำการศึกษาและลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ดังนี้

๑. การแบ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถแบ่งได้หลายวิธี โดยพิจารณาจากประเด็นที่ทำการศึกษาและลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ดังนี้

^{๘๖} ภัราเดช พยัฆวิเชียร, งามอย่างคิด (หลาย) อย่าง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน, ๒๕๕๓), หน้า ๒๐.

^{๘๗} รัชตะ ตั้งศิริพัฒน์ และวิโรจน์ ตั้งเจริญเสถียร, “การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย”, วารสารการสาธารณสุข, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๖, (พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๕๖) : ๘๖๕-๘๖๖.

๑.๑ บุคคลหรือหน่วยงานภายในองค์กร (Internal Stakeholder) เป็นบุคคลที่ทำงานภายใต้ขอบเขตขององค์กร ได้แก่ ผู้จัดการ ลูกจ้าง

๑.๒ บุคคลหรือหน่วยงานที่เป็นคนกลางระหว่างองค์กร (Interface Stakeholder) เป็นบุคคลที่มีบทบาททั้งภายในและภายนอกองค์กรเฉพาะในประเด็นที่สนใจ เช่น คณะกรรมการบริหาร

๑.๓ บุคคลหรือหน่วยงานภายนอกองค์กร (External Stakeholder) เป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กับหน่วยงานในประเด็นต่างๆ เช่น การให้ทุน การให้ข้อมูล การเป็นคู่แข่งหรือหน่วยงานการศึกษาที่มีความสนใจในเรื่องดังกล่าว

๒. การแบ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตามความใกล้ชิดกับโครงการหรือนโยบาย ดังนี้

๒.๑ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก (Primary Stakeholder) เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับระบบโดยตรงเป็นผู้ที่ได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์ ต้องเสียสละทุนหรือกำลังในการทำงาน แบ่งได้ดังนี้

๒.๑.๑ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง (Direct primary Stakeholder) คือ ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์และผลกระทบจากการพัฒนาต่างๆ สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้คือ ชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำเพชรบุรีและชุมชนที่อยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยว โดยเป็นผู้ที่ได้ประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวและได้รับผลกระทบที่จะเกิดจากการท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการกระจายรายได้ภายในชุมชน หรือ ผลกระทบในแง่ของมลภาวะทางเสียง หรือ ขยะ จากการท่องเที่ยว เป็นต้น

๒.๑.๒ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางอ้อม (Indirect primary Stakeholder) เป็นกลุ่มที่ได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์ แต่ไม่ได้ในลักษณะที่ตรงไปตรงมา เช่น รัฐบาลที่น่าจะได้รับคามนิยมหรือคะแนนเสียงจากโครงการธนาคารเพื่อคนจน เป็นต้น ในงานวิจัยคือ

๒.๒ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียระดับรอง (Secondary Stakeholder) หน่วยงานหรือองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบในระดับรองๆ ลงมา แต่ไม่มากเท่ากับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก

๓. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสำคัญ (Key Stakeholder) หมายถึง ผู้ที่มีความสำคัญหรือมีอิทธิพลต่อโครงการมาก ถ้าไม่มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักโครงการดังกล่าวมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จล้มเหลวซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักในงานวิจัยนี้ คือ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ที่สนับสนุนด้านนโยบายและงบประมาณที่สำคัญให้แก่การพัฒนา

การแบ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นกลุ่มต่างๆ ช่วยในการสร้างความเข้าใจและลดความสับสนระหว่างการวางแผนการปฏิบัติงาน การแบ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาในครั้งนี้ โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี คือ ชุมชน แหล่งท่องเที่ยว และหน่วยภาครัฐ

๒.๓.๓ สถานการณ์ และแนวโน้มด้านการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมภาคบริหารที่มีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย เพราะนอกจากจะสร้างรายได้โดยมีมูลค่าเป็นอันดับหนึ่งของการค้าบริการรวมของประเทศไทยแล้ว ยังเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดธุรกิจที่เกี่ยวข้องอีกมากมาย อาทิ โรงแรมและที่พัก ภัตตาคารร้านอาหาร ร้านจำหน่ายของที่ระลึก การคมนาคมขนส่ง เป็นต้น ซึ่งก่อให้เกิดการลงทุนการจ้างงาน และการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น โดยในแต่ละปีสามารถสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศในรูปเงินตราต่างประเทศปีละหลายแสนล้านบาท รวมทั้งสร้างกระแสเงินหมุนเวียนภายในประเทศ จากคนไทยเที่ยวไทยนับแสนล้านบาทเช่นเดียวกัน ซึ่งในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ประเทศไทยมีรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศประมาณ ๕๒๗,๓๒๖ ล้านบาท หรือประมาณร้อยละ ๘.๕ ของมูลค่าส่งออกรวม (ร้อยละ ๕๑.๑ ของมูลค่าส่งออกภาคบริการ) หรือคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ ๕.๘ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) ขณะเดียวกัน ธุรกิจการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการจ้างงานกว่า ๒ ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ ๖-๗ ของแรงงานทั้งระบบ^{๘๘} รวมทั้งยังช่วยกระจายรายได้และการจ้างงานไปสู่ชนบท ตามสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ รายได้เงินตราต่างประเทศดังกล่าวยังมีส่วนสำคัญที่ช่วยชดเชยการขาดดุลการค้าในช่วงที่การส่งออกสินค้าของไทย มีแนวโน้มชะลอตัวลงตามภาวะเศรษฐกิจโลก ดังนั้นในการจัดทำแผน พัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศจึงต้องพิจารณาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ดังนี้

๒.๓.๓.๑ สถานการณ์การท่องเที่ยวโลก

๑. โครงสร้างการตลาดและแนวโน้มการท่องเที่ยวโลก

๑) การเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยว องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization : UNWTO) ได้พยากรณ์ว่าเมื่อถึงปี พ.ศ. ๒๕๖๓ จะมีนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศจำนวน ๑,๖๐๐ ล้านคน ภูมิภาคที่มีแนวโน้มเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม คือ ภูมิภาคเอเชียตะวันออก และแปซิฟิก และกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นจุดหมายการท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่มีผู้นิยมเดินทางเข้ามาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีนักท่องเที่ยวเป็น ๑ ใน ๒ ของนักท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

๒) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการตลาด กลุ่มประเทศ BRIC (บราซิล รัสเซีย อินเดีย และจีน) มีรายได้เพิ่มขึ้น และมีศักยภาพในการท่องเที่ยวในอนาคต UNWTO คาดว่า ในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ จีนจะเป็นตลาดส่งออกและนำเข้านักท่องเที่ยวใหญ่ที่สุดในโลกโดยมีนักท่องเที่ยว ๑๐๐-๑๒๐ ล้านคน/ปี^{๘๙}

^{๘๘} มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, “นโยบายภาษีเพื่อกระตุ้นธุรกิจท่องเที่ยวไทย”, บทความวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒), หน้า ๒.

^{๘๙} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, เอกสารประกอบการประชุมประจำปี ๒๕๕๒ ของ สคช. เรื่องจากวิสัยทัศน์ ๒๕๗๐ สู่มโนทัศน์ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๒), หน้า ๔๗.

๓) การแข่งขันด้านการท่องเที่ยวสูงขึ้น การทวีบทบาทสำคัญของตลาดเกิดใหม่ซึ่งตลาดเหล่านี้ส่วนใหญ่จะอยู่ภายในทวีปเอเชีย ทั้งตลาดที่มีขนาดใหญ่ เช่น จีน อินเดีย และตลาดขนาดกลางถึงขนาดเล็ก เช่น กลุ่มประเทศที่อยู่ในเอเชียใต้ กลุ่มประเทศในตะวันออกกลาง กลุ่มประเทศที่อยู่ในเอเชียกลาง เป็นต้น หลายประเทศจึงมีการลงทุนด้านการท่องเที่ยว การโฆษณาประชาสัมพันธ์การกำหนดกลยุทธ์ และการใช้นโยบายปกป้องคนของตนให้เดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศเพื่อแย่งชิงตลาดในเวทีโลก

๔) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรโลก อัตราการเพิ่มของประชากรโลกอยู่ที่ระดับ ๑.๑๑ ในปัจจุบัน จะลดลงเป็นระดับ ๐.๘๖ ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๖๘ โดยประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำของโลกเริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ประเทศเยอรมัน ญี่ปุ่น รัสเซีย มีอัตราเพิ่มของประชากรติดลบนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุจึงมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีความพร้อมในด้านเวลาและงบประมาณ สนใจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวแบบพำนักราน และต้องการท่องเที่ยวในแหล่งที่เที่ยงที่มีความพร้อมในด้านโครงสร้างพื้นฐาน นอกจากนี้การกระตุ้นประชาชนให้เดินทางท่องเที่ยว อาทิ การลดชั่วโมงการทำงาน การสนับสนุนให้ประชาชนมีโอกาสพัฒนาประสบการณ์ของตนจากการเดินทางท่องเที่ยว การลดอัตราภาษีมูลค่าเพิ่มสินค้าอุปโภคบริโภคบางชนิดและภาษีนายจ้าง มาตรการดังกล่าวได้มีการดำเนินการในหลายประเทศ เป็นการกระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวระหว่างประเทศมากขึ้น

๕) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การช่วงชิงตลาดการท่องเที่ยว ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ความรู้ สาร และสารสนเทศ กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความแตกต่างและสร้างคุณค่าของสินค้าในอนาคตรูปแบบของ e-commerce และ e-business จะมีความสำคัญและซับซ้อนมากขึ้นในทุกกลุ่มอุตสาหกรรม ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวรุ่นใหม่มีแนวโน้มที่จะใช้ข้อมูลท่องเที่ยวผ่านอินเทอร์เน็ตเพื่อทำการสืบค้นและเปรียบเทียบราคามากขึ้น คาดการณ์ว่ามีประชากรโลกกว่า ๑.๕ พันล้านคน ท่องอยู่บนโลกอินเทอร์เน็ต และเกือบ ๖๐๐ ล้านคน ที่ผันตนมาเป็นสมาชิกในสังคม Online บทบาทของอินเทอร์เน็ตซึ่งแต่เดิมทำหน้าที่เพียงให้ข้อมูล เพื่อป้อนข่าวสารด้านเดียว ได้กลายมาเป็นช่องทางใหม่ในการแพร่กระจายข่าว การให้ข้อมูล และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว ช่องทางการขายทางอินเทอร์เน็ตกำลังได้รับความนิยม

๒. วิฤกตและความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว

๑) การท่องเที่ยวโลกมีความเสี่ยงที่จะได้รับผลกระทบจากการก่อการร้ายระหว่างประเทศ การก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติมีแนวโน้มขยายตัวทั่วโลกและรุนแรงมีรูปแบบและโครงข่ายที่ซับซ้อนมากขึ้น โดยใช้ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีการสื่อสารและการคมนาคมเป็นปัจจัยสนับสนุน และมีแนวโน้มคงอยู่ต่อไปในหลายภูมิภาคของโลกเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางของนักท่องเที่ยว และจิตวิทยาของผู้บริโภคที่จะชะลอการใช้จ่ายใช้สอย ประเทศไทยจึงต้องเตรียมตัวรับความเสี่ยงในด้านต่างๆ และภาวะการแข่งขันที่จะรุนแรงมากขึ้น

๒) การเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศโลก ผลกระทบจากสภาวะโลกร้อนเริ่มแสดงให้เห็นชัดเจนจากภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรง ครอบคลุมไปทุกภูมิภาค เห็นได้จากความรุนแรง

ของภัยพิบัติต่างๆ เช่น พายุ น้ำท่วม ภัยแล้ง แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด สึนามิ ช่วง ๓๐ ปี ที่ผ่านมา นี้ อัตราภัยพิบัติทางธรรมชาติเพิ่มสูงขึ้นในแบบขั้นบันได ภัยพิบัติทางน้ำเพิ่มขึ้น ๓๐.๗% ภัยพิบัติทางอากาศ (พายุ) เพิ่มขึ้น ๒๖.๖% และแผ่นดินไหวเพิ่มขึ้น ๘.๖% ประเทศต่างๆ จึงเริ่มหันมาใส่ใจสิ่งแวดล้อม การสร้างจิตสำนึกที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และใช้เป็นกลยุทธ์ในการสร้างความแตกต่างที่เหนือกว่าคู่แข่ง เป็นจุดขายกระตุ้นหรือเชิญชวนลูกค้าให้เข้ามาซื้อหาหรือใช้บริการท่องเที่ยว ในอนาคต Green Logistic เป็นเทรนด์ที่ถูกกำหนดให้แหล่งท่องเที่ยวต้องให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม และอาจถูกกำหนดเป็นเงื่อนไขหนึ่งในการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ

๓) ความเสี่ยงของโรคระบาด ความรุนแรงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แม้ว่าในหลายกรณีจะมีอัตราการเสียชีวิตต่ำก็ตาม แต่โรคระบาดที่เกิดจากไวรัสสายพันธุ์ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น ทำให้นักท่องเที่ยวมีความกังวลและรู้สึกไม่ปลอดภัย ดังเช่น การระบาดจากไวรัสสายพันธุ์ใหม่ ๒๐๐๙ การท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียมีอัตราการเติบโตลดลงร้อยละ ๓๑.๖ ภูมิภาคยุโรปและตะวันออกไกลลดลงร้อยละ ๒๖.๓

๔) สถานะเศรษฐกิจโลก ความไม่แน่นอนของสถานะเศรษฐกิจโลกอาจส่งผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยวในอนาคต สถานะถดถอยของเศรษฐกิจโลก ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ และต่อเนื่องถึงปัจจุบันส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามคาดการณ์ว่าในอนาคต เศรษฐกิจโลกยังคงขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะมีกลุ่มประเทศ BRIC (บราซิล รัสเซีย อินเดีย และจีน) ที่คาดการณ์ จีน รัสเซีย และอินเดีย มีแนวโน้มเศรษฐกิจขยายตัวมากกว่าร้อยละ ๗ ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๘

๓. การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

๑) พฤติกรรมผู้บริโภคปรับเปลี่ยนไปตามสภาพเศรษฐกิจ ผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวใช้จ่ายด้านการท่องเที่ยวอย่างระมัดระวัง โดยคำนึงถึงความคุ้มค่าเงินมากขึ้น ประกอบกับการที่คู่แข่งหันมาใช้กลยุทธ์ด้านราคาเพื่อดึงความสนใจของตลาด นักท่องเที่ยวที่หดตัวลง ทำให้นักท่องเที่ยวมีทางเลือกในการเลือกจุดหมายปลายทางมากขึ้น ซึ่งมีผลให้เกิดพฤติกรรม Last minute คือ ใช้เวลาสั้นก่อนการเดินทางเพื่อตัดสินใจในการจองซื้อสินค้าและบริการท่องเที่ยวเพื่อแสวงหาความคุ้มค่า

๒) นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางท่องเที่ยวระยะใกล้ โดยอาจเลือกเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศหรือภายในภูมิภาคเดียวกันมากขึ้น ทั้งนี้การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ และกรอบความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว เช่น UNWTO APEC ASEAN ACD GMS ACMECS IMT-GT และ BIMSTEC เป็นต้น ช่วยลดอุปสรรคและข้อจำกัดในการท่องเที่ยว

๓) นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มสนใจการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (Adventure Tourism) การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Spiritual Tourism) การท่องเที่ยวเพื่อการประชุมและนิทรรศการ (MICE) และการท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism) เป็นต้น รูปแบบการท่องเที่ยวดังกล่าวมีแนวโน้มขยายตัวเนื่องจากนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มต้องการที่จะเรียนรู้และได้รับ

ประสบการณ์ที่แตกต่างในการท่องเที่ยวแต่ละครั้ง ต้องการสัมผัสธรรมชาติที่บริสุทธิ์ กิจกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เลือกพักแรมในโรงแรมที่มีเอกลักษณ์ ซึ่งประเทศไทยมีความพร้อมของทรัพยากรพื้นฐานสำหรับการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ

๔) **กระแสของความสนใจและใส่ใจในสุขภาพ และการออกกำลังกาย** ทำให้การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism) มีแนวโน้มได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว สำหรับการท่องเที่ยวเชิงกีฬา ประเทศต่างๆ ได้แข่งขันกันแย่งสิทธิ์ในการจัดกิจกรรม หรือ Event ด้านการกีฬา ซึ่งไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ความพร้อมในด้านบุคลากรสนามแข่งขัน มีประสบการณ์ในการจัดการแข่งขันกีฬาระดับนานาชาติ รวมถึงกีฬาที่มีเอกลักษณ์ เช่น มวยไทย และตะกร้อ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ไทยมีชื่อเสียงในเรื่องของสปา การนวดแผนไทย ความพร้อมในด้านของบุคลากร มีสถานประกอบการที่มีคุณภาพซึ่งพร้อมต่อการรองรับนักท่องเที่ยวในอนาคต

๕) **กระแสความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม** กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว และมีแนวโน้มมากขึ้น แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ถูกเปลี่ยนถ่ายเข้าสู่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวโดยรวมอย่างเป็นลำดับ และกำลังปรับเปลี่ยนสภาพไปสู่การจัดการที่คำนึงถึงขีดความสามารถการรองรับของธรรมชาติ ชุมชน วัฒนธรรมนิยมประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน และมุ่งเน้นสิ่งแวดล้อมและฐานทรัพยากรของพื้นที่ท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ดังนั้น จึงเป็นโอกาสในการสร้างเอกลักษณ์และตราสัญลักษณ์สินค้าทางการท่องเที่ยว วัฒนธรรมและธรรมชาติของประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับในระดับสากล

๒.๓.๓.๒ สถานการณ์การท่องเที่ยวไทย

๑. แนวโน้มด้านการท่องเที่ยวของไทย

๑) **ประเทศไทยต้องประสบกับปัญหาวิกฤตและความเสี่ยงด้านการท่องเที่ยว** ในช่วงระยะเวลา ๔-๕ ปี ที่ผ่านมา ประเทศไทยต้องประสบกับภาวะวิกฤตต่างๆ ทั้งวิกฤตการณ์โรคซาร์ส (ASRS) เหตุการณ์สึนามิ (Tsunami) การรัฐประหาร การเกิดวิกฤตราคาน้ำมัน โรคระบาดไข้หวัดสายพันธุ์ใหม่ ๒๐๐๙ เป็นเงื่อนไขข้อจำกัดในการรักษาตลาดเดิมและขยายตลาดใหม่ โดยผลกระทบจากวิกฤตในแต่ละครั้งได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของจำนวนนักท่องเที่ยวอย่างเด่นชัด เช่น ภายหลังจากเกิดเหตุวิกฤตการณ์โรคซาร์สส่งผลให้นักท่องเที่ยวลดลงถึง ๕๐% ภายใน ๓ เดือน เหตุการณ์สึนามิส่งผลให้นักท่องเที่ยวลดลง ๓๐% ภายใน ๒ เดือน อย่างไรก็ตามพบว่าภายหลังจากเกิดวิกฤตในประเทศไทยก็มีแนวโน้มที่นักท่องเที่ยวจะกลับเข้ามาท่องเที่ยวอีกครั้งในระยะเวลาไม่นานนัก

๒) **สถานการณ์ทางการเมืองยังคงส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว** สถานการณ์ทางการเมืองที่ยังไม่นิ่ง ไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าจะเกิดความรุนแรงหรือไม่ ทำให้สถานการณ์การท่องเที่ยวของไทยในช่วงระยะเวลาต่อไปมีความท้าทายมากขึ้น สถานการณ์ทางการเมืองได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยว และภาพลักษณ์ของประเทศนับตั้งแต่การเกิดรัฐประหารในปี ๒๕๔๙ การปิดท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ ในระหว่างวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน

- ๓ ธันวาคม ๒๕๕๑ และเหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมือง ระหว่างวันที่ ๘-๑๔ เมษายน ๒๕๕๒ ทำให้นักท่องเที่ยวขาดความมั่นใจ ส่งผลให้จำนวนการเดินทางเข้าประเทศไทยของนักท่องเที่ยวลดลงอย่างรุนแรง ถึงแม้จำนวนนักท่องเที่ยวจะเพิ่มขึ้นในไตรมาสที่ ๔ ของปี ๒๕๕๒ แต่วิกฤตทางการเมืองที่เกิดขึ้นในเดือนมีนาคม - เมษายน ๒๕๕๓ ได้ส่งผลให้สถานการณ์ท่องเที่ยวเลวร้ายลงอีก จากการเผยแพร่ข่าวไปทั่วโลก รวมทั้งการออก Travel Warning ของประเทศต่างๆ เพื่อแจ้งเตือนประชาชนถึงความเสี่ยงในการเดินทางมาประเทศไทย ส่งผลลบต่อภาพลักษณ์ด้านความปลอดภัยของประเทศไทย

๓) จำนวนนักท่องเที่ยว รายได้ ค่าใช้จ่าย และวันพักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา แม้ประเทศไทยจะประสบกับปัญหาและวิกฤตด้านการท่องเที่ยวซึ่งส่งผลกระทบต่อจำนวนและรายได้ของนักท่องเที่ยวในช่วงวิกฤต และหลังเกิดวิกฤต แต่ก็พบว่าภายหลังจากวิกฤตผ่านพ้นไปอัตราการเติบโตจะกลับไปอยู่ในระดับเดิม

-**จำนวนนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น** ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในประเทศไทยเฉลี่ยปีละประมาณ ๙ ล้านคน มีอัตราเติบโตเฉลี่ยสะสม ๕% ต่อปี อัตราการเติบโตเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวเป็นอันดับ ๗ ของเอเชีย โดยมาเลเซียและเวียดนามมีการเติบโตเฉลี่ยอันดับที่ ๑ และ ๒ ตามลำดับ ปี ๒๕๕๓ เป็นปีที่ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวสูงสุดจำนวน ๑๕.๘ ล้านคน

-**รายได้จากการท่องเที่ยวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น** จากสถิติรายได้การท่องเที่ยวในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ มีรายได้ ๕๘๕.๙ พันล้านบาท ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๘-๒๕๕๓ พบว่าประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อัตราขยายตัวเฉลี่ยปีละ ๑๑.๙๐% โดยอัตราการเติบโตของรายได้จะปรับลดลงและมีค่าเป็นลบในช่วงปีที่เกิดวิกฤต แต่ภายหลังจากวิกฤตผ่านพ้นไปอัตราการเติบโตของรายได้จะกลับไปอยู่ในระดับเดิม

-**ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อหัว/คน มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น** นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในประเทศไทย มีแนวโน้มการใช้จ่ายเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากค่าใช้จ่าย ๓,๑๗๒.๙๓ บาท ในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ เพิ่มขึ้นเป็น ๓,๙๙๒.๖๐ บาท ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ ทั้งนี้การเกิดวิกฤตในช่วง ๒-๓ ปีที่ผ่านมา ทำให้ค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว ปี พ.ศ.๒๕๕๓ ต่ำกว่าปี ๒๕๕๐, ๒๕๕๑ และ ๒๕๕๒

-**จำนวนวันพักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น** นับจากปี ๒๕๔๓ เป็นต้นมา นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มพักในประเทศไทยนานขึ้นจากวันพักเฉลี่ย ๗.๗๗ วัน เป็น ๙.๒๒ วัน ในปี ๒๕๕๓

๔) นักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกและยุโรปเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวหลักของไทย นักท่องเที่ยวต่างชาติดกว่าครึ่งหนึ่ง (๘,๐๗๖,๔๙๓ คน ในปี ๒๕๕๓) เป็นนักท่องเที่ยวจากกลุ่มเอเชียตะวันออก โดยมาเลเซีย ญี่ปุ่น จีน และเกาหลี เป็นกลุ่มที่มาท่องเที่ยวในไทยมากที่สุด สำหรับนักท่องเที่ยวจากทวีปยุโรป มีสัดส่วนประมาณร้อยละ ๒๗ ของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติทั้งหมด โดยนักท่องเที่ยวจากสหราชอาณาจักร เยอรมัน สวีเดน และรัสเซีย มาท่องเที่ยวในไทยมากที่สุด และเป็นที่น่าสังเกตว่านักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศเอเชียใต้ และตะวันออกกลางมี

จำนวนเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๔.๘๘ และ ๒๓.๐๐ ตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาจากรายได้พบว่านักท่องเที่ยวจากยุโรปยังเป็นกลุ่มที่มีการใช้จ่ายมากที่สุดโดยคิดเป็นร้อยละ ๔๐ ของรายได้นักท่องเที่ยวทั้งหมด และพบว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวจากยุโรปมีจำนวนวันพักนานกว่านักท่องเที่ยวจากเอเชีย

๕) นักท่องเที่ยวไทยมีแนวโน้มเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศมากขึ้น
โดยรัฐบาลได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศอย่างจริงจังในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ทั้งนี้คาดว่าในปี ๒๕๕๓ จะมีการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศของคนไทยจำนวนประมาณ ๘๘ ล้านคน/ครั้ง และก่อให้เกิดรายได้หมุนเวียนภายในประเทศประมาณ ๑๓๓,๐๐๐ ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๔๓ ที่มีนักท่องเที่ยวเพียง ๕๙.๗๔ คนต่อครั้ง การท่องเที่ยวภายในประเทศมีส่วนกระจายรายได้สู่พื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ โดยแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวไทย ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ ภูเก็ต พัทยา ระยอง และกาญจนบุรี

๖) กลุ่มธุรกิจโรงแรมและภัตตาคารมีบทบาทสำคัญในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย
และมีส่วนสร้างมูลค่าให้ธุรกิจอื่นๆ เช่น เฟอร์นิเจอร์ อาหาร สมุนไพร ธุรกิจสปา สุขภาพอนามัย การค้าของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง บริการด้านโลจิสติกส์ และการจ้างงานในระดับต่างๆ เป็นต้น กลุ่มธุรกิจโรงแรมและภัตตาคารมีมูลค่ารวม ๓๓๗,๓๔๓ ล้านบาท หรือร้อยละ ๑๙.๑ ของการบริการภาคเอกชนทั้งหมด โดยนับเป็นกลุ่มที่มีมูลค่าสูงเป็นอันดับสอง รองจากกลุ่มการสื่อสารและขนส่งเมื่อพิจารณาตามขนาดของวิสาหกิจแล้ว พบว่ามีการกระจายตัวอยู่ในกลุ่มผู้ประกอบการขนาดย่อมร้อยละ ๖๒.๓ กลุ่มผู้ประกอบการขนาดกลาง ร้อยละ ๑๙.๗ หรือ ๖๖,๓๓๔ ล้านบาท และกลุ่มผู้ประกอบการขนาดใหญ่ ร้อยละ ๑๘.๐

๗) ระบบโลจิสติกส์และการเชื่อมโยงการท่องเที่ยว จะทวีความสำคัญมากขึ้นโดยประเทศไทยมีความพร้อมในด้านโครงสร้างพื้นฐานในระดับหนึ่ง แต่ยังมีขีดความสามารถด้านการขนส่งต่ำกว่าสิงคโปร์ มาเลเซีย และอินเดีย สำหรับปัญหาของระบบโลจิสติกส์ไทยยังคงมีปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐานที่ยังขาดการลงทุนที่เพียงพอต่อการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยว รูปแบบในการเดินทางท่องเที่ยว ทั้งระหว่างเมืองท่องเที่ยวหลักเมืองท่องเที่ยวรอง การเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านปัญหาด้านกฎระเบียบที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านที่ไม่เอื้อต่อการท่องเที่ยวในบางเส้นทางตลอดจนปัญหาการขาดศักยภาพของผู้ประกอบการ

๘) การท่องเที่ยวไทยมีแนวโน้มได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศโลก ความเสี่ยงเกิดจากปัจจัยต่างๆ เช่น น้ำท่วมฉับพลัน น้ำท่วมขัง การกัดเซาะ ไฟป่า ระบบนิเวศ และโรคระบาด โดยคาดการณ์ว่าใน พ.ศ. ๒๕๖๓ การท่องเที่ยวทางทะเลบริเวณชายฝั่งอันดามัน จะได้รับประโยชน์จากการมีฤดูฝนสั้นขึ้น ซึ่งทำให้การดำเนินกิจกรรมกลางแจ้งได้ยาวนานขึ้นถึง ๔ สัปดาห์ อย่างไรก็ตาม ปัญหาด้านการขาดแคลนน้ำเป็นปัญหาของพื้นที่ทั้งในอดีตและปัจจุบันหากพื้นที่ใดที่ไม่มีแผนการจัดการด้านการขาดแคลนปริมาณน้ำ ระยะเวลาของฤดูฝนที่ลดลงในอนาคตจะส่งผลกระทบต่อพื้นที่และผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวได้ การท่องเที่ยวทางทะเลบริเวณชายฝั่งอ่าวไทย เกือบทุกจังหวัดบริเวณชายฝั่งอ่าวไทยจะมีปริมาณฝนตกที่รุนแรงมากขึ้นและระยะเวลาที่ฝนตกมากขึ้นถึง ๒ สัปดาห์ในอีก ๒๐ ปีข้างหน้า และจะเพิ่มขึ้นถึง ๔ สัปดาห์ในอีก ๕๐ ปีข้างหน้า โดยปริมาณน้ำที่เพิ่มขึ้นจะส่งผลกระทบโดยตรงต่อกิจกรรมกลางแจ้ง การท่องเที่ยวเชิง

นิเวศในภาคเหนือ มีโอกาสในการเกิดไฟฟ้าสูง โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง โดยทางภาคเหนือของ ประเทศจะมีอุณหภูมิสูงขึ้น ๒-๓ องศาเซลเซียส ในอีก ๒๐ ปีข้างหน้า จำนวนวันเย็น (วันที่มีอุณหภูมิ ต่ำกว่า ๑๕ องศาเซลเซียส) ลดลง ๕-๑๐ วันต่อปี และลดลงมากกว่า ๒๐ วันในอีก ๕๐ ปีข้างหน้า โดยบริเวณภูเขาของจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่และเชียงราย จะมีจำนวนวันเย็นลดลงมากกว่า ๖๐ วัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงทางด้านเอกลักษณ์ทางการท่องเที่ยว และมีความเสี่ยงต่อการเกิดน้ำท่วมในพื้นที่ลุ่มเนื่องจากปริมาณน้ำที่สะสม ประกอบกับแผนการระบายน้ำของพื้นที่ดังกล่าวยังไม่เหมาะสมเท่าที่ควรแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกและการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบริเวณทางตอนล่างของ ภาคเหนือและทางตอนบนของภาคกลาง ปริมาณฝนรายปีในพื้นที่นี้ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก ยกเว้น ทางภาคตะวันตกของประเทศติดกับเทือกเขาตะนาวศรี บริเวณชายแดนประเทศไทยและพม่า ซึ่งมี ปริมาณฝนเพิ่มขึ้น ๓๐๐ มม. ต่อปี ประกอบกับอุณหภูมิที่ร้อนขึ้น ทำให้คลัสเตอร์นี้มีความเสี่ยงต่อ การเกิดไฟฟ้าและระบบนิเวศสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

๙) ประเทศไทยยังคงมีจุดอ่อนในด้านความปลอดภัย กฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อม สุขอนามัย และนโยบายรัฐบาล โดย ปี พ.ศ.๒๕๕๒ องค์กรการท่องเที่ยวโลกจัดลำดับด้านการ จัดการกฎหมาย ระเบียบ บริการพื้นฐานที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว (Regulatory Framework) ของ ประเทศไทยไว้ในอันดับที่ ๗๐ ของโลก ซึ่งอยู่ในระดับต่ำกว่าปี พ.ศ.๒๕๕๑ และ พ.ศ.๒๕๕๒ และ หากพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าประเทศไทยมีจุดอ่อนในด้านความมั่นคงปลอดภัย (Safety & Security) อยู่ในอันดับที่ ๑๑๘ และความยั่งยืนในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในลำดับที่ ๙๐ ของโลก

๑๐) มีการกระจายอำนาจและเปิดโอกาสให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการมากขึ้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ให้สิทธิชุมชนในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟู จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและมีส่วนร่วมในการ จัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมปัจจุบันองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามโครงสร้าง การบริหารจัดการยังขาดแคลนเสถียรภาพ ขาดองค์กรกลางที่มีอำนาจในการบังคับให้หน่วยงานที่ เกี่ยวข้องกระทำตามแผนรวม และบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และรวมถึงกฎระเบียบของ รัฐที่ตามไม่ทันการพัฒนาในภาคเอกชน การวางแผนที่ไม่นำไปสู่การปฏิบัติหรือการลงทุนขาดการมี ส่วนร่วมของประชาชน และภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) และชุมชนขาดความรู้ด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการจัดการภูมิทัศน์และการวางแผนพัฒนาการ ท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น การลงทุนด้านการท่องเที่ยวเน้นการก่อสร้างมากกว่าการจัดการภูมิทัศน์ และขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชนในท้องถิ่น และหน่วยงานทุกระดับ ทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยว ขาดความเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่น จังหวัด กลุ่มจังหวัด และประเทศ

๒.๔ หลักสัปปายะ ๗

การจัดการจะมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด ส่วนหนึ่งนั้นก็ขึ้นอยู่กับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารในการบริหารองค์การเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากที่สุด ดังนั้น มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักสัปปายะ ๗สำหรับการบริหารจัดการองค์การไว้ ดังนี้

๒.๔.๑ แนวคิดและหลักการบริหารจัดการตามหลักสัปปายะ ๗ ประการ

คัมภีร์พระไตรปิฎกได้ให้ความหมายคำว่า “สัปปายะ” หมายถึงมีประโยชน์ก่อให้เกิดความเจริญเป็นธรรมที่มีอุปการะต่อการศึกษาและปฏิบัติ^{๙๐}

คัมภีร์วิสุทธิมรรคได้ให้ความหมายคำว่า “สัปปายะ” หมายถึงธรรมอันเป็นที่สบาย ๗ อย่าง^{๙๑}

พจนานุกรมพุทธศาสนฉบับประมวลศัพท์ได้ให้ความหมายคำว่า “สัปปายะ” หมายถึง สบาย สบายเอื้อ สภาวะที่เกื้อหนุน สิ่ง สถาน หรือบุคคล ซึ่งเป็นที่สบาย เหมาะกัน เกื้อกูล หรือเอื้ออำนวย โดยเฉพาะที่ช่วยเกื้อหนุนการบำเพ็ญและประคับประคองรักษาสมาธิ^{๙๒}

พจนานุกรมพุทธศาสนฉบับประมวลธรรมได้ให้ความหมายคำว่า “สัปปายะ” หมายถึง สิ่งที่สบาย สบายเอื้อ สิ่งทีเกื้อกูล สิ่งทีเอื้อต่อการอยู่ดีและการที่จะพัฒนาชีวิต สิ่งทีเหมาะสมกัน อัน เกื้อหนุนในการเจริญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย^{๙๓}

สรุปความหมายของสัปปายะ หมายถึง การสร้างสภาพเอื้อหรือเกื้อกูลต่อการประพฤติปฏิบัติธรรมเพื่อเป็นการช่วยให้การพัฒนาตนเองได้รับผลอย่างเต็มที่จนบรรลุคุณงามความดีหรือเข้าถึงมรรคผลนิพพานตามหลักทางพระพุทธศาสนา

๒.๔.๒ คุณประโยชน์ของสัปปายะในคัมภีร์พระไตรปิฎก

จากความหมายของคำว่าสัปปายะ โดยสรุปคือ เป็นเรื่องของปัจจัยที่เกื้อหนุนทั้งต่อการปฏิบัติเพื่อการบรรลุธรรม และทางพระวินัย ซึ่งจะเห็นได้จากคำสอนต่อพระภิกษุทั้งหลายดังนี้

ปัจจัยเกื้อหนุนต่อการศึกษาปฏิบัติสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสถึงปัจจัยเกื้อหนุน ต่อการศึกษาปฏิบัติและการเจริญสติ แก่ภิกษุปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกหลายแห่ง ดังนี้ “ภิกษุในธรรม

^{๙๐} อัง.สตตก.อ. ๓/๓๘/๑๗๙

^{๙๑} พระพุทธโฆษาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค, แปลและเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๖, (Taiwan: The Corporate body of the Buddha Educational Foundation, ๒๕๔๘), หน้า ๒๒๐.

^{๙๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, ๒๕๕๔), หน้า ๔๓๑-๔๓๒.

^{๙๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๐๙-๒๑๐.

วินัยนี้เราควรหลีกเลี่ยงออกจากหมู่ไป อยู่ผู้เดียว เธอไซ้สอย เสนาสนะอันสังัดคือ ป่า โคนไม้ ภูเขาชอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าทึบ ที่กลางแจ้ง ลอมฟางที่สังัด มีเสียงน้อยมีเสียงอีกทีก็น้อย ไม่มีคนสัญจรไปมา ไม่มีคน พลุกพลาน เหมาะเป็นที่พักที่หลับนอนเธอไปสู่อุทฺถิโก ไปสู่อุทฺถิโกหรือไปสู่อุทฺถิโก^{๙๔} ก็ตั้งนั่งขัดสมาธิ^{๙๕} ตั้ง ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า”^{๙๖} ขณะเจริญสติควรอยู่ในสภาพเช่นไรจึงจะทำให้การปฏิบัติธรรม มีความเจริญก้าวหน้า และยังพบในพระไตรปิฎกว่า “ภิกษุทั้งหลาย มีสมัยที่จิตตั้งมั่นอยู่ภายใน สงบ นิ่งอยู่มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้นตั้งมั่นอยู่ สมานนั้นเป็นธรรม สงบ ประณีต ได้รับความสงบระงับถึงภาวะ ที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น ไม่มีการข่มห้ามกิเลสด้วยธรรมเครื่องปรุงแต่ง และภิกษุเหล่านั้นจะน้อมจิตไปเพื่อทำให้ แจ่มด้วยปัญญาอันยิ่งซึ่งธรรมที่ควรทำให้แจ่มด้วยปัญญาอันยิ่งใดๆ เมื่อมีเหตุแห่ง สติ เธอย่อมบรรลุ ความเป็นผู้เหมาะสมที่จะประจักษ์ชัดในธรรมนั้นๆ”^{๙๗} จากพระพุทธพจน์ดังกล่าว พระอรรถกถาจารย์ได้กล่าวอธิบาย “สมัย” ไว้หมายถึง กาลที่ได้รับสัปปายะ ความเหมาะสม ๕ ประการ คือ ๑. อุตุสัปปายะ ๒. อาหารสัปปายะ ๓. เสนาสนะสัปปายะ ๔. บุคคลสัปปายะ ๕. ธรรมสัปปายะ^{๙๘}

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังตรัสแก่พระอานนทถึงลักษณะของภิกษุผู้ใส่ใจใฝ่ในการศึกษาปฏิบัติธรรมว่า “เราจักพูดเรื่องเห็นปานนี้ คือ เรื่องความมักน้อย เรื่องความสันโดษ เรื่อง ความสงัด เรื่องความไม่คลุกคลีกัน เรื่องการปรารภความเพียร เรื่องศีล เรื่องสมาธิ เรื่องปัญญา เรื่อง วิมุตติ เรื่องวิมุตติญาณทัสสนะ ซึ่งเป็นเรื่องขัดเกลากิเลสอย่างยิ่ง เป็นสัปปายะแก่ความเป็นไปแห่งจิต เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายโดยส่วนเดียว เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ และเพื่อนิพพาน”^{๙๙} ในอรรถกถากล่าวอธิบาย “เป็นสัปปายะแก่ความเป็นไปแห่งจิต” หมายถึง เป็นที่ ที่สบายและเป็นอุปการะแก่การชักนำจิตเข้าสู่สมถะและวิปัสสนา^{๑๐๐} มี ๗ ประการ คือ ๑. อาวาส ๒. โคจร ๓. การพูดคุย ๔. บุคคล ๕. โภชนะ ๖. ฤดู ๗. อิริยาบถ^{๑๐๑}

พระดำรัสข้างต้นนั้น ตรัสการปฏิบัติตนขณะปฏิบัติธรรม ถึงลักษณะเรื่องที่จะจักพูดคุยไว้เป็นตัวอย่าง เพราะการปฏิบัติจะเจริญก้าวหน้า ควรต้องอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม เว้นสถานที่ที่เป็นโทษและอยู่ใน สถานที่ที่สะอาด ดั่งมีปรากฏเป็นคาถา ว่า

อวาโส โคจรโร ภสสํ บุคฺคโล โภชนํ อุตุ

อิริยาบถิ สดเตเต อสปปายเย วิวชชเย

^{๙๔} เรือนว่าง หมายถึง เสนาสนะ ๗ อย่าง เว้นป่าและโคนไม้ ได้แก่ (๑) ภูเขา (๒) ชอกเขา (๓) ถ้ำใน ภูเขา (๔) ป่าช้า (๕) ป่าละเมาะ (๖) ที่โล่งแจ้ง (๗) ลอมฟาง.

^{๙๕} นั่งขัดสมาธิ หมายถึงนั่งพับขาเข้าหากันทั้ง ๒ ข้าง เรียกว่า นั่งขัดสมาธิ (วิ.อ. ๑/๑๖๕/๔๔๕)

^{๙๖} อก.นวก. (ไทย) ๒๓/๔๐/๕๒๑.

^{๙๗} อก.ทุก. (ไทย) ๒๐/๑๐๒/๓๔๓.

^{๙๘} อก.ติก.อ. ๒/๑๐๒/๒๕๔.

^{๙๙} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๘๙/๒๒๗.

^{๑๐๐} อก.นวก.อ. ๓/๑/๒๘๕

^{๑๐๑} ม.อ.อ. ๓/๑๘๙/๑๑๗.

สปปายะ สดต เสเวถ เหวณหิ ปฏิปชชโต

นจิเรเนว กาลเณ โหติ กสฺสจึ อปปนา ฯ^{๑๐๒}

โยคาวจร ผู้ประสงค์จะรักษาปฏิภาคนิมิตไว้ให้ตั้นั้น พึงเว้นจากอสปปายะ อันไม่ควรแก่ภาวนาสมาธิ ๗ อย่าง คือ อาวาส (ที่อยู่อาศัย) โคจรคาม (หมู่บ้าน หรือท้องถื่นที่จะไปบิณฑบาต) ภัสสะ (ถ้อยคำพูด) ปุคคละ (บุคคล) โภชนะ (อาหาร) อุตุ (อากาศ) อิริยาบล (นั่ง นอน ยืน เดิน) แล้วพึงเสพแต่ สปปายะ อันควรแก่ภาวนาสมาธิ ๗ อย่างนั้นเช่นกันเมื่อได้ ปฏิบัติดังกล่าวมานี้บางท่านก็อาจสำเร็จอัปนาภาวนาในกาลไม่นานนัก^{๑๐๓} ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคก็มีปรากฏว่า “เมื่อโยคาวจรภิกษุรูปใด แม้ทำโยคะโดยนัยวิปัสสนาดังกล่าวมานี้ผู้นั้นยังวิปัสสนาก็ยังไม่ถึงพร้อม โยคาวจรภิกษุรูปนั้นพึงทำอินทรีย์ให้กล้าด้วย โพชฌงค์คานถจ อนุปวัตตนตาย กาเย จ ชีวีเต จ อนุตตรา จ อพฺยสาเนนาตี^{๑๐๔}

อินทรีย์ทั้งหลาย มีสัทธินทรีย์เป็นต้น ย่อมกล้าแข็งด้วยอาการ ๙ คือ ดูแต่ความสิ้นไปแห่งสังขารทั้งหลายที่เกิดขึ้นๆ ขึ้นถ่ายเดียว ๑ และในการดูความสิ้นนั้นยังวิปัสสนาญาณให้ถึงพร้อมด้วยการทำด้วยความมีสติ ๑ ยังวิปัสสนาญาณให้ถึงพร้อมโดยเสด็จจกิริยาทำติดต่อกัน ๑ ยังวิปัสสนาญาณให้ถึงพร้อม โดยสปปายะกิริยา ทำอย่างสบาย คือ เสพสปปายะทั้ง ๗ มีอาวาสสปปายะ เป็นต้น ๑ ยังวิปัสสนาญาณให้ถึงพร้อม โดยจับนิมิตของสมาธิในวิปัสสนาให้ได้ ๑ ยังวิปัสสนาญาณให้ถึงพร้อมโดยกิริยาที่ยังโพชฌงค์ให้เป็นไปตามควร ๑ เข้าไปตั้งไว้ซึ่งความไม่โยตีในร่างกายและชีวิต ๑ ในการเข้าไปตั้งไว้ซึ่งความไม่โยตีในร่างกายและชีวิตนั้น ยังภาวนาให้ถึงพร้อมโดยข่ม ความทุกข์ที่เกิดขึ้นออกไปเสียจากความโยตีในร่างกายและชีวิตให้จงได้ ๑ ยังภาวนาให้ถึงพร้อมโดยไม่เลิกภาวนาเสียในระหว่าง ๑ แล้วเว้นอสปปายะ ๗ เสพสปปายะ ๗”^{๑๐๕}

ดังนั้น การรักษาปฏิภาคนิมิตเพื่อสำเร็จอัปนาภาวนา และการทำอินทรีย์ให้กล้าโดยนัยวิปัสสนา พึงเว้นจากอสปปายะอันไม่ควรแก่ภาวนาสมาธิ ๗ และพึงเสพแต่สปปายะอันควรแก่ภาวนาสมาธิ ๗

ขณะเจริญสมาธิควรอยู่ในสภาพเช่นไรจึงจะทำให้การปฏิบัติธรรมมีความเจริญก้าวหน้าก็มีกล่าวไว้ในพระไตรปิฎกว่า “ภิกษุทั้งหลายบุคคลผู้ได้มาน ๔ จำพวกนี้บุคคลผู้ได้มาน ๔ จำพวกไหนบ้างคือ

^{๑๐๒}วิสุทธิ. ๑/๑๖๑.

^{๑๐๓}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๑ ตอน ๒ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย), หน้า ๑๐๐. สมเด็จพระพุทธปาหิต (อาจ อาสภมหาเถร), แปลเรียบเรียง คัมภีร์วิสุทธิมรรค, พิมพ์ครั้งที่ ๙ หน้า ๑๐๙.

^{๑๐๔}วิสุทธิ. ๓/๒๓๙, โสภณมหาเถร อัครมหาบัณฑิต (มหาสิสยาตอ), หลักการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน, แปลโดยจรัญ ธรรมดา, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๙๘ - ๙๙.

^{๑๐๕}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๓ ตอน ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย), หน้า ๖๑-๖๒.

๑. บุคคลผู้ได้มานบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฉลาดในการตั้งจิตมั่นในสมาธิแต่ไม่ทำสัพปาเยในสมาธิ
๒. บุคคลผู้ได้มานบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ทำสัพปาเยในสมาธิแต่ไม่ฉลาดในการตั้งจิตมั่นในสมาธิ
๓. บุคคลผู้ได้มานบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ไม่ฉลาดในการตั้งจิตมั่นในสมาธิและไม่ทำสัพปาเยในสมาธิ
๔. บุคคลผู้ได้มานบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฉลาดในการตั้งจิตมั่นในสมาธิและทำสัพปาเยในสมาธิ”^{๑๐๖}

ในบุคคล ๔ จำพวกนั้น บุคคลผู้ได้มานที่ฉลาดในการตั้งจิตมั่นในสมาธิ และทำสัพปาเยในสมาธิ เป็นผู้เลิศ ประเสริฐ เป็นประธาน สูงสุด และยิ่งใหญ่ที่สุด^{๑๐๗}

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแนวคิดเรื่องสัพปาเยไม่เพียงจำเป็นสำหรับผู้ที่กำลังพัฒนาตนเอวมถึงองค์กร และวัดในฐานะปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการศึกษาปฏิบัติ หากยังมีความจำเป็นสำหรับผู้ที่ได้บรรลุคุณวิเศษระดับต่างๆ เพื่อให้สามารถรักษาของคุณวิเศษนั้นๆ ไม่ให้เสื่อมหรือลดระดับลงไปจนสามารถพัฒนาไปได้จนถึงจุดสูงสุดนั่นเอง

๒.๔.๓ ปัจจัยเกื้อหนุนต่อการเป็นอยู่และการดูแลรักษาป่วยไข้

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสถึงปัจจัยเกื้อหนุนต่อการเป็นอยู่และการดูแลรักษาป่วยไข้ ซึ่งครั้งหนึ่ง นางวิสาขาได้กราบทูลขอพรเพื่อให้อนุญาติถวายคิลานุปัฏฐากภัตและผ้าอาบน้ำ เพื่อให้การประพุดติพรหมจรรย์เป็นไปโดยเหมาะสม ดังปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกหลายแห่ง ดังนี้ “เธอเห็นอำนาจประโยชน์อะไรจึงขอพร ๘ ประการกับตถาคต” นางวิสาขามีคารมาตากราบทูลว่า “พระพุทธเจ้าชา วันนี้หมอมฉันสังฆาไสไปว่า ‘ไปเกิดแม่สาวไซ้ เธอไปสู่อารามแล้วบอกเวลาว่า ‘ได้เวลาแล้ว ท่านเจ้าชา ภัตอาหารเสร็จแล้ว’ ครั้นนางไปสู่อารามได้เห็นภิกษุเอาจีวรวางไว้ สรงสนานกายด้วยน้ำฝนอยู่จึงเข้าใจว่า ‘ไม่มีภิกษุอยู่ในอาราม มีแต่พวกอาชีวกกำลังสรงสนานกาย ด้วยน้ำฝน’ จึงกลับเข้ามาหาหมอมฉันบอกดังนี้ว่า ‘แม่เจ้าไม่มีภิกษุอยู่ในอารามมีแต่พวกอาชีวกกำลังสรงสนานกายด้วยน้ำฝน’”

๑. การเปลื้องกายไม่งามนาเกลียดนาซึ่งหมอมฉันเห็นอำนาจประโยชน์ นี้ จึงปรารณาถวายผ้าวัสสิกสาฎกแก่พระสงฆจนตลอดชีวิต

๒. อีกอย่างหนึ่งภิกษุอาคันตุกะไม่ชำนาญหนทางไม่รู้จักที่โคจรบิณฑบาตลำบาก ภิกษุอาคันตุกะนั้นฉันอาคันตุกภัตของหมอมฉัน แล้วพอชำนาญหนทาง รู้จักที่โคจรจะเที่ยวบิณฑบาตได้ไม่ลำบาก หมอมฉันเห็นอำนาจประโยชน์ นี้ จึงปรารณาถวายอาคันตุกภัตแก่พระสงฆจนตลอดชีวิต

^{๑๐๖} ส.ข. (ไทย) ๑๗/๖๗๑/๓๙๓.

^{๑๐๗} ส.ข. (ไทย) ๑๗/๖๗๒/๓๙๔.

๓. อีกอย่างหนึ่ง ภิกษุผู้เตรียมตัวจะเดินทาง มัวแสวงหาภัตตาหารเพื่อตนเองอยู่ จะพลาดจากหมู่เกวียน หรือถึงที่ที่ตนจะไปอยู่เมื่อพลบค่ำ จะเดินทางลำบาก ภิกษุผู้เตรียมจะเดินทางนั้นฉันคัมภีร์ของหมอมฉันแล้วจะไม่พลาดจากหมู่เกวียน หรือไม่ถึงที่ที่ตนจะไปอยู่ทันเวลา จะได้เดินทางไม่ลำบาก หมอมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงปรารถนาถวายคัมภีร์แก่พระสงฆ์จนตลอดชีวิต

๔. อีกอย่างหนึ่ง เมื่อภิกษุไข่มิได้โภชนาหารที่เป็นสัปปายะ อาพาธ จะกำเริบหรือจะถึงมรณภาพได้ ภิกษุไข่นั้นฉันคิลานภัตของหมอมฉันแล้ว อาพาธจะทุเลาหรือไม่ถึงมรณภาพ หมอมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงปรารถนาถวายคิลานภัตแก่พระสงฆ์จนตลอดชีวิต^{๑๐๘}

๕. อีกอย่างหนึ่งภิกษุผู้พยาบาลภิกษุไข่มัวแสวงหาภัตตาหารเพื่อตนเองจะนำภัตตาหารไปถวายภิกษุไข่มิได้เวลาสายตนเองจะอดอาหาร ภิกษุผู้พยาบาลภิกษุไข่นั้นได้ฉัน คิลานุปัฏฐากภัตของหมอมฉันแล้ว จะนำภัตตาหารไปถวายภิกษุไข่มิได้ทันเวลา ตนเองก็ไม่อดอาหาร หมอมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงปรารถนาถวายคิลานุปัฏฐากภัตแก่พระสงฆ์จนตลอดชีวิต

๖. อีกอย่างหนึ่ง เมื่อภิกษุไข่มิได้เภสัชที่เป็นสัปปายะ อาพาธจะกำเริบ หรือถึงมรณภาพได้ ภิกษุไข่นั้นฉันคิลานเภสัชของหมอมฉันแล้ว อาพาธจะทุเลาหรือไม่ถึงมรณภาพ หมอมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงปรารถนาถวายคิลานเภสัชแก่พระสงฆ์จนตลอดชีวิต

๗. อีกอย่างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงเห็นอนิสงส๑๐ ประการจึงได้ทรงอนุญาตชาวตัมไว้ที่เมืองอันธกวินทะ หมอมฉันเห็น อำนาจอนิสงสเหล่านั้นนี้ จึงปรารถนาถวายชาวตัมเป็นประจำแก่พระสงฆ์จนตลอดชีวิต

๘. พระพุทธเจ้าชา ภิกษุณีทั้งหลายในธรรมวินัยนี้ เปลือยกายอาบน้ำในแม่น้ำจิวรตีทำเดียวกับหญิงแพศยา พวกหญิงแพศยาทั้งหลายเยยภิกษุณีเหล่านั้นว่าแม่เจ้าทั้งหลาย พวกท่านยังเป็นสาวจะประพฤติพรหมจรรย์ไปทำไมกัน ธรรมตามนุษย์ควรบริโภคกามมิใช่หรือ ต่อเมื่อชราพวกท่านจึงค่อยประพฤติพรหมจรรย์เมื่อเป็นอย่างนี้ ชื่อว่าได้หยิบฉวยเอาประโยชน์ทั้ง ๒ แล้ว” ภิกษุณีเหล่านั้นถูกพวกหญิงแพศยาเยยหยันต่างเกอเขิน พระพุทธเจ้าชา มาตุคาม๑ เปลือยกายย้อมไม่งดงาม นาเกลียด นาซึ่งหมอมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงปรารถนาถวายผาอาบน้ำแก่ภิกษุณีสงฆ์จนตลอดชีวิต^{๑๐๙}

จะเห็นได้ว่าแนวคิดเรื่องสัปปายะไม่เพียงจำเป็นสำหรับผู้ที่กำลังประพฤติพรหมจรรย์ในฐานะปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการเป็นอยู่รวมไปถึงภิกษุป่วยไข่มิหากยังมีความจำเป็นที่จะต้องนำเรื่องสัปปายะเข้ามาดูแลสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ สำหรับผู้ที่กำลังพัฒนาตนเองในระดับต่างๆ เพื่อให้สามารถพัฒนาขึ้นไปได้จนถึงจุดสูงสุดคือนิพพานนั่นเองในสมัยพุทธกาลก็ได้มีพุทธบริษัทตลอดจนพระราช

^{๑๐๘}วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๒๒/๓๕๐.

^{๑๐๙}พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาฯ (ภาษาไทย) เล่มที่ ๕ วินัยปิฎก มหาวรรค ภาค ๒ หน้าที่ ๒๒๓/

ต่างๆ ที่ได้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาคอยทำหน้าที่อุปถัมภ์เรื่องปัจจัย ๔ แก่ภิกษุสงฆ์ให้สอดคล้องเหมาะสมกับความเป็นอยู่สำหรับผู้ที่กำลังประพฤติพรหมจรรย์

๓. ลักษณะของสัปปายะ ๗

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงเรื่องสัปปายะ ๗ และอัสปายะ ๗ ซึ่งมีปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ได้แก่

๑. อาวาส บางแห่งเรียก เสนาสนะ^{๑๑๐}

๒. โคจร

๓. ภัตตาคาร บางแห่งเรียก อัมมัสสวนะ

๔. บุคคล

๕. โภชนะ บางแห่งเรียก อาหาระ

๖. ฤดู

๗. อิริยาบถ

ซึ่งสามารถอธิบาย เป็นลำดับดังต่อไปนี้

๑. อาวาส (เสนาสนะ) อาวาส หมายถึง ที่อยู่ที่พักอาศัยและสถานที่ปฏิบัติ มี ๒ อย่าง ได้แก่อาวาสอัสปายะ คือ ที่อยู่ ที่พัก ที่อาศัยและสถานที่ที่ไม่เหมาะสมแก่การปฏิบัติและอาวาสสัปปายะ คือที่อยู่ที่พักที่อาศัยและสถานที่ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติควรเลือกอยู่ในอาวาสสัปปายะในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค กล่าวอธิบายไว้ว่าเมื่อโยคาวจรนั้นอยู่ในอาวาสใดนิมิตที่ยังไม่เกิดก็ไม่เกิดขึ้นที่เกิดแล้วก็เสื่อมหายไปสติที่ยังไม่ตั้งมั่นก็ไม่ตั้งมั่นและจิตที่ยังไม่เป็นสมาธิก็ไม่เป็นสมาธิอาวาสนั้นนับเป็น อัสปายะ ส่วนเมื่อเธออยู่ในอาวาสใด นิมิตเกิดและถาวรด้วย สติที่ตั้งมั่น จิตก็เป็นสมาธิ ดุจพระประธานิตสเถระผู้อยู่ ณ นาคบรรพต อาวาสนั้นนับ เป็นสัปปายะ เพราะเหตุนั้น ในวิหารใด อาวาส ที่อยู่ มีหลายแห่งโยคาวจรพึงลองอยู่ในอาวาสเหล่านั้นแห่งละ ๓ วัน จิตของเธอเป็นเอกัคคะ ตั้งมั่นในอารมณ์เดียวในอาวาสแห่งใด ก็อยู่ในอาวาสแห่งนั้นเพราะความที่มีอาวาสเป็นสัปปายะแท้ๆ ภิกษุ ๕๐๐ รูป ผู้อยู่ในถ้ำจุฬานาคในตัมพปถณทวิป ถือเอากัมมัญฐานบำเพ็ญอยู่ในถ้ำจุฬานาคนั้น ได้บรรลุพระอรหัตต์ทั้งหมด ส่วนพระอริยบุคคลเบื้องต่ำมีพระโสดาบัน เป็นต้น และท่านผู้ได้อริยภูมิในที่อื่นแล้ว มาบรรลุพระอรหัตต์ในถ้ำจุฬานาคนั้นมีประมาณมิได้ แม้ในอาวาสสัปปายะแห่งอื่นๆ เช่นจิตตบรรพตวิหาร ก็เช่นกัน^{๑๑๑}

ในกัมมัญฐานคณนิตเทศอนแกสมาธิภาวนา แสดงไว้ว่า"อันโยคาวจรผู้ละวิหารอันไม่เหมาะสมแก่การบำเพ็ญสมาธิเสียแล้วพำนักอยู่ในวิหารที่เหมาะสม"เป็นการกล่าวให้โยคาวจรรู้จัก

^{๑๑๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), พจนานุกรมพุทธ

ศาสตร์ฉบับประมวลธรรม Dictionary of Buddhist, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอส อาร์ พรีนติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒๘๖.

^{๑๑๑} มหามกุฏราชวิทยาลัย, วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๑ ตอน ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย), หน้า ๑๐๑.

หลีกเลี่ยงอาวาสสัปปายะแล้วเลือกอาวาสสัปปายะเพื่อประโยชน์แก่การบำเพ็ญสมาธิของตน ได้กล่าวแนวทางการปฏิบัติไว้ในคัมภีร์ปรกณวิเสสวิสุทธิธรรมรค ไว้ว่า

“เมื่อโยคาวจรผู้ใดอยู่ในวิหารเดียวกันกับพระอาจารย์มีความผาสุก โยคาวจรนั้นเมื่อจะชำระกัมมัญฐานก็พึงอยู่ในวิหารนั้นนั่นแหละ ถ้าเมื่ออยู่ในวิหารนั้นไม่มีความผาสุกไซ้ วิหารอื่นใดเป็นสัปปายะมีอยู่ในที่ไกลแต่วิหารของพระอาจารย์ ประมาณคาวุตหนึ่งหรือกึ่งโยชน์ หรือแม้ประมาณถึงโยชน์หนึ่งก็ดี ก็พึงไปอยู่ในวิหารนั้นเถิด เพราะเมื่อได้อยู่อย่างนั้น ครั้นมีความสนทน่หรือเกิดความหลงลืมในขอกัมมัญฐานที่ตรงไหนก็ดี จะได้ลุกขึ้นทำวัตรในวิหารที่ตนอยู่แต่เช้าแล้วออกเดินเที่ยวบิณฑบาตฉันในระหว่างทาง ไปถึงที่อยู่ของพระอาจารย์ในเวลาท่านเสร็จภักติกิจพอดีแล้ววันนั้นชำระกัมมัญฐานในสำนักของพระอาจารย์เสียให้เสร็จ วันรุ่งขึ้นก็กราบลาพระอาจารย์เดินทางกลับไป เที่ยวบิณฑบาตฉันในระหว่างทาง ยังไม่ทันเหนื่อยก็อาจมาถึงที่อยู่ ของตนได้ส่วนโยคาวจรผู้ใดไม่ได้ที่ผาสุกในที่แม่ไกลตั้งโยชน์ โยคาวจรนั้นพึงตัดข้ออันเป็นขอดเป็นปมทั้งปวงของกัมมัญฐานเสียให้ได้ ทำกัมมัญฐานที่เนื่องด้วยความนึกหน่วงให้หมดจดดี แล้วไปให้ไกลกว่านั้น ก็ได้ละวิหารอันไม่เหมาะสมแก่การบำเพ็ญสมาธิเสีย แล้วพำนักอยู่ในวิหารที่เหมาะสมเถิด”^{๑๑๒}

ในคัมภีร์ปรกณวิเสสวิสุทธิธรรมรค กล่าววิหารที่ประกอบด้วยโทษ ๑๘ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่ง ชื่อว่าวิหารไม่เหมาะสม มีพระบาลี ว่า

มหาวาส์ นวาวาส์ ชรวาสถจ ปนถนี
 โสณที ปณณถจ ปุพพถจ ผลถจ ปฏฐิมเวจ
 นครี ทารุณา เขตต์ วิสภาคเน ปฏฐนึ
 ปจจนตสีมาสปายั ยตถ มิตโต น ลพภติ
 อฏฐารเสตานิ ฐานานิ อิติ วิถญาย ปณทิตโต
 อารกา ปริวชเชยย มคคฺ ปฏิกภยั ยถาติ^{๑๑๓}

มีความหมาย ดังต่อไปนี้

๑. มหนต์ตต์	ความเป็นวิหารใหญ่
๒. นวตต์	ความเป็นวิหารใหม่ (ยังไม่แล้วดี)
๓. ชินถนถตต์	ความเป็นวิหารเกา (ทรุดโทรมแล้ว)
๔. ปนถสนนิสสิตตต์	ความเป็นวิหารติดทางเดิน
๕. โสณที	วิหารมีตระพังน้ำ
๖. ปณถ	วิหารมีไม้ใบ (ที่เป็นผัก)
๗. ปุพพ	วิหารมีไมดอก
๘. ผล	วิหารมีไมผล
๙. ปฏฐนียตา	ความเป็นวิหารที่คนทั้งหลายมุงมัน
๑๐. นครสนนิสสิตตา	ความเป็นวิหารติดเมือง

^{๑๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๘-๗๙.

^{๑๑๓} วิสุทธิ. ๑/๑๑๘., - สปปฎิกภย

๑๑. ทารุสนนิสสิตตา	ความเป็นวิหารติดป่าไม้
๑๒. เขตตสนนิสสิตตา	ความเป็นวิหารติดที่นา (ของชาวบ้าน)
๑๓. วิสภาพคานํ ปุคคลานํ อตถิตา	ความเป็นวิหารมีบุคคลผู้เป็นวิสภาพกันอยู่
๑๔. ปฏฺญนสนนิสสิตตา	ความเป็นวิหารติดท่า
๑๕. ปจฺจนตสนนิสสิตตา	ความเป็นวิหารติดปลายแดน
๑๖. รชชสีมนตรสนนิสสิตตา	ความเป็นวิหารติดที่ระหว่างพรมแดน
๑๗. อสปปายตา	ความเป็นวิหารไม่เป็นสัปปายะ
๑๘. กลยาณมิตตานํ อลาโภ	วิหารที่หากัลยาณมิตรไม่ได้ ^{๑๑๔}

ส่วนวิหารที่ชื่อว่าวิหารเหมาะสม ที่ควรต่อการเข้าปฏิบัติธรรม ประกอบด้วยคุณสมบัติ ๕ ประการ คุณสมบัติเหล่านี้ คือ

๑. นาติทฺรุ โหติ นาจฺจาสนนํ คมนาคมนสมปนฺนํ ฯ เสนาสนะในศาสนานี้เป็นที่ไม้ไผ่กลั่น ไม้ไผ่กลั่น ไปมาสะดวก

๒. ทิวา อปฺปภิณฺณํ รตฺตี อปฺปสทฺทํ อปฺปนิกฺโขมฺสํ ฯ กลางวันไม่พลุกพล่าน กลางคืนไม่มีเสียงอีกที

๓. อปฺปทํสมกสฺวาตาทปสรีสปสมผลสฺสํ โหติ ฯ ปราศจากสัมผัสแห่งเหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลาน

๔. ตสฺมี โข ปน เสนาสนเณ วิหรนตสฺสํ อปฺกสิ เรเนว อฺปฺปชฺชนติ จีวร ปณฺทปาท เสนาสนคิลา นปจฺจยเณสชฺ ขปริกฺขารา ฯ ภิกษุพำนักอยู่ในเสนาสนะนั้น จีวร ปิณฑบาท เสนาสนะ และคิลา นปจฺจยเณสชฺบริหารทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้นโดยไม่ผิดเคืองเลย

๕. ตสฺมี โข ปน เสนาสนเณ เถรา ภิกฺขุ วิหรนติ พหุสฺสุตา อาคตาคมา ธมฺมธฺรา วินยธฺรา มาติกาธฺรา เต กาเลน กาลํ อฺปฺสงกมิตฺวา ปรีปฺจฺจติ ปรีปฺยหติ อิทํ ฆนฺเต กถํ อิมสฺส โก อตฺถโถติ ตสฺส เต อายสมฺนโต อวิวิญฺญเจว วิหรนติ อนฺุตตานิกตถยจ อุตฺตานิกโรนติ อนเณกวิหิตฺสฺ จกฺกขณฺฺฐานีเยสฺส ธมฺเมสฺส กงฺขํ ปฏฺวิโนเทนติ ฯ^{๑๑๕}

ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเถระ เป็นพหูสูต คลองอาคม ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา ย่อมอยู่ในเสนาสนะนั้น ภิกษุเข้าไปหาพระเถระเหล่านั้นตามกาลอันควร ได้สอบถามขอธรรมขออรรถว่า "ท่านเจาชา บทนี้เป็นอย่างไร" ท่านเหล่านั้นย่อมจะเปิดของที่ขังไม่ได้เปิด ทำให้ต้นข่อยที่ยังมิได้ทำให้ต้นและบรรเทาความสงสัยในธรรมทั้งหลายอันน่าจะสงสัยได้หลายๆอย่าง^{๑๑๖}

๒. โคจร หรือโคจรคาม หมายถึง หมู่บ้านหรือท้องถิ่นที่หาอาหาร ที่เที่ยวไปเพื่อเข้าไปบิณฑบาต มี๒อย่าง ได้แก่โคจรรอสัปปายะ คือ หมู่บ้านหรือท้องถิ่นที่ไม่เหมาะสมเพื่อเข้าไปบิณฑบาต

^{๑๑๔} มหามกุฏราชวิทยาลัย, วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๓ ตอน ๒, หน้า ๗๘-๗๙.

^{๑๑๕} วิสุทธิ. ๑/๑๑๙ - อปฺปทํสมกสฺวาตาทปสรีสปสมผลสฺสํ

^{๑๑๖} มหามกุฏราชวิทยาลัย, วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๑ ตอน ๒, หน้า ๒๑๑-๒๑๒.

และโคจรสัปปายะ คือ หมู่บ้านหรือท้องถิ่นที่เหมาะสมเพื่อเข้าไปบิณฑบาต โยคาวจรพึงเลือกโคจร-
คามสัปปายะ

ในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทฺธิมรรค กล่าวอธิบายไว้ว่าหมู่บ้านหรือท้องถิ่นสำหรับไป
บิณฑบาตแห่งใด มีอยู่ในที่ไม่ไกลนัก ไม่ใกล้เกินไปในระยะประมาณโกสะกึ่ง ประมาณ ๑,๐๐๐ ชั่วโมง
หรือ ๒ กิโลเมตร เป็นเสนาสนะอยู่ทางทิศเหนือหรือทางทิศใต้ เป็นที่มีภิกขุสามบุรุษทางหมู่บ้าน
นั้นนับเป็นสัปปายะ ถ้ามีลักษณะตรงกันข้ามนับเป็น อสัปปายะ^{๑๑๗} ที่ว่าอสัปปายะนั้นน่าจะถือเอา
ด้วยสาเหตุ คือ ๑. ไกลและการคมนาคมไปมาไม่สะดวก ๒. เวลาบิณฑบาตไปหรือกลับโดนแสง
อาทิตย์ขึ้นส่องหน้า และ ๓. บิณฑบาตไม่พอแก่การฉัน

๓. ภัตตะ (การพุดคุษ) ภัตตะ หมายถึง การพุดคุษ หรือถ้อยคำ มี ๒ อย่าง ได้แก่ ภัต-
ตะอสัปปายะ คือ การพุดคุษ หรือถ้อยคำที่ไม่เหมาะสมในระหว่างปฏิบัติและภัตตะสัปปายะ คือ การ
พุดคุษ หรือถ้อยคำที่เหมาะสมในระหว่างปฏิบัติ โยคาวจรพึงปฏิบัติตนเพื่อสำรวมอินทรีย์พุดน้อย
ในระหว่างการปฏิบัติธรรมเพื่อสำรวมสมาธิและปฏิภาคนิมิตในวิปัสสนานัย เล่ม ๑ แสดงอธิบายการ
สำรวมสติไว้ว่าในระหว่างการปฏิบัติธรรมศีลต้องบริสุทธิ์ บุคคลพึงยังกุศลจิตให้เกิดทางทวาร ๖ แล้ว
รักษาอินทรีย์สังวรศีล ด้วยการปกปิดกั้นมิให้เกิดอกุศล มีสติก่อให้เกิดกุศลจิตอยู่เสมอในขณะที่ประจวบกับ
อารมณ์^{๑๑๘} ๖

ในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทฺธิมรรค ก็กล่าวอธิบายไว้ว่าการใช้สติสำรวมอินทรีย์เพื่อไม่ให้เกิด
กิเลสในขณะที่วิญญาน ๖ รับรู้อารมณ์ ๖ เพื่อความก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรม ดังนั้น การสำรวม
วาจาพุดน้อย ไม่กล่าวติรัจฉานกถา ๓๒ อันเป็นเรื่องชัฏมรรคผลเป็นไปเพื่ออันตรายเสียแห่งนิมิตของ
ผู้ปฏิบัติ หรือวิคคาหิกกถา ที่เป็นถ้อยคำที่แก่งแย่งกันทำลายความดีงามและความเจริญของตน พร้อม
ทั้งทำลายความสามัคคีของหมู่คณะอีกด้วย ชื่อว่าอสัปปายะ แม้ กถาวิตถุ ๑๐ ซึ่งเป็นถ้อยคำที่ไม่
ขัดกันกับมรรค ผล นิพพาน ชื่อว่าภัตตะสัปปายะ ก็ควรกล่าวพอประมาณ เพื่อสำรวมสมาธิและ
ปฏิภาคนิมิต ทั้งติรัจฉานกถา ๓๒ วิคคาหิกกถา และกถาวิตถุ ๑๐ มีปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
ติรัจฉานกถา ๓๒ คือ เรื่องชัฏมรรคผลเป็นไปเพื่ออันตรายเสียแห่งนิมิตของผู้ปฏิบัติ ได้แก่

๑. ราชกถา กล่าวถึงพระยามหากษัตริย์
๒. โจรกถา กล่าวถึงโจร
๓. มหามัตตกถา กล่าวถึงมหาอำมาตย์
๔. เสนากถา กล่าวถึงเสนา
๕. ภัยกถา กล่าวถึงภัยอันตราย
๖. ยุทธกถา กล่าวถึงการสงคราม
๗. อੰนนกถา กล่าวถึงข้าว

^{๑๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๒.

^{๑๑๘} พระโสภณมหาเถระ อัครมหาบัณฑิต (มหาสิสยาตอ), วิปัสสนานัย เล่ม ๑, พระพรหมโมล
(สมศักดิ์อุปสโม, ป.ธ. ๙, Ph.D) ตรวจชำระ, พระคันธสาราภิงค์ เรียบเรียง, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซี
เอไอเซ็นเตอร์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๐-๒๑.

๘. ปานกถา	กล่าวถึงน้ำ
๙. วัตถกถา	กล่าวถึงผานุงผาห่ม
๑๐. สยนกถา	กล่าวถึงที่หลับที่นอน
๑๑. มาลากถา	กล่าวถึงดอกไม้สรรพต่างๆ
๑๒. คันธกถา	กล่าวถึงเครื่องหอมเครื่องลูบไล้ชะโลมทา
๑๓. ญาติกถา	กล่าวถึงญาติแห่งตน
๑๔. ยานกถา	กล่าวถึงยวดยานคานหามขางมารถเกวียนมีประเภทต่างๆ
๑๕. คามกถา	กล่าวถึงบ้านว่าบ้านตำบล
๑๖. นิคมกถา	กล่าวถึงนิคม
๑๗. ชนปทกถา	กล่าวถึงชนบท
๑๘. นครกถา	กล่าวถึงเมืองใหญ่
๑๙. อิตถีกถา	กล่าวถึงผู้หญิง
๒๐. ปุริสกถา	กล่าวถึงผู้ชาย
๒๑. สุรกถา	กล่าวถึงคนกล้าๆ ขางกล้าเสือกกล้า ศีกสงคราม
๒๒. วิสิขากถา	กล่าวถึงตรอกน้อยตรอกใหญ่ถนนหนทาง
๒๓. กุมภทาสีกถา	กล่าวถึงกุมภทาสีที่ตักน้ำ
๒๔. ปุพพเขตกถา	กล่าวถึงญาติที่ล่วงไปแล้วแต่ก่อนๆ
๒๕. นานัตตกถา	กล่าวถึงเรื่องต่างๆ แต่บรรดาที่หาประโยชน์มิได้
๒๖. โลกกขายิกกถา	กล่าวถึงลัทธิโกหก อันพาลในโลกเจรจกกัน
๒๗. สมุทท์กขายิกกถา	กล่าวถึงมหาสมุทร สาคร ทะเล
๒๘. อิติภวาวกถา	กล่าวถึงภวและอภวมี ๖ ประการ คือ กล่าวสัสสตทิฏฐิ กล่าว อุท เนททิฏฐิ กล่าวถึงเจริญในสมบัติ กล่าวถึงเสื่อมจากสมบัติ กล่าวสรรเสริญความสุขในเสพย์กาม กล่าว อัตตกิลมถานุโยคประกอบความเพียรให้ลำบากกายเป็นฝ่ายปฏิบัติแห่งเดียรฉัตร
๒๙. อรณญกถา	กล่าวถึงป่า
๓๐. ปพพกถา	กล่าวถึงภูเข
๓๑. นทีกถา	กล่าวถึงแม่น้ำ
๓๒. ทิปกถา	กล่าวถึงเกาะต่างๆ ^{๑๑๙}

๔. บุคคล บุคคล หมายถึง บุคคลที่อยู่ร่วมกันหรือมีการสนทนาปราศรัยกัน มี ๒ อย่าง

ได้แก่บุคคลอสังฆายะ คือ บุคคลที่ไม่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะที่กำลังปฏิบัติ
ด้วยและบุคคลสังฆายะ คือ บุคคลที่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะที่กำลังปฏิบัติ โยคาวจรพึง
เลือกคบบุคคลสังฆายะเพื่อความตั้งมั่นแห่งจิตของตนในขณะที่กำลังปฏิบัติในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิ
มรรค อธิบายไว้ว่าบุคคลอสังฆายะ คือ บุคคลที่ไม่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะที่กำลังปฏิบัติ

^{๑๑๙} อิง.ทสก. (ไทย) ๒๔/๖๙/๑๕๑-๑๕๒, ที. สี. อ. ๑๗/๘๔, สัมมา. (ไทย) ๑๙/๑,๐๗๙/๕๘๘,
พระสังฆมโฆติกะธัมมาจริยะ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖-๕๘.

อยู่นั้น ได้แก่บุคคลผู้มากไปด้วยการทำกายให้มันคงชอบบำรุงประคบประหงมตบแต่งร่างกาย (กายทพหิพหุโล)^{๑๒๐} มีปกติพูดตริจฉานกถา ๓๒ (ตริจฉานกถิก) เป็นอัสปายะ เพราะว่าเขามีแต่จะทำให้เธอเศร้าหมอง ดุจน้ำโคลนทำน้ำใสให้ขุ่นไป ฉะนั้น และเพราะอาศัยบุคคลเช่นนั้น สมาบัติย่อมเสื่อม ดุจสมบัติของภิกษุหนุ่มผู้อยู่ ณ โภกภิรพตวิหาร เสื่อม เพราะอาศัยบุคคลเช่นนั้น ส่วนบุคคลสัปปายะ บุคคลที่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะที่กำลังปฏิบัติอยู่นั้น ได้แก่บุคคลที่เป็นผู้ไม่พูดตริจฉานกถา (อตริจฉานกถิก) ถึงพร้อมด้วยศีลคุณ สมာธิคุณปัญญาทิคุณ (ศีลาทิคุณสมปนโน) ซึ่งโยคาวจรได้อาศัยแล้ว เป็นเหตุทำให้จิตที่ยังไม่เป็นสมาธิย่อมจะเป็นสมาธิหรือจิตที่เป็นสมาธิแล้วจะตั้งมั่นยิ่งขึ้น เกิดความสงบเยือกเย็นผ่องใสได้โดยแท้

๕. โภชนะ โภชนะ หมายถึง อาหารและเครื่องบริโภค ในระหว่างกำลังปฏิบัติธรรม มี ๒ อย่าง ได้แก่โภชนอัสปายะ คือ อาหารและเครื่องบริโภคที่เป็นที่ไม่ถูกใจไม่พอใจ ไม่ถูกกับร่างกายไม่เกื้อกูลต่อสุขภาพ ฉันทยาก ไม่สมควรแก่การบริโภคของโยคาวจร และโภชนสัปปายะ คืออาหารและเครื่องบริโภคที่ถูกใจพอใจ ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ ฉันทไมยาก เป็นที่สมควรแก่การบริโภคของโยคาวจร เพราะมีส่วนช่วยส่งเสริมสนับสนุนหรือบ้นทอนสภาพจิตใจ

ในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค อธิบายไว้ว่าอาหารที่ไม่สมควรและที่สมควรแก่การบริโภค ในระหว่างกำลังปฏิบัติธรรม โยคาวจรบุคคลบางท่านได้รับประทานอาหารที่มีรสหวานแล้วก็ไม่ถูกปาก ไม่มีความชุ่มชื่นผาสุกใจ จิตใจไม่มันคง แต่เมื่อได้อาหารรสเปรี้ยวแล้ว ก็รู้สึกชุ่มชื่นผาสุกใจ ทำให้จิตใจมันคงถาวรยิ่งขึ้น ฉะนั้น อาหารที่มีรสหวานนั้นจึงเป็นอัสปายะ ส่วนอาหารที่มีรสเปรี้ยวเป็นสัปปายะแก่โยคาวจรนั้น บางท่านเมื่อได้รับประทานอาหารที่มีรสเปรี้ยวแล้วก็ไม่ถูกปากไม่มีความชุ่มชื่นผาสุกใจ จิตใจไม่มันคง แต่เมื่อได้อาหารรสหวานแล้ว ก็รู้สึกชุ่มชื่นผาสุกใจ ทำให้จิตใจมันคงถาวรยิ่งขึ้น ฉะนั้น อาหารที่มีรสเปรี้ยวจึงเป็นอัสปายะ ส่วนอาหารที่มีรสหวานเป็นสัปปายะแก่โยคาวจรนั้น สำหรับรสเค็ม ขม เผ็ด ผาด ๔ อย่างนี้ ไม่ได้กล่าวโดยเฉพาะๆ นั้น ก็เพราะรสเหล่านี้เพียงแต่เป็นเครื่องปรุงให้รสทั้งสองนั้นดีขึ้น ดังนั้น เมื่อ ยกรสหวานและเปรี้ยวขึ้นมาแล้ว ก็เป็นอันว่าได้กล่าวถึงรส ๔ อย่างนี้ ตามสมควรไป^{๑๒๑}

๖. ฤดู หมายถึง ดิน ฟ้า อากาศ ธรรมชาติแวดล้อม มี ๒ อย่าง ได้แก่ ฤดูอัสปายะ คือ สภาวะดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม เช่น หนาวเกินไป ร้อนเกินไป เป็นต้นและฤดูสัปปายะ คือ สภาวะดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป เป็นต้น โยคาวจรพึงเลือกอยู่ในธรรมชาติดินฟ้าอากาศที่ทำให้จิตใจของตนแจ่มใสมันคงเอื้ออำนวยแก่การปฏิบัติธรรมของตนในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค อธิบายไว้ว่าอากาศที่ไม่สบายและสบายในขณะที่ปฏิบัติธรรมอยู่นั้น โยคาวจรบางท่านเมื่อได้รับอากาศร้อนแล้ว ก็รู้สึกไม่ค่อยจะสบาย จิตใจที่ยังไม่

^{๑๒๐}วิสุทธิ, มหาภูิกาวา คือแทนที่จะมุ่งทำความตั้งมั่นทางจิต กลับไปสนใจทำความมันคงทางกาย ซึ่งมหาภูิกาวาให้บรรยายว่า ขวนขวายแต่ปรนปรือร่างกาย ดังบาลีที่หมายเอา ข้อนีกล่าวไว้ว่า บริโภคจนเต็มท้องตามที่ต้องการแล้วประกอบความสุขในการนอนอยู่เป็นประจำ

^{๑๒๑}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๓

แจ่มใส ไม่มันคง ก็กลับกระสับกระส่ายขุ่นหมองยิ่งขึ้น จิตใจที่สงบระงับแจ่มใสตั้งมั่นแล้ว ก็กลับ หงุดหงิดฟุ้งซ่านขึ้นมา แต่ถ้าได้รับอากาศเย็นก็รู้สึกสบาย จิตใจที่ยังไม่แจ่มใส ไม่ตั้งมั่นก็กลับแจ่มใสตั้ง มั่นขึ้น จิตใจที่สงบระงับแจ่มใสตั้งมั่นแล้วก็ถาวรยิ่งขึ้น ขึ้นไป ฉะนั้น อากาศร้อนจึงเป็นอุปปายะส่วน อากาศเย็นเป็นอุปปายะแกโยคาวจรบุคคลนั้น โยคาวจรบางท่านได้รับอากาศเย็นแล้ว ก็รู้สึกไม่ค่อยจะ สบาย จิตใจที่ยังไม่แจ่มใส ไม่มันคง ก็กลับกระสับกระส่ายขุ่นหมองยิ่งขึ้น จิตใจที่สงบระงับแจ่มใสตั้ง มั่นแล้วก็กลับหงุดหงิดฟุ้งซ่านขึ้นมา แต่ถ้าได้รับอากาศร้อนก็รู้สึกสบาย จิตใจที่ยังไม่แจ่มใส ไม่ตั้งมั่นก็ กลับแจ่มใสตั้งมั่นขึ้น จิตใจที่สงบระงับแจ่มใสตั้งมั่นแล้วก็ถาวรยิ่งขึ้น ขึ้นไป ฉะนั้น อากาศเย็นจึง เป็นอุปปายะ ส่วนอากาศร้อนเป็นอุปปายะแกโยคาวจรบุคคลนั้น

๗. อิริยาบถ อิริยาบถ หมายถึง อากาหรือการเคลื่อนไหวอยู่ในกิริยาท่าทางอย่างใดอย่าง หนึ่งมี ๒ อย่าง ได้แก่อิริยาบถอุปปายะ คือ อากาหรือการเคลื่อนไหวในกิริยาท่าทางที่ปฏิบัติแล้วไม่ ถูกใจมีการเคลื่อนไหวที่ไม่พอดี และอิริยาบถอุปปายะ คือ อากาหรือการเคลื่อนไหวในกิริยาท่าทางที่ ปฏิบัติแล้วถูกใจจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี โยคาวจรพึงเลือกอยู่ในอิริยาบถที่เกิดความสบายกาย สบายใจ นิเวศน์จะได้ไม่เกิดในคัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทฺธิมรรค อธิบายไว้ในอิริยาบถ ๔ อย่างนั้น โยคาวจรบางท่านเมื่อทำการปฏิบัติอยู่ในอิริยาบถนอนแล้ว ก็ทำให้รู้สึกง่วงเหงาหาวนอน ไม่ค่อยได้รับ ผลดี ถ้าทำการปฏิบัติในอิริยาบถอื่นๆ ก็รู้สึกว่ามี ความสบายกาย สบายใจ ทั้งได้รับผลดีโดยไม่มีนิเวศน์ เกิดขึ้นกวนใจ บางท่านก็ไม่ได้รับผลดีแต่ประการใดในอิริยาบถนั่ง ยืน เดิน แต่กลับได้รับผลดีใน อิริยาบถนอน บางท่านเมื่อทำการปฏิบัติอยู่ในอิริยาบถนั่ง ยืน เดิน แล้วรู้สึกไม่สบายกายไม่สบายใจไม่ ค่อยได้รับผลดี ถ้าทำการปฏิบัติอยู่ในอิริยาบถเดินกับนอน ก็รู้สึกว่ามี ความสบายกายสบายใจ ทั้งได้รับ ผลดีด้วย บางท่านก็ไม่ได้รับผลดีแต่ประการใดในอิริยาบถเดิน นอน แต่กลับได้รับผลดีในอิริยาบถนั่ง ยืน บางท่านเมื่อทำการปฏิบัติอยู่ในอิริยาบถเดิน แล้วรู้สึกไม่สบายกายไม่สบายใจ ไม่ค่อยจะได้รับผลดี ถ้าทำการปฏิบัติในอิริยาบถอื่นๆ ก็รู้สึกว่ามี ความสบายกายสบายใจทั้งได้รับผลดีโดยไม่มีนิเวศน์เกิดขึ้น กวนใจ บางท่านก็ไม่ได้รับผลดีแต่ประการใดในอิริยาบถนั่ง ยืน นอน แต่กลับได้รับผลดีในอิริยาบถเดิน ฉะนั้น อิริยาบถใดได้รับผลดี คือ ทำให้จิตใจแจ่มใสสงบระงับดับเสียซึ่งนิเวศน์ อิริยาบถนั้นจัด เป็นอุป ปายะแกโยคาวจรบุคคลนั้น เหตุนั้น พึงทดลองดูในอิริยาบถนั้นๆ อยู่อย่างละ ๓ วัน เช่นเดียวกันกับ ทำการทดลองในอาวาส สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสอุปปายะด้วยพระดำรัสอื่น เช่น สมัย ๑๒๐ อันมีอรรถาธิบายว่าคือ กาลที่ได้รับอุปปายะความเหมาะสม ๕ ประการ คือ ธรรมเป็นที่สะดวกสบาย แก่การเจริญปัญญา มี อุตุอุปปายะ อาหารอุปปายะ(โภชนอุปปายะ) เสนาสนะอุปปายะ (อาวาสอุปปายะ) บุคคลอุปปายะ และธัมมัสสวนอุปปายะ (ภัสสะอุปปายะ)

สรุปพระพุทธศาสนาจะมุ่งเน้นด้านการพัฒนาจิตใจและปัญญา ซึ่งเป็นคุณลักษณะหรือ ปัจจัยภายใน ส่วนปัจจัยภายนอกเป็นการสร้างที่เกื้อหนุนให้การศึกษาและปฏิบัติเป็นไปโดยสะดวก หลักธรรมนี้เรียกว่าหลักอุปปายะ ๗ อันเป็นแนวทางหนึ่งของหลักการสร้างวัดและการบริหารจัดการ ได้แก่อันอาวาสอุปปายะ คือ ที่อยู่ที่พักที่อาศัยและสถานที่ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติด้านโคจร อุปปายะ คือ หมู่บ้านหรือท้องถิ่นเหมาะสมเพื่อเข้าไปบิณฑบาต มีอยู่ในที่ไม่ไกลนัก ไปมาสะดวกด้านภัส สะอุปปายะ คือ การพูดคุย หรือถ้อยคำที่เหมาะสมในระหว่างการปฏิบัติการสำรวจมาจา พุทธน้อย ปฏิบัติมาก ไม่กล่าววาจาไม่เป็นประโยชน์กล่าวแต่วาจาที่เป็นประโยชน์แม้ว่าวาจาที่เป็นประโยชน์ก็

ควรพูดพอประมาณ ด้านบุคคลสัปปายะ คือบุคคลที่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะกำลังปฏิบัติ ตั้งอยู่ในหลักธรรมวินัยมีความรู้ความสามารถ มีอาจารย์ตรงตาม ด้านโภชนสัปปายะ คืออาหารและเครื่องบริโภคน้ำที่ถูกต้องถูกใจ ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ ฉ้นไม่ยาก เป็นที่สมควรแก่การบริโภค ด้านอตุสัปปายะ คือ สภาวะดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป เป็นต้น

๒.๖ ข้อมูลบริบทการวิจัย

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม” มีจำนวน ๙ วัด ดังนี้^{๑๒๒}

ตารางที่ ๒.๙ วัดที่เปิดจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธศึกษาในวัด จังหวัดสมุทรสงคราม

ที่	วัด	ตำบล	อำเภอ	ชื่อเจ้าอาวาส
๑	เพชรสมุทรวิหาร	เมือง	เมือง	พระครูโอภาสธีรวงษ์
๒	อินทาราม	เหมืองใหม่	อัมพวา	พระครูพิศิษฐ์ประชาเนาถ
๓	บางกุ้ง	บางคนที	อัมพวา	พระปลัดไสว วราสโภ
๔	ภูมรินทร์กุฎีทอง	สวนหลวง	อัมพวา	พระครูโสภณสุตากร
๕	อัมพวันเจติยาราม	อัมพวา	อัมพวา	พระครูวชิรธรรมรักษ์
๖	บางแคใหญ่	อัมพวา	อัมพวา	พระครูวิธานกิจโกศล
๗	ศรัทธาธรรม	บางจะเกร็ง	เมือง	พระครูโสภณประชาภิจ
๘	เขายี่สาร	เขายี่สาร	เมือง	พระครูพิสนธ์สิทธิการ
๙	ประดู่พระอารามหลวง	เหมืองใหม่	อัมพวา	พระภาวนาวินสุทธิโสภณ

๒.๖.๑ สภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

วัดในจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นสถานที่จัดกิจกรรมเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีการจัดกิจกรรมอบรมประชาชนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมพิเศษที่คณะสงฆ์ได้จัดขึ้น และกิจกรรมที่ชุมชนต้องการเช่นการจัดกิจกรรมวันเด็กส่งเสริมให้เด็กได้เข้าวัด ชุมชนร่วมกับวัดในการพัฒนาเยาวชนจัดกิจกรรมทางการศึกษาและเผยแพร่ความรู้แก่พระภิกษุสามเณร และประชาชน จัดสถานที่เผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร ป้ายคติธรรม พุทธภาษิตหรือความรู้ทางวิชาการในวัดจัดบริเวณวัดให้สะอาด สงบ ร่มรื่น สวยงามจัดทำแผนงานหรือโครงการ เพื่อพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่องมีการจัดทำแผนผังวัดแสดงพื้นที่บริเวณวัด และอาคารเสนาสนะต่างๆ ในวัด และติดตั้งไว้บริเวณด้านหน้าวัดให้

^{๑๒๒} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, อุทยานการศึกษาในวัด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๗), หน้า ๕๕-๕๘.

ประชาชนได้รับรู้รับทราบข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาพร้อมกับดำเนินการให้วัดปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนด และส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรได้เข้ามาอยู่จำพรรษา สนับสนุนการประกอบศาสนกิจของพระภิกษุสงฆ์ เปิดโอกาสให้ภิกษุสงฆ์ภายในวัดได้เข้าร่วมพัฒนาวัดให้เป็นอุทยานการศึกษาของชุมชนเป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง และย่นนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะการจัดกิจกรรมด้านวิปัสสนาอบรมประชาชนให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับวิปัสสนา วัดเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เปิดอบรมวิปัสสนาให้แก่ภิกษุ สามเณรและบุคคลทั่วไป มีการจัดกิจกรรมอบรมประชาชนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และกิจกรรมพิเศษที่คณะสงฆ์ได้จัดขึ้นจัดกิจกรรมทางการศึกษาและเผยแพร่ความรู้แก่พระภิกษุสามเณร และประชาชนจัดสถานที่เผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร ป้าย คติธรรม พุทธภาษิตหรือความรู้ทางวิชาการในวัดจัดบริเวณวัดให้สะอาด สงบ ร่มรื่น สวยงามจัดทำแผนงานหรือโครงการ เพื่อพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่องมีการจัดทำแผนผังวัดแสดงพื้นที่บริเวณวัด และอาคารเสนาสนะต่างๆ ในวัด และติดตั้งไว้บริเวณด้านหน้าวัดให้ประชาชนได้รับรู้รับทราบข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาพร้อมกับดำเนินการให้วัดปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนด และส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรได้เข้ามาอยู่จำพรรษา สนับสนุนการประกอบศาสนกิจของพระภิกษุสงฆ์ เปิดโอกาสให้ภิกษุสงฆ์ภายในวัดได้เข้าร่วมพัฒนาวัดให้เป็นอุทยานการศึกษาของชุมชนเป็นวัดพัฒนาตัวอย่างต่อไป

วัดที่จัดให้มีการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนารองรับการเรียนรู้ของประชาชนทั้งที่เป็นนักเรียนโดยส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้ามาทำกิจกรรมเรียนรู้ในวันสำคัญและส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาจิตใจของประชาชนในโอกาสต่างๆ จัดสถานที่รองรับการเรียนรู้การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานรักษารัตนชาติสิ่งแวดลอมโดยการจัดซื้อที่ดินไว้เป็นที่สาธารณประโยชน์สำหรับจัดกิจกรรมเรียนรู้ของชุมชนทั้งด้านวิปัสสนากรรมฐานและการรักษารัตนชาติสิ่งแวดลอม พื้นที่บริเวณวัด และอาคารเสนาสนะต่างๆ ในวัด และติดตั้งไว้บริเวณด้านหน้าวัดให้ประชาชนได้รับรู้รับทราบข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาพร้อมกับดำเนินการให้วัดปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนด และส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรได้เข้ามาอยู่จำพรรษา สนับสนุนการประกอบศาสนกิจของพระภิกษุสงฆ์

๑. วัดเพชรสมุทรวรวิหาร^{๑๒๓}

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดเพชรสมุทรวรวิหาร ได้แก่

วัดเพชรสมุทรวรวิหาร เดิมชื่อ "วัดศรีจำปา" สร้างขึ้นในราวรัชสมัยพระเจ้าปราสาททอง แห่งกรุงศรีอยุธยาตาม ตำนานเล่าว่าในปี พ.ศ.๒๓๐๗ ชาวบ้านแหลมในเขตเมืองเพชรบุรีอพยพหนีพม่ามาตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณตำบล แม่กลองเหนือวัดศรีจำปา และเรียกหมู่บ้านนี้ว่า "บ้านแหลม" ตามชื่อ หมู่บ้านเดิมของตนชาวบ้านแหลมได้ช่วย กันบูรณะวัดศรีจำปาและเรียกวัดนี้ใหม่ว่า วัดบ้านแหลม ต่อมาวัดบ้านแหลมได้ยกฐานะขึ้นเป็นอารามหลวง ขึ้นวรวิหาร ได้รับพระราชทานนามว่า วัดเพชรสมุทรวรวิหาร

^{๑๒๓}รวม ข้อมูลท่องเที่ยวทั่วไทย, วัดเพชรสมุทรวรวิหาร, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : <https://www.paiduaykan.com> [๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑].

หลวงพ่อบ้านแหลม พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งมีความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพเลื่อมใสของคนทั่วไป เป็นพระพุทธรูปยืนอุ้มบาตร ขนาดเท่าคนจริงสูงประมาณ ๑๖๗ เซนติเมตร ตามตำนานเล่าว่า ชาวประมงบ้านแหลมออกไปลากอวนในอ่าวแม่กลองได้พระพุทธรูปติดมา ๒ องค์ องค์หนึ่ง เป็นพระพุทธรูปนั่งอีกองค์หนึ่งเป็นพระพุทธรูป ยืน พระพุทธรูปนั่งได้อัญเชิญไปประดิษฐานไว้ที่วัดเขาตะเครา จังหวัดเพชรบุรี ส่วนพระพุทธรูปยืนนำมา ประดิษฐานไว้ที่วัดบ้านแหลม เรียกกันว่า หลวงพ่อบ้านแหลม ตอนที่ชาวประมงพบในอ่าวแม่กลองบาตรนั้นสูญหายไปทะเล สมเด็จเจ้าฟ้า กรมพระยา ภาณุพันธุวงศ์วรเดช ที่ได้เคยเสด็จมานมัสการ ได้ถวายบาตร แก้วสีน้ำเงินถวายหลวงพ่อบ้านแหลมเป็นพุทธรูป และยังปรากฏอยู่จนทุกวันนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว ทรงพระราชศรัทธาหลวงพ่อบ้านแหลม จึงพระราชทานผ้าดั้นทองแก่หลวงพ่อบ้านแหลมจำนวนสองผืนแต่ละผืนมี ขนาด หน้า กว้าง ๖ นิ้ว ยาวประมาณ ๑๐ ฟุต ปัจจุบันทางวัดได้จัดแสดงไว้ในพระอุโบสถที่ประดิษฐานหลวงพ่อบ้านแหลม ในวันสำคัญ เช่น วันสงกรานต์ วันทอดกฐินพระราชทาน จะนำผ้าดั้นทองพระราชทาน หลวงพ่อบ้านแหลม เป็นที่เคารพบูชาในหมู่พุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป ในแต่ละวันจะมีผู้ศรัทธาจากทั่ว ทุกสารทิศมากราบนมัสการอย่างเนืองแน่น มีการเปรียบเปรยว่า หากใครไปเมืองสมุทรสงครามไม่ได้ไปนมัสการ หลวงพ่อบ้านแหลมเหมือน ไม่ได้ไปเมือง สมุทรสงคราม ใครพูดถึงเมืองสมุทรสงคราม ไม่กล่าวถึงนาม หลวงพ่อบ้านแหลมก็เหมือน ไม่รู้จักสมุทรสงคราม คนสมุทรสงครามคนใดไม่เคยเห็นหลวง พ่อบ้านแหลมก็เปรียบเสมือนลูกกำพร้าไม่เคยเห็นหน้าพ่อทัศนียภาพริมแม่น้ำแม่กลอง

๒. วัดอินทาราม^{๑๒๔}

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดอินทาราม ได้แก่

วัดอินทาราม เป็นวัดโบราณเก่าแก่วัดหนึ่ง ไม่ทราบว่าเป็นผู้สร้าง เช่นเดียวกับวัดโบราณอื่นๆ ในจังหวัดสมุทรสงคราม หลักฐานของกรมการศาสนาบันทึกไว้ว่า ตั้งเป็นวัดมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๐๐ ทั้งเจริญและเสื่อมจนเกือบจะเป็นวัดร้าง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของเจ้าอาวาส บางรูปเป็นพระนักพัฒนา ก็บูรณปฏิสังขรณ์วัดให้เจริญรุ่งเรือง รวมทั้งประชาชนผู้มีจิตศรัทธา ร่วมกันบริจาคทรัพย์เงินและบ้านเรือน และสร้างถาวรวัตถุที่จำเป็นต่างๆ ให้แก่วัด ซึ่งปรากฏหลักฐานมาจนทุกวันนี้ ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๙๐-๒๔๙๙ วัดอินทารามมีพระเหลืออยู่รูปเดียวมาเป็นเวลาหลายเดือน พอเข้าพรรษาก็ต้องขอพระวัดแก้วเจริญมา ๓ รูป มีพระบวชใหม่อีก ๓ รูป รวมเป็น ๗ รูป พ.ศ. ๒๕๐๐ วัดจึงได้มีความเจริญขึ้นมาเรื่อยๆ ปัจจุบัน วัดอินทารามเป็นที่รู้จักของพระพุทธศาสนิกชนทั่วไปทั้งใกล้ไกล ด้วยความสามารถของเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน โดยเฉพาะสถานที่ตั้งของวัดอยู่ท่ามกลางสวนผลไม้ ทางวัดอินทารามจึงได้จัดงานลั่นจี้ และส้มโอขาวใหญ่ เป็นประจำทุกปี

ภายในวัด มีพระประธานในอุโบสถหลักเก่า ชาวบ้านเรียก หลวงพ่อโต เป็นพระแกะสลักด้วยศิลาแลง ปางมารวิชัย กรมศิลปากรได้จดทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติ ปัจจุบัน

^{๑๒๔} พระครูพิศิษฐ์ประษณาท, ประวัติวัดอินทาราม ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, (สมุทรสงคราม : วัดอินทาราม, ๒๕๕๕), (อัดสำเนา).

ทรวดโถมมาก และเจดีย์เก่าแก่ที่ไม่ได้บรรจุอัฐิ หน้าอุโบสถหลังเก่า ๒ องค์ กรมศิลปากร ขอจดทะเบียนเป็นโบราณวัตถุแห่งชาติ ซึ่งองค์หนึ่งเกือบจะพังทลายแล้ว เพราะต้นไม้ขึ้นอยู่ที่องค์เจดีย์ เขตอภัยทานหน้าวัด เป็นที่อยู่ของปลาตะเพียนเงิน และตะเพียนทองจำนวนมาก

พระวิหารวัดอินทาราม ก่ออิฐฉาบปูน หลังคาเครื่องไม้มุงกระเบื้องดินเผาลดชั้น ๒ ชั้น ที่บันลนมมีเครื่องถ้วยเงินประดับติดอยู่เป็นแถว ด้านหน้ามีฟาไลยื่นออกมา มีเสาไม้กลมรองรับ ๔ ต้น พระอุโบสถมีกำแพงแก้วเตี้ยล้อมรอบ ปัจจุบันเหลือเฉพาะด้านหน้า มีซุ้มประตูกำแพงทรงโค้งยอดแหลม อาคารก่ออิฐฉาบปูน หลังคาเครื่องไม้มุงกระเบื้องดินเผาลดชั้น ด้านหน้ามีฟาไลยื่นออกมา ไม่มีซุ้มฟาไลระกาหน้าบันปูนฉาบเรียบ บันลนมมีเครื่องถ้วยเงินติดประดับเป็นแถว ด้านนอกมีกำแพงแก้วเตี้ยๆ ล้อมรอบ ปัจจุบันเหลือเฉพาะด้านหน้ามีซุ้มประตูกำแพงแก้ว ทรงโค้งยอดแหลมอยู่ ๑ ซุ้ม บริเวณมุมกำแพงแก้วมีเจดีย์มุม เหลือเฉพาะด้านหน้า ๒ องค์ เป็นเจดีย์ก่ออิฐฉาบปูนบ่อมุมไม้สิบสอง และปราศรัยมุมไม้ยี่สิบ และภายในโบสถ์มีพระพุทธรูปปูนปั้น พระอริยสงฆ์ ๑,๒๕๐ องค์ ประดิษฐานรอบโบสถ์ และทำน้ำของวัดเป็นอุทยานปลาตะเพียน นักท่องเที่ยวสามารถให้อาหารปลาได้ ส่วนหนึ่งของวัดจัดเป็นศูนย์ฟื้นฟูสภาพจิตใจที่ใช้สมุนไพรควบคู่กับการปฏิบัติธรรมรักษาผู้ติดยาเสพติด

๓. วัดบางกุ้ง^{๑๒๕}

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดบางกุ้ง ได้แก่

วัดบางกุ้ง ตั้งอยู่ที่บ้านค่าย หมู่ที่ ๔ ตำบลบางกุ้ง อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นวัดเก่าแก่ตั้งอยู่ในเขตตำบลบางกุ้ง อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ตามประวัติกล่าวว่า สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นวัดสำคัญวัดหนึ่งทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ปีพ.ศ. ๒๓๐๘ กองทัพพม่าเข้ามามีอำนาจที่กรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระเจ้าเอกทัศจึงมีพระราชดำรัสสั่งให้หัวเมืองปากใต้ยกกองทัพเรือมาตั้งค่ายสร้างกำแพงล้อมวัดบางกุ้งที่ตำบลบางกุ้ง เมืองสมุทรสงคราม เรียกว่า “ค่ายบางกุ้ง” กองทัพพม่าซึ่งยกทัพเข้ามาตามลำน้ำแม่กลองและบุกลงมาจนถึงค่ายบางกุ้ง โดยที่กองทัพของกรุงศรีอยุธยาไม่สามารถต้านทานไว้ได้ค่ายบางกุ้งจึงแตกหลังจากพม่าตีกรุงศรีอยุธยาแตกในปี พ.ศ. ๒๓๑๐ ค่ายบางกุ้งก็ตกอยู่ในสภาพค่ายร้าง เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชสถาปนากรุงธนบุรีแล้ว โปรดให้ชาวจีนรวบรวมสมัครพรรคพวกมาตั้งเป็นกองทหารรักษาค่ายเก่าที่บางกุ้ง จึงเรียกกันอีกชื่อหนึ่งว่า “ค่ายจีนบางกุ้ง” ในปี พ.ศ. ๒๓๑๑ หลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาไปประมาณ ๘ เดือน กองทัพพม่านำโดยเจ้าเมืองทวายยกทัพบุกและทัพเรือลงมาล้อมค่ายจีนบางกุ้งไว้ ทหารจีนที่รักษาค่ายบางกุ้งสู้รบอย่างเต็มที่แต่มีกำลังน้อยกว่าเกือบจะเสียค่ายแก่พม่า กรมการเมืองสมุทรสงครามจึงมีหนังสือกราบทูลไปยังกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงทราบจึงยกกองทัพมาตีทัพพม่าแตกพ่ายไป และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๓๑๗ สมเด็จพระเจ้า

^{๑๒๕} รวมข้อมูลท่องเที่ยวทั่วไทย, ประวัติวัดบางกุ้ง, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : <https://www.paiduaykan.com> [๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑].

ตากสินมหาราชยกกองทัพเรือนำทหารไปออกศึกที่บางแก้ว เมืองราชบุรี ในระหว่างการเดินทางได้หยุดกองทัพพักพลเสวยพระกระยาหารที่วัดกลางค่ายบางกุ้ง

ซึ่งภายในวัดนั้น มีอุโบสถที่เก่าแก่และพระประธานในอุโบสถ ฝีมือประณีตงดงามมาก องค์พระประธานและพระอัครสาวกงดงามน่าชม พระประธานสลักด้วยศิลาแดงปางมารวิชัย เรียกแบบสุโขทัย พระพักตร์ ค่อนข้างแปลก พระนามว่า “หลวงพ่เทพนิมิตมงคล” หลวงพ่อแดงหน้าอุโบสถ สลักด้วยศิลาแดงปางมารวิชัย ชาวบ้านนับถือกันมาก อุโบสถปรกโพธิ์ และหลวงพ่อนิลมณี อนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช สระน้ำโบราณ วังมัจฉาหน้าวัด ฯลฯ ซึ่งได้รับฉายาว่า อเมซิ่งไทยแลนด์

๔. วัดภูมรินทร์กุฎีทอง ^{๑๒๖}

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดภูมรินทร์กุฎีทอง ได้แก่

มีเศรษฐีตระกูลหนึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่แขวงบางช้างคือ อำเภอมัทพวาในปัจจุบัน โดยเรียกว่าเศรษฐีบางช้างเป็นที่รู้จักกันไปทั่ว บุคคลในตระกูลนี้รับราชการเป็นเจ้าเมืองเช่น พระแม่กลองบุรี(เสม)ต้นตระกูลวงศ์ศาโรจน์ พระแม่กลองบุรี (ศร) ต้นตระกูล ณ บางช้าง มีฐานะมั่นคงกว่าตระกูลอื่นในกลุ่มน้ำแม่กลองเศรษฐีทองและเศรษฐีสันตั้งเรือนอยู่แขวงบางช้างบริเวณวัดจุฬามณีมีบุตรธิดาหลายคนธิดานางหนึ่ง ชื่อว่านางสาวนาคเป็นกุลสตรีที่มีความงามเป็นที่เลื่องลือสมัยนั้นพระเจ้าแผ่นดินแห่งกรุงศรีอยุธยามีพระทัยหมกมุ่นอยู่ในกามคุณแสวงหาสตรีรูปงามไปเป็นนางสนม นางบำเรอจึงโปรดให้มหาดเล็กคอยสืบเสาะหาสตรีรูปงามไปถวายครั้งหนึ่งมหาดเล็กคนสนิทกราบทูลว่ามีสตรีรูปงามในแขวงบางช้างนางหนึ่งเป็นบุตรเศรษฐีบางช้างจึงโปรดให้เจ้าเมืองราชบุรีไปสุขอต่อบิดามารดา ด้วยสมัยนั้นเมืองสมุทรสงครามเป็นหัวเมืองขึ้นต่อเมืองราชบุรี ส่วนเมืองราชบุรีเป็นหัวเมืองขึ้นโท ท่านเศรษฐีทองและภรรยาได้บ่ายเบี่ยงว่าขอถามความสมัครใจของธิดาก่อน และนำความไปปรึกษาพระแม่กลองบุรี (เสม) เจ้าเมืองแม่กลองซึ่งเป็นญาติก่อน ธิดาเศรษฐีทองไม่สมัครใจเป็นนางสนมในวังเศรษฐีทองสงสารธิดาจึงพร้อมด้วยเจ้าเมืองสมุทรสงครามนำความเข้าหารือกับหลวงพินิจ อัคร (ทองดี) เสมียนตรามหาดไทย หลวงพินิจอักษรได้เกิดปัญญาว่า นายทองด้วงบุตรชายได้บวชเรียนแล้วยังไม่มีคู่ครองหากได้ธิดาเศรษฐีทองมาเป็นภรรยาก็นับว่าเหมาะสมกันยิ่งนักเพราะเป็นหญิงอุดมไปด้วยทรัพย์สมบัติและรูปสมบัติฝ่ายชายแลกรูปงามมีสติปัญญาเฉลียวฉลาดรับราชการในวังนับว่าเหมาะสมกันดียิ่งนักทั้งยังเป็นเกาะป้องกันมิให้ธิดาตกเป็นสนมในวังเมื่อคิดอุบายได้ทั้งสองจึงเห็นดีด้วยจึงได้ทำฎีกาเข้ากราบทูลว่าธิดาของท่านเศรษฐีบางช้างตนได้สุขอให้นายทองด้วงบุตรชายแล้วขอพระราชทานให้แก่บุตรของตนเสียเถิด พระเจ้าแผ่นดินได้ทราบเพียงกิตติศัพท์ความงามของนางนาคแต่ยังมีเคยได้ทอดพระเนตรรูปร่างหน้าตาจึงมิได้อาลัยและพระราชทานอนุญาตให้วิวาห์ได้ตามประสงค์

^{๑๒๖} กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, วัดภูมรินทร์กุฎีทอง, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : <https://thailandtourismdirectory.go.th> [๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑].

ครั้งถึงเมืองสมุทรสงครามเศรษฐีทองจึงชวนภรรยาและธิดาไปทำบุญที่วัดบางลี่บนและขอให้สมภารตรวจโชคชะตาราசி และกำหนดวันวิวาห์มงคลสมภารตรวจดูแล้วจึงได้กล่าวกับเศรษฐีทั้งสองว่าธิดาของท่านจะมีบุญวาสนามากจะได้เป็นนางพญามหากษัตริย์ยกวงศ์ตระกูลให้เป็นสุขเป็นที่พึงแก่คนทั้งหลายเศรษฐีทองกล่าวว่าถ้าเป็นจริงจะสร้างกุฏิทองถวาย

ต่อมาธิดาท่านเศรษฐีทองได้วิวาห์มงคลกับนายทองด้วงมหาเดเล็ก ต่อมาได้ดำรงตำแหน่งหลวงอรร่วมฤทธิ หลวงยกบัตรราชบุรีและสมุทรสงคราม รับราชการในกรุงธนบุรีได้เลื่อนเป็นพระราชวรินทร์ เจ้ากรมพระตรวจซ้าย พระยาอภัยรณฤทธิ พระยามหาราช พระยาจักรีสุมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก และเมื่อหมดบุญพระเจ้าตากสินมหาราชได้ปราบดาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์ นางสาวนาคจึงได้เป็นอัครมเหสีของพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

กุฏิทอง กุฏิทองหลังนี้ สร้างโดยท่านทอง ท่านสั้น ผู้เป็นบิดามารดาของสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี (เดิมชื่อนาค) พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ สร้างเมื่อปีพุทธศักราช ๒๓๒๕ ต่อมาได้บูรณะใหม่เมื่อปี พุทธศักราช ๒๔๓๑

กุฏิทอง เรือนไม้ทรงไทยตกแต่งลวดลายทั้งภายในและภายนอกด้วยลายรดน้ำปิดทองตลอดทั้งหลัง จึงทำให้เป็นที่มาของชื่อกุฏิทอง แต่เดิมนั้นกุฏิทองตั้งอยู่ที่วัดบางลี่บน ริมแม่น้ำแม่กลอง บริเวณที่เป็น ตำบลสวนหลวง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามในปัจจุบัน โดยกล่าวกันว่า สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี พระบรมราชินีในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงสร้างถวายเจ้าอาวาส วัดบางลี่บนในราวปี พ.ศ. ๒๓๒๕ เนื่องจากสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินีทรงมีพระนิวาสสถานเดิม ณ บ้านบางช้าง ตำบลอัมพวา และทรงเลื่อมใสศรัทธาท่านเจ้าอาวาสวัดบางลี่มาแต่ครั้งยังทรงพำนักอยู่ที่บ้านบางช้าง เมื่อได้รับการสถาปนาเป็นพระบรมราชินีจึงได้สร้างกุฏิทองถวายเจ้าอาวาสวัดบางลี่บนรวมทั้งหมด ๓ หลังด้วยกัน ครั้นต่อมาภายหลังวัดบางลี่บนได้กลายสภาพเป็นวัดร้างเนื่องจากที่ตั้งของวัดนั้นตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นคังน้ำช่วงหักข้อคอก จึงถูกระแสน้ำกัดเซาะตลิ่งพังกินพื้นที่วัดทำให้วัดเหลือพื้นที่น้อยลงทุกที นานวันเข้าจึงทำความเสียหายให้แก่เสนาสนะต่างๆ ภายในวัด รวมทั้งกุฏิทองที่ได้พังทลายเสียหายลง ๒ หลัง คงเหลืออยู่เพียง ๑ หลัง วัดบางลี่บนจึงกลายเป็นวัดร้างไปในที่สุด

จนกระทั่งในราวปี พ.ศ. ๒๔๖๘ พระอธิการเกีย เจ้าอาวาสวัดภุมรินทร์จึงได้รื้อกุฏิทองที่เหลืออยู่หลังสุดท้ายมาปลูกไว้ที่วัดภุมรินทร์ ซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำแม่กลอง ปากคลองประเวศเพชรภูมิ (ปากคลองบางลี่) ฝั่งตะวันตกของอำเภออัมพวา รวมทั้งยังได้เก็บรวบรวมศาสนวัตถุต่างๆ ที่เคยอยู่ในวัดบางลี่บน อันได้แก่ พระประธานภายในพระอุโบสถ รอยพระพุทธรูปจำลองและพระพุทธรูปต่างๆ มาประดิษฐานไว้ที่วัดภุมรินทร์ด้วยเช่นกัน และตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาวัดภุมรินทร์จึงมีชื่อเรียกต่อท้ายว่า วัดภุมรินทร์กุฏิทอง

ประวัติหลวงพ่อโตพระประธานในอุโบสถวัดภุมรินทร์กุฏิทองนั้นมีความเป็นมาดังนี้คือ หลวงพ่อโตดั้งเดิมตั้งอยู่ในวิหารวัดภุมรินทร์กุฏิทอง สันนิษฐานว่าสร้างตั้งแต่สมัยอยุธยา อยู่ต่อมาวิหารได้ชำรุดทรุดโทรมลงจนบูรณะไม่ได้ หลวงพ่อโตจึงถูกย้ายไปที่หลังอุโบสถหลังเก่าแทน ต่อมา

ทางวัดได้สร้างอุโบสถหลังใหม่ขึ้น ทางวัดและชาวบ้านได้มีความเห็นว่าควรเอาหลวงพ่โตมาประดิษฐานเป็นพระประธานประจำอุโบสถหลังใหม่เพราะองค์ท่านใหญ่เหมาะแก่การเป็นพระประธานประจำอุโบสถ

พูดถึงความศักดิ์สิทธิ์ขององค์หลวงพ่โตนั้นหลวงพ่โตมีความศักดิ์สิทธิ์มาก มีโยมที่ได้มาไหว้สักการบูชาเมื่อกลับไปบ้านก็มีแต่ความเจริญรุ่งเรืองค้าขายประสบความสำเร็จ โยมบางท่านมาขอพรให้ประสบความสำเร็จในเรื่องต่างๆก็ได้รับความสำเร็จในเรื่องที่ได้มาอธิษฐานขอพร โยมบางท่านมีความทุกข์มีปัญหาชีวิตครอบครัวไม่มีความสุขได้มาไหว้ขอพรหลวงพ่โต พอกลับไปบ้านฝันเห็นหลวงพ่โตต่อมาครอบครัวก็ดีขึ้นปัญหาต่างๆค่อยๆหมดไป

๕. วัดอัมพวันเจติยาราม^{๑๒๗}

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดอัมพวันเจติยาราม ได้แก่

วัดอัมพวันเจติยาราม เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ตั้งอยู่ปากคลองอัมพวาด้านเหนือเดิมเรียกกันว่า “วัดอัมพวา” ต่อมาพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานนามใหม่ว่า “วัดอัมพวันเจติยาราม” มีความหมายว่า “วัดที่มีเจดีย์และมีสวนมะม่วงเป็นที่รื่นรมย์และเกษมสำราญน่าเคารพบูชา”

เกี่ยวข้องกับต้นราชวงศ์จักรี คือ พระชนกชนนีของสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี พระมเหสีในรัชกาลที่ ๑ ตั้งบ้านเรือนอยู่ทางทิศเหนือของวัดจุฬามณี วันหนึ่งขณะที่ท่านทั้งสองถือศีลอุโบสถอยู่ที่วัดจุฬามณี เกิดเพลิงไหม้บ้านจนหมดสิ้น จึงย้ายบ้านเรือนไปปลูกที่ริมคลองอัมพวาที่เป็นวัดอัมพวันเจติยารามในปัจจุบัน ครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ดำรงพระยศเป็น หลวงยกบัตรเมืองราชบุรี เมื่อเกิดสงครามพม่าในปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาได้พาครอบครัว อพยพมาอยู่ที่บ้าน อัมพวา สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ แห่งราชวงศ์จักรีจึงมีพระประสูติกาล ณ บ้านอัมพวาแห่งนี้เมื่อสมเด็จพระชนกสวรรคต สมเด็จพระราชชนนีของ สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินีจึงอุทิศบ้านและสวนบริเวณนั้นสร้าง เป็นวัดชื่อ วัดอัมพวา ตามชื่อคลอง ต่อมาเรียกกันว่าวัดอัมพวัน ในสมัยรัชกาลที่ ๑ สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินีได้ทรงชักชวน พระราชวงศ์มาปฐกสิขรณ์ วัดอัมพวันจึงมีฐานะเป็นพระอาราม หลวงตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

เนื่องจากเป็นสถานที่ประสูติของ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ประชาชนจึงพร้อมใจกันสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ของพระองค์ไว้ที่วัดอัมพวันเจติยาราม และบรรจุ พระบรมสรีรังคารของพระองค์ไว้ ที่พระปรางค์ในวิหารวัดอัมพวัน ซึ่งอยู่ด้านหลังอุโบสถด้วย

เมื่อเดินเข้ามาก็จะพบกับ พระอุโบสถ ที่มีลักษณะทรวดทรงเหมือนพระอุโบสถของวัดสุวรรณดาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ภายในมีจิตรกรรมฝาผนังที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงโปรดเกล้าฯ ให้

^{๑๒๗}ไทยทัวร์ อินโฟ จำกัด, ประวัติวัดอัมพวันเจติยาราม, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : <https://www.thai-tour.com/place/1946> [๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑].

เขียนขึ้นตามแบบศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และเรื่องราวเกี่ยวกับบทพระราชนิพนธ์เรื่องสังข์ทอง ไกรทอง อิเหนาและคาวี

ภาพจิตรกรรมบริเวณผนังระหว่างช่องประตูด้านล่าง ซึ่งเป็นภาพการเสด็จพระราชดำเนินเสียบพระนครโดยกระบวนพยุหยาตราทางสถลมารค เป็นส่วนที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงลงฝีพระหัตถ์พระพักตร์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย หน้า ทหารกลอง และต้นไม้ข้างป้อมริมกำแพง และบริเวณด้านขวาของพระอุโบสถ จะมี พระบรมรูป พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยประดิษฐานอยู่ใกล้พระอุโบสถทางด้านหน้าพระวิหาร ทำ การหล่อที่กรมศิลปากร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ เททองเมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๐๙ และสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ได้เสด็จมาทรงเปิดเมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๐

ส่วนด้านหลังเยื้องไปทางขวาจะเจอกับ พระวิหาร ที่สร้างในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ภายในวิหารมีพระนอนองค์ใหญ่ ตั้งแต่พระเศียรจนถึงพระบาท วัดได้ ๑๙ ศอก มี พระพุทธรูปปูนปั้นประดิษฐานอยู่รอบพระเบียงพระวิหาร จำนวน ๕๒ องค์ พระปรางค์ อยู่ด้านในพระ วิหาร พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นบริเวณสถานที่พระราชสมภพ ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เพื่อบรรจุพระบรมสรีรังคารและพระบรมอัฐิบางส่วน ของพระราชชนก

นอกจากนี้ยังมีสิ่งที่น่าสนใจภายในวัดอัมพวันเจติยาราม ได้แก่ พระที่นั่งทรงธรรม ที่เดิม เป็นตำหนักไม้ที่ประทับของสมเด็จพระรूपฯ ก่อนรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มหาราช พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้ทรงพระราชทานนามว่า “พระที่นั่งทรงธรรม” เพราะสมเด็จพระรूपฯ เมื่อคราวบวชซีได้ทรงฟังธรรมในที่นั้นเป็นประจำ ต่อมาในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน มีรูปทรงดั่ง ปรากฏในปัจจุบัน ในคราวบูรณะใหญ่ปี พ.ศ. ๒๕๓๘ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราช กุมารีทรงพระราชทานพระนามาภิไธยย่อ (สธ) ไว้ที่หน้าบัน ภายในพระที่นั่งทรงธรรมมีพระประธาน และมีพระพุทธรูปจำลอง ๕ รอย อยู่ด้านหน้า กุฏิใหญ่ มีลักษณะเป็นเรือนหมู่ทรงไทยใต้ถุนสูง ด้าน เหนือเป็นบันไดใหญ่ ด้านใต้เป็นหอสวดมนต์ มีหอนั้นตรงกลาง ของเดิมเป็นฝีมือช่างในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และมีการบูรณะบ้างในรัชกาลต่อๆ มา จนถึงในรัชกาลปัจจุบัน

พระตำหนักมีอยู่ ๒ ตำหนัก คือ ตำหนักใหญ่อยู่ด้านทิศใต้ของวัด และพระตำหนักเล็ก อยู่ด้านทิศตะวันตก พระตำหนักทั้งสองเดิมเป็นเรือนไม้สักทรงไทย ฝาเพ็ญ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระ พุทธเลิศหล้านภาลัยทรงสร้างไว้ที่สวนขวาในพระบรมมหาราชวัง ภายหลังจากพระราชทานแก่สมเด็จพระ มหสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส แล้วสมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ได้ทรงประทานออกมาไว้ ที่วัดอัมพวันเจติยารามพร้อมกับแท่นบรรทม ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

๖. วัดบางแค่น้อย^{๑๒๘}

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดบางแค่น้อย ได้แก่

วัดบางแค่น้อยตั้งอยู่ริมแม่น้ำแม่กลอง คุณหญิงจ้อย (น้อย) วงศาโรจน์ เป็นผู้สร้างเมื่อ พ.ศ.๒๔๑๑ เดิมอุโบสถของวัดสร้างบนแพไม้ไผ่ผูกไว้กับต้นโพธิ์ ต่อมาพระอธิการรอด เจ้าอาวาสรูปที่ ๒ ได้สร้างอุโบสถบนพื้นดิน ในปี พ.ศ.๒๔๑๘ ต่อมาอุโบสถหลังเดิมได้ชำรุดทรุดโทรม พระอธิการเขียว เจ้าอาวาสรูปที่ ๖ ได้สร้างอุโบสถขึ้นใหม่ ในปี พ.ศ.๒๔๙๒ จนกระทั่งปี พ.ศ.๒๕๔๐ อุโบสถหลังเดิมเกิดชำรุดอีก เนื่องจากขาดแคลนวัสดุและคุณภาพเพราะตอนสร้างอยู่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ พระครูสมุทรนันทคุณ (แพร) จึงได้ดำเนินการสร้างอุโบสถหลังใหม่ขึ้น

อุโบสถที่สร้างขึ้นใหม่นี้ ภายในจะเป็นไม้สักแกะสลัก เป็นการแกะสลักที่น่าสนใจและหาดูได้ยาก เนื่องจากต้องใช้งบประมาณ เวลาและมีมือการแกะสลักที่ปราณีตบรรจง โดยใช้ช่างที่มีความชำนาญทั้งหมด มีรายละเอียดโดยสังเขปดังนี้ ใช้น้มนะค่าโมงซึ่งใช้เป็นแท่นรองพระประธานมีขนาดใหญ่มาก คือกว้าง ๒ เมตรครึ่ง ยาว ๓ เมตร หนา ๔ นิ้ว ชุกชีพระประธานเป็นไม้แกะสลักในทรงจอมแห พื้นอุโบสถปูด้วยไม้ตะเคียนทอง หนา ๒ นิ้ว กว้าง ๔๐-๔๔ นิ้ว ฝาผนังพื้นเป็นไม้แกะสลัก หนา ๓ นิ้ว แกะสลักเป็นรูปคน สัตว์ ต้นไม้ และแกะเสริม รวมหนาถึง ๖ นิ้ว ฝาผนังด้านตรงข้ามพระประธานเป็นไม้แกะสลักรูปปางชนะมาร ฝาผนังด้านซ้าย ขวา ของพระประธานเป็นไม้แกะสลักรูปพระเจ้าสิบชาติหรือทศชาติชาดก ๑๐ ชาติ ฝาผนังด้านหลังพระประธานเป็นไม้แกะสลักการประสูติ ตรัสรู้ นิพพาน ฝาผนังใต้ธรณีหน้าต่าง ๒ ข้าง แกะสลักฝังด้วยไม้โมกมันรูปพระเวสสันดร จ้วด้านหน้าและหลังเป็นไม้แกะสลัก ด้านข้างทั้งสองเป็นคูหาลงรักปิดทอง คันทวยเป็นไม้ลงรักปิดทอง

จากรายละเอียดดังกล่าว จะเห็นได้ว่า เป็นอุโบสถที่มีความสวยงาม มีคุณค่าทางด้านศิลปะเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะช่างแกะสลัก เป็นช่างฝีมือจากเพชรบุรี ซึ่งมีชื่อเสียงทางด้านแกะสลักไม้เป็นอย่างมาก ดังนั้นจึงถือว่าอุโบสถวัดบางแค่น้อยเป็นศิลปะสถานที่มีคุณค่ามาก และถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ของจังหวัดสมุทรสงครามอีกด้วย

พระบรมสารีริกธาตุวัดบางแค่น้อย บุษบงแทนวัชรอาสนะเป็นที่ประดิษฐานองค์พระบรมสารีริกธาตุองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พร้อมพระอสีติมหาสาวกทั้ง ๘๐ พระองค์ เรียงรายรอบเป็นวงกลม

^{๑๒๘} theTripPacker รีวิว, ประวัติวัดบางแค่น้อย, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : <https://www.thetrippacker.com/th/review> [๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑].

๗. วัดศรีทธาธรรม^{๑๒๙}

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดศรีทธาธรรม ได้แก่

วัดศรีทธาธรรม หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า "วัดมอญ" สร้างขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช ๒๓๔๑ ด้วยแรงศรัทธาในพุทธศาสนาของชาวมอญประมาณ ๑๒ ครอบครัวที่หนีสงครามกลางเมืองในพม่าเข้ามาพึ่งความร่มเย็นของแผ่นดินไทย โดยมาอาศัยในที่ดินว่างเปล่าในพื้นที่ตำบลบางจะเกร็งในปัจจุบัน ต่อมาถูกทางราชการเวนคืนที่ดิน แต่ชาวมอญไม่ยอมจึงได้ต่อสู้คดีในชั้นศาล ซึ่งก็ชนะคดีตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หลังจากนั้นชาวมอญจึงได้พร้อมใจกันสร้างวัดขึ้น เพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจ อุโบสถไม้หลังเก่าซึ่งเป็นพลอยน้ำ ได้กลายเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา นับตั้งแต่นั้น ในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ อุโบสถไม้สักทองฝังมุกหลังใหม่ถูกสร้างขึ้นกว่าสองร้อยปีแห่งการดำรงอยู่ วัดศรีทธาธรรม (วัดมอญ) ได้กลายเป็นศูนย์รวมจิตใจและศูนย์กลางทางด้านการศึกษาและสังคมของชุมชนชาวมอญ ณ ตำบลบางจะเกร็ง เช่นเดียวกับที่อุโบสถไม้สักทองฝังมุกแท้รูปเรือสำเภา หนึ่งในเดียวของเมืองไทย เป็นสถาปัตยกรรมทางศาสนาที่มีเอกลักษณ์สวยงามที่สุด

โบสถ์ไม้สักฝังมุก อุโบสถสร้างด้วยไม้สักทั้งหลัง ภายนอกอุโบสถ เสาระเบียงฝังมุกกลายเป็น ผนังภายนอกฝังเปลือกหอยมุกเป็นลายเทพพนม อันวิจิตรบรรจง ส่วนเครื่องบนประดับช่อฟ้า ใบระกา ที่กลางหน้าบันทั้งสองด้าน จำหลักลายหงส์ภายใต้เศวตฉัตร อยู่บนพื้นลายกระหนกเปลว

ภายในอุโบสถ ประดิษฐานด้วยภาพจิตรกรรมฝาผนังฝังมุก แสดงเรื่องราวพุทธประวัติและภาพด้านล่างคือ ภาพวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์ พระประธานคือพระพุทธรูปชินราชหน้าตักกว้าง ๖๑ นิ้ว ด้านหลังพระประธาน คือภาพพระประจำวันเกิด ภาพเพดานอุโบสถปิดทองลายไทย งบประมาณในการก่อสร้างเกือบหนึ่งร้อยล้านบาท

เนื่องจากอุโบสถหลังนี้ฝังด้วยมุกเกือบทั้งหมด เมื่อพระอาทิตย์กำลังจะลับขอบฟ้า มุกที่ฝังไว้นอกผนังอุโบสถรูปลายเทพพนม จะสะท้อนแสงระยิบระยับส่งประกายสวยงามยิ่ง

ในบริเวณวัด จะมีขนมของชาวมอญ "กาสะแม" จัดจำหน่าย โดยกลุ่มแม่บ้านในละแวกวัดรวมตัวกันผลิตขึ้น เพื่อนำรายได้มาเป็นสวัสดิการแก่สมาชิก ซึ่งมีความอร่อยเพราะผลิตจากสูตรดั้งเดิม

^{๑๒๙}Touronthai, ประวัติวัดศรีทธาธรรม, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : <https://www.touronthai.com/article/212> [๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑].

๘. วัดเขายี่สาร^{๑๓๐}

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดเขายี่สาร ได้แก่

เป็นวัดเก่าแก่สันนิษฐานว่าสร้างมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย สิ่งที่น่าสนใจได้แก่ พระวิหาร บนยอดเขามีลักษณะเป็นรูปเรือ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางลีลาซึ่งเป็นองค์ประธานของวัด พระมณฑปและบานประตูสลักไม้ศิลปะสมัยอยุธยาตอนปลายนับเป็นงานประณีตศิลป์ชั้นสูง พระอุโบสถบูรณะใหม่ประดิษฐานลวดลายปูนปั้นด้วยฝีมือช่างเมืองเพชร ภายในมีภาพจิตรกรรมฝีมือเดิม บานหน้าต่างเป็นรูปบุคคลในพงศาวดารจีน ถ้าพระนอนประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์ซึ่งมีนิ้วพระบาทกำนิ้ว นอกจากนี้ด้านล่างยังมีศาลประดิษฐานหลวงพ่อบุญศรีราชามีความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านทั่วไป มีงานนมัสการหลวงพ่อบุญกลางเดือนอ้ายของทุกปี

พิพิธภัณฑสถานบ้านเขายี่สาร ตั้งอยู่ในบริเวณวัดเขายี่สาร โดยใช้อาคารศาลาการเปรียญของวัดเป็นพิพิธภัณฑสถาน เริ่มก่อตั้งเมื่อ พ.ศ.๒๕๓๙ ด้วยความร่วมมือร่วมใจของชาวชุมชนเขายี่สารที่มีความสำนึกในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของท้องถิ่น ชุมชนเขายี่สารเป็นชุมชนโบราณร่วมสมัยกับการเกิดกรุงศรีอยุธยา มีการอยู่อาศัยอย่างต่อเนื่อง เรื่องราวเหล่านี้เป็นจรรยาบรรณสำคัญที่นำศึกษา หากค้นคว้าได้จากพิพิธภัณฑสถานบ้านเขายี่สาร อาคารชั้นล่างจัดแสดงภูมิปัญญาบ้านเขายี่สาร ชีวิตวัฒนธรรมของผู้คน เครื่องมือผลิตยาสมุนไพร เครื่องใช้ไม้สอยของชาวบ้านในชุมชน ชั้นบนจัดแสดงภาชนะ เครื่องมือเครื่องใช้ของชาวชุมชนเขายี่สาร เปิดให้เข้าชมเฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์เวลา ๐๙.๐๐ – ๑๕.๐๐ น. ปิดวันเสาร์-อาทิตย์ในช่วงเข้าพรรษาที่ตรงกับวันธรรมสวนะ ส่วนวันจันทร์-ศุกร์ เปิดให้เข้าชมเมื่อมีการติดต่อขอเข้าชมล่วงหน้าไม่น้อยกว่า ๑ สัปดาห์ ถ้าเข้าชมเป็นกลุ่ม (ไม่เกิน ๒๐ คน) ค่าเข้าชม ๒๐๐ บาท มีมัคคุเทศก์บริการนำเที่ยว

๙. วัดประดู่พระอารามหลวง^{๑๓๑}

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดประดู่พระอารามหลวง ได้แก่

วัดประดู่พระอารามหลวง เป็นวัดโบราณที่มีมาตั้งแต่ในอดีต โดยจากหลักฐานที่พอจะระบุได้นั้น ตัววัดสร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ราวพุทธศักราช ๒๓๒๐ ซึ่งแรกเริ่มเดิมทีนั้นวัดประดู่เป็นเพียงแค่วัดธรรมดาๆทั่วไปเท่านั้น

โดยวัดประดู่ นับว่าเป็นวัดประวัติศาสตร์ที่สำคัญในช่วงรัชกาลที่ ๕ เป็นอย่างมาก เพราะในสมัยหลวงปู่แจ้งซึ่งดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสในขณะนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้เสด็จประพาสต้นทางชลมารคมายัง วัดประดู่เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๒๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๓๗ และทรงเสวยพระกระยาหารเข้าที่วัดประดู่ พระองค์ทรงมีพระราชศรัทธาต่อ

^{๑๓๐} ททท.สำนักงานสมุทรสงคราม, ประวัติวัดเขายี่สาร, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : <http://www.tourismthailand.org/samutsongkhram> [๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑].

^{๑๓๑} วัดประดู่ (พระอารามหลวง), ประวัติวัดประดู่ (พระอารามหลวง), [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : <http://www.watpradoo.com> [๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑].

หลวงปู่แจ้ สมัยนั้นหลวงปู่แจ้เป็นพระที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชนชาววัดประดู่ เมื่อพระองค์เกิดพระราชศรัทธาต่อ หลวงปู่แจ้ จึงได้นิมนต์หลวงปู่แจ้เข้าไปในพระราชวังหลายครั้งด้วยกัน ที่สำคัญพระองค์ได้ถวายเครื่องราชศรัทธาที่สำคัญๆอันทรงคุณค่าไว้ให้หลวงปู่แจ้ เช่นเรือเก๋งพระที่นั่ง พระแท่นบรรทม ตาลปัตร ปิ่นโตสลักบาตร เป็นต้น จนกระทั่งใน พ.ศ. ๒๕๔๓ ทางวัดจึงได้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์เครื่องราชศรัทธา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ขึ้นมา

นอกจากนี้ภายในวัดยังมีศาลาเก๋งเรือพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ที่สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๑ ลักษณะเป็นทรงไทยชั้นเดียว ใช้เป็นสถานที่เก็บรักษาเก๋งเรือพระราชทาน เมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย พร้อมด้วยเจ้าฟ้าหลายพระองค์ และสมเด็จพระยาราชขนิพาวรได้เสด็จทางชลมารคโดยเรือพระที่นั่ง ซึ่งเป็นเรือขนาด ๔ แจว ชุดจากซุงไม้สักหรือตะเคียน พระองค์ได้จอดแวะพักและผูกเรือพระที่นั่ง ณ ต้นสะเดา เพื่อทำครัวเสวยพระกายาหารเช้า เก๋งเรือพระราชทานนี้ ปัจจุบันทางวัด ได้บูรณะซ่อมแซมจากของเดิมที่ชำรุดให้สมบูรณ์สวยงามเช่นเดิม

และเมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ ๙ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ยกฐานะวัดประดู่จากวัดราษฎร์ ขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ซึ่งด้วยความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของทางวัด และความนิยมศรัทธาจากชาวบ้าน ทำให้ในปัจจุบันนี้วัดประดู่พระอารามหลวง กลายมาเป็นวัดที่มีคนทั่วไปเข้ามาเยี่ยมชมและสักการะเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังได้รับความเคารพศรัทธาจากประชาชนทั่วไปเป็นจำนวนมากอีกด้วย

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบได้มีผู้ศึกษาวิจัยไว้หลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการศึกษาและกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่

๒.๖.๑) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ

พระครูภาวนาวชิรคุณ (วชิรินทร์ วชิรธมโม)^{๑๓๒} ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัย พบว่า

๑) องค์ประกอบของการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย ๔ องค์ประกอบ ได้แก่ ๑) ด้านการพัฒนาศาสนสถาน ๒) ด้านการพัฒนาบุคคลหรือบุคลากรภายในวัด ๓) ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด และ ๔) ด้านการพัฒนา

^{๑๓๒} พระครูภาวนาวชิรคุณ (วชิรินทร์ วชิรธมโม), รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, สาขาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๔๓.

สิ่งแวดล้อม จากการสอบถามพระสงฆ์ และประชาชนทั่วไป พบว่า มีความคิดเห็นต่อทั้ง ๔ องค์ประกอบในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบ คือ ด้านการพัฒนาศาสนสถาน อยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด ถัดมาคือ ด้านการพัฒนาบุคลากรหรือบุคลากรภายในวัด และด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสุดท้ายตามลำดับ

๒) สภาพทั่วไปในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า วัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีโบราณสถาน โบราณวัตถุ จำนวนมากที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน มีการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุให้อยู่ในสภาพที่ดี มีการพัฒนาบุคลากรและบุคลากรภายในวัดให้สอดคล้องกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุก มีการแต่งตั้งพระสงฆ์ผู้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการวัดและมีการพัฒนาวัดไปแนวทางเดียวกัน โดยมีหน่วยงานราชการคอยให้ความรู้ผ่านโครงการต่างๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุแก่พระสงฆ์ และได้รับงบประมาณจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ องค์การบริหารส่วนจังหวัด กรมศิลปากร และอื่นๆ ในการสนับสนุนกิจกรรมและการปรับปรุงภูมิทัศน์วัดให้สวยงาม สะอาด เป็นระเบียบ และส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเน้นการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม เชิงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ และประวัติศาสตร์

๓) รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ **รูปแบบที่ ๑** การอนุรักษ์โบราณสถาน และโบราณวัตถุให้มีความมั่นคงแข็งแรง และคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ความเป็นไทยอย่างแท้จริง **รูปแบบที่ ๒** การพัฒนาทักษะทางด้านภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ **รูปแบบที่ ๓** จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวลักษณะเชิงปฏิบัติธรรม บูรณาการกับการอนุรักษ์โบราณสถาน และศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมา **รูปแบบที่ ๔** บูรณาการวิถีชีวิตความเป็นไทย ร่วมกับศาสนาอื่นอย่างสันติสุข ด้วยกลยุทธ์ ๔ ประการ ๓๔ กิจกรรม ทั้งหมดนี้จะช่วยให้การพัฒนาวัดจะมีความเจริญรุ่งเรือง และกลายเป็นแหล่งการเรียนรู้ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้นแบบที่ดีด้วย

นริศว์ พรารมย์ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาบทบาทการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนระดับชั้นเรียนมัธยมศึกษา” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของนักเรียน พัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของนักเรียนและสังเคราะห์การมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนระดับชั้นเรียนมัธยมศึกษา แหล่งข้อมูลที่ดำเนินการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๔๐ คน ครู จำนวน ๓ คน ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน ๑ คน และผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน ๑ คน รวมทั้งสิ้น ๔๕ คน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน ๑ โรงเรียน กรุงเทพมหานคร ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง การรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์ การอภิปรายกลุ่ม การสนทนากลุ่ม การสังเกต จดบันทึกและกระบวนการ ผลการวิจัยพบว่า

รูปแบบการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนในอดีต ครูเป็นผู้กำหนดการจัดการเรียนการสอนทั้งหมด โดยเริ่มตั้งแต่การวางแผนการสอนการดำเนินการสอน และการวัดผล ประเมินผล รูปแบบการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันครู

เป็นผู้กำหนดการจัดการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่ นักเรียนมีส่วนร่วมในระหว่างดำเนินการทำกิจกรรมการเรียนการสอน รูปแบบการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนในอนาคต มีดังนี้ ทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการวางแผนการสอน ร่วมเสนอความต้องการร่วมกันค้นหาหาข้อมูลที่ต้องการเรียนมีการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญและมีการปรับเปลี่ยนบทบาทผลการพัฒนาบทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาพบว่า นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนทุกขั้นตอน ครูเปลี่ยนแปลงบทบาทผู้สอนมาเป็นผู้อำนวยความสะดวกและนักเรียนเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ครูและนักเรียนมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอน ผลการสังเคราะห์การมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนที่ได้จากการพัฒนา มีองค์ประกอบดังนี้ การมีส่วนร่วมตัดสินใจร่วมวางแผนร่วมกำหนดความต้องการ ร่วมปฏิบัติ เปลี่ยนแปลงบทบาท และร่วมประเมินผล^{๑๓๓}

พระราชรัตนมงคล (มนตรี ยางธิสาร) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของพระสอนศีลธรรมตามโครงการของกระทรวงศึกษาธิการ” จุดมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้ เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของพระสอนศีลธรรมตามโครงการของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม และเพื่อติดตามผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่าง ๒ กลุ่มคือ ๑) กลุ่มพระสงฆ์จำนวน ๑๒๙ รูป เพื่อใช้ในการสำรวจความคิดเห็นและความต้องการเกี่ยวกับวิธีสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของพระสอนศีลธรรมที่ปฏิบัติงานสอนในกรุงเทพมหานคร ๒) พระสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๓๐ รูป ที่ปฏิบัติงานสอนในกรุงเทพมหานคร และที่สมัครเข้ารับการฝึกอบรม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่หลักสูตรฝึกอบรม แบบทดสอบก่อนและหลัง การฝึกอบรม แบบประเมินความพึงพอใจ และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า^{๑๓๔}

๑. หลักสูตรฝึกอบรม วิธีสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของพระสอนศีลธรรม มีผลการประเมินดัชนีความสอดคล้องมากกว่า ๐.๐๕ และมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

๒. ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม พบว่า หลังการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีคะแนนทดสอบความรู้เพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

^{๑๓๓} นริศว์ ประรามย์, “การพัฒนาบทบาทการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนระดับชั้นเรียนมัธยมศึกษา”, **ปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘), หน้า ๑.

^{๑๓๔} พระราชรัตนมงคล (มนตรี ยางธิสาร), “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของพระสอนศีลธรรมตามโครงการของกระทรวงศึกษาธิการ”, **ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, สาขาวิชาการศึกษาคณะผู้ใหญ่, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔), หน้า ก.

๓. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด

๔. การติดตามผล การใช้หลักสูตรฝึกอบรม เมื่อเวลาผ่านไป ๑ เดือน พบว่า (๑) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้นำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ปฏิบัติงานสอนได้ผลจริง (๒) ผู้เข้าร่วมประชุม สนทนากลุ่ม มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า หลักสูตรมีความสอดคล้องและมีความเหมาะสมทั้งด้าน ระยะเวลา ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรม ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการประเมินผล สามารถนำไปใช้เป็นหลักสูตรฝึกอบรม วิธีการสอนศิลปกรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของพระสอนศิลปกรรม กับนักเรียนระดับอื่นได้ นอกจากนี้ หน่วยงานอื่นที่มีโครงการสอนศิลปกรรมสามารถนำหลักสูตร ฝึกอบรมฉบับนี้ ไปใช้ฝึกอบรมพระสอนศิลปกรรม ในหน่วยงานนั้นได้เช่นเดียวกัน

ขาริณี ตรีวรัญญู ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนการสอนของครู ประถมศึกษาตามแนวคิดการศึกษาผ่านบทเรียน” การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา กระบวนการศึกษาผ่านบทเรียนที่เหมาะสมกับบริบทการทำงานของครูไทย และเพื่อศึกษาผลการ พัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนการสอนของครูตามแนวคิดการศึกษาผ่านบทเรียน การวิจัย ปฏิบัติการเชิงปฏิบัติจริง ผลการวิจัยพบว่า^{๑๓๕}

๑) กระบวนการศึกษาผ่านบทเรียนที่พัฒนาขึ้นตามแนวคิดการศึกษาผ่านบทเรียนเป็น กระบวนการทำงานในการพัฒนาริชาชีพของครูในบริบทการทำงานจริงของตนผ่านการทำงานกลุ่ม แบบร่วมมือ ร่วมพลังอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการ พัฒนาความคิดและการเรียนรู้ของนักเรียน กระบวนการศึกษาผ่านบทเรียนมีขั้นตอนสำคัญ ๖ ขั้นตอน เป็นวงจรได้แก่ (๑) กำหนดเป้าหมายการศึกษาผ่านบทเรียน (๒) การวางแผนบทเรียน (๓) การสอน และการสังเกตในชั้นเรียน (๔) การสืบสอบผลการปฏิบัติงาน (๕) การปรับปรุงแก้ไขบทเรียน และ (๖) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

๒) การดำเนินงานตามกระบวนการศึกษาผ่านบทเรียนสามารถช่วยพัฒนาสมรรถภาพ การจัดการเรียนการสอนของครูไทยในทุกด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียน การสอน ด้านทักษะการคิดในการจัดการเรียนการสอน และด้านความสามารถในการทำงานแบบร่วมมือ ร่วมพลัง โดยครูผู้ร่วมวิจัยมีการพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนการสอน ด้านความรู้ความเข้าใจใน การจัดการเรียนการสอนมากที่สุด ครูผู้วิจัยประมาณร้อยละ ๕๐ มีการพัฒนาสมรรถภาพการจัดการ เรียนการสอนมากกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนตัวบ่งชี้

นงลักษณ์ เรือนทอง ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล” การวิจัย ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบองค์ประกอบของการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล และรูปแบบการ บริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล วิธีดำเนินการวิจัย ๔ ขั้นตอนคือ ๑) การศึกษาวิเคราะห์เพื่อกำหนด กรอบแนวคิดในการวิจัย บนพื้นฐานของหลักการ แนวคิดทฤษฎีการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล

^{๑๓๕} ขาริณี ตรีวรัญญู, “การพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาตาม แนวคิดการศึกษาผ่านบทเรียน”, *ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน*, (บัณฑิต วิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑.

๒) การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ และพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล
 ๓) การตรวจสอบและการสร้างรูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพที่เหมาะสม และ
 ๔) การปรับปรุงและนำเสนอรูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล ผลการวิจัยพบว่า^{๑๓๖}

๑. องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล ประกอบด้วย ๘ องค์ประกอบคือ ๑) เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ๒) ผู้บริหารและครูเป็นมืออาชีพ ๓) การประกันคุณภาพ การตรวจสอบได้และความเชื่อถือ ๔) สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ๕) การมีวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ร่วมกัน ๖) เน้นการเรียนการสอน ๗) การสอนที่มีวัตถุประสงค์ ๘) มีความคาดหวังต่อนักเรียนสูง

๒. รูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผลเป็นรูปแบบที่ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ๘ องค์ประกอบ ซึ่งมีความเหมาะสมถูกต้อง เป็นไปได้และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีของการวิจัย

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้มีผู้ศึกษาวิจัยไว้หลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการศึกษาและกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่

นิรัตน์ กลิ่นจันทร์ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาศาสนสถานที่สำคัญต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวของวัดในกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า

๑. ศาสนสถานที่สำคัญของวัดที่เป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมีองค์ประกอบสำคัญ คือ วัดทั้ง ๔๐ แห่ง มีศาสนสถานที่สำคัญ คือ พระพุทธรูป พระอุโบสถ เจดีย์ พระปรางค์ พระวิหารหลวง ความสำคัญของศาสนสถานคือ เป็นวัตถุธรรมที่แสดงสัญลักษณ์ทางศาสนาและพระรัตนตรัย เช่น พระพุทธรูปแสดงสัญลักษณ์ถึงพระพุทธเจ้า พระอุโบสถเป็นที่ประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ เจดีย์ พระปรางค์เป็นที่ประดิษฐานของพระบรมสารีริกธาตุ พระพุทธเจ้า พระวิหาร มักเป็น สถาปัตยกรรมและภาพจิตรกรรมอันแสดงถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ความสำคัญของศาสนสถานสิ่งแรก คือ เป็นสิ่งก่อสร้างที่เกิดจากแรงศรัทธาทางพระพุทธศาสนาและเป็นสิ่งที่พระพุทธศาสนิกชนยึดถือทางด้านจิตใจและยึดถือเพื่อประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

๒. ประวัติและความสำคัญของศาสนสถานมีความสำคัญในฐานะเป็นแหล่งยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ ศาสนสถาน ดังกล่าวยังมีความสำคัญในแง่เป็นสิ่งแสดงถึงความศรัทธา แสดงประวัติศาสตร์และบริบทความเชื่อของคนในช่วงเวลาของการสร้างศาสนสถาน ด้วยนักท่องเที่ยวชาวไทยจะเข้ามาทัศนศึกษา เพื่อเป้าหมายทางศาสนา ส่วนนักท่องเที่ยวต่างประเทศจะเข้ามาทัศนศึกษาเพื่อแสวงหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและความเชื่อของคนไทยในอดีตและคนไทยใน

^{๑๓๖} นงลักษณ์ เรือนทอง, “รูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล”, **ปรัชญาพุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต**, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐), หน้า ๘.

ปัจจุบัน ซึ่งศาสนสถานจะสะท้อนมิติทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของคนไทยได้อย่างดี จะเห็นได้ว่าศาสนสถานที่กำลังข้างต้น แต่ละประเภทก็จะมีองค์ประกอบที่แสดงให้เห็นมิติทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม สังคมได้อย่างดี เช่น พระอุโบสถและพระวิหารหลวงจะแสดงสถาปัตยกรรม การออกแบบตามแบบแผนสกุลช่างของแต่ละยุค และยังเป็นທີ່ประดิษฐานพระพุทธรูป แสดงภาพจิตรกรรมที่ปรากฏในพระอุโบสถ และพระวิหารหลวงจะแสดงอดีตพุทธ ประวัติพระพุทธรูปเจ้าและชาดก ซึ่งแสดงหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ใช้เป็นหลักยึดถือร่วมกัน ภาพจิตรกรรมนี้ในแต่ละสมัยจะมีภาพที่แสดงแตกต่างกัน ภาพเดียวกันในแต่ละยุคก็จะวาดต่างกัน สิ่งเหล่านี้จะสะท้อนมิติทางความเชื่อและวัฒนธรรมของผู้สร้างได้ นักท่องเที่ยวเข้ามาทัศนศึกษาจะเข้าใจสังคมไทยได้อย่างดี

๓. การบริหารการอนุรักษ์ศาสนสถานและการท่องเที่ยว มีความสำคัญอย่างน้อย ๒ ประการข้างต้น การให้ศาสนสถานดำรงอยู่ได้อย่างยาวนานขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ จากการศึกษาผู้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส ซึ่งการบริหารจัดการของผู้รับผิดชอบจะแตกต่างกันตามลักษณะความสำคัญของวัด และจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าไปทัศนศึกษาจำนวนมากที่สุดคือ วัดพระศรีรัตนศาสดารามและ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม จะมีการบริหารการจัดการสมัยใหม่ กล่าวคือ มีจำนวนผู้ดูแลที่เป็นฆราวาสจำนวนมากโดยแบ่งหน้าที่กันทำ ในด้านการรักษาความสะอาด ความปลอดภัยในทรัพย์สิน และวัดยังเกี่ยวข้องกับหน่วยงานรัฐเข้ามาดูแลบูรณะร่วมกัน ส่วนวัดที่มีนักท่องเที่ยวค่อนข้างน้อยยังมีการบริหารจัดการโดยเจ้าอาวาสผู้ช่วยเจ้าอาวาสและมอบหมายให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งดูแล อย่างไรก็ตามการศึกษารวมของชุมชนมีส่วนร่วมเข้ามาดูแลค่อนข้างไม่มากนัก

ข้อเสนอแนะ ควรจัดรักษาวัดให้สะอาดร่มรื่น เป็นที่ร่มเย็นแห่งจิตใจและเป็นທີ່ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศาสนสถาน และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชาติแก่ประชาชนทั่วไป และสิ่งสำคัญควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาศาสนสถานที่สำคัญ^{๑๓๗}

ตติยาพร จารุมณีรัตน์ ได้วิจัยเรื่อง “การบูรณาการการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านหลักสูตรการท่องเที่ยวในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจ” ผลจากการวิจัย แนวทางการบูรณาการความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมข้ามชาติที่ภาคการศึกษาในทั้งสองประเทศควรดำเนินการต่อไปนี้ บูรณาการความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมข้ามชาติมากขึ้นในหลักสูตร โดยผสมผสานวิธีการสอนที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้ผ่านการทัศนศึกษาหรือเข้าร่วมกิจกรรมในประเทศกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกัน เพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมอาเซียนในหลักสูตรฯ เช่น ภาษาที่ใช้ในกลุ่มประเทศแถบอาเซียน

นอกจากนี้ ควรมีการเร่งสร้างความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาในภูมิภาคอาเซียน กระตุ้นให้เกิดการร่วมมือในทุกภาคี เช่น โครงการฝึกปฏิบัติงานที่มีผลตอบแทนที่น่าดึงดูดใจ ใช้สื่อ

^{๑๓๗} นิลรัตน์ กลิ่นจันทร์ และคณะ, “ศึกษาศาสนสถานที่สำคัญต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวของวัดในกรุงเทพมหานคร”, รายงานการวิจัย, (การบริหารจัดการคณะสงฆ์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔.

Social network สนับสนุนการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม เช่น การจัดทำ web blog เพื่อให้นักศึกษาใช้เป็นเวทีในการอภิปรายและเรียนรู้วัฒนธรรมข้ามชาติ เป็นต้น^{๑๓๘}

อรุณศรี อื้อศรีวงศ์^{๑๓๙} ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลห้วยแร่ จังหวัดตราด” พบว่า กลุ่มตัวแทนภาครัฐ กลุ่มภาคเอกชน กลุ่มชุมชนห้วยแร่ และกลุ่มนักท่องเที่ยว ในการดำเนินการวิจัยได้นำเทคนิควิธีการหลายรูปแบบเข้ามาใช้ในการดำเนินการกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและเทคนิคที่สำคัญ คือ PIC ซึ่งประกอบด้วย การมีส่วนร่วม การเพิ่มพูนพัฒนา การประสานงานการร่วมมือและหรือ การทำงานร่วมกันซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนาที่เน้นชุมชนเป็นศูนย์กลางผลของการวางแผนการดำเนินงานพัฒนาการท่องเที่ยวของผู้มีส่วนร่วมทำให้สามารถพัฒนาเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้นในชุมชนอันประกอบด้วยกิจกรรมการท่องเที่ยวในลำคลองห้วยแร่ที่มีความยาวเป็นระยะ ๗ กิโลเมตรการท่องเที่ยวสวนผลไม้ การตกกุ้งหลวง ข้าวห่อกอบหมากและขนมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และที่พักแบบโฮมสเตย์ การวางแผนดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วมไม่เพียงช่วยให้ชุมชนสามารถจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ แต่ยังทำให้เกิดโครงการพัฒนาที่ยั่งยืนอื่นๆ ในชุมชน

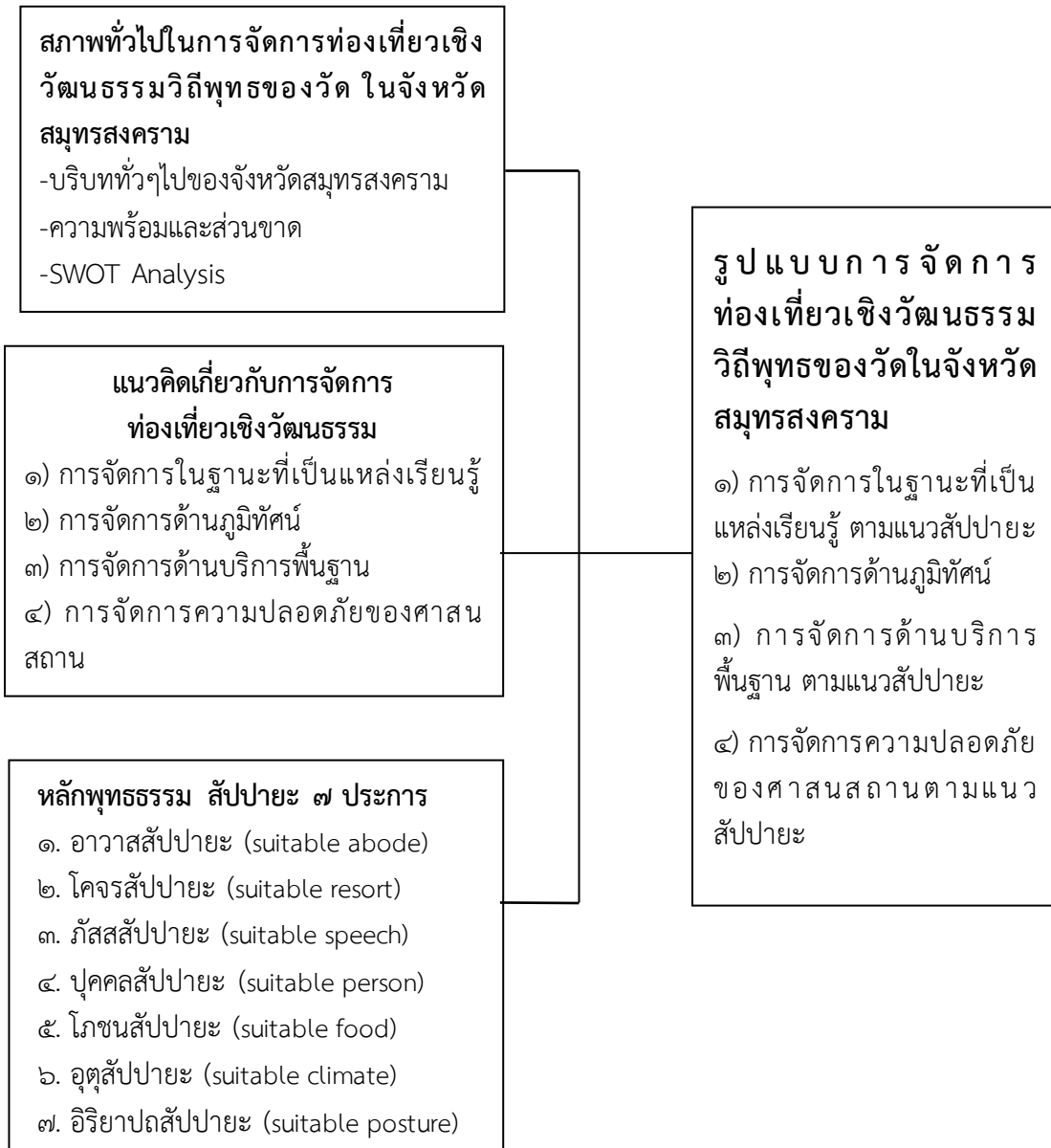
สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวทางด้านศาสนานั่นเอง กล่าวคือ การท่องเที่ยวโดยวัดเป็นผู้บริหารจัดการพัฒนาศาสนสถานให้ประชาชนทั่วไปได้เข้ามาสักการะกราบไหว้ขอพร เสริมสิริมงคล โดยยึดวัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจทางพระพุทธศาสนา ดึงดูดให้ประชาชนเข้าวัดเพิ่มมากขึ้น

^{๑๓๘} ตติยาพร จารุมณีรัตน์, “การบูรณาการการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านหลักสูตรการท่องเที่ยวในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจ”, รายงานการวิจัย, (คณะกรรมการบริการและการท่องเที่ยว : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๔), หน้า ๗.

^{๑๓๙} อรุณศรี อื้อศรีวงศ์, รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลห้วยแร่ จังหวัดตราด, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ : มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๕๒).

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ผู้วิจัยสามารถนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้คือ

แผนภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม” เป็นการศึกษาแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่าง

๑. งานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) พระไตรปิฎก ตำรา หนังสือและงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๙ คน เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม, การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ในวัด ๙ วัดซึ่งเป็น Best Practice แล้วถอดบทเรียนเป็นรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงครามในเบื้องต้นหลังจากนั้นนำไปจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญอย่างน้อย ๘ ท่าน ทำการยืนยันรูปแบบดังกล่าว

๒. งานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๑๑ รูป/คน เพื่อหาระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ พระสงฆ์และประชาชน จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๑,๔๐๑ รูป/คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้ทำการสุ่มมาจากประชากรจำนวน ๑,๔๐๑ รูป/คน โดยคำนวณตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ดังนี้^๑

$$N = ๑,๔๐๑$$

$$n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

$$n = \text{ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง}$$

^๑สุวรรีย์ ศิริโกคาภิรมย์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๖), หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

N = จำนวนประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ เท่ากับ ๐.๐๕

$$\text{แทนค่าในสูตร } n = \frac{1,401}{1 + 1,401 (0.05)^2}$$

ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 311 รูป/คน

ตารางที่ ๓.๑ แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ประชาชนสังกัดวัด	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (รูป/คน)	
	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
๑) วัดเพชรสมุทรวรวิหาร อำเภอเมือง	๑๘๑	๓๙
๒) วัดบางกุ้ง อำเภอบางคนที	๑๕๒	๓๓
๓) วัดอินทาราม อำเภออัมพวา	๑๐๕	๒๓
๔) วัดภูมรินทร์กุฎีทอง อำเภออัมพวา	๙๑	๑๕
๕) วัดอัมพวันเจติยาราม อำเภออัมพวา	๑๓๒	๒๙
๖) วัดบางแค่น้อย อำเภออัมพวา	๑๒๕	๒๗
๗) วัดศรัทธาธรรม อำเภอเมือง	๑๑๒	๒๕
๘) วัดเขายี่สาร อำเภอเมือง	๑๖๗	๓๖
๙) วัดประดู่พระอารามหลวง อำเภออัมพวา	๑๑๖	๒๕
รวม	๑,๔๐๑	๓๑๑

๓.๒.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่

กลุ่มที่ ๑ พระสังฆาธิการ

๑. พระราชสมุทรรังสี เจ้าอาวาสวัดอัมพวันเจติยาราม
๒. พระสมุทรธรรมคณี (จำลอง อาสโภ) ที่ปรึกษา เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม
๓. พระสมุทรวชิโรโสภณ เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม
๔. พระภาวนาวิสุทธิโสภณ (สุรศักดิ์ อติสกุโข) เจ้าคณะอำเภออัมพวา
๕. พระครูปราโมทย์ปัญญาวุฒน์ (บุญเลิศ เตชบุญโญ) เจ้าคณะอำเภอบางคนที
๖. พระครูสมุทรคุณาธาร เจ้าอาวาสวัดบางน้อย
๗. พระครูสังฆรักษ์วิทยา เจ้าอาวาสวัดทุ่งเศรษฐี
๘. พระครูสมุทรธีรคุณ เจ้าอาวาสวัดหนองกระพง
๙. พระครูวิมลภาวนาจารย์ วัดภูมรินทร์กุฎีทอง
๑๐. พระครูสมุห์พัฒนา ฐานโชติโก เจ้าอาวาสวัดบางแค่น้อย

๑๑. พระมงคล ปัญญาทีโป เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมแม่พิมพ์ จ.สมุทรสงคราม

กลุ่มที่ ๒ ข้าราชการ และผู้นำชุมชน

๑๒. นาย ณิชวันท์ อัลภาชน์ เอตชะเสน นายอำเภออัมพวา

๑๓. นางสุชาดา ทุ่งหน้า ผู้อำนวยการวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม

๑๔. นายคมสันต์ สุมะนาถ ผู้อำนวยการสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรสงคราม

๑๖. นางสุกานดา วรเชษฐบัญชา ผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสงคราม

๑๗. นางจินตนา กลิ่นช้าง นายกองค้การบริหารส่วนตำบลกระดังงา

๑๘. นางสาวนิลอุบล รังสีธรรมานุกูล ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม

๑๙. นายณัฐภัทร เอมอ่อน นายอำเภอบางคนที

๓.๒.๓ ผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่มเฉพาะ ได้แก่

๑. รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป, ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

๒. พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร. รองเจ้าคณะจังหวัดนนทบุรี

๓. พระปลัดระพีณ พุทธิสารโร, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

๔. อาจารย์ ดร.อำนาจ บัวศิริ อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. รศ.ดร.วาสนา แก้วหล้า มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

๖. ผศ.ดร.พิเชษฐ์ ทั่งโต อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

๗. ผศ.ดร.ยุทธนา ปราณีต อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

๘. นางสาวอัญมณี กุลธิพงษ์ธร ผู้ช่วยผู้อำนวยการ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรสงคราม

๙. นางขนาดา วิจักขณะ รองผู้อำนวยการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสมุทรสงคราม

๑๐. พระครูพิศิษฐ์ประชาภาต เจ้าอาวาสวัดอินทาราม

๑๑. ผศ.ดร. เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะสังคมศาสตร์

๑๒. พระมหาสนันท์ สุนันโท, ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๑ เครื่องมือสำหรับงานวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่

๑) แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure In-depth Interview) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

๒) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในการนี้ด้วย

รูปแบบการจัดการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จะเป็นไปในลักษณะของการประชุมกลุ่มเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงและข้อมูลตรงตามที่กำหนดไว้ หรือเป็นข้อค้นพบใหม่ ซึ่งเกิดจากการสนทนา โดยมีประเด็นปัญหาที่เจาะจงกับกลุ่มตัวอย่างประชากร คือ กลุ่มหน่วยงานราชการ กลุ่มพระสังฆาธิการ กลุ่มนักท่องเที่ยว และกลุ่มผู้นำท้องถิ่น จำนวนทั้งสิ้น ๑๒ รูป/คน ทั้งนี้กลุ่มประชากรที่กล่าวมาได้รับการคัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนดเรียบร้อยแล้ว ดังนั้นการจัดการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จึงเป็นไปในลักษณะของการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

๓) การสร้างเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงครามแล้วนำมาร่างข้อคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ ต่อจากนั้นนำแบบสัมภาษณ์และข้อคำถามในการสนทนากลุ่มมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์และนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๓.๒ เครื่องมือสำหรับงานวิจัยเชิงปริมาณ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยมีขั้นตอน ลักษณะ และการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๑) ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑.๑ ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงครามจากเอกสาร และผลงานการวิจัยที่เคยมีผู้ดำเนินการวิจัยเอาไว้

๑.๒ กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๑.๓ กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาดุชนิพนธ์

๑.๔ สร้างเครื่องมือ

๑.๕ นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาดุชนิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๑.๖ นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่จะดำเนินการวิจัยเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๑.๗ ปรับปรุงแก้ไข

๑.๘ จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล กับกลุ่มตัวอย่าง

๒) ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษาชั้นสูงสุด และภูมิลำเนา ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของพระสงฆ์ และประชาชน ที่มีต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ใน ๔ ด้าน คือ ๑) การจัดการในฐานะที่เป็นแหล่งเรียนรู้ ๒) การจัดการด้านภูมิทัศน์ ๓) การจัดการด้านบริการพื้นฐาน ๔) การจัดการความปลอดภัยของศาสนสถาน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น ดังนี้

- ๑) การจัดการในฐานะที่เป็นแหล่งเรียนรู้ จำนวนทั้งสิ้น ๕ ข้อ
 - ๒) การจัดการด้านภูมิทัศน์ จำนวนทั้งสิ้น ๕ ข้อ
 - ๓) การจัดการด้านบริการพื้นฐาน จำนวนทั้งสิ้น ๕ ข้อ
 - ๔) การจัดการความปลอดภัยของศาสนสถาน จำนวนทั้งสิ้น ๕ ข้อ
- มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง มีความคิดเห็น อยู่ในระดับมากที่สุด

๔ หมายถึง มีความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก

๓ หมายถึง มีความคิดเห็น อยู่ในระดับปานกลาง

๒ หมายถึง มีความคิดเห็น อยู่ในระดับน้อย

๑ หมายถึง มีความคิดเห็น อยู่ในระดับน้อยที่สุด

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์^๒ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐-๕.๐๐ หมายถึง ระดับความคิดเห็นมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐-๔.๔๙ หมายถึง ระดับความคิดเห็นมาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐-๓.๔๙ หมายถึง ระดับความคิดเห็นปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐-๒.๔๙ หมายถึง ระดับความคิดเห็นน้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐-๑.๔๙ หมายถึง ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางในรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

๓) การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาฯ ภูมิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาฯ ภูมิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของ

^๒ ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

เครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงครายข้อ (Index of Item-objective Congruence : IOC)^๓

๓. หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มประชาชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)^๔ ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ ๐.๘๘๘

๔. นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาฯ เพื่อขอความเห็นชอบ และจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๔.๑ งานวิจัยเชิงคุณภาพ สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดังนี้

๑) การวิเคราะห์เชิงเอกสาร ศึกษาจากเอกสารต่างๆ ดังนี้

(๑) ข้อมูลแบบปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสืออ้างอิงทางพระพุทธศาสนาต่างๆ จากพระไตรปิฎก (ภาษาบาลี) ฉบับ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐, พระไตรปิฎก (ภาษาไทย) ฉบับ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ

(๒) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสือ วารสาร บทความ งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ตลอดจนข้อมูลทางสถิติที่รวบรวมโดยหน่วยงานราชการหรือสถาบันการศึกษาและแหล่งข้อมูลที่เป็นที่ยอมรับ

อนึ่ง ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนบทความงานวิจัยในวารสาร สิ่งพิมพ์ต่างๆ แล้ว ทำให้เห็นกรอบแนวคิด ประเด็นปัญหาของการวิจัย จากเอกสารที่ได้มีการทบทวนก่อนหน้านี้นี้ หลังจากที่ได้ทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียดแล้ว ผู้วิจัยได้สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย และจากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

(๑) จัดเตรียมเครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง โดยให้แบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In - depth Interview Guide) แยกระหว่างกลุ่มผู้บริหารและผู้ปฏิบัติให้ตรงกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

(๒) ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ จำนวนอย่างน้อย ๕ ท่าน เช่น ด้านการพัฒนาสังคม ด้านการบริหารจัดการ เป็นต้น ในการตรวจเครื่องมือการวิจัยว่ามีความเที่ยงตรงและสามารถใช้ในการเก็บข้อมูลได้หรือไม่

^๓พระมหากษัตริยา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. , ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการเชิงพุทธ, (พระนครศรีอยุธยา : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑), หน้า ๒๔๓-๒๔๔.

^๔Lee J. Cronbach, *Essentials of Psychological Testing*, 4th ed., (New York : Harper & Row, 1971), p. 67.

(๓) ติดต่อขอหนังสือจากหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขออนุญาตและขอความร่วมมือถึงผู้บริหาร หรือหัวหน้างานกลุ่มเป้าหมาย และเวียนหนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้บริหาร หัวหน้าหน่วยงานต่างๆ ที่จะเข้าสัมภาษณ์

(๔) นำส่งหนังสือขออนุญาตและขอความร่วมมือถึงผู้บริหารหรือหัวหน้าหน่วยงานที่เป็นกลุ่มเป้าหมายโดยกำหนดวันที่จะไปขอสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

(๕) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสัมภาษณ์แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

๒) การสัมภาษณ์ (Interview)

การวิจัยครั้งนี้ใช้ทั้งการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ (Semi-formal interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรทั้งหมด จึงมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

(๑) **ขั้นเตรียมการสัมภาษณ์** ได้แก่ ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่จะสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง พร้อมกับขอเอกสารต่างๆ เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม พร้อมกันนั้น ผู้วิจัยจะต้องศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

(๒) **ขั้นดำเนินการสัมภาษณ์** ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผลและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่างๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ หากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ประสงค์จะให้บันทึกเสียงในช่วงใด ผู้วิจัยก็จะไม่บันทึกเสียงเลย

(๓) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

วัตถุประสงค์ของการจัดสนทนากลุ่มเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลตามประเด็นกรอบแนวคิดที่ได้กำหนดไว้ในเบื้องต้น เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎี เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างประชากรจำนวนทั้งสิ้น ๑๒ รูป/คน ซึ่งผู้วิจัยจะได้ทำการสนทนากลุ่ม โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการตามระเบียบวิธี ดังต่อไปนี้

(๑) การนัดหมายวันเวลาจัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม คณะผู้วิจัยจะทำการนัดหมายวันเวลาที่จัดกิจกรรมสนทนาดังกล่าว

(๒) หลังจากตกลงตั้งที่นัดหมายแล้ว คณะผู้วิจัยจะเดินทางไปยังพื้นที่กลุ่มเป้าหมายก่อนอย่างน้อย ๑ วัน ทั้งนี้เพื่อเตรียมความพร้อมของการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม

(๓) ดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม โดยที่คณะผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินรายการของกิจกรรม

(๔) ขณะสนทนากลุ่ม มีการบันทึกการดำเนินกิจกรรมด้วยเครื่องบันทึก (Recorder) และภาพ (Camera)

(๕) สรุปผลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ

๓.๔.๒ งานวิจัยเชิงปริมาณ สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดังนี้

(๑) จัดเตรียมเครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง โดยให้แบบสอบถาม (Questionnaire) ตรงตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการแจกแบบสอบถาม

(๒) ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ จำนวนอย่างน้อย ๕ ท่าน เช่น ด้านการจัดการท่องเที่ยว เป็นต้น ในการตรวจเครื่องมือการวิจัยว่ามีความเที่ยงตรงและสามารถใช้ในการเก็บข้อมูลได้หรือไม่

(๓) ติดต่อขอหนังสือจากหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขออนุญาตและขอความร่วมมือถึงผู้บริหาร หรือหัวหน้างานกลุ่มเป้าหมาย และเวียนหนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้บริหาร หัวหน้าหน่วยงานต่างๆ ที่จะเข้าแจกแบบสอบถาม (Questionnaire)

(๔) นำส่งหนังสือขออนุญาตและขอความร่วมมือถึงผู้บริหารหรือหัวหน้าหน่วยงานที่เป็นกลุ่มเป้าหมายโดยกำหนดวันที่จะไปขอแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) ด้วยตนเอง

(๕) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสอบถาม (Questionnaire) แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลของงานวิจัยเชิงคุณภาพ สามารถดำเนินการดังนี้

๑) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

๒) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) และการจัดการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่างๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่างๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพได้นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

๓) การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นแรกผู้วิจัยได้ตรวจสอบว่าได้ข้อมูลเพียงพอแล้วหรือยัง ข้อมูลนั้นได้ตอบปัญหาของการวิจัยแล้วหรือไม่ หากผู้วิจัยพบว่าได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกัน ผู้วิจัยจะตรวจสอบว่าข้อมูลที่แท้จริงเป็นอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกวิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ใช้กันมากในการวิจัยเชิงคุณภาพคือการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ดังต่อไปนี้

(๑) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ การพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีการตรวจสอบ คือ การตรวจสอบแหล่งของข้อมูล แหล่งที่มาที่จะพิจารณาในการตรวจสอบได้แก่ ๑) แหล่งเวลา ถ้าเวลาต่างกันข้อมูลที่รับจะเหมือนกันหรือไม่ ๒) แหล่งสถานที่ ถ้าสถานที่ต่างกันข้อมูลที่รับจะเหมือนกันหรือไม่ ๓) แหล่งบุคคล ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนเดิมอยู่อีกหรือไม่

(๒) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) คือการตรวจสอบว่า ข้อมูลที่ผู้วิจัยลงไปเก็บแต่ละครั้งจะแตกต่างกันอย่างไร ในกรณีที่ไม่แน่ใจในคุณภาพของผู้รวบรวมข้อมูลสนาม ผู้วิจัยได้ปรับเปลี่ยนตัวผู้วิจัยให้มีหลายคนขึ้น

(๓) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) คือการตรวจสอบว่า ถ้าใช้แนวคิดทฤษฎีที่แตกต่างไปจากเดิมจะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

(๔) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodology Triangulation) คือการใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการซักถามพร้อมกัน นั่นก็คือการศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วยนั่นเอง

(๕) การสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่างๆ ทางวิชาการ มาสร้างเป็นบทสรุปพร้อมกับข้อมูลที่เชื่อถือได้อีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นความเชื่อมโยง เพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริงที่ปรากฏ

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลของงานวิจัยเชิงปริมาณ สามารถดำเนินการดังนี้

๑) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) เป็นหลักโดยการดำเนินการขั้นแรก คือ นำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้ จำนวน ๓๑๑ ชุด นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสำรวจ (Editing) แล้วดำเนินการลงรหัสตามคู่มือการลงรหัส (Code Book) หลังจากนั้นได้มีการตรวจสอบแบบสำรวจเพื่อความถูกต้องอีก ๑ ครั้ง แล้วจึงดำเนินการถ่ายรหัสดังกล่าวลงในแบบฟอร์มถ่ายข้อมูล (Transfer Sheet) บรรจุข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์ และวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าทางสถิติ

๒) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลนั้นผู้วิจัยหาความสัมพันธ์ของตัวแปรต้นและตัวแปรตามโดยการใช้การประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์เสนอข้อมูล ดังนี้

(๑) สถานภาพส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

(๒) ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการจัดการของพระสงฆ์ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ใช้การวิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.)

(๓) ข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายเปิด นำมาจับกลุ่มคำตอบวิเคราะห์รายข้อ วิเคราะห์โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis techniques) นำเสนอข้อมูลโดยเขียนเป็นความเรียงประกอบตาราง

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) กึ่งการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และทั้งนี้ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น ๔ ตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๑ สภาพทั่วไปในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

๔.๒ กระบวนการในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

๔.๓ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

๔.๔ องค์กรความรู้จากการวิจัย

๔.๑ สภาพทั่วไปในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

๔.๑.๑ บริบททั่วไปของจังหวัดสมุทรสงคราม

จากการลงพื้นที่วิจัยในจังหวัดสมุทรสงคราม ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นายอำเภอเมือง นายอำเภอบางคน นายอำเภออัมพวา ผู้นำชุมชนและชาวบ้าน จำนวน ๑๕ รูป/คน เกี่ยวกับสภาพ โดยทั่วไปของจังหวัดสมุทรสงคราม ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญพบว่า

๑) จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นจังหวัดที่มีขนาดเล็กที่สุด เป็นเมืองที่มีความสำคัญทั้งในด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และที่โดดเด่นคือ วิถีชีวิตแบบไทยดั้งเดิม สมุทรสงครามเป็นจังหวัดที่เล็กๆ ที่อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร ใช้เวลาเดินทางประมาณ ชั่วโมงกว่าก็ถึง จึงดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ สำหรับใครที่เดินทางมายังจังหวัดสมุทรสงคราม ไม่ควรพลาดที่จะมาสักการะพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง คือ “หลวงพ่อบ้านแหลม”

ประดิษฐานอยู่ภายในวัดบ้านแหลม หรือ วัดเพชรสมุทรวรวิหาร เป็นพระพุทธรูปยืนอุ้มบาตร สันนิษฐานว่า สร้างในสมัยสุโขทัย-อยุธยาตอนต้น นอกจากวัดบ้านแหลมแล้ว สมุทรสงครามยังมีวัดเก่าแก่ งดงามอีกหลายวัดเช่นกัน เช่น วัดบางกุ้ง ซึ่งมี “โบสถ์ปกโพธิ์” โบสถ์ที่ปกคลุมด้วยรากไม้จนดูร่มครึ้ม ผสมกับความขริบขลุ้งออกมาเป็นความงามที่ลงตัว จนได้รับเลือกให้เป็นอันซีนไทยแลนด์ ส่วนที่ “วัดบางกะพ้อม” ก็มีความน่าสนใจตรงที่ประดิษฐานรอยพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นในสมัย ร.๓ “วัดภูมรินทร์กุฎีทอง” มีกุฎีไม้ริมน้ำสร้างด้วยไม้สักทอง ภายในเขียนลายรดน้ำไว้อย่างงดงาม และมีพิพิธภัณฑสถานเก็บข้าว ของโบราณล้ำค่าต่างๆ “วัดอัมพวันเจติยาราม” ซึ่งตั้งอยู่ติดกับอุทยาน ร. ๒ ก็เป็นวัดหนึ่งที่มีความน่าสนใจ ตรงที่ภายในอุโบสถมีจิตรกรรมฝาผนังที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โปรดเกล้าฯ ให้เขียนขึ้น เพื่อแสดงพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของ ร.๒ และเรื่องราวในวรรณคดี ที่ท่านทรงพระราชนิพนธ์ขึ้น ซึ่งสมเด็จพระเทพฯ ก็ได้ทรงลงมือวาดด้วยพระองค์เอง^๑

๒) การท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรสงครามปัจจุบันสถานที่ที่มีความเจริญเป็นอย่างมาก มีธุรกิจหลายอย่าง ซึ่งธุรกิจที่เกิดขึ้นหลายอย่างเกิดขึ้นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในจังหวัด โดยเฉพาะในบริเวณตลาดน้ำอัมพวา และอุทยาน ร.๒ และมีโรงแรมมากมาย ตัวอย่าง เช่น มีโรงแรมและรีสอร์ทขนาดใหญ่หลายแห่ง เช่น บ้านสวนนวลตา Golf Inn Resort เดอะ เกรซ อัมพวา และมีตลาดขนาดใหญ่ เช่น ตลาดน้ำอัมพวา ตลาดน้ำวัดบางน้อย ตลาดทางรถไฟ ตลาดนัดวัดช่องลม นอกจากนี้วัดหลายวัดยังพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว โบราณสถาน และแหล่งขายของฝาก เช่น วัดภูมรินทร์กุฎีทอง วัดอินทาราม วัดอัมพวัน เจติยาราม วัดบางกุ้ง วัดเพชรสมุทรวรวิหาร เป็นต้น ซึ่งแสดงว่าการท่องเที่ยวของจังหวัดในบริเวณสมุทรสงคราม ยังอยู่ในสภาพที่มีการขยายตัว แม้ว่าเศรษฐกิจปัจจุบันจะอยู่ในสภาพทรงตัว การค้าขายการทำกรเกษตร จะดูซบเซาไปบ้าง แต่ การท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรสงคราม ก็ยังมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับสภาพการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรสงครามในปัจจุบัน เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธจะได้จากกลุ่มของนักท่องเที่ยว คือ ๑) กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นชาวต่างชาติจะมาท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรสงคราม ในแง่ศิลปะและวัฒนธรรมของประเทศไทย อาทิ ศิลปะ การก่อสร้างสถาปัตยกรรมต่างๆ ของวัด และองค์พระพุทธรูปที่มีรูปแบบ ทางสถาปัตยกรรม ๒) กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย ที่นิยมเดินทางเป็นกลุ่มใหญ่ หรือเดินทางเป็นครอบครัวเพื่อไปกราบไหว้พระพุทธรูปที่สำคัญต่างๆ ในวัด เพื่อกราบขอพรตามความเชื่อของแต่ละบุคคล บางกลุ่มก็นิยมที่จะไหว้พระให้ได้ จำนวนวัดที่เป็นเลขมงคล เช่น ไหว้พระ ๙ วัด เป็นต้น ๓) กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงระบบนิเวศน์ เช่น การชมหิ่งห้อย ทางบกและทางน้ำ^๒

๓) ปัจจุบันสภาพการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรสงคราม ในวันเสาร์ – อาทิตย์ มีคนมากขึ้น แต่โดยมากก็มักมาเที่ยวไหว้พระ^๓ และจะมีคนหนาแน่นมากในช่วงเทศกาลต่างๆ วันหยุด วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วัดต่างๆ จะมีคนมาเที่ยวกันมากเป็นพิเศษ มีสถานที่พักผ่อน ความร่มรื่น

^๑สัมภาษณ์ พระสมุทรวชิโรโสภณ, เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๒สัมภาษณ์ พระราชสมุทรรังสี, เจ้าอาวาสวัดอัมพวันเจติยาราม, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๓สัมภาษณ์ พระครูปราโมทย์ปัญญาวุฒิน, เจ้าคณะอำเภอบางคนที, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

สะอาด บางที่มีตลาดน้ำด้วย เพื่อช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยว มีร้านอาหารอร่อยมากมาย ให้นักท่องเที่ยวเลือกชิม เช่น ส้มโอ ลิ้นจี่ มะพร้าว โรตีสายดำ ก๋วยเตี๋ยวเรือ อาหารโบราณ และร้านอาหารทำอยู่ริมแม่น้ำ การเดินทางในแต่ละที่ที่สะดวกมีวัดอยู่ติดกันหลายที่ สามารถเที่ยวได้เรื่อยๆ หรือจะนั่งเรือ หรือขี่จักรยานชมวิวยุโรปได้^๔

๔) แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอบางคนที่ ได้แก่ วัดบางกุ้ง วัดปราโมทย์ วัดบางน้อย วัดเจริญสุขาราม ซึ่งในแต่ละวัดในวันหยุด และเทศกาล จะมีประชาชนเดินทางมาเป็นจำนวนมาก ซึ่งแต่ละวัดจะมีการจัดการที่ต่างกัน เช่น วัดบางกุ้ง เป็นวัดประวัติศาสตร์ ซึ่งรับนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก และจุดเด่นก็คือ มีสวนสัตว์ขนาดเล็ก และมีท่าเรือที่สะดวก และเข้าไปกราบนมัสการหลวงพ่อนิลมณี^๕

๕) ส่วนสถานที่อื่นๆ เป็นผลพลอยได้จากการมาวัด เช่น ตลาดน้ำอัมพวา ตลาดน้ำบางน้อย ตลาดน้ำวัดอินทาราม เป็นต้น สภาพการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรสงครามในปัจจุบันประชาชนจากทั่วสารทิศนิยมท่องเที่ยวไหว้พระในจังหวัดต่างๆ ในจังหวัดสมุทรสงคราม มีวัดที่ประชาชนทั่วไปรู้จักและนิยมมาไหว้พระที่จังหวัดสมุทรสงคราม โดยเฉพาะที่วัดไร่หวัด ๙ วัด จากที่ได้ปฏิบัติกิจกรรมไหว้พระ ๙ วัด มาแล้ว ได้เห็นภูมิทัศน์ในวัดต่างๆ แต่ละวัดจะจัดสถานที่เพื่อดึงดูดประชาชนให้มาท่องเที่ยวในวัด^๖

๖) สภาพการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรสงครามในขณะนี้ พบว่า ประชาชนมาท่องเที่ยวมากทำให้รถติด มีสถานที่ท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น มีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากขึ้น ประชาชนนิยมเที่ยวชมวัดที่มีจุดขาย อย่างเช่น สิ่งที่เราพบบูชา พระเกจิอาจารย์ตั้งเครื่องรางของขลัง^๗

๗) ปัจจุบันนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในจังหวัดสมุทรสงคราม จะมีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติโดยมักจะมาท่องเที่ยวตามวัดและโบราณสถาน ส่วนการท่องเที่ยวแบบอื่นๆ ยังมีน้อยและมักใช้เวลาเช้าถึงเย็น และส่วนในเวลากลางคืนนักท่องเที่ยวมักจะมาค้างคืนและชมหิ่งห้อยในคลองแควอ้อม มีแม่น้ำล้อมรอบ เรือที่พาล่องที่ราคาค่อนข้างสูง และเรือยนต์ยังไม่มีมาตรฐานในการจัดการเรื่องราคากับนักท่องเที่ยวต่างชาติ และนักท่องเที่ยวชาวไทย ส่วนใหญ่จะเป็นแบบเรือจ้างเหมา ควรหาจุดขึ้น-ลง เรือแบบจังหวัดอื่น แบบวนมาเป็นรอบๆ ที่ใครมาก็ขึ้นได้ทุกคน หรือออกแบบเป็นรอบๆ^๘

^๔สัมภาษณ์ นางสาวนิลอุบล รั้งสีธรรมานุกูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๕สัมภาษณ์ นายณัฐภัทร์ เอมอ่อน, นายอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๖สัมภาษณ์ พระครูปราโมทย์ปัญญาวัดมัน (บุญเลิศ เตชปัญโญ), เจ้าคณะอำเภอบางคนที่, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๗สัมภาษณ์ พระครูสมุห์พัฒนา ฐานโชติโก, เจ้าอาวาสวัดบางแค่น้อย, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๘สัมภาษณ์ พระมงคล ปัญญาทิโป, เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมแม่พิมพ์ จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

๘) สภาพการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรสงครามในปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวจากหลายประเทศมาท่องเที่ยวตามวัดต่างๆ มากขึ้น แต่ความสะดวกในเรื่องการจอดรถยังไม่ค่อยสะดวกเท่าที่สภาพการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรสงคราม^๙ ในปัจจุบันมีความพร้อมหลายๆ ด้าน เช่น วัดมีโอกาสให้ชาวไทยและชาวต่างชาติ เข้าไปเที่ยวชมหรือสักการบูชา ที่พัก ร้านอาหาร ทั้งรถชมรอบเมือง ล่องเรือชมทิวทัศน์ในแม่น้ำแม่กลองและท่องเที่ยวชมหิ่งห้อย เป็นต้น เป็นเมืองประวัติศาสตร์ดึงดูดเด่นของวัดที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น พระพุทธรูป โบสถ์และวิหาร อุทยาน ร.๒ เป็นต้น มีภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น หัวโขน การทำเครื่องดนตรีไทย การต่อเรือจำลอง และการทำขนมไทย เป็นต้น แหล่งของกินของฝาก และของที่ระลึก^{๑๐}

๙) สภาพการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรสงครามในช่วงนี้ดีมาก ผู้คนนิยมไปไหว้พระ ๙ วัด ทำให้แต่ละวัดมีการพัฒนาให้วัดของเขามีการปรับปรุงทัศนียภาพ เพื่อดึงดูดให้พุทธศาสนิกชนเข้าไปไหว้พระ เพื่อจะมีปัจจัยและทุนทรัพย์มาพัฒนาวัดและบูรณะปฏิสังขรณ์โบราณสถานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัด เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชน^{๑๑}

๑๐) จังหวัดสมุทรสงคราม มีวัดตั้งที่นิยมมาไหว้พระเช่น วัดบางกุ้ง วัดหลวงพ่อบ้านแหลม วัดอินทาราม วัดจุฬามณี และวัดฤๅษีโบราณ อันเก่าแก่มากมาย สภาพการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรสงคราม มีภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำแม่กลองไหลผ่าน และมีพื้นที่ติดชายทะเล นั่นคือดอนหอยหลอด มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะกับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ มีลักษณะเป็นเมืองประวัติศาสตร์ และศาสนา สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนไทยและชาวต่างประเทศ^{๑๒}

๑๑) สภาพการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรสงครามปัจจุบัน เน้นวัดดูความสะดวกสบายให้นักท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่โดยลี้มนี่จะอนุรักษ์สภาพที่แท้จริง และวัฒนธรรมอันดั้งเดิมในสมัยเก่าลงไปมาก กลิ่นไอบรรยากาศสมัยต้นรัชกาลที่ ๒ หายไปจากสภาพปัจจุบันมาก การบูรณะโบราณสถาน การดูแลให้สภาพยังคงความเป็นกรุงศรีอยุธยา น้อยลงไปทุกที การออกกฎระเบียบของนักท่องเที่ยวของชุมชนที่อยู่รอบๆ บริเวณแหล่งท่องเที่ยวที่ขาดระเบียบวินัย เน้นแต่เรื่องผลประโยชน์เป็นหลัก ทำให้สภาพการท่องเที่ยวไม่มีการพัฒนาเหมือนจังหวัดท่องเที่ยวเที่ยวอื่นๆ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม^{๑๓}

^๙ สัมภาษณ์ พระครูสมุทรธีรคุณ, เจ้าอาวาสวัดหนองกระพง, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระมงคล ปัญญาทีโป, เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมแม่พิมพ์ จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นายคมสันต์ สุมะนาถ, ผู้อำนวยการสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นางสาวนิลอุบล รังสิธรรมานุกูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระภิกษุวิสุทธวิโสภณ (สุรศักดิ์ อติสกุโข), เจ้าคณะอำเภออัมพวา, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

๑๒) ผลกระทบมาจากการเมืองของไทย แต่ในทางกลับกันชาวไทยยังมีการเดินทางท่องเที่ยวตลอดทั้งปีโดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น กิจกรรมไหว้พระ ๙ วัด กิจกรรมสวดมนต์ข้ามปี ตักบาตรข้าวสารอาหารแห้ง กิจกรรมตักบาตรขนมครก^{๑๔}

๑๓) ปัจจุบันเนื่องจากจังหวัดสมุทรสงครามเป็นจังหวัดหนึ่งที่สำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติให้เข้ามาท่องเที่ยว เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญหลายแห่งประวัติศาสตร์ชาติไทย และขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น วัดและโบราณสถาน จึงทำให้ภาครัฐมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรสงครามมากขึ้นมีการปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวให้มีความสมบูรณ์และสามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นทุกปีนอกจากนี้ ยังมีการส่งเสริมเทศกาลท่องเที่ยว ในแต่ละเทศกาล เช่น วันเข้าพรรษา วันสงกรานต์ เป็นต้น รวมถึงสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ ที่แสดงถึงวิถีชีวิตของชาวอยุธยา ในรูปของตลาดน้ำ ตลาดย้อนยุค ตลาดน้ำบางน้อย ตลาดน้ำสามอำเภอ งานเทศกาลส้มโอ – ลั่นจี่^{๑๕} และเทศกาลกินปลาหู^{๑๖} เป็นการกระตุ้นการท่องเที่ยวของจังหวัดแต่ในบางครั้งการเข้ามาของนักท่องเที่ยว เนื่องจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวบางครั้งตัวนักท่องเที่ยวเองอาจยังไม่ได้รับข้อมูลที่เพียงพอหรือรู้จักการท่องเที่ยวของสมุทรสงครามเพียงด้านเดียว หรือได้รับข้อมูลไม่ถูกต้องนัก ทำให้บ่อยครั้งนักท่องเที่ยวอาจถูกเอาเปรียบจากผู้แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน ในส่วนนี้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการท่องเที่ยวควรนำไปพัฒนาพร้อมๆ กับการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วย^{๑๗}

๑๔) จังหวัดสมุทรสงครามจัดให้มีการส่งเสริมกิจกรรมให้ผู้คนเดินทางเข้ามาท่องเที่ยววัดหลายกิจกรรม เช่น กิจกรรมพาผู้ว่าเข้าวัด ซึ่งเป็นการพาพุทธศาสนิกชนเข้าวัดทำบุญทุกวันพระ การสนับสนุนกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา การจัดทำข้อมูลและประชาสัมพันธ์ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวตามรอยเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เคยเสด็จเยือนได้แก่ วัดอัมพวันเจติยาราม วัดบhumคณาวาส วัดประชาโฆษิตาราม และโครงการ ปันจักยานไปตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ของจังหวัดสมุทรสงคราม โดยใช้วัดเป็นแหล่งสถานที่ท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง และยังมีโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและยังมีกิจกรรมล่องเรือไหว้พระ^{๑๘}

^{๑๔} สัมภาษณ์ นางสุชาดา พุงหน้า, ผู้อำนวยการวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรธีรคุณ, เจ้าอาวาสวัดหนองกระพง, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นายคมสันต์ สุมะนาถ, ผู้อำนวยการสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคณี (จำลอง อาสโภ), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, ๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๘} สัมภาษณ์ นายคมสันต์ สุมะนาถ, ผู้อำนวยการสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ตาราง ๔.๑ สรุปรูปภาพทั่วไปในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

สรุปประเด็นสำคัญ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
	จำนวน(รูป/คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
๑. จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นจังหวัดที่เล็ก และมีสถานที่ท่องเที่ยวทั้งทางบกและทางน้ำ	๒	๒,๔
๒. ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศจำนวนมาก	๒	๗,๑๐
๓. ส่งเสริมการท่องเที่ยวไหว้พระ ๙ วัด	๖	๑๑,๑,๖,๑๔,๑๕,๑๐
๔. นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมา อุทยาน ร.๒ วัดบางกุ้ง วัดอัมพวันเจติยาราม วัดหลวงพ่อบ้านแหลม วัดอินทาราม	๓	๘,๑๐,๑๒
๕. มีบริการนั่งรถรอบเมือง นั่งเรือไหว้พระ	๑	๒
๖. จังหวัดสมุทรสงคราม มีผลไม้ ส้มโอ ลิ้นจี่ และมะพร้าว	๒	๓,๔
๗. ประชาชนส่วนมาก มาเที่ยว ตลาดน้ำอัมพวา ตลาดน้ำบางน้อย	๒	๒,๗

สรุปได้ว่า จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นจังหวัดที่เล็กที่สุดในประเทศไทย และมีสถานที่ท่องเที่ยวทั้งทางบกและทางน้ำ ในปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศจำนวนมาก เดินทางเข้ามาอยู่ในจังหวัดสมุทรสงคราม โดยทางวัดและราชการมีการสนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยวไหว้พระ ๙ วัดและนักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมา อุทยาน ร.๒ และประชาชนส่วนมาก มาเที่ยว ตลาดน้ำอัมพวา ตลาดน้ำบางน้อยมีผลไม้ ส้มโอ ลิ้นจี่ และมะพร้าว และเทศกาลกินปลาทุ

วัดตั้งที่ประชาชนนิยมมาไหว้พระเช่น วัดบางกุ้ง วัดหลวงพ่อบ้านแหลม วัดอินทาราม วัดจุฬามณี และวัดฤๅษาราม อันเก่าแก่มากมาย สภาพการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรสงคราม มีภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำแม่กลองไหลผ่าน และมีพื้นที่ติดชายทะเล นั่นคือ ดอนหอยหลอด มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะกับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ มีลักษณะเป็นเมืองประวัติศาสตร์และศาสนา สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนไทยและชาวต่างประเทศ นอกจากนั้น ในช่วงเวลา กลางคืนสามารถนั่งเรือชมหิ่งห้อยรอบจังหวัดสมุทรสงครามได้

๔.๑.๒ ความพร้อมของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม (SWOT Analysis)

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า สภาพทั่วไปของการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม นั้นมีจุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา และอุปสรรค ดังนี้

๑) ด้านการจัดการในฐานะที่เป็นแหล่งเรียนรู้

จุดแข็ง ได้แก่

๑) วัดในจังหวัดสมุทรสงครามร่วมกับหน่วยงานราชการและชุมชนในการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีไทย^{๑๙}

๒) วัดในจังหวัดสมุทรสงครามจัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา และการเผยแพร่หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาผ่านการท่องเที่ยว^{๒๐}

๓) วัดในจังหวัดสมุทรสงครามจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม^{๒๑}

๔) วัดในจังหวัดสมุทรสงครามมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์อุทยาน ร.๒ และบุคคลสำคัญ^{๒๒}

จุดอ่อน ได้แก่

๑) วัดในจังหวัดสมุทรสงครามส่วนใหญ่เน้นการท่องเที่ยวไหว้พระเพียงรูปแบบเดียว ขาดการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว^{๒๓}

๒) กิจกรรมที่วัดในจังหวัดสมุทรสงครามจัดขึ้น เน้นประชาชนจากภายนอก ขาดการประชาสัมพันธ์และดึงดูดความสนใจของประชาชนในท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน^{๒๔}

๓) วัดในจังหวัดสมุทรสงครามยังขาดกิจกรรมที่ให้ความรู้ ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น^{๒๕}

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคณี (จำลอง อาสโภ), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, ๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นางจินตนา กลิ่นช้าง, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลกระดังงา, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระมงคล ปัญญาทีโป, เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมแม่พิมพ์ จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๒} สัมภาษณ์ นายคมสันต์ สุมะนาถ, ผู้อำนวยการสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระครูวิมลภาวนาจารย์, วัดภูมรินทร์กุฎีทอง, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นางสุกานดา วรเชษฐบัญชา, ผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสงคราม, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรคุณาธาร, เจ้าอาวาสวัดบางน้อย, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

อุปสรรค ได้แก่

- ๑) นักท่องเที่ยวมีหลายประเภท เน้นการท่องเที่ยวมากกว่าการปฏิบัติธรรม^{๒๖}
- ๒) ขาดการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลที่เพียงพอ^{๒๗}
- ๓) การเน้นกิจกรรมที่หวังผลประโยชน์และผลกำไรในเชิงธุรกิจ^{๒๘}

โอกาส ได้แก่

- ๑) ชุมชนบริเวณวัดให้ความร่วมมือในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง^{๒๙}
- ๒) จังหวัดสมุทรสงครามมีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม^{๓๐}
- ๓) จังหวัดสมุทรสงครามเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ของประเทศ และของโลก มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก^{๓๑}
- ๔) จังหวัดสมุทรสงครามมีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายประเภท มีระบบสาธารณูปโภค ครบถ้วน ระบบการคมนาคมสะดวก^{๓๒}

^{๒๖} สัมภาษณ์ นายณัฐวัฒน์ อัคราชน เอตชะเสน, นายอำเภอมัทพวา, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระภิกษุวิสุทธิโสภณ (สุรศักดิ์ อติสกุโข), เจ้าคณะอำเภอมัทพวา, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระราชสมุทรรังสี, เจ้าอาวาสวัดอัมพวันเจติยาราม, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๙} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรรังษิ์คุณ, เจ้าอาวาสวัดหนองกระพง, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๐} สัมภาษณ์ พระสมุทรวชิโรโสภณ, เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๑} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์วิฑิตยา, เจ้าอาวาสวัดทุ่งเศรษฐี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๒} สัมภาษณ์ นายณัฐวัฒน์ อัคราชน เอตชะเสน, นายอำเภอมัทพวา, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ตารางที่ ๔.๑ สรุปประเด็นวิเคราะห์ (SWOT Matirx) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้

<p style="text-align: center;">ประเด็นภายนอก</p> <p style="text-align: center;">ประเด็นภายใน</p>	<p style="text-align: center;">โอกาส (O)</p> <p>๑. ชุมชนบริเวณวัดให้ความร่วมมือในการพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่อง</p> <p>๒. มีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ ศาสนาศิลปวัฒนธรรม</p> <p>๓. เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ของประเทศและของโลกมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก</p> <p>๔. มีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายประเภท มีระบบสาธารณูปโภคครบถ้วน ระบบการคมนาคมสะดวก</p>	<p style="text-align: center;">อุปสรรค (T)</p> <p>๑. นักท่องเที่ยวมีหลายประเภท เน้นการท่องเที่ยวมากกว่าการปฏิบัติธรรม</p> <p>๒. ขาดการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลที่เพียงพอ</p> <p>๓. การเน้นกิจกรรมที่หวังผลประโยชน์และผลกำไรในเชิงธุรกิจ</p>
<p style="text-align: center;">จุดแข็ง (S)</p> <p>๑. ร่วมกับหน่วยงานราชการและชุมชนในการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีไทย</p> <p>๒. จัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา</p> <p>๓. มีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์อุทยาน ร.๒</p>	<p style="text-align: center;">SO Attack</p> <p>(ลุย, เดินหน้า, ฉวยโอกาส)</p> <p>๑. จัดทำแผนคู่มือแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้มีความหลากหลาย</p> <p>๒. ส่งเสริมกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว มีความเข้าใจในวัฒนธรรมไทยและบุคคลสำคัญ</p>	<p style="text-align: center;">ST maintain</p> <p>(รักษาระดับ, ทำลายอุปสรรค)</p> <p>๑. สร้างกิจกรรมให้เกิดคุณธรรมให้เกิดการตระหนักในการรักษาสถานที่</p> <p>๒. ทำโครงการท่องเที่ยว ทำให้สามารถดึงงบประมาณจากหน่วยรัฐได้มากขึ้น</p>

ตารางที่ ๔.๑ สรุปประเด็นวิเคราะห์ (SWOT Matirx) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ (ต่อ)

จุดอ่อน (W)	WO Stabilization (ปรับปรุง, แก้ไข, พัฒนา)	WT Retrenchment (ถอย, ชะลอ, ลด หนี)
๑. ขาดการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ๒. ขาดการประชาสัมพันธ์และดึงดูดความสนใจของประชาชนในท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมร่วมกันกับชุมชน ๓. ยังขาดกิจกรรมที่ให้ความรู้ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น	๑. จัดส่งพระภิกษุ สามเณร และบุคลากร เข้าร่วมอบรมทางด้านภาษา ๒. เสริมกิจกรรมพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ	๑. พัฒนาทักษะด้านภาษาบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ ๒. เพิ่มทักษะบุคลากรภายในให้สามารถพูด อ่าน เขียน ได้อย่างคล่องแคล่ว

จากตาราง ที่ ๔.๑ พบว่า เมื่อนำประเด็นภายในและภายนอก มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน ทำให้ผู้วิจัยได้แนวทาง ในการกำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ ดังนี้

ด้าน S ได้แก่ วัดในจังหวัดสมุทรสงครามร่วมกับหน่วยงานราชการและชุมชนในการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีไทย มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา และการเผยแพร่หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาผ่านการท่องเที่ยว มีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม และมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์อุทยาน ร.๒ และบุคคลสำคัญ

ด้าน W ได้แก่ วัดในจังหวัดสมุทรสงครามส่วนใหญ่เน้นการท่องเที่ยวไหว้พระเพียงรูปแบบเดียว ขาดการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เน้นประชาชนจากภายนอก ขาดการประชาสัมพันธ์และดึงดูดความสนใจของประชาชนในท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมร่วมกันกับชุมชน ขาดกิจกรรมที่ให้ความรู้ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

ด้าน O ได้แก่ ประกอบด้วยนักท่องเที่ยวมีหลายประเภท เน้นการท่องเที่ยวมากกว่าการปฏิบัติธรรม ขาดการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลที่เพียงพอ การเน้นกิจกรรมที่หวังผลประโยชน์และผลกำไรในเชิงธุรกิจ

ด้าน T ได้แก่ ชุมชนบริเวณวัดให้ความร่วมมือในการพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่อง จังหวัดสมุทรสงครามมีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม เป็นแหล่งท่องเที่ยวทาง

ประวัติศาสตร์ของประเทศ และของโลก มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก มีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายประเภท มีระบบสาธารณสุขปลอดภัย ระบบการคมนาคมสะดวก

ด้าน SO ได้แก่ การจัดทำแผนคู่มือแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้มีความหลากหลาย เพื่อส่งเสริมกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว ให้มีความเข้าใจในวัฒนธรรมไทย

ด้าน ST ได้แก่ เสริมสร้างกิจกรรมให้เกิดคุณธรรมให้เกิดการตระหนักในการรักษสถานที่ และจัดทำโครงการท่องเที่ยว ทำให้สามารถดึงงบประมาณจากหน่วยรัฐได้มากขึ้น

ด้าน WO ได้แก่ จัดส่งพระภิกษุ สามเณรและบุคลากร เข้าร่วมอบรมทางด้านภาษาเพื่อ เสริมกิจกรรมพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ

ด้าน WT ได้แก่ การพัฒนาทักษะด้านภาษาบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพและเพิ่มทักษะ บุคลากรภายในให้สามารถพูด อ่าน เขียน ได้อย่างคล่องแคล่ว

๒) ด้านการจัดการด้านภูมิทัศน์

จุดแข็ง ได้แก่

๑) วัดในจังหวัดสมุทรสงครามได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานพระพุทธศาสนา แห่งชาติ องค์การบริหารส่วนจังหวัด กรมศิลปากร และอื่นๆ ในการสนับสนุนกิจกรรมและการปรับ ภูมิทัศน์วัดให้สวยงาม สะอาด เป็นระเบียบ และส่งเสริมการท่องเที่ยว

๒) วัดในจังหวัดสมุทรสงครามมีจุดยุทธศาสตร์ที่ดีในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เชิงปฏิบัติธรรม เชิงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ และประวัติศาสตร์อัน ยาวนาน^{๓๓}

จุดอ่อน ได้แก่

๑) วัดในจังหวัดสมุทรสงครามมีงบประมาณในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมน้อย ไม่ต่อเนื่อง

๒) วัดในจังหวัดสมุทรสงครามยังขาดการวางแผนในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในระยะยาว ขาดแผนปฏิบัติการประจำปี

๓) วัดในจังหวัดสมุทรสงครามขาดการพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง เน้นการก่อสร้าง มากกว่าการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ความร่มรื่น และการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า^{๓๔}

อุปสรรค ได้แก่

๑) การคมนาคมไม่สะดวก เกิดปัญหาการติด

^{๓๓} สัมภาษณ์ นางสาวนิลอุบล รังสีธรรมานุกูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด สมุทรสงคราม, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรคุณาธาร, เจ้าอาวาสวัดบางน้อย, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

- ๒) เกิดมลภาวะทางเสียงและควันพิษ^{๓๕}
- ๓) ปัญหาขยะมูลฝอยจากนักท่องเที่ยว^{๓๖}
- ๔) ทำเทียบเรือไม่ได้มาตรฐาน^{๓๗}

โอกาส ได้แก่

- ๑) จังหวัดสมุทรสงครามตั้งอยู่ในยุทธศาสตร์ที่เหมาะสม เช่น อยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร อยู่ใกล้แม่น้ำแม่กลอง เป็นต้น^{๓๘}
- ๒) เป็นเมืองท่องเที่ยว มีอุทยาน ร.๒ แหล่งการศึกษาค้นคว้าที่ทันสมัย^{๓๙}
- ๓) จังหวัดสมุทรสงครามมีสภาพเศรษฐกิจที่ดี ประชาชนอยู่ดีกินดี
- ๔) รัฐบาลให้การสนับสนุนงบประมาณด้านการท่องเที่ยว

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคณี (จำลอง อาสโภ), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, ๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์วิฑิตยา, เจ้าอาวาสวัดทุ่งเศรษฐี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระครูปราโมทย์ปัญญาวัดฉนวน (บุญเลิศ เตชปัญโญ), เจ้าคณะอำเภอบางคนที, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๘} สัมภาษณ์ นายคมสันต์ สุมะนาถ, ผู้อำนวยการสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๙} สัมภาษณ์ นายณัฐวัฒน์ อัคราพันธ์ เอตตะเสนา, นายอำเภออัมพวา, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ตารางที่ ๔.๒ สรุปประเด็นวิเคราะห์ (SWOT Matirx) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านภูมิทัศน์

<p style="text-align: center;">ประเด็นภายนอก</p>	<p style="text-align: center;">โอกาส (O)</p> <p>๑) จังหวัดสมุทรสงครามตั้งอยู่ในยุคศาสตร์ที่เหมาะสม เช่น อยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร อยู่ใกล้แม่น้ำแม่กลอง</p> <p>๒) เป็นเมืองท่องเที่ยว มีอุทยาน ร.๒ แหล่งการศึกษา ค้นคว้าที่ทันสมัย</p> <p>๓) มีสภาพเศรษฐกิจที่ดี ประชาชนอยู่ดีกินดี</p> <p>๔) รัฐบาลให้การสนับสนุนงบประมาณด้านการท่องเที่ยว</p>	<p style="text-align: center;">อุปสรรค (T)</p> <p>๑) การคมนาคมไม่สะดวก เกิดปัญหาการติด</p> <p>๒) เกิดมลภาวะทางเสียงและควันท้องเที่ยว</p> <p>๓) ปัญหาขยะมูลฝอยจากนักท่องเที่ยว</p> <p>๔) ทำเทียบเรือไม่ได้มาตรฐาน</p>
<p style="text-align: center;">ประเด็นภายใน</p> <p style="text-align: center;">จุดแข็ง (S)</p> <p>๑) ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ องค์การบริหารส่วนจังหวัด กรมศิลปากร และอื่นๆ ในการสนับสนุนกิจกรรมและการปรับภูมิทัศน์วัดให้สวยงามสะอาด เป็นระเบียบ และส่งเสริมการท่องเที่ยว</p> <p>๒) มีจุดยุทธศาสตร์ที่ดีในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม เชิงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ และประวัติศาสตร์อันยาวนาน</p>	<p style="text-align: center;">SO Attack</p> <p>(ลุย, เดินหน้า, ฉวยโอกาส)</p> <p>๑) ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยคิดค้นผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน</p> <p>๒) จัดทำโครงการที่ส่งเสริมการสร้างรายได้ที่ยั่งยืน</p>	<p style="text-align: center;">ST maintain</p> <p>(รักษาระดับ, ทำลายอุปสรรค)</p> <p>๑) สร้างแผนทางการเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเส้นใหม่</p> <p>๒) สร้างทีมจิตอาสา เพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมร่วมกับราชการ</p> <p>๓) จัดหาบุคลากร เจ้าหน้าที่ เพื่อคอยดูแลเรื่องการจราจร</p>

ตารางที่ ๔.๒ สรุปประเด็นวิเคราะห์ (SWOT Matirx) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านภูมิทัศน์ (ต่อ)

จุดอ่อน (W)	WO	WT Retrenchment
<p>๑) วัดในจังหวัดสมุทรสงครามมีงบประมาณในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมน้อย ไม่ต่อเนื่อง</p> <p>๒) ยังขาดการวางแผนในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในระยะยาว ขาดแผนปฏิบัติการประจำปี</p> <p>๓) ขาดการพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง เน้นการก่อสร้างมากกว่าการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ความร่วมมือ และการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า</p>	<p>Stabilization</p> <p>(ปรับปรุง, แก้ไข, พื้นฟู)</p> <p>๑) จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี</p> <p>๒) จัดตั้งกองทุนเพื่อนำมาพัฒนาในโครงการต่างๆ</p> <p>๓) ทำสื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมในวันสำคัญหรือเทศกาลสำคัญต่างๆ</p>	<p>(ถอย, ชะลอ, ลด หนี)</p> <p>๑) ประสานความร่วมมือในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม</p> <p>๒) ส่งเสริมให้มีการใช้ถุงผ้าเพื่อลดปัญหาขยะ</p> <p>๓) จัดเส้นทางลัด เพื่อหลีกเลี่ยงการจราจร</p>

จากตาราง ที่ ๔.๒ พบว่า เมื่อนำประเด็นภายในและภายนอก มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน ทำให้ผู้วิจัยได้แนวทาง ในการกำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านภูมิทัศน์

ด้าน S ได้แก่ วัดในจังหวัดสมุทรสงครามได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ องค์การบริหารส่วนจังหวัด กรมศิลปากร และอื่นๆ ในการสนับสนุนกิจกรรมและการปรับปรุงภูมิทัศน์วัดให้สวยงาม สะอาด เป็นระเบียบ และส่งเสริมการท่องเที่ยวและมีจุดยุทธศาสตร์ที่ดีในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม เชิงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ และประวัติศาสตร์อันยาวนาน

ด้าน W ได้แก่ วัดในจังหวัดสมุทรสงครามมีงบประมาณในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมน้อย ไม่ต่อเนื่อง และยังขาดการวางแผนในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในระยะยาว ขาดแผนปฏิบัติการประจำปี ขาดการพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง เน้นการก่อสร้างมากกว่าการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ความร่วมมือ และการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า

ด้าน O ได้แก่ ยังขาดการคมนาคมไม่สะดวก เกิดปัญหาการติดทำให้เกิดมลภาวะทางเสียง และควันทันพิษ ปัญหาขยะมูลฝอยจากนักท่องเที่ยวและมีท่าเทียบเรือไม่ได้มาตรฐาน

ด้าน T ได้แก่ จังหวัดสมุทรสงครามตั้งอยู่ในยุทธศาสตร์ที่เหมาะสม เช่น อยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร อยู่ใกล้แม่น้ำแม่กลอง เป็นต้น เป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีอุทยาน ร.๒ แหล่งการศึกษา

ค้นคว้าที่ทันสมัย มีมีสภาพเศรษฐกิจที่ดี ประชาชนอยู่ดีกินดีซึ่งรัฐบาลให้การสนับสนุนงบประมาณด้านการท่องเที่ยว

ด้าน SO ได้แก่ ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยคิดค้นผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนและจัดทำโครงการที่ส่งเสริมการสร้างรายได้ที่ยั่งยืน

ด้าน ST ได้แก่ สร้างแผนทางการเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเส้นทางใหม่ๆ และเสริมสร้างทีมจิตอาสา เพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมร่วมกับราชการ และจัดหาคูคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ เพื่อคอยดูแลเรื่องการจราจร

ด้าน WO ได้แก่ จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี และจัดตั้งกองทุนเพื่อนำมาพัฒนาในโครงการต่างๆ ทำสื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมในวันสำคัญหรือเทศกาลสำคัญต่างๆ

ด้าน WT ได้แก่ ประสานความร่วมมือในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้มีการใช้ถุงผ้าเพื่อลดปัญหาขยะ จัดเส้นทางลัด เพื่อหลีกเลี่ยงการจราจร

๓) การจัดการด้านบริการพื้นฐาน

จุดแข็ง ได้แก่

- ๑) วัดในจังหวัดสมุทรสงครามมีพระสงฆ์จำนวนมาก^{๔๐}
- ๒) คณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามมีการแต่งตั้งพระสงฆ์ผู้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการวัดและพัฒนาวัดไปแนวทางเดียวกัน^{๔๑}
- ๓) มีหน่วยงานราชการที่จัดอบรมถวายความรู้โครงการต่างๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ^{๔๒}
- ๔) มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการช่วยเหลืองานวัด^{๔๓}

จุดอ่อน ได้แก่

- ๑) พระสงฆ์และบุคลากรของวัดในจังหวัดสมุทรสงครามยังขาดทักษะทางด้านภาษาและการอธิบายประวัติความเป็นมาของวัดที่ชัดเจนได้^{๔๔}

^{๔๐}สัมภาษณ์ พระภิกษุวิสุทธีโสภณ (สุรศักดิ์ อติสกุโข), เจ้าคณะอำเภออัมพวา, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๑}สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคณี (จำลอง อาสโภ), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, ๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๒}สัมภาษณ์ นายณัชวินก์ อัคราพันธ์ เอดทะเลน, นายอำเภออัมพวา, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๓}สัมภาษณ์ พระครูสมุห์พัฒนา ฐานโชติโก, เจ้าอาวาสวัดบางแค่น้อย, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๔}สัมภาษณ์ นางสาวนิลอุบล รังสีธรรมานุกูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

๒) พระสงฆ์และบุคลากรของวัดในจังหวัดสมุทรสงครามที่มีความรู้ความสามารถยังมีน้อย ไม่เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น^{๔๕}

๓) พระสงฆ์และบุคลากรของวัดในจังหวัดสมุทรสงครามยังขาดความพร้อมในการ แนะนำศาสนสถาน การดูแลศาสนสถานที่ถูกต้อง^{๔๖}

อุปสรรค ได้แก่

๑) ขาดการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลที่เพียงพอ วัดต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก ในการพัฒนาคุณภาพบุคลากรที่มีคุณภาพ^{๔๗}

๒) ขาดเอกสารอ้างอิงประวัติศาสตร์ที่ชัดเจนและถูกต้อง

โอกาส ได้แก่

๑) คณะสงฆ์และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดโครงการอบรมถวาย ความรู้แก่ พระสงฆ์ด้านการพัฒนาวัดเป็นประจำทุกปี^{๔๘}

๒) มีปราชญ์ชาวบ้านและผู้ทรงคุณวุฒิในการอธิบายประวัติความเป็นมาของวัดและศาสนสถาน^{๔๙}

๓) มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสืบค้นประวัติความเป็นมา ความสำคัญ และวิธี ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ^{๕๐}

^{๔๕} สัมภาษณ์ นายคมสันต์ สุขะนาถ, ผู้อำนวยการสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๖} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์วิฑิตยา, เจ้าอาวาสวัดทุ่งเศรษฐี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๗} สัมภาษณ์ พระภิกษุวิฑิตยา (สุรศักดิ์ อติสกุโข), เจ้าคณะอำเภออัมพวา, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๘} สัมภาษณ์ นายคมสันต์ สุขะนาถ, ผู้อำนวยการสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๙} สัมภาษณ์ พระมงคล ปัญญาทีโป, เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมแม่พิมพ์ จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๐} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรพัฒนา ฐานโชติโก, เจ้าอาวาสวัดบางแค่น้อย, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ตารางที่ ๔.๓ สรุปประเด็นวิเคราะห์ (SWOT Matirx) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านบริการพื้นฐาน

<p style="text-align: center;">ประเด็นภายนอก</p> <p style="text-align: center;">ประเด็นภายใน</p>	<p style="text-align: center;">โอกาส (O)</p> <p>๑) คณะสงฆ์และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดโครงการอบรมถวายความรู้แก่พระสงฆ์ด้านการพัฒนาวัดเป็นประจำทุกปี</p> <p>๒) มีปราชญ์ชาวบ้านและผู้ทรงคุณวุฒิในการอธิบายประวัติความเป็นมาของวัดและศาสนสถาน</p> <p>๓) มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสืบค้นประวัติความเป็นมา ความสำคัญ และวิธีในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ</p>	<p style="text-align: center;">อุปสรรค (T)</p> <p>๑) ขาดการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลที่เพียงพอ วัดต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการพัฒนาคุณภาพบุคลากรที่มีคุณภาพ</p> <p>๒) ขาดเอกสารอ้างอิงประวัติศาสตร์ที่ชัดเจนและถูกต้อง</p>
<p style="text-align: center;">จุดแข็ง (S)</p> <p>๑) มีพระสงฆ์จำนวนมาก</p> <p>๒) มีการแต่งตั้งพระสงฆ์ผู้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการวัดและพัฒนาวัดไปแนวทางเดียวกัน</p> <p>๓) มีหน่วยงานราชการที่จัดอบรมถวายความรู้โครงการต่างๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ</p> <p>๔) มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการช่วยเหลืองาน</p>	<p style="text-align: center;">SO Attack</p> <p>(ลุย, เดินหน้า, ฉวยโอกาส)</p> <p>๑) มุ่งส่งเสริมให้พระสงฆ์นำหลักการมาปรับใช้ในวัด</p> <p>๒) ใช้เทคโนโลยี เพื่อเผยแพร่ส่งเสริมการท่องเที่ยว</p>	<p style="text-align: center;">ST maintain</p> <p>(รักษาระดับ, ทำลายอุปสรรค)</p> <p>๑) มีส่วนร่วมกับหน่วยงานราชการในการจัดทำข้อมูลของสถานที่</p> <p>๒) จัดหางบประมาณจากส่วนอื่น เพื่อมาส่งเสริมในการพัฒนาบุคลากร</p>

ตารางที่ ๔.๓ สรุปประเด็นวิเคราะห์ (SWOT Matirx) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านบริการพื้นฐาน (ต่อ)

จุดอ่อน (W)	WO Stabilization (ปรับปรุง, แก้ไข, พัฒนา)	WT Retrenchment (ถอย, ชะลอ, ลด หนี)
<p>๑) ขาดทักษะทางด้านภาษา และการอธิบายประวัติความเป็นมาของวัดที่ชัดเจนได้</p> <p>๒) พระสงฆ์และบุคลากรของวัดในจังหวัดสมุทรสงครามที่มีความรู้ความสามารถยังมีน้อย ไม่เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น</p> <p>๓) พระสงฆ์และบุคลากรของวัดในจังหวัดสมุทรสงครามยังขาดความพร้อมในการแนะนำศาสนสถาน การดูแลศาสนสถานที่ถูกต้อง</p>	<p>๑) สร้างเครือข่ายระหว่างวัด ชุมชน โรงเรียนทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อประสานสัมพันธ์</p> <p>๒) พัฒนาทักษะทางด้านภาษาแก่พระภิกษุ สามเณร และบุคลากรให้มีความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ</p>	<p>๑) ปรึกษารื้อกับหน่วยงานราชการ เพื่อขอการสนับสนุนงบประมาณ</p> <p>๒) จัดพิมพ์หนังสือ ประวัติวัด ความเป็นมาของวัดให้นักท่องเที่ยว</p>

จากตาราง ที่ ๔.๓ พบว่า เมื่อนำประเด็นภายในและภายนอก มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน ทำให้ผู้วิจัยได้แนวทาง ในการกำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านบริการพื้นฐาน

ด้าน S ได้แก่ วัดในจังหวัดสมุทรสงครามมีพระสงฆ์จำนวนมากและคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามมีการแต่งตั้งพระสงฆ์ผู้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการวัดและพัฒนาวัดไปแนวทางเดียวกัน โดยมีหน่วยงานราชการที่จัดอบรมถวายความรู้โครงการต่างๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุและมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการช่วยเหลืองานวัด

ด้าน W ได้แก่ พระสงฆ์และบุคลากรของวัดในจังหวัดสมุทรสงครามยังขาดทักษะทางด้านภาษาและการอธิบายประวัติความเป็นมาของวัดที่ชัดเจนได้ มีความรู้ความสามารถยังมีน้อย ไม่เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น และยังขาดความพร้อมในการแนะนำ ศาสนสถาน การดูแลศาสนสถานที่ถูกต้อง

ด้าน O ได้แก่ ขาดการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลที่เพียงพอ วัดต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการพัฒนาคุณภาพบุคลากรที่มีคุณภาพ และขาดเอกสารอ้างอิงประวัติศาสตร์ที่ชัดเจนและถูกต้อง

ด้าน T ได้แก่ คณะสงฆ์และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดโครงการอบรมถวายความรู้แก่พระสงฆ์ด้านการพัฒนาวัดเป็นประจำทุกปี มีปราชญ์ชาวบ้านและผู้ทรงคุณวุฒิในการ

อธิบายประวัติความเป็นมาของวัดและศาสนสถานและมีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสืบค้นประวัติความเป็นมา ความสำคัญ และวิธีในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ

ด้าน SO ได้แก่ มุ่งส่งเสริมให้พระสงฆ์นำหลักการมาปรับใช้ในวัดโดยใช้เทคโนโลยี เพื่อเผยแพร่ส่งเสริมการท่องเที่ยว

ด้าน ST ได้แก่ มีส่วนร่วมกับหน่วยงานราชการในการจัดทำข้อมูลของสถานที่และจัดหางบประมาณจากส่วนอื่น เพื่อมาส่งเสริมในการพัฒนาบุคลากร

ด้าน WO ได้แก่ สร้างเครือข่ายระหว่างวัด ชุมชน โรงเรียนทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อประสานสัมพันธ์และพัฒนาทักษะทางด้านภาษาแก่พระภิกษุ สามเณร และบุคลากรให้มีความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้าน WT ได้แก่ ร่วมปรึกษาหารือกับหน่วยงานราชการ เพื่อขอการสนับสนุนงบประมาณโดยจัดพิมพ์หนังสือ ประวัติวัด ความเป็นมาของวัดให้นักท่องเที่ยว

๔) ด้านการจัดการความปลอดภัยของศาสนสถาน

จุดแข็ง ได้แก่

- ๑) วัดในจังหวัดสมุทรสงครามมีพระสงฆ์และลูกศิษย์เป็นจำนวนมาก^{๕๑}
- ๒) มีป้ายเตือน ข้อห้าม
- ๓) วัดนธรรมจังหวัดเข้ามาส่งเสริมการท่องเที่ยว
- ๔) ชาวบ้านมีการหวงแหนสถานที่

จุดอ่อน ได้แก่

- ๑) มีการติดกล้องวงจรปิด น้อยไป^{๕๒}
- ๒) มีงบประมาณในการบูรณะไม่เพียงพอ^{๕๓}
- ๓) เกิดความไม่สามัคคีของคนในชุมชน

อุปสรรค ได้แก่

- ๑) ขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถในด้านต่างๆ^{๕๔}
- ๒) งบประมาณจากหน่วยงานราชการไม่ทั่วถึง

โอกาส ได้แก่

- ๑) มีการสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากร^{๕๕}
- ๒) มีการส่งเสริมบุคลากรให้มีความสามารถเพิ่มเติม
- ๓) มีเทคโนโลยีเข้ามาอำนวยความสะดวกในการดำเนินการ^{๕๖}

^{๕๑} สัมภาษณ์ พระราชสมุทรรังสี, เจ้าอาวาสวัดอัมพวันเจติยาราม, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๒} สัมภาษณ์ พระครูปราโมทย์ปัญญาวังษ์, เจ้าคณะอำเภอบางคนที, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๓} สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคณี (จำลอง อาสโร), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, ๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๔} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์พัฒนา ฐานโชติโก, เจ้าอาวาสวัดบางแค่น้อย, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๕} สัมภาษณ์ นางสาวนิลอุบล รังสีธรรมานุกูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ตารางที่ ๔.๔ สรุปประเด็นวิเคราะห์ (SWOT Matirx) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านความปลอดภัยของศาสนสถาน

<p style="text-align: center;">ประเด็นภายนอก</p> <p style="text-align: center;">ประเด็นภายใน</p>	<p style="text-align: center;">โอกาส (O)</p> <p>๑) มีการสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากร</p> <p>๒) มีการส่งเสริมบุคลากรให้มีความสามารถเพิ่มเติม</p> <p>๓) มีเทคโนโลยีเข้ามาอำนวยความสะดวกในการดำเนินการ</p>	<p style="text-align: center;">อุปสรรค (T)</p> <p>๑) ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ</p> <p>๒) งบประมาณจากหน่วยงานราชการไม่ทั่วถึง</p>
<p style="text-align: center;">จุดแข็ง (S)</p> <p>๑) วัดในจังหวัดสมุทรสงครามมีพระสงฆ์และลูกศิษย์เป็นจำนวนมาก</p> <p>๒) มีป้ายเตือน ข้อห้าม</p> <p>๓) วัฒนธรรมจังหวัดเข้ามาส่งเสริมการท่องเที่ยว</p> <p>๔) ชาวบ้านมีการหวงแหนสถานที่</p>	<p style="text-align: center;">SO Attack</p> <p>(ลุย, เดินหน้า, ฉวยโอกาส)</p> <p>๑) จัดหาวิทยากรมาอบรมให้แก่พระภิกษุ สามเณร และบุคลากร</p> <p>๒) จัดพิมพ์หนังสือ ประวัติวัด ความเป็นมาของวัดให้แก่นักท่องเที่ยว</p>	<p style="text-align: center;">ST maintain</p> <p>(รักษาระดับ, ทำลายอุปสรรค)</p> <p>๑) ประชุมปรึกษาหารือกับหลายๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง</p> <p>๒) จัดทอดผ้าป่าเพื่อพัฒนาสถานที่</p>
<p style="text-align: center;">จุดอ่อน (W)</p> <p>๑) มีการติดกล้องวงจรปิด น้อยไป</p> <p>๒) มีงบประมาณในการบูรณะไม่เพียงพอ</p> <p>๓) เกิดความไม่สามัคคีของคนในชุมชน</p>	<p style="text-align: center;">WO Stabilization</p> <p>(ปรับปรุง, แก้ไข, ฟื้นฟู)</p> <p>๑) จัดเจ้าหน้าที่สำรวจพื้นที่เสี่ยงภายในวัด</p> <p>๒) จัดกิจกรรมเสริมสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน</p>	<p style="text-align: center;">WT Retrenchment</p> <p>(ถอย, ชะลอ, ลด หนี)</p> <p>๑) กิจกรรมในการจัดหาทุนในการพัฒนาวัด</p> <p>๒) จัดทำโครงการ เสนอปัญหา เพื่อให้หน่วยงานราชการเข้ามาแก้ไข</p>

จากตาราง ที่ ๔.๔ พบว่า เมื่อนำประเด็นภายในและภายนอก มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน ทำให้ผู้วิจัยได้แนวทาง ในการกำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านความปลอดภัยของศาสนสถาน

ด้าน S ได้แก่ วัดในจังหวัดสมุทรสงครามมีพระสงฆ์และลูกศิษย์เป็นจำนวนมาก มีป้ายเตือนข้อห้ามและวัฒนธรรมจังหวัดเข้ามาส่งเสริมการท่องเที่ยวทำให้ชาวบ้านมีการหวงแหนสถานที่

ด้าน W มีการติดกล้องวงจรปิด น้อยไป และมีงบประมาณในการบูรณะไม่เพียงพอ ทำให้เกิดความไม่สามัคคีของคนในชุมชน

ด้าน O ได้แก่ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถในด้านต่างๆ และมีงบประมาณจากหน่วยงานราชการไม่ทั่วถึง

ด้าน T ได้แก่ ได้แก่มักมีการสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากร และส่งเสริมบุคลากรให้มีความสามารถเพิ่มเติม โดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาอำนวยความสะดวกในการดำเนินการ

ด้าน SO ได้แก่ จัดหาวิทยากรมาอบรมให้ความรู้แก่พระภิกษุ สามเณร บุคลากรและจัดพิมพ์หนังสือ ประวัติวัด ความเป็นมาของวัดให้นักท่องเที่ยว

ด้าน ST ได้แก่ จัดประชุมปรึกษาหารือกับหลายๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และจัดทอดผ้าป่าเพื่อพัฒนาสถานที่

ด้าน WO ได้แก่ จัดเจ้าหน้าที่สำรวจพื้นที่เสี่ยงภายในวัด และส่งเสริมกิจกรรมเสริมสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน

ด้าน WT ได้แก่ สร้างกิจกรรมในการจัดหาทุนในการพัฒนาวัดและจัดทำโครงการ เสนอปัญหาเพื่อให้หน่วยงานราชการเข้ามาแก้ไข

๔.๑.๓ สรุปวิเคราะห์

การท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรสงครามปัจจุบันสถานที่ที่มีความเจริญเป็นอย่างมาก มีธุรกิจหลายอย่าง ซึ่งธุรกิจที่เกิดขึ้นหลายอย่างเกิดขึ้นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในจังหวัด โดยเฉพาะในบริเวณรอบเกาะรอบตลาดน้ำอัมพวา และพื้นที่ในเกาะเมือง ตัวอย่าง เช่น มีโรงแรมและรีสอร์ทขนาดใหญ่หลายแห่ง เช่น บ้านสวนนวลตา Golf Inn Resort เดอะ เกรซ อัมพวา และมีตลาดขนาดใหญ่ เช่น ตลาดน้ำอัมพวา ตลาดน้ำวัดบางน้อย ตลาดทางรถไฟ ตลาดนัดวัดช่องลม นอกจากนี้วัดหลายวัดยังพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว โบราณสถาน และแหล่งขายของฝาก เช่น วัดกุฎีทอง วัดอินทาราม วัดอัมพวัน เจติยาราม วัดบางกุ้ง วัดเพชรสมุทรวรวิหาร เป็นต้น ซึ่งแสดงว่าการท่องเที่ยวของจังหวัดในบริเวณสมุทรสงคราม ยังอยู่ในสภาพที่มีการขยายตัว

แม้ว่าเศรษฐกิจปัจจุบันจะอยู่ในสภาพทรงตัว การค้าขายการทำเกษตร จะดูซบเซาไปบ้าง แต่ การท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรสงคราม ก็ยังมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับสภาพการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรสงครามในปัจจุบัน เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธจะได้

จากกลุ่มของนักท่องเที่ยว คือ ๑) กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นชาวต่างชาติจะมาท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรสงคราม ในแง่ศิลปะและวัฒนธรรมของประเทศไทย อาทิ ศิลปะ การก่อสร้างสถาปัตยกรรมต่างๆ ของวัด และองค์พระพุทธรูปที่มีรูปแบบ ทางสถาปัตยกรรม ๒) กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย ที่นิยมเดินทางเป็นกลุ่มใหญ่หรือเดินทางเป็นครอบครัวเพื่อไปกราบไหว้พระพุทธรูปที่สำคัญต่างๆ ในวัด เพื่อกราบขอพรตามความเชื่อของแต่ละบุคคล บางกลุ่มก็นิยมที่จะไหว้พระให้ได้ จำนวนวัดที่เป็นเลขมงคล เช่น ไหว้พระ ๙ วัด เป็นต้น ๓) กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงระบบนิเวศน์ เช่น การชมหิ่งห้อย ทางบกและทางน้ำ

สภาพการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรสงครามในปัจจุบันมีลักษณะดังนี้

๑. จังหวัดสมุทรสงคราม มีวัดตั้งที่นิยมมาไหว้พระเช่น วัดบางกุ้ง วัดหลวงพ่อบ้านแหลม วัดอินทาราม วัดจุฬามณี และวัดตุโปราณ อันเก่าแก่มากมาย

๒. สภาพการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรสงคราม มีภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำแม่กลองไหลผ่าน และมีพื้นที่ติดชายทะเล นั่นคือ ดอนหอยหลอด มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะกับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

๓. มีลักษณะเป็นเมืองประวัติศาสตร์ และศาสนา สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนไทยและชาวต่างประเทศ

ในวันเสาร์ – อาทิตย์ มีคนมากขึ้นแต่โดยมากก็มักมาเที่ยวไหว้พระ และจะมีคนหนาแน่นมากในช่วงเทศกาลต่างๆ วันหยุด วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วัดต่างๆ จะมีคนมาเที่ยวกันมากเป็นพิเศษ มีสถานที่พักผ่อน ความร่มรื่น สะอาด บางที่มีตลาดน้ำด้วย เพื่อช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยว มีร้านอาหารอร่อยมากมาย ให้นักท่องเที่ยวเลือกชิม เช่น ส้มโอ ลิ้นจี่ มะพร้าว โรตีสาน ก๋วยเตี๋ยวเรือ อาหารโบราณ และร้านอาหารทำอยู่ริมแม่น้ำ การเดินทางไปแต่ละที่ก็สะดวกมีวัดอยู่ติดกันหลายที่สามารถเที่ยวได้เรื่อยๆ หรือจะนั่งเรือ หรือขี่จักรยานชมวิวยุโรปได้

๔.๒ กระบวนการในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

๑) การจัดการในฐานะที่เป็นแหล่งเรียนรู้

แนวโน้มที่จะพัฒนาวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น นับว่ามีแนวโน้มที่จะพัฒนาขึ้นมา วัดหลายวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม ที่ทำแล้วประสบความสำเร็จ ตัวอย่าง วัดบางกุ้ง วัดอินทาราม วัดเพชรสมุทรวรวิหาร วัดบางน้อย ซึ่งจากเดิมเป็นวัดเล็กๆ ที่ไม่มีใครรู้จัก แต่พอได้รับการพัฒนาจากเจ้าอาวาส เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และรู้จักสร้างจุดขาย จุดเด่นที่น่าสนใจในสายตาประชาชนทั่วไป และมีการประชาสัมพันธ์ออกสื่อ ทั้งหนังสือพิมพ์วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต และประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง^{๕๗} ทำให้สุดท้าย วัดบางกุ้ง วัดบางน้อย จึงเป็นที่รู้จัก

^{๕๗} สัมภาษณ์ พระครูวิมลภาวนาจารย์, วัดกุฎาราม, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ของผู้คนทั่วไป มีนักท่องเที่ยวสนใจเป็นอย่างมาก ทุกวันเสาร์ – อาทิตย์ จะพบว่า มีผู้คนมากมายมาเที่ยวที่วัด มาไหว้หลวงพ่อนิลมณี มาชมโบสถ์ปกโพธิ์ มาเที่ยวตลาดน้ำบางน้อย ตลาดน้ำท่าคา มาเที่ยวชมถ้ำยุรกับสวนหย่อมที่ตกแต่งได้อย่างสวยงาม ซึ่งนับว่าเป็นวัดตัวอย่างในการพัฒนา^{๕๘}

การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องให้เจ้าคณะจังหวัดเป็นแกนนำในการพัฒนา โดยประชุมเจ้าอาวาสของแต่ละวัดเพื่อสำรวจความพร้อมว่า วัดใดสามารถพัฒนาได้บ้าง วัดทำเป็นโครงการต่อเนื่อง เพื่อเป็นการพัฒนาการสนับสนุนงบประมาณ และให้ข้อมูลวิธีการจัดการพัฒนา ส่งเสริมประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยววัด โดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเป็นผู้สนับสนุนหลักประชาสัมพันธ์วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวและวัดที่เพิ่งเปิดตัวเองเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยประชาสัมพันธ์ในทุกๆ สื่อ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต^{๕๙}

การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสมุทรสงคราม มีแนวโน้มในปัจจุบัน มีแนวโน้มมากขึ้นควรตระหนัก คือ^{๖๐}

- ๑) การมีส่วนร่วมของภาครัฐ และเอกชน^{๖๑}
- ๒) ในวัดควรมีการพัฒนา เรื่องความสะอาด การบริการ รมรื่น สายงาน และปลอดภัย
- ๓) ดึงภูมิปัญญาท้องถิ่น การมีส่วนร่วม

โอกาสในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสมุทรสงคราม ตอนนี้ทางวัดได้ดำเนินการทำบ้างแล้ว ไม่ว่าจะเข้าวัดทำบุญ ฟังเทศน์ ฟังธรรม ถือนิมนต์ ในโอกาสต่อไปวัดที่ยังไม่ได้ดำเนินการจะต้องเริ่มพัฒนามากขึ้น^{๖๒}

ปัจจุบันได้มีแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กล่าวโดยสรุปก็คือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวโดยมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการความรู้หรือมีประสบการณ์ในวัฒนธรรมด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ กิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทนี้ จะอยู่ในรูปแบบที่ได้รับความรู้หรือประสบการณ์ด้านวัฒนธรรมจากแหล่งท่องเที่ยวในขณะเดียวกันก็มีความเพลิดเพลินรวมอยู่ด้วย เช่น การมีประสบการณ์ด้านอาหาร ดนตรี การละเล่น การต้อนรับที่เป็นวัฒนธรรมของแหล่งที่ไปเยือน เป็นต้น ซึ่งการท่องเที่ยวภายในวัดก็จัดอยู่ในการท่องเที่ยวประเภทนี้ด้วย เพราะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือการท่องเที่ยวที่มุ่งความสนใจพิเศษ โดยเฉพาะในเรื่องการศึกษาและการเข้าร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนอื่นๆ ซึ่งได้แก่ ศิลปวัฒนธรรม การชื่นชมในสุนทรียภาพของโบราณวัตถุสถาน คุณค่าทางวิชาการและการศึกษา การเสริมสร้างมิตรภาพระหว่างผู้คน การเดินทางท่องเที่ยวเป็นโอกาสที่จะได้รับทราบถึงวิถีชีวิตของชุมชนในแต่ละท้องถิ่นที่แตกต่างกัน ได้ไปมาหาสู่หรือคบค้าสมาคมและได้แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งจะยังส่งผล

^{๕๘} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรคุณธาร, เจ้าอาวาสวัดบางน้อย, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๙} สัมภาษณ์ พระสมุทรวชิรโสภณ, เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๖๐} สัมภาษณ์ นายณัฐวัฒน์ อธิภาชน์ เอตตะเสน, นายอำเภออัมพวา, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๑} สัมภาษณ์ นายคมสันต์ สุขะนาถ, ผู้อำนวยการสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๒} สัมภาษณ์ พระราชสมุทรรังสี, เจ้าอาวาสวัดอัมพวันเจติยาราม, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ให้เกิดสัมพันธภาพที่ดี ทำให้เกิดภาพพจน์ที่ดีของสังคม เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างผู้คนที่ต่างภูมิภาค หรือต่างท้องถิ่น เป็นการลดช่องว่างระหว่างชาวเมืองกับชาวชนบท นอกจากนี้ในระดับต่างภาษาหรือต่างศาสนา ต่างวัฒนธรรม กระตุ้นให้เกิดความสวยงามและคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับคุณภาพชีวิต ทำให้ทั้งนักท่องเที่ยวและเจ้าของท้องถิ่น หันมาสนใจที่จะบำรุงรักษาวัฒนธรรม ประเพณี และปรับปรุงสภาพแวดล้อมของทั้งธรรมชาติและศิลปกรรมให้ดีขึ้นในปัจจุบันนักท่องเที่ยวให้ความสนใจเดินทางไปท่องเที่ยวตามวัดสำคัญต่างๆ ในจังหวัดสมุทรสงครามเป็นจำนวนมาก ดังนั้นแนวโน้มในการพัฒนาวัดจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดการด้านการท่องเที่ยว เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวให้มีความเหมาะสมไม่ให้เกิดกระทบกับทรัพยากรภายในวัด โดยเฉพาะวัดในเกาะเมืองซึ่งมีโบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่เป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมเป็นมรดกของชุมชนเป็นมรดกของชาติ^{๖๓}

๑) ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แก่เจ้าอาวาส พระสงฆ์ในวัด รวมถึงกรรมการวัด เพื่อให้บุคลากรเหล่านี้จะได้มีข้อมูลในการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาวัด เพราะถ้าขาดข้อมูลแล้ว การพัฒนาวัดคงจะพัฒนาอย่างไรทิศทาง ดังนั้น จึงควรให้ความรู้แก่บุคลากรในวัด โดยอาจจัดอบรม จัดประชุมสัมมนา หรือลงไปให้ความรู้โดยตรงยังวัด เพื่อให้เจ้าอาวาสและบุคลากรในวัดได้มีความรู้ ความเข้าใจโดยตรงในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

๒) จัดงบประมาณสนับสนุนโดยส่วนราชการของจังหวัด หรือองค์การบริหารส่วนจังหวัด จัดงบประมาณสนับสนุนวัดที่ต้องการพัฒนาให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้งบประมาณสนับสนุนจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น สร้างถนน สร้างลานจอดรถ สร้างห้องสุขา สร้างอาคารจำหน่ายสินค้า โดยจัดสรรงบประมาณเฉลี่ยอย่างทั่วถึง

๓) จัดตั้งหน่วยงานเฉพาะที่คอยดูแลพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งอาจจะสังกัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา หรือจะสังกัดกรมศาสนาก็ได้^{๖๔}

แนวคิดและนโยบายในการส่งเสริมให้วัดในจังหวัดสมุทรสงครามพัฒนาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในอนาคตน่าจะมีการพัฒนาไปในแนวทางเดียวกัน^{๖๕}

- ๑) อัตลักษณ์ของวัด
- ๒) เอกลักษณ์ของวัด
- ๓) สถานที่เคารพบูชา
- ๔) ไหว้พระ ๙ วัด

๕) นักท่องเที่ยวในอนาคตคาดว่าจะเที่ยวชมไหว้พระตามวัดต่างๆ กันมากขึ้น รวมทั้งชาวต่างชาติด้วย วัดอาจจะมียศุภเทศให้คำอธิบายให้กับชาวต่างชาติก็น่าจะดี หรือจะทำป้ายอธิบาย

^{๖๓} สัมภาษณ์ นางสุชาดา ทุ่งหน้า, ผู้อำนวยการวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๔} สัมภาษณ์ นางสาวนิลอุบล รังสีธรรมานุกูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๕} สัมภาษณ์ นายณัฐวัจน์ อธิภาชน์ เอตตะเสน, นายอำเภออัมพวา, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ไว้ก็ได้ และมีการเปิดไฟในเวลากลางคืนในวัด หรือตามโบราณสถานที่สำคัญและมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางน้ำด้วย แต่ต้องไม่รบกวนหิ่งห้อย^{๖๖}

วัดในจังหวัดสมุทรสงครามมีการพัฒนาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เช่น แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดสมุทรสงคราม อยากเชิญให้ทุกคนมาท่องเที่ยวสมุทรสงคราม เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรสงคราม

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น กล่าวได้ว่า วัดในจังหวัดสมุทรสงครามทุกวัดมีต้นทุนทางวัฒนธรรมสูงมาก มีทั้งประวัติศาสตร์ความเป็นมา บางวัดมีความสำคัญแต่ครั้งก่อนกรุงศรีอยุธยาจนกระทั่งถึงปัจจุบันและนอกจากประวัติความเป็นมาแล้ว ยังมีคุณค่าทางศิลปะผ่านทางสถาปัตยกรรมภาพเขียนจิตรกรรม จนกระทั่งข้าวของเครื่องใช้ในวัด เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นแหล่งวัฒนธรรมของวัดได้อย่างดี การพัฒนาจึงควรนำต้นทุนเหล่านี้มาใช้และบูรณาการให้เหมาะสม เช่น การบูรณะโบราณสถาน^{๖๗}

การบริหารจัดการควรมาจากความต้องการและความพร้อมของคนในชุมชน อาจทำในรูปแบบมีคณะกรรมการ แบ่งเป็นฝ่ายต่างๆ ที่สอดคล้องกับหลักการให้บริการทางการท่องเที่ยว เมื่อมีคณะกรรมการแล้วก็จะสามารถร่วมมือพัฒนาในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว เช่น การจัดศูนย์บริการการท่องเที่ยว พัฒนารายการหรือโปรแกรมนำนักท่องเที่ยวไปชุมชนเพื่อเสนอนักท่องเที่ยว จัดแบ่งหน้าที่การให้บริการตามความถนัดของแต่ละฝ่าย และต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมไว้พร้อมๆ กับการรับผิดชอบดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชนด้วย

แนวคิดและนโยบาย ควรจัดรูปแบบของวัดให้ดูคล้ายให้ดูเหมือนเป็นวัดทางพานิชย์ มีเครื่องรางของขลังมากเกินไป น่าจะพัฒนาด้านคำสั่งสอนให้ความรู้ บรรยายภาคร่มรื่นอยากเข้าไปในวัด

แนวคิดในการส่งเสริมให้วัดในจังหวัดสมุทรสงคราม วัดเป็นที่ให้ความรู้ ความร่วมมือทั้งกาย และใจ คนที่เข้าวัดส่วนใหญ่ต้องการที่จะไปทำบุญ ถ้าทุกคนได้ทั้งความรู้ ความร่วมมือทั้งกาย และใจทุกคนก็จะอยากที่จะเข้าวัด^{๖๘}

๑) ประชุมวางแผนตามนโยบายของวัด ร่วมกันหลายฝ่าย เช่น ภาครัฐ วัฒนธรรมจังหวัด อบจ. อบต. ฝ่ายสงฆ์ ฝ่ายฆราวาส หัวหน้าชุมชน และตัวแทนชุมชน เป็นต้น

๒) ดึงชุมชนให้มีส่วนร่วม ในด้านศิลปวัฒนธรรม เช่น จัดการแสดงพื้นบ้าน หรือ พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน

๓) จัดระเบียบในวัด ป้ายวัด ทางเข้า-ออก รั้ว ความร่มรื่น ความสะอาด และปลอดภัย

๔) การสื่อสารเรื่องภาษา โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ เช่น จัดให้มีอาสาสมัคร คอยต้อนรับนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาในวัด

^{๖๖} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์วิฑิตยา, เจ้าอาวาสวัดทุ่งเศรษฐี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๗} สัมภาษณ์ นางจินตนา กลิ่นช้าง, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลกระดังงา, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๘} สัมภาษณ์ พระสมุทรทวารโสมณ, เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๒) การจัดการด้านภูมิทัศน์

แนวโน้มการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสมุทรสงครามในปัจจุบัน ยังไม่ดีพอ เพราะความคิดของวัดและชุมชนบางพื้นที่เน้นเรื่องพัฒนาวัตถุและเอารายได้เป็นที่ตั้ง โดยไม่คิดพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากนัก จึงทำให้น่าเป็นห่วงในเรื่องแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างมาก^{๖๙}

ภายหลังเหตุการณ์ทางการเมือง ส่งผลให้สถานการณ์การท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรสงคราม หดตัวลง ทั้งนี้สืบเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจย่ำแย่ และมีการคมนาคมทางบกที่แออัด และการเดินทางที่สะดวกสบายและมีพื้นที่ใกล้กรุงเทพฯ รวมทั้งค่าใช้จ่ายไม่สูงนัก นักท่องเที่ยวชาวไทยจึงเดินทางได้บ่อย การนำเสนอ การท่องเที่ยวที่หลากหลาย เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ภายใต้ภาพลักษณ์ “เที่ยวหลากหลายสไตล์ภาคกลาง” ประกอบด้วย ไหว้พระ ๙ วัดท่องเที่ยวย้อนยุคทั้งทางบกและทางน้ำในภาคกลางในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ กรมศาสนา ได้ร่วมกับสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดและวัดต่างๆ เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว ควบคู่ไปกับการสนับสนุนให้มีการพัฒนาจิตใจ โดยผลักดันให้มีทุนทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยในการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันทางวัฒนธรรม คือวัด เพื่อสอดคล้องกับประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เพื่อให้ชาติอื่นๆ ได้เห็นถึงวัฒนธรรมของชาติไทย เช่น การไหว้พระ ๙ วัด กิจกรรมสวดมนต์ข้ามปี ซึ่งถึงเป็นกิจกรรมที่ส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวและการทำบุญไปพร้อมๆ กัน^{๗๐}

เนื่องจาก แนวโน้มในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว หรือแม้แต่การผลักดันให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ขึ้นในประเทศ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและเพิ่มรายได้ให้แก่ประเทศจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ภาครัฐให้ความสำคัญในลำดับต้นๆ ดังจะเห็นได้จากแคมเปญการท่องเที่ยวของทัวร์ต่างๆ เกิดขึ้นรวมถึงปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวเดิมให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น เห็นได้จากการบรรจุรายชื่อวัดที่สำคัญลงในแคมเปญ ไหว้พระ ๙ วัด หรือ การส่งเสริมด้านสาธารณูปโภคที่มากขึ้นแก่นักท่องเที่ยว เช่น ที่จอดรถ ห้องสุขา หรือแม้แต่การให้ข้อมูลการท่องเที่ยวผ่านระบบออนไลน์ การแนะนำเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ๆ ในจังหวัด หรือแม้แต่การร่วมมือ กับ ชมรม. เกี่ยวกับทริปไหว้พระ ๙ วัด ในราคาวันเดียว ๔๙๙ บาท สุดคุ้มมาเป็นจุดขาย สำหรับผู้ที่มีรายได้น้อย หรือสำหรับชาวต่างชาติก็มีทริปไหว้พระทางน้ำโดยร่วมมือกับทางโรงแรม รีสอร์ทที่ใหญ่ๆ ในอัมพวา ล่องเรือชมวิถีชีวิตแม่น้ำแม่กลอง ทุกวันเสาร์ – อาทิตย์ เป็นต้น เพื่อชมความงาม วิถีชีวิตของชาวแม่กลองที่อาศัยอยู่ริมน้ำแล้วไหว้พระขอพร ทั้งนี้ความได้เปรียบของสมุทรสงครามอยู่ที่แม่น้ำแม่กลอง ดอนหอยหลอด^{๗๑}

๑) เรื่องความสะอาดเป็นประเด็นที่ต้องพิจารณาเป็นพิเศษ เพราะเมื่อมีผู้มาเที่ยวมากก็ย่อมมีปัญหาในเรื่องการทิ้งขยะต้องมีที่ทิ้งขยะเพียงพอ โดยเฉพาะห้องสุขาต้องดูแลเป็นกรณีพิเศษยิ่งสะอาดมากก็จะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวพอใจ และชวนเพื่อนๆ มาเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

^{๖๙} สัมภาษณ์ นายณัฐวัฒน์ อธิภาชน์ เอดทะเลสน, นายอำเภอมหาชัย, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๐} สัมภาษณ์ นายคมสันต์ สุมะนาถ, ผู้อำนวยการสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๑} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรธีรคุณ, เจ้าอาวาสวัดหนองกระพง, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

โดยเฉพาะห้องสุขาของคนพิการ และผู้สูงอายุจำเป็นอย่างยิ่ง ห้องสุขาไม่จำเป็นต้องติดเครื่องปรับอากาศเหมือนบางวัด ขอให้สะอาดและมีกลิ่นที่หอม ไม่มีกลิ่นเหม็น การติดเครื่องปรับอากาศเป็นที่เผยแพร่โรคติดต่อทางเดินหายใจโดยง่ายโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์^{๗๒}

๒) ปรับภูมิทัศน์ภายในบริเวณวัดให้สวยงาม และมีที่นั่งพักอย่างเพียงพอให้กับผู้มาเที่ยวชม มองดูมุมใดของวัดก็สวยงาม อยากนั่งพักก็มีมุมนั่งพักเย็นสบาย ถ้าไม่มีลมตามธรรมชาติ ก็หาพัดลมช่วย ไม้ดอก ไม้ประดับเป็นตัวช่วยสำคัญ

๓) มีเจ้าหน้าที่คอยดูแลเรื่องการจราจรภายในวัดเพื่อการจราจรเป็นระบบ และการเข้าออก สะดวก

การจัดการพื้นที่การใช้สอยของวัดตามบทบาทหน้าที่เป็น ๓ เขต คือ^{๗๓}

เขตที่ ๑ พุทธาวาส เป็นพื้นที่ตั้งของศาสนสถานสำคัญ

เขตที่ ๒ สังฆาวาส เป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุ สามเณร

เขตที่ ๓ ธรณีสงฆ์ เป็นพื้นที่ให้บริการชุมชน หรือเขตสาธารณะเป็นพื้นที่ใช้เป็นที่ตั้งอาคาร สิ่งก่อสร้าง และใช้ทำกิจกรรมที่ให้บริการแก่ประชาชนและนักท่องเที่ยว^{๗๔}

๑) ควรจัดทำข้อมูลและฐานข้อมูลของวัดที่ถูกต้องเผยแพร่ให้นักท่องเที่ยว บริษัทท่องเที่ยว

๒) ควรจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัดในวันสำคัญหรือเทศกาลสำคัญต่างๆ

๓) ควรพัฒนาบุคลากรของวัดในด้านการท่องเที่ยว เช่น การจัดฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับคฤศเทศก์ แก่พระสงฆ์หรือบุคลากรภายในวัด

๔) ควรพัฒนาจริยธรรมการท่องเที่ยวในวัดโดยยึดหลักกัลยาณมิตร ๗ เพื่อการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ทำตนให้เป็นที่รัก ทำตนให้เป็นที่น่าเคารพ นำเจริญใจชวนให้ระลึกถึง รู้จักพูดและให้คำแนะนำที่ดี อดทนต่อถ้อยคำตำหนิพร้อมที่จะรับฟังและนำไปปฏิบัติ สามารถอธิบายเรื่องที่ยุ่งยากกลุ่มลึกลับให้เข้าใจอย่างง่ายดาย ไม่ชักนำหรือชักจูงในทางเสื่อม^{๗๕}

นำพระนักพัฒนาเข้ามาบริหาร เช่น พระรุ่นเก่า รุ่นใหม่ แต่ต้องยึดในหลักธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นที่ตั้ง

แนวคิดหรือแนวนโยบายในการส่งเสริมให้วัดในจังหวัดสมุทรสงครามมีการพัฒนาวัดไปในทิศทางเดียวกัน โดยการเรียกผู้นำของวัด คือเจ้าอาวาส แต่ละวัด มาประชุมร่วมกัน เพื่อจะได้ดำเนินการไปเหมือนๆ กัน เพื่อรองรับการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในอนาคตต่อไป^{๗๖}

^{๗๒} สัมภาษณ์ นายณัฏฐ์ อธิภาชน์ เอตตะเสน, นายอำเภอมัทพวา, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๓} สัมภาษณ์ พระมงคล ปัญญาทีโป, เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมแม่พิมพ์พร จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๔} สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคณี (จำลอง อาสโร), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, ๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๕} สัมภาษณ์ นายณัฏฐ์ อธิภาชน์ เอตตะเสน, นายอำเภอมัทพวา, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๖} สัมภาษณ์ นายคมสันต์ สุมะนาถ, ผู้อำนวยการสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

๑) ในแต่ละวัดจะต้องมีจุดเด่นของวัดตนเองเป็นอย่างดี และนำจุดเด่นนั้นสร้างหรือพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัด เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ได้มากที่สุด

๒) วัดแต่ละวัดต้องรักษาความสะอาด สร้างบรรยากาศให้ร่มรื่น มีที่จอดรถ ห้องน้ำสะอาด ซึ่งปัจจุบันวัดต่างๆ ทั่วไปนิยมทำห้องสุขาสะอาดมีการประกวดแข่งขันกัน จึงทำให้นักท่องเที่ยวอยากเห็น อยากมาชม^{๗๗}

๓) จัดระเบียบร้านค้าที่ขายอาหาร ขายของที่ระลึกในวัด ให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเป็นที่ เป็นทาง ไม่ใช่ใครจะตั้งตรงไหนก็ได้ ควรจัดให้เหมาะสม

๔) อยากให้วัดเป็นแหล่งความรู้อย่างแท้จริง เป็นที่พึ่งทางใจแก่คนทั่วไป โดยไม่มีธุรกิจ การท่องเที่ยว หรือผลตอบแทนมากเกินไป

๕) อยากให้นำเงินที่นักท่องเที่ยวมาทำบุญบริจาคให้แก่วัดนั้น นำมาพัฒนาอย่างแท้จริง และโปร่งใส ไม่นำไปใช้ในทางที่ผิด^{๗๘}

๓) การจัดการด้านบริการพื้นฐาน

แนวโน้มในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสมุทรสงคราม ในปัจจุบันน่าจะเป็นไปได้ด้วยดี ถ้าวัดต่างๆ พัฒนาวัด เช่นวัดบางน้อย เมื่อตอนประมาณ ๓ ปีที่ผ่านมา ก็ไม่มีใครรู้จักวัดเท่าไรต่อมามีประชาชนเข้ามาท่องเที่ยวที่วัด มาทอดกฐิน มาไหว้พระหลวงพ่อด้านเหรียญ และได้รับการรับรองว่า เป็นห้องสุขาที่สะอาดที่สุดในจังหวัดสมุทรสงคราม^{๗๙}

วัดในจังหวัดสมุทรสงครามมีเป็นจำนวนมากทั้งวัดเก่า วัดใหม่ วัดใหญ่ วัดเล็ก วัดทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งเท่าที่สัมผัสแต่ละวัดก็มีการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกันมากขึ้นโดยได้สร้างและหาจุดเด่นของตนเองเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเที่ยวมากขึ้น ทำบุญมากขึ้น เพื่อนำรายได้มาบริจาคเข้ามาพัฒนาวัด เช่น สร้างรายการจัดการด้านสาธารณูปโภคมีที่จอดรถ มีป้ายบอกทาง ห้องสุขาสะอาด บรรยากาศรอบๆ ร่มรื่น^{๘๐}

๑) วัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์

๒) พัฒนาวัดให้เป็นแหล่งศูนย์รวมกิจกรรมทางศาสนาอย่างต่อเนื่อง

๓) พัฒนาวัดให้เป็นเอกลักษณ์หนึ่งเดียว

๔) พัฒนาวัดโดยใช้สื่อสารมวลชนประสานสัมพันธ์สู่สายตาประชาชน

๕) พัฒนาวัดด้านการให้ความรู้และปฏิบัติธรรมเพื่อปลูกฝังคุณธรรม-จริยธรรม ในการจรรโลงพุทธศาสนา

^{๗๗} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ชวิทยา, เจ้าอาวาสวัดทุ่งเศรษฐี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๘} สัมภาษณ์ พระสมุทรธรรมคณี (จำลอง อาสโภ), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, ๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๙} สัมภาษณ์ นายคมสันต์ สุขะนาถ, ผู้อำนวยการสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๘๐} สัมภาษณ์ นางสาวนิลอุบล รังสีธรรมานุกูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

๖) จัดหน่วยบริการต้อนรับกับผู้ที่เข้ามาในวัดให้เกิดความประทับใจจะทำให้ประชาชนศรัทธาและเข้าวัดทำบุญมากขึ้น^{๕๑}

จังหวัดสมุทรสงครามมีการส่งเสริมให้มีสถานที่ท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ เพื่อสนองนโยบายของรัฐ จะเห็นได้จากการมีการปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยว รวมทั้งวัดต่างๆ ได้มีการปรับเปลี่ยนสาธารณูปโภคภายในวัดให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น เช่น ที่จอดรถ ห้องสุขา และสถานที่นั่งพักผ่อน เนื่องจากไทยกำลังก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปลายปีนี้ ทางจังหวัดมีการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับประเทศจึงจัดมีการท่องเที่ยวหลายลักษณะ และมีการประชาสัมพันธ์ผ่านทางทีวี ททบ. เช่น มีทริปไหว้พระ ๙ วัด ในวันเดียว ไหว้พระทางน้ำ เพื่อชมวิถีชีวิตที่อยู่ริมแม่น้ำให้เห็นความงดงามของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม^{๕๒}

๑) ให้เจ้าคณะจังหวัดเป็นแกนนำในการพัฒนา โดยประชุมเจ้าอาวาสของแต่ละวัดเพื่อสำรวจความพร้อมว่าวัดใดสามารถพัฒนาได้บ้าง วัดทำเป็นโครงการต่อเนื่องเพื่อการพัฒนาสนับสนุนงบประมาณ และให้ข้อมูลวิธีการจัดการพัฒนา

๒) ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยววัด โดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาต้องเป็นผู้สนับสนุนหลัก ประชาสัมพันธ์วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวและวัดที่เพิ่งเปิดตัวเองเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยประชาสัมพันธ์ในทุกๆ สื่อ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนมีความต้องการที่จะมาเที่ยววัด

๓) ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องทำนโยบายพัฒนาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่จะพัฒนาขึ้น เช่น จัดทำระบบถนนให้มีประสิทธิภาพ และกว้างขวางสะดวกในการเดินทาง จัดทำระบบระบายน้ำ ระบบไฟฟ้าและน้ำประปา เพื่อรองรับการขยายตัวของสถานที่ท่องเที่ยวพร้อมดูแลปรับแต่งภูมิทัศน์ในจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นเมืองที่น่าอยู่ ดั่งเหมือนประเทศยุโรป

๔) วัดควรมีการบริหารบุคลากร การเงิน การดูแลสถานที่ เพื่อเป็นการพัฒนาวัด รวมถึงการให้ข้อมูลวัด แก่นักท่องเที่ยวได้ การพัฒนาวัดแบบสร้างสรรค์ เป็นการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมและเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมได้

๕) ต้องการให้ทางจังหวัดสมุทรสงครามเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดี เจริญมีคนมาเยี่ยมเยียนกันมากๆ มีชื่อเสียงในทุกๆ ด้าน เมื่อมาเที่ยวแล้วเกิดความสบายใจ ปลอดภัย เกิดความประทับใจในการมาเยือนเพื่อจะได้กลับมาเที่ยวที่จังหวัดเราอีก^{๕๓}

๔) การจัดการความปลอดภัยของศาสนสถาน

ในปัจจุบันวัดมีบทบาทอันสำคัญยิ่งต่อสังคมไทยมานานนับพันปี เพราะวัดเป็นศูนย์กลางของสังคมและพระสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนของวัดเป็นผู้นำของจิตใจของประชาชนเป็นศูนย์รวมแห่งความเชื่อถือ การร่วมมือกัน เป็นที่ประกอบพิธีกรรม เป็นเบ้าหล่อหลอมวิถีชีวิตของชาวพุทธ วัดเป็นแหล่ง

^{๕๑} สัมภาษณ์ นางสุชาดา ทุ่งหน้า, ผู้อำนวยการวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๒} สัมภาษณ์ พระภาวนาวิสุทธิโสภณ (สุรศักดิ์ อติสกุโข), เจ้าคณะอำเภออัมพวา, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๓} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรพัฒนา ฐานโชติโก, เจ้าอาวาสวัดบางแค่น้อย, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

รวมของศิลปกรรมอันล้ำค่าทั้งด้านสถาปัตยกรรม ปฏิมากรรมและจิตรกรรม ที่ศิลปินถ่ายทอดลักษณะเด่นของคำสอนทางพระพุทธศาสนาออกมาในงานศิลปะอย่างกลมกลืนน่าชื่นชมเป็นพุทธศิลป์ที่ให้คุณค่าทั้งด้านความงามและทั้งเป็นสื่อให้คนได้เข้าถึงธรรมปฏิบัติซึ่งช่วยกลมเกลียวจิตใจมนุษย์ให้อ่อนโยนและสะอาดบริสุทธิ์ขึ้น พุทธศิลป์ที่ปรากฏในวัดจึงเป็นศิลปะแห่งอุดมคติที่ให้คุณค่า และความหมายเชิงจริยธรรมอย่างสูง^{๔๔}

แนวโน้มในการพัฒนาวัด มีบางวัดพัฒนาวัดดี มีระบบ บางวัดก็ยังไม่ค่อยดี ควรดูแลบางวัดให้ดีกว่านี้ โดยต้องปรึกษากับการท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรสงคราม การพัฒนาใช้ทิศทางที่แน่นอนและเหมาะสม เพราะแต่ละวัดพัฒนาตามวิสัยทัศน์ของเจ้าอาวาสแต่ละรูป และเน้นการพัฒนาที่ไม่เอื้อต่อโบราณสถานในวัด เช่น บูรณะโบสถ์ วิหาร โดยไม่มียึดสถาปัตยกรรมแบบเดิมมีการทុบเสาทาสี ทำให้สะท้อนถึงการขาดความรู้ ความเข้าใจ ของเจ้าอาวาสวัดนั้นๆ ควรมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควรให้ความรู้ ถึงวิธีการอนุรักษ์ ดูแล บำรุงรักษา โบราณสถานและโบราณวัตถุ รวมทั้งการดูแลความปลอดภัยภายในวัด เพราะบางวัดขาดการดูแลความปลอดภัย^{๔๕}

นโยบายในการส่งเสริมให้วัดในจังหวัดสมุทรสงคราม มีการพัฒนาวัด เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสมุทรสงคราม ดังนี้

๑) วัดเป็นศูนย์รวมพัฒนาจิตใจประชาชนให้เกิดความศรัทธาทางพุทธศาสนา ด้านการจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง เมื่อเกิดความศรัทธาก็จะทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดมากขึ้น

๒) สร้างความประทับใจให้กับประชาชนด้วยการต้อนรับเป็นอย่างดีเมื่อเกิดความประทับใจจะส่งผลให้ประชาชนเข้ามาร่วมทำบุญมากขึ้น

๓) วัดเป็นศูนย์รวมการศึกษาทางพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมให้ความรู้แก่ประชาชนทุกระดับทั้งในวัดและนอกวัด

๔) สร้างเครือข่ายระหว่างวัด ชุมชน โรงเรียนทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อประสานสัมพันธ์ร่วมกันในการพัฒนาวัด

๕) เน้นจุดเด่นของวัดทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและหารายได้พัฒนาวัด^{๔๖}

วัดน่าจะเป็นตัวอย่างในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและให้ความรู้ สติปัญญาในด้านวัฒนธรรม และสอดแทรกด้านศาสนาเจ้าไปด้วย อาจเริ่มให้ความรู้ตั้งแต่เด็ก เยาวชน จนถึงผู้ใหญ่ตามลำดับ ทั้งนี้ต้องการรวบรวมความคิดในฝ่ายต่างๆ ทั้งของรัฐและเอกชน ชุมชนมาช่วยกันคิดและจัดทำแผนนโยบายในการดำเนินการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยกำหนด

^{๔๔} สัมภาษณ์ พระมงคล ปัญญาทีโป, เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมแม่พิมพ์ จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๕} สัมภาษณ์ พระครูวิมลภาวนาจารย์, วัดภูมรินทร์กุฎีทอง, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๖} สัมภาษณ์ นางสาวกานดา วรเชษฐบัญชา, ผู้อำนวยการจังหวัดสมุทรสงคราม, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ระยะเวลาให้ชัดเจน ว่าเท่าไร ทำในพื้นที่ไหน ก่อน - หลัง มีงบประมาณให้เท่าไร อนาคตจะเห็นว่าเราไปในทิศทางใด^{๘๗}

ในสังคมโลกปัจจุบัน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ถือเป็นแนวคิดใหม่สำหรับประเทศไทย ซึ่งปัจจุบันการท่องเที่ยวภายในวัด เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มุ่งความสนใจพิเศษ โดยเฉพาะเรื่องของการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนอื่นๆ ดังนั้นคิดว่าวัดจึงต้องมีการจัดการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวให้เหมาะสม ไม่ให้กระทบกับทรัพยากรภายในวัด โดยเฉพาะวัดที่เป็นโบราณสถานและโบราณวัตถุ ที่เป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมเป็นมรดกของชาติ^{๘๘}

โดยส่วนตัววัดที่เป็นสถานที่ที่เป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรม เป็นมรดกของชาติในเรื่องสาธารณูปโภค เช่น ลานจอดรถ ห้องสุขาสะอาดสำหรับนักท่องเที่ยว จัดทำแผนที่บอกทาง ป้ายอธิบายข้อมูลภายในวัด โดยสรุปแล้ว การพัฒนาวัดควรพัฒนาในสิ่งที่จำเป็น แต่ถ้าเราไม่ใส่ใจแล้วก็จะทำให้วัดหมดคุณค่า ไม่น่าเที่ยว ไม่น่าสนใจ^{๘๙}

แนวโน้มการพัฒนาวัดหรือนโยบายสำหรับการท่องเที่ยวของวัด

๑) การพัฒนาวัดไปในทิศทางที่สร้างเป็นศูนย์กลาง การเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างแท้จริง

๒) การพัฒนาวัดบนพื้นฐานของการเรียนรู้ร่วมกัน รวมถึงการหยิบเอาองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์หรือเทคโนโลยีมาพัฒนาและส่งเสริมวัดในด้านที่ดี และดูแลทรัพยากรที่มีอยู่ของวัดให้คงอยู่ในสภาพที่ดี^{๙๐}

๓) วัดต้องมีการบริหารจัดการทั้งด้านการเงิน บุคลากร การดูแลสถานที่หรือโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ และมีการพัฒนาปรับปรุงเพื่อประโยชน์ของวัดอย่างแท้จริง รวมถึงความสะอาดสบายและความปลอดภัยต่อนักท่องเที่ยว

การให้ข้อมูลที่ถูกต้องกับนักท่องเที่ยว ตลอดจนการให้ความรู้ ความตระหนักถึงการบริการที่ดี ที่ผู้ที่เป็นผู้ดูแลจัดการวัดให้กับนักท่องเที่ยว

การท่องเที่ยว เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวาง มิได้หมายถึงเฉพาะเพียงการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจหรือเพื่อความสนุกสนานบันเทิงเรีงรมย์ดังที่ส่วนมากเข้าใจ แต่การเดินทางเพื่อการประชุมสัมมนา เพื่อการศึกษาความรู้ เพื่อการกีฬา เพื่อการติดต่อธุรกิจ ตลอดจนการเยี่ยมเยียนญาติพี่น้องก็นับว่าเป็นการท่องเที่ยวทั้งสิ้น^{๙๑} จากความเจริญเติบโตของตลาดการท่องเที่ยว ที่มีอัตราเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นอุตสาหกรรมหลักที่ทำให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม ประกอบด้วย

^{๘๗} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรคุณาธาร, เจ้าอาวาสวัดบางน้อย, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๘๘} สัมภาษณ์ นายณัฏฐ์ อธิภาณ อุตสาหกรรม, นายอำเภออัมพวา, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๘๙} สัมภาษณ์ พระมงคล ปัญญาทีโป, เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมแม่พิมพ์พร จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๙๐} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์วิฑูยา, เจ้าอาวาสวัดทุ่งเศรษฐี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๙๑} สัมภาษณ์ พระครูปราโมทย์ปัญญาวังคน (บุญเลิศ เตชปัญโญ), เจ้าคณะอำเภอบางคนที, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

๑) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยวได้ความรู้ มีความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่นพื้นฐานของความรับผิดชอบมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

๒) การท่องเที่ยวชมงานวัฒนธรรมและประเพณี หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยว เพื่อชมงานประเพณีต่างๆ ในท้องถิ่นนั้นๆ ได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียศิลป์ เพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพพิธีกรรมต่างๆ และได้รับความรู้ มีความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

๓) การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิตและผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษมีความโดดเด่น เพื่อความเพลิดเพลินได้ความรู้ดูผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว^{๙๒}

ในสังคมโลกปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ถือเป็นแนวคิดใหม่สำหรับประเทศไทยเท่าที่ผ่านมาประเทศไทยให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวในแง่ของเศรษฐกิจเท่านั้น สำหรับปัจจุบันการพัฒนาการท่องเที่ยวได้เปลี่ยนไปเท่าที่เห็นจะมีจุดประสงค์ที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาชุมชนนั้นให้เกิดความยั่งยืนโดยมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวสอดคล้องและสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตในชุมชนในเชิงการเรียนรู้^{๙๓} และทดลองให้ได้มาซึ่งประสบการณ์ที่เป็นอยู่จริงในชุมชน ประโยชน์ที่ชาวบ้านในแต่ละชุมชนจะได้รับการพัฒนา เอื้อเพื่อประโยชน์ให้ชุมชนเกิดการอนุรักษ์ สร้างจิตสำนึก ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ของสังคม โดยเฉพาะเรื่องของการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนอื่นๆ การชื่นชมในสุนทรียภาพของโบราณสถาน โบราณวัตถุ อันมีค่า^{๙๔} ดังนั้นคิดว่าวัดจึงต้องมีการจัดการท่องเที่ยว เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมไม่ให้กระทบกับทรัพยากรภายในวัด โดยเฉพาะวัดที่มีโบราณสถาน โบราณวัตถุที่เป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมเป็นมรดกของชุมชนและชาติ ซึ่งปัจจุบันการจัดการภายในวัดส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับนโยบายของเจ้าอาวาสของแต่ละวัด บางวัดให้ความสำคัญ บางวัดไม่ให้ความสำคัญ การจัดการของแต่ละวัดขึ้นอยู่กับปริมาณนักท่องเที่ยว ถ้าวัดมีการวางแผนรองรับที่ดีจะมีการจัดระบบสาธารณูปโภคที่ดี เช่น ลานจอดรถ ห้องสุขาสำหรับนักท่องเที่ยว จัดทำแผนที่บอกทาง ป้ายอธิบาย

^{๙๒} สัมภาษณ์ นางสาวนิลอุบล รังสีธรรมานุกูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๙๓} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์วิฑิตยา, เจ้าอาวาสวัดทุ่งเศรษฐี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๙๔} สัมภาษณ์ พระครูปราโมทย์ปัญญาวังคัน (บุญเลิศ เตชปัญโญ), เจ้าคณะอำเภอบางคนที, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

แต่วัดที่ไม่ค่อยมีนักท่องเที่ยวก็เลยไม่ค่อยพัฒนาระบบสาธารณูปโภค^{๑๕๕} ดังนั้นวัดต้องให้ความสนใจกระบวนการในการวางแผน และการบริหารจัดการ ถ้าต้องการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งหลายวัดคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ของวัด แต่วัดก็ปฏิเสธหรือห้ามไม่ให้คนเข้าวัดปัจจุบันหลายวัดไม่มีการบริหารจัดการที่ดีในที่สุดโบราณสถาน โบราณวัตถุก็จะถูกทำลายสูญหายหรือชำรุดทรุดโทรม หมดยุคค่าไป ในที่สุด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวควรจะมีการวางแผนร่วมกันให้วัดที่เข้าร่วมกิจกรรมได้รับทราบนโยบายการพัฒนาจะดีไม่น้อยที่จะได้พัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้องและมีการบริหารบุคลากร ด้านการเงิน การดูแลสถานที่ให้ความโปร่งใส และมีการพัฒนาเพื่อประโยชน์ของวัด รวมทั้งให้ข้อมูลและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว^{๑๖} การพัฒนาวัดในทางสร้างสรรค์ มีการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมและเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมด้วย วัดมีการรักษาทรัพยากรที่มีอยู่ในวัดให้คงสภาพที่ดี และจัดสร้างใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพทั่วไป^{๑๗}

๕) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดสมุทรสงคราม

โครงการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น พบว่า มีโครงการต่างๆ ดังนี้
โครงการซ่อมแซมโบราณสถานร่วมกับกรมศิลปากร มีวัตถุประสงค์ของโครงการคือ ๑. เพื่อบูรณะซ่อมแซมโบราณสถานให้มีความมั่นคง และแข็งแรง ๒. เพื่อให้โบราณสถานได้คงไว้ถึงเอกลักษณ์ของความเป็นไทยและมีวิธีการในการดำเนินการได้แก่ ๑. แต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินการเกี่ยวกับการซ่อมแซมโบราณสถานของวัด ๒. มีการประชุมร่วมกันระหว่างวัดและหน่วยงานกรมศิลปากรในการดำเนินงาน ๓. มีการดำเนินการตามที่ได้วางกรอบเอาไว้ ๔. มีการประเมินผลการดำเนินงานการซ่อมแซมในครั้งนี้

โครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์^{๑๘} และวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. ศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของวัดในสมัยเก่าและใหม่ได้อย่างถ่องแท้ ๒. เด็กรุ่นใหม่เกิดความรักและหวงแหนวัฒนธรรมประจำชาติไทย ๓. คงเอกลักษณ์ของความเป็นไทยวิถีชีวิตของชุมชนนั้นให้คงเดิม ๔. เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสประวัติศาสตร์ของวัดต่างๆ ได้อย่างถูกต้องและมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. จัดทำเอกสารประกอบวัดให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมวัด ๒. จัดบุคลากรในการให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติวัด ความเป็นมาของวัด และเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมในชุมชนนั้นๆ

โครงการจัดอบรมให้ความรู้แก่พระภิกษุ สามเณร และบุคลากรภายในวัด ให้ความรู้เข้าใจด้านภาษา มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อให้พระภิกษุ สามเณร และบุคลากรภายในวัดสามารถพูดอธิบายให้ความรู้เกี่ยวกับวัดได้อย่างถูกต้อง ๒. เพื่อพัฒนาทักษะทางด้านภาษาแก่

^{๑๕๕} สัมภาษณ์ พระครูวิมลภาวนาจารย์, วัดกุญชรินทร์กุฎีทอง, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระภาวนาวิสุทธิโสภณ (สุรศักดิ์ อติสกุโข), เจ้าคณะอำเภออัมพวา, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระสมุทรวชิโรโสภณ, เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระครูปราโมทย์ปัญญาวังค์ (บุญเลิศ เตชปัญโญ), เจ้าคณะอำเภอบางคนที, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

พระภิกษุ สามเณร และบุคลากรให้มีความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ๓. วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ของไทย และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. จัดหาวิทยากรมาอบรมให้แก่พระภิกษุ สามเณร และบุคลากรภายในวัด ๒. จัดหาเอกสารมาให้พระภิกษุ สามเณร และบุคลากรภายในวัดได้ศึกษา^{๑๙}

โครงการส่งพระภิกษุ สามเณร และบุคลากรไปศึกษาต่อทางด้านภาษาในสถาบันหน่วยงานที่จัด มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อให้พระภิกษุ สามเณร และบุคลากร มีความรู้ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาอาเซียน ๒. เพื่อพัฒนาทักษะด้านภาษาบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ ๓. บุคลากรภายในวัดสามารถพูด อ่าน เขียน ได้อย่างคล่องแคล่ว และเข้าใจวัฒนธรรมอย่างแท้จริง ๔. เพื่อให้บุคลากรภายในวัดสามารถอธิบายเรื่องราวต่างๆ ภายในวัดด้วยภาษาของตนเอง และภาษาอื่นๆ ได้เพิ่มมากขึ้น และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. จัดส่งพระภิกษุ สามเณร และบุคลากร เข้าร่วมอบรมทางด้านภาษาในสถาบันที่จัดให้มีการอบรม ๒. จัดจัดหางบประมาณในการสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร และบุคลากรในการเข้ารับการศึกษาต่อ^{๒๐}

โครงการมัคคุเทศก์น้อย มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวก สบายในการเที่ยวชมภายในวัด ๒. สามารถอธิบายประวัติ ความเป็นมาของวัดให้กับนักท่องเที่ยวได้ทั้งชาวไทย และต่างชาติ ๓. เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. ให้เด็กรอบๆ วัดมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ให้ที่ดี ๒. สามารถอธิบายแหล่งสำคัญภายในวัดได้อย่างถูกต้อง ๓. สร้างรายได้ให้กับเด็กที่มาเป็นมัคคุเทศก์น้อยกับวัด^{๒๑}

โครงการห้องนิทรรศการการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. ให้ความรู้แก่ผู้สนใจเกี่ยวกับประวัติ ความเป็นมาของวัด ๒. เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนนั้นๆ ๓. เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาประวัติ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนรอบๆ วัด และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. จัดห้องนิทรรศการพูดได้ ๒. จัดหาสิ่งที่เป็นจุดสำคัญของชุมชนมานำเสนอผ่านทางภาพและการดำเนินการ ๓. จัดให้มีมัคคุเทศก์ในการให้คำบรรยาย^{๒๒}

โครงการปรับภูมิทัศน์วัด มัสยิด โบสถ์ เพื่อการท่องเที่ยวเชิงรุก มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงบูรณาการระหว่าง วัด บ้าน ชุมชน ศาสนาอื่นๆ ๒. เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจในการมาเยี่ยมชมเยือนสถานที่นั้นๆ และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. แต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินการปรับภูมิทัศน์ ๒. ประชุมปรึกษาหารือกับหน่วยงานอื่นๆ ๓. ขอกการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นในการปรับภูมิทัศน์ให้สวยงาม ร่มรื่น น่าอยู่ น่าเข้า

โครงการก่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่เชิงศาสนา มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. การสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่อย่างครบถ้วน ๒. เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเชิงบูรณาการ ๓. สร้างสิ่ง

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระสมุทรวชิรโสภณ, เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระครูวิมลภาวนาจารย์, วัดภูมรินทร์กุฎีทอง, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระสมุทรวชิรโสภณ, เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์วิทยา, เจ้าอาวาสวัดทุ่งเศรษฐี, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ใหม่ทดแทนสิ่งเก่าที่ชำรุด เสียหาย และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. จัดหาแหล่งเงินทุนในการก่อสร้าง ๒. แต่งตั้งคณะกรรมการในการก่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา ๓. ประชุมปรึกษาหารือกันกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ ๔. กำกับดูแลติดตามผลการดำเนินงาน

โครงการประชุมสัมมนาปฏิบัติการด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน และประวัติศาสตร์ร่วมกับภาคเอกชน มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานและประวัติศาสตร์ ๒. ส่งเสริมและสนับสนุนในการอนุรักษ์ในเชิงรุก และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. ประชุมปรึกษาหารือในการอนุรักษ์โบราณสถานภายในวัดกับภาครัฐ และเอกชน ๒. จัดทำโครงการการอนุรักษ์ ๓. จัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน

โครงการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติ และถวายพระราชกุศล ๒. เพื่อส่งเสริมเยาวชนได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษ อบรม และปฏิบัติธรรมได้อย่างถูกต้อง ๓. สามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้อย่างเหมาะสมแก่วัย และความรู้ ๔. เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ที่ดีงามให้แก่เยาวชนของชาติ และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานจัดงานบวชสามเณรภาคฤดูร้อน ๒. เชิญชวนเยาวชนตามสถานศึกษาต่างๆ เข้าร่วมบวชเป็นสามเณร^{๑๐๓}

โครงการสร้างสำนักปฏิบัติธรรม มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. สร้างศรัทธาในการศึกษาและปฏิบัติธรรม ๒. ให้ความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานของการเจริญสติปัญญา ๓. สามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. จัดทางงบประมาณในการจัดสร้างสำนักปฏิบัติธรรม ๒. แต่งตั้งคณะกรรมการร่วมในการจัดสร้างสำนักปฏิบัติธรรม^{๑๐๔}

โครงการจัดทำหนังสือคู่มือ ประวัติวัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปกรรม มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมวัด ๒. เพื่อความสะดวก สบายในการค้นหาเอกสารประกอบการทำงานด้านต่างๆ และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. จัดพิมพ์หนังสือ ประวัติวัด ความเป็นมาของวัดให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบ ๒. จัดทำสื่อเทคโนโลยีให้เป็นปัจจุบัน ไม่ล้าสมัย^{๑๐๕}

โครงการห้องนิทรรศการการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. ให้ความรู้แก่ผู้สนใจเกี่ยวกับประวัติ ความเป็นมาของวัด ๒. เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนนั้นๆ ๓. เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาประวัติ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนรอบๆ วัด และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. จัดห้องนิทรรศการพูดได้ ๒. จัดหาสิ่งที่เป็นจุดสำคัญของชุมชนมานำเสนอผ่านทางภาพและการดำเนินการ ๓. จัดให้มีมัคคุเทศก์ในการให้คำบรรยาย

โครงการก่อสร้างศาลาปฏิบัติธรรมเพื่อรองรับพุทธศาสนิกชนที่สนใจ มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อให้ประชาชนทั่วไปเข้ามาปฏิบัติธรรมภายในวัดมากขึ้น ๒. กล่อมเกล้าจิตใจให้แก่

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ นายคมสันต์ สุมะนาถ, ผู้อำนวยการสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ นางสุชาดา พุ่งหน้า, ผู้อำนวยการ วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑. ๒๕๖๑.

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ พระครูสมุห์พัฒนา ฐานโชติโก, เจ้าอาวาสวัดบางแค่น้อย, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ประชาชนทั่วไปให้หันเข้าวัดปฏิบัติธรรม และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. วางแผนดำเนินการก่อสร้างศาลาปฏิบัติธรรม ๒. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการจัดสร้างศาลาปฏิบัติธรรม ๓. ประชุมหารือเกี่ยวกับการก่อสร้างศาลาปฏิบัติธรรม ๔. กำกับดูแลและติดตามผลการดำเนินการจัดสร้างศาลาปฏิบัติธรรม^{๑๐๖}

โครงการปรับภูมิทัศน์บริเวณโบราณสถานให้มีความสวยงาม มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อให้โบราณสถานภายในวัดมีความสวยงาม ๒. เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวเกิดความประทับใจกับสิ่งที่พบ เช่น โบราณสถานที่สะอาด สวยงาม ร่มรื่น ปราศจากสิ่งปฏิกูล ขยะมูลฝอย และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ในการดูแลในการปรับภูมิทัศน์ภายในวัด ๒. นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการปรับภูมิทัศน์ของวัด ๓. กำกับและติดตามผลการดำเนินงานที่ได้ตั้งไว้ ๔. สรุปผลการดำเนินการเกี่ยวกับการปรับภูมิทัศน์^{๑๐๗}

โครงการจัดตั้งกองทุนพัฒนาร่วมกันระหว่างศาสนา มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อหาทุนในการพัฒนาวัด ๒. เพื่อการบูรณะซ่อมแซมสิ่งก่อสร้างต่างๆ และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. แต่งตั้งคณะกรรมการจัดตั้งกองทุนพัฒนาร่วมกันระหว่างศาสนา ๒. ประชุมปรึกษาหารือกับหลายๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๓. หากิจกรรมในการจัดหาทุนในการพัฒนาวัด^{๑๐๘}

โครงการรักษาความปลอดภัยในวัด (ติดตั้งกล้องวงจรปิด) มีวัตถุประสงค์ของโครงการ ๑. เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความปลอดภัยในวัดและเรียนรู้อย่างมีความสุข ๒. เพื่อความปลอดภัยในทรัพย์สินของทางวัด และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. จัดเจ้าหน้าที่สำรวจพื้นที่เสี่ยงภายในวัด ๒. จัดซื้ออุปกรณ์ ๓. อบรมเจ้าหน้าที่ให้สามารถใช้อุปกรณ์ได้^{๑๐๙}

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรคุณาธาร, เจ้าอาวาสวัดบางน้อย, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ นายคมสันต์ สุมะนาถ, ผู้อำนวยการสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ พระสมุทรวิโรโสภณ, เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ นาย ณิชวันก์ อัลภาชน์ เอตตะเสน, นายอำเภออัมพวา, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๑.

๑) แผนภาพ โครงการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

แผนภาพ ๔.๑ โครงการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ที่มา : จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย

๔.๓.๕ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม
บูรณาการหลักสี่ปายะ ๗

ตารางที่ ๔.๕ การบูรณาการหลักสี่ปายะ ๗ กับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัด
ในจังหวัดสมุทรสงคราม

ที่	หลักสี่ปายะ ๗	กระบวนการ
๑.	อวาาสสี่ปายะ (สถานที่)	๑.๑ ปรับปรุงภูมิทัศน์รอบวัดให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม ๑.๒ บูรณะซ่อมแซมเสนาสนะภายในวัดให้มั่นคง ถาวร ๑.๓ จัดหาเครื่องประกอบอาคารให้พร้อมใช้งาน เช่น แก้ว ติง ตั้ง เป็นต้น
๒.	โคจรสี่ปายะ (การเดินทาง)	๒.๑ ปรับปรุงหนทางสัญจรภายในวัด ให้เดินทางไป มาสะดวกสบาย ๒.๒ ปรับปรุงสถานที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยวให้ เพียงพอ ๒.๓ ติดตั้งป้ายบอกทาง เส้นทางภายในและ ภายนอกวัด
๓.	ภัสสี่ปายะ (ต้อนรับ)	๓.๑ พัฒนาการบวนการต้อนรับให้มีประสิทธิภาพ ๓.๒ มีบริการน้ำดื่ม ผ้าเย็น เป็นต้น ๓.๓ จัดหาอุปกรณ์เครื่องเสียง เพื่อใช้ในการ ประชาสัมพันธ์วัด
๔.	บุคคลสี่ปายะ (เจ้าหน้าที่)	๔.๑ จัดหาเจ้าหน้าที่ไว้คอยให้บริการนักท่องเที่ยว ๔.๒ อบรมพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้สามารถ ประชาสัมพันธ์และแนะนำญาติโยมผู้มาทำบุญที่วัด ได้
๕.	โกชนะสี่ปายะ (ของที่ระลึก)	๕.๑ ทำของที่ระลึก ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของวัด และท้องถิ่น ๕.๒ จัดสร้างวัดถุมงคลแจกนักท่องเที่ยว ๕.๓ มีร้านค้าสวัสดิการและจำหน่ายสินค้าภายใน วัด

ตารางที่ ๔.๕ การบูรณาการหลักสี่ปายะ ๗ กับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัด
ในจังหวัดสมุทรสงคราม (ต่อ)

ที่	หลักสี่ปายะ ๗	กระบวนการ
๖.	อุตุสี่ปายะ (บรรยากาศ)	๖.๑ จัดบริเวณวัดให้ร่มเย็น ไม่ร้อนหรือหนาวเกินไป ๖.๒ จัดบริเวณวัดให้มีอากาศถ่ายเทสะดวก ๖.๓ บริเวณวัดไม่มีเสียงหรือกลิ่นรบกวน
๗.	อิริยาถสี่ปายะ (การพักผ่อนหย่อนใจ)	๗.๑ จัดการท่องเที่ยวแบบสโลไลฟ์ ๗.๒ พัฒนาอารยสถาปัตย์ให้สอดคล้องกับผู้พิการและผู้สูงอายุ ๗.๓ จัดหาที่นั่งที่พักผ่อนอย่างเพียงพอ

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า การบูรณาการหลักสี่ปายะ ๗ กับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ประกอบด้วย

๑. อาวาสสี่ปายะ (สถานที่) ได้แก่ ปรับปรุงภูมิทัศน์รอบวัดให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม และ บูรณะซ่อมแซมเสนาสนะภายในวัดให้มั่นคง ถาวร ควร จัดหาเครื่องประกอบอาคารให้พร้อมใช้งาน เช่น เก้าอี้ เติง ตั่ง เป็นต้น

๒. โคจรสี่ปายะ (การเดินทาง) ได้แก่ ปรับปรุงหนทางสัญจรภายในวัด ให้เดินทางไปมาสะดวกสบาย ปรับปรุงสถานที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยวให้เพียงพอ ติดตั้งป้ายบอกทาง เส้นทางภายในและภายนอกวัด

๓. ภัตตสี่ปายะ (ต้อนรับ) ได้แก่ พัฒนาการต้อนรับให้มีประสิทธิภาพ มีบริการน้ำดื่ม ผ้าเย็น เป็นต้น จัดหาอุปกรณ์เครื่องเสียง เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์วัด

๔. ปุคคลสี่ปายะ (เจ้าหน้าที่) ได้แก่ จัดหาเจ้าหน้าที่ไว้คอยให้บริการนักท่องเที่ยว อบรมพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้สามารถประชาสัมพันธ์และแนะนำญาติโยมผู้มาทำบุญที่วัดได้

๕. โภชนะสี่ปายะ ได้แก่ (ของที่ระลึก) ทำของที่ระลึก ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของวัด และท้องถิ่น จัดสร้างวัตถุมงคลแจกนักท่องเที่ยว มีร้านค้าสวัสดิการและจำหน่ายสินค้าภายในวัด

๖. อุตุสี่ปายะ (บรรยากาศ) ได้แก่ จัดบริเวณวัดให้ร่มเย็น ไม่ร้อนหรือหนาวเกินไป จัดบริเวณวัดให้มีอากาศถ่ายเทสะดวก บริเวณวัดไม่มีเสียงหรือกลิ่นรบกวน

๗. อิริยาถสี่ปายะ (การพักผ่อนหย่อนใจ) ได้แก่ จัดการท่องเที่ยวแบบสโลไลฟ์ และ พัฒนาอารยสถาปัตย์ให้สอดคล้องกับผู้พิการและผู้สูงอายุ จัดหาที่นั่งที่พักผ่อนอย่างเพียงพอ

๔.๒.๓ สรุปวิเคราะห์

การบริหารจัดการต้องมาจากความต้องการและความพร้อมของคนในชุมชน อาจทำในรูปแบบมีคณะกรรมการ แบ่งเป็นฝ่ายต่างๆ ที่สอดคล้องกับหลักการให้บริการทางการท่องเที่ยว เมื่อมีคณะกรรมการแล้วก็จะสามารถร่วมมือพัฒนาในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว เช่น การจัดศูนย์บริการการท่องเที่ยว พัฒนารายการหรือโปรแกรมนำนักท่องเที่ยวไปชุมชนเพื่อเสนอนักท่องเที่ยว จัดแบ่งหน้าที่การให้บริการตามความถนัดของแต่ละฝ่าย และต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมไว้พร้อมๆ กับการรับผิดชอบดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชนด้วย

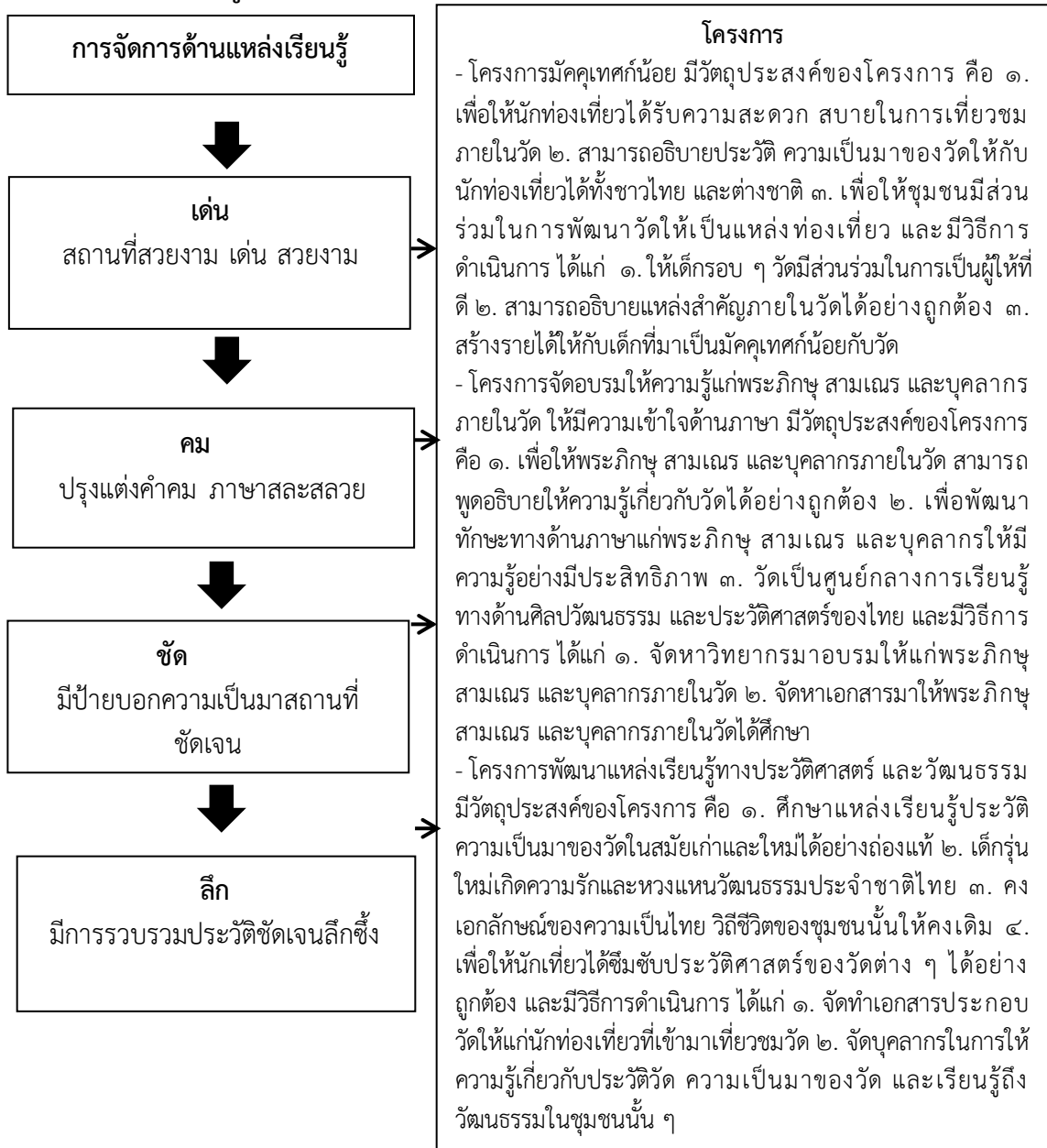
การพัฒนาวัดไปในทิศทางที่สร้างเป็นศูนย์กลาง การเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างแท้จริง ซึ่งการพัฒนาวัดบนพื้นฐานของการเรียนรู้ร่วมกัน รวมถึงการหยิบเอ่องค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์หรือเทคโนโลยีมาพัฒนาและส่งเสริมวัดในด้านที่ดี และดูแลทรัพยากรที่มีอยู่ของวัดให้คงอยู่ในสภาพที่ดี วัดต้องมีการบริหารจัดการทั้งด้านการเงิน บุคลากร การดูแลสถานที่หรือโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ และมีการพัฒนาปรับปรุงเพื่อประโยชน์ของวัดอย่างแท้จริง รวมถึงความสะดวกสบายและความปลอดภัยต่อนักท่องเที่ยว

วัดเป็นศูนย์รวมพัฒนาจิตใจประชาชนให้เกิดความศรัทธาทางพุทธศาสนา ด้ายการจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง เมื่อเกิดความศรัทธาก็จะทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดมากขึ้น สร้างความประทับใจให้กับประชาชนด้วยการต้อนรับเป็นอย่างดีเมื่อเกิดความประทับใจจะส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทำบุญมากขึ้น เป็นศูนย์รวมการศึกษาทางพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมให้ความรู้แก่ประชาชนทุกระดับทั้งในวัดและนอกวัด และสร้างเครือข่ายระหว่างวัด ชุมชน โรงเรียนทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อประสานสัมพันธ์ร่วมกันในการพัฒนาวัด โดยเน้นจุดเด่นของวัดทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและหารายได้พัฒนาวัด การพัฒนาการท่องเที่ยวได้เปลี่ยนไปเท่าที่เห็นจะมีจุดประสงค์ที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาชุมชนนั้นให้เกิดความยั่งยืน โดยมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวสอดคล้องและสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตในชุมชนในเชิงการเรียนรู้ และทดลองให้ได้มาซึ่งประสบการณ์ที่เป็นอยู่จริงในชุมชน ประโยชน์ที่ชาวบ้านในแต่ละชุมชนจะได้รับการพัฒนา เอื้อเพื่อ ประโยชน์ให้ชุมชนเกิดการอนุรักษ์ สร้างจิตสำนึกชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ของสังคม โดยเฉพาะเรื่องของการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนอื่นๆ การเชื่อมในสุนทรียภาพของโบราณสถาน โบราณวัตถุ อันมีค่า ดังนั้นคิดว่าวัดจึงต้องมีการจัดการท่องเที่ยว เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมไม่ให้เกิดกระทบกับทรัพยากรภายในวัด โดยเฉพาะวัดที่มีโบราณสถาน โบราณวัตถุที่เป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมเป็นมรดกของชุมชนและชาติ ซึ่งปัจจุบันการจัดการภายในวัดส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับนโยบายของเจ้าอาวาสของแต่ละวัด บางวัดให้ความสำคัญ บางวัดไม่ให้ความสำคัญ การจัดการของแต่ละวัดขึ้นอยู่กับปริมาณนักท่องเที่ยว ถ้าวัดมีการวางแผนรองรับที่ดีจะมีการจัดระบบสาธารณูปโภคที่ดี เช่น ลานจอดรถ ห้องน้ำสะอาดสำหรับนักท่องเที่ยว จัดทำแผนที่บอกทาง ป้ายอธิบาย แต่วัดที่ไม่ค่อยมีนักท่องเที่ยวก็จะไม่ค่อยพัฒนาระบบสาธารณูปโภค ดังนั้นวัดต้องให้ความสนใจกระบวนการในการวางแผน และการบริหารจัดการ ถ้าต้องการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งหลายวัดคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ของวัด แต่วัดก็ปฏิเสธหรือห้ามไม่ให้คนเข้าวัดปัจจุบันหลายวัดไม่มีการบริหารจัดการที่ดีที่สุดในที่สุดโบราณสถาน โบราณวัตถุก็จะถูกทำลายสูญหายหรือชำรุดทรุดโทรม หมดคุณค่าไปในที่สุด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวควรจะมีการ

วางแผนร่วมกันให้วัดที่เข้าร่วมกิจกรรมได้รับทราบนโยบายการพัฒนาจะดีไม่น้อยที่จะได้พัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้องและมีการบริหารบุคลากร ด้านการเงิน การดูแลสถานที่ให้โปร่งใส และมีการพัฒนาเพื่อประโยชน์ของวัด รวมทั้งให้ข้อมูลและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว การพัฒนาวัดในทางสร้างสรรค์ มีการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมและเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมด้วย วัดมีการรักษาทรัพยากรที่มีอยู่ในวัดให้คงสภาพที่ดี และจัดสร้างใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพทั่วไป

๔.๓ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

๔.๓.๑ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้

แผนภาพ ๔.๑ รูปแบบด้านแหล่งเรียนรู้

ที่มา : จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๑ พบว่า

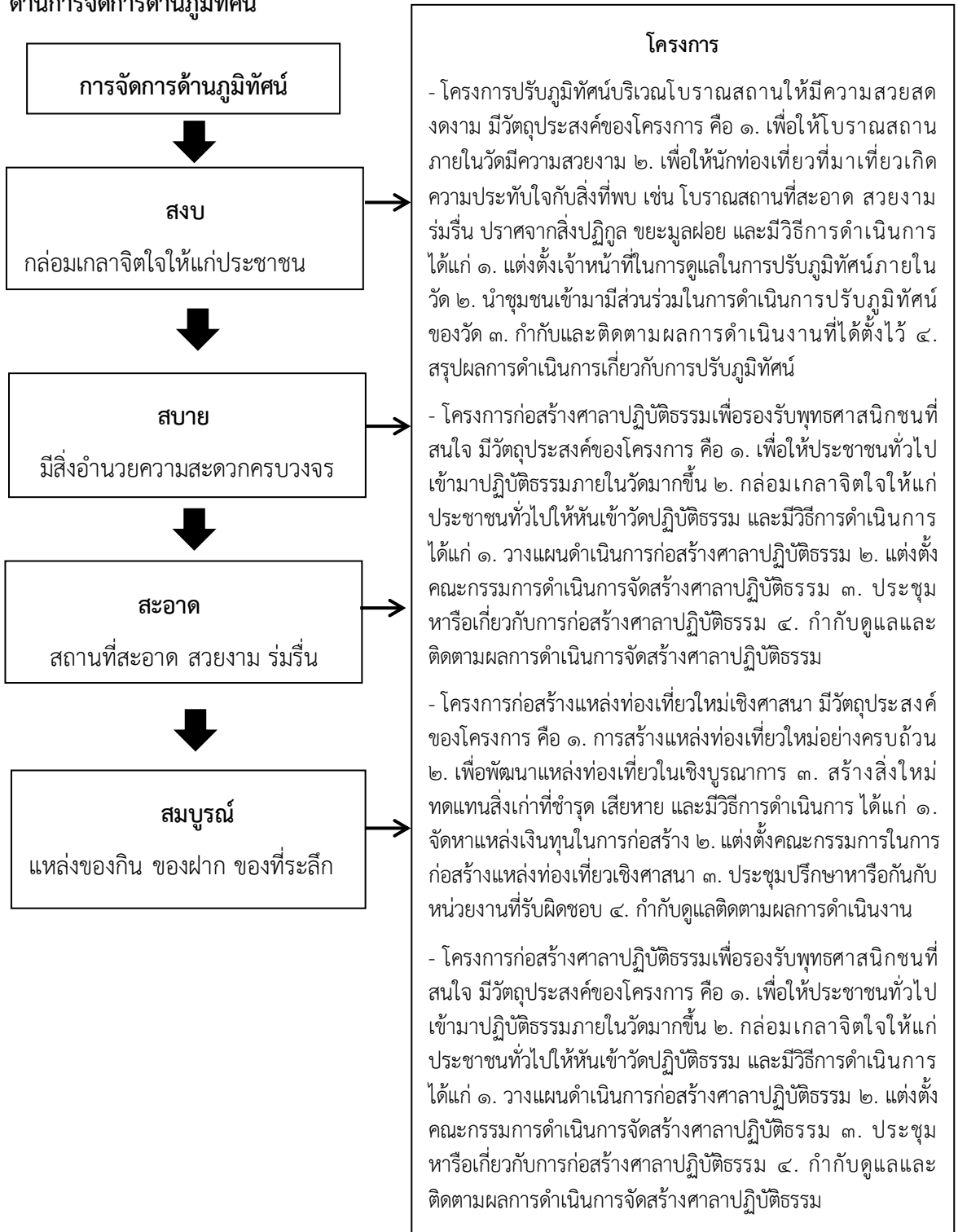
การจัดการด้านแหล่งเรียนรู้ ต้องมีสถานที่เด่น สวยงาม ไม่ซ้ำกับสถานที่ใด และปรุงแต่งด้วยคำคม และใช้ภาษาในการสื่อสารสละสลวย ที่สามารถกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของสถานที่ที่มีแหล่งอ้างอิงลึกซึ้ง และมีป้ายบอกประชาสัมพันธ์แผ่นพับ ความเป็นมาของสถานที่นั้นๆ อย่างชัดเจน พร้อมทั้งยังต้องมีการอบรมบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ ได้แก่

๑) โครงการมัคคุเทศก์น้อย มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวก สบายในการเที่ยวชมภายในวัด ๒. สามารถอธิบายประวัติ ความเป็นมาของวัดให้กับนักท่องเที่ยวได้ทั้งชาวไทย และต่างชาติ ๓. เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. ให้เด็กรอบๆ วัดมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ให้ที่ดี ๒. สามารถอธิบายแหล่งสำคัญภายในวัดได้อย่างถูกต้อง ๓. สร้างรายได้ให้กับเด็กที่มาเป็นมัคคุเทศก์น้อยกับวัด

๒) โครงการจัดอบรมให้ความรู้แก่พระภิกษุ สามเณร และบุคลากรภายในวัด ให้ความรู้เข้าใจด้านภาษา มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อให้พระภิกษุ สามเณร และบุคลากรภายในวัดสามารถพูดอธิบายให้ความรู้เกี่ยวกับวัดได้อย่างถูกต้อง ๒. เพื่อพัฒนาทักษะทางด้านภาษาแก่พระภิกษุ สามเณร และบุคลากรให้มีความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ๓. วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ของไทย และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. จัดหาวิทยากรมาอบรมให้แก่พระภิกษุ สามเณร และบุคลากรภายในวัด ๒. จัดหาเอกสารมาให้พระภิกษุ สามเณร และบุคลากรภายในวัดได้ศึกษา

๓) โครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. ศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของวัดในสมัยเก่าและใหม่ได้อย่างถ่องแท้ ๒. เด็กรุ่นใหม่เกิดความรักและหวงแหนวัฒนธรรมประจำชาติไทย ๓. คงเอกลักษณ์ของความเป็นไทย วิถีชีวิตของชุมชนนั้นให้คงเดิม ๔. เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสประวัติศาสตร์ของวัดต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. จัดทำเอกสารประกอบวัดให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมวัด ๒. จัดบุคลากรในการให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติวัด ความเป็นมาของวัด และเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมในชุมชนนั้นๆ

๔.๓.๒ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม
ด้านการจัดการด้านภูมิทัศน์

แผนภาพ ๔.๒ รูปแบบการจัดการด้านภูมิทัศน์

ที่มา : จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๒ พบว่า

การจัดการด้านภูมิทัศน์ ต้องมีสถานที่อันสงบ เพื่อกล่อมเกลาจิตใจของประชาชนให้หันมาเข้าวัด และยังคงคำนึงถึงความสะอาดสวยงามแก่ผู้ที่เข้ามาภายในวัด โดยต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบวงจร พร้อมทั้งต้องมีสถานที่ที่สะอาด สวยงาม มีต้นไม้ ร่มรื่น และต้องสรรหาความสมบูรณ์ เช่น แหล่งของกิน ของฝากและของที่ระลึก เพื่อบริการการท่องเที่ยว โดยมีโครงการ ดังนี้

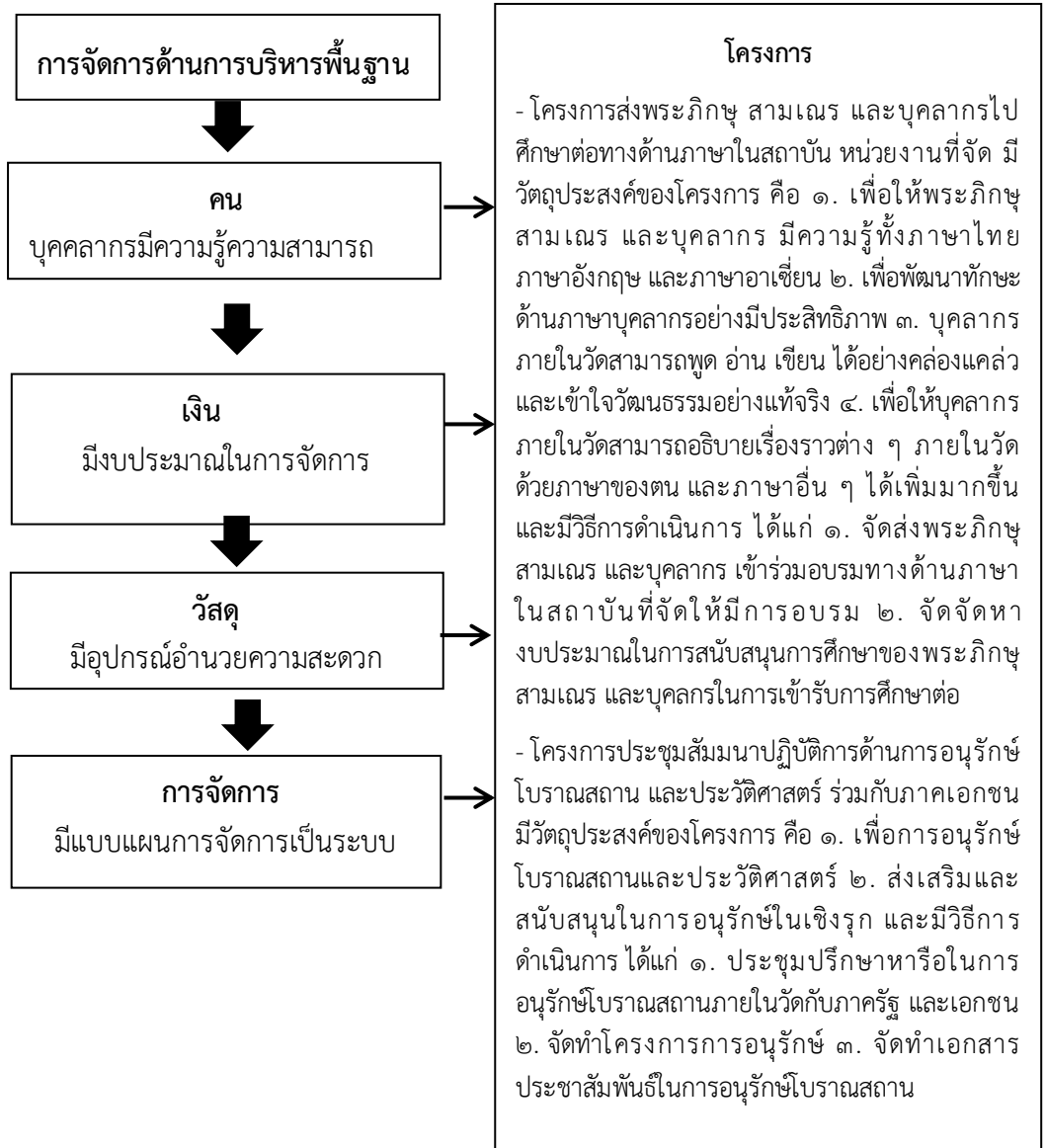
๑) โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณโบราณสถานให้มีความสวยงาม มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อให้โบราณสถานภายในวัดมีความสวยงาม ๒. เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวเกิดความประทับใจกับสิ่งที่พบ เช่น โบราณสถานที่สะอาด สวยงาม ร่มรื่น ปราศจากสิ่งปฏิกูล ขยะมูลฝอย และมีวิธีการดำเนินการได้แก่ ๑. แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ในการดูแลในการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในวัด ๒. นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการปรับปรุงภูมิทัศน์ของวัด ๓. กำกับและติดตามผลการดำเนินงานที่ได้ตั้งไว้ ๔. สรุปผลการดำเนินการเกี่ยวกับการปรับปรุงภูมิทัศน์

๒) โครงการก่อสร้างศาลาปฏิบัติธรรมเพื่อรองรับพุทธศาสนิกชนที่สนใจ มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อให้ประชาชนทั่วไปเข้ามาปฏิบัติธรรมภายในวัดมากขึ้น ๒. กล่อมเกลาจิตใจให้แก่ประชาชนทั่วไปให้หันเข้าวัดปฏิบัติธรรม และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. วางแผนดำเนินการก่อสร้างศาลาปฏิบัติธรรม ๒. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการจัดสร้างศาลาปฏิบัติธรรม ๓. ประชุมหารือเกี่ยวกับการก่อสร้างศาลาปฏิบัติธรรม ๔. กำกับดูแลและติดตามผลการดำเนินการจัดสร้างศาลาปฏิบัติธรรม

๓) โครงการก่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่เชิงศาสนา มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. การสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่อย่างครบถ้วน ๒. เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเชิงบูรณาการ ๓. สร้างสิ่งใหม่ทดแทนสิ่งเก่าที่ชำรุดเสียหาย และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. จัดหาแหล่งเงินทุนในการก่อสร้าง ๒. แต่งตั้งคณะกรรมการในการก่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา ๓. ประชุมปรึกษาหารือกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ ๔. กำกับดูแลติดตามผลการดำเนินงาน

๔) โครงการก่อสร้างศาลาปฏิบัติธรรมเพื่อรองรับพุทธศาสนิกชนที่สนใจ มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อให้ประชาชนทั่วไปเข้ามาปฏิบัติธรรมภายในวัดมากขึ้น ๒. กล่อมเกลาจิตใจให้แก่ประชาชนทั่วไปให้หันเข้าวัดปฏิบัติธรรม และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. วางแผนดำเนินการก่อสร้างศาลาปฏิบัติธรรม ๒. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการจัดสร้างศาลาปฏิบัติธรรม ๓. ประชุมหารือเกี่ยวกับการก่อสร้างศาลาปฏิบัติธรรม ๔. กำกับดูแลและติดตามผลการดำเนินการจัดสร้างศาลาปฏิบัติธรรม

๔.๓.๓ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม
ด้านการจัดการด้านการบริการพื้นฐาน

แผนภาพ ๔.๓ รูปแบบด้านการบริการพื้นฐาน

ที่มา : จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย

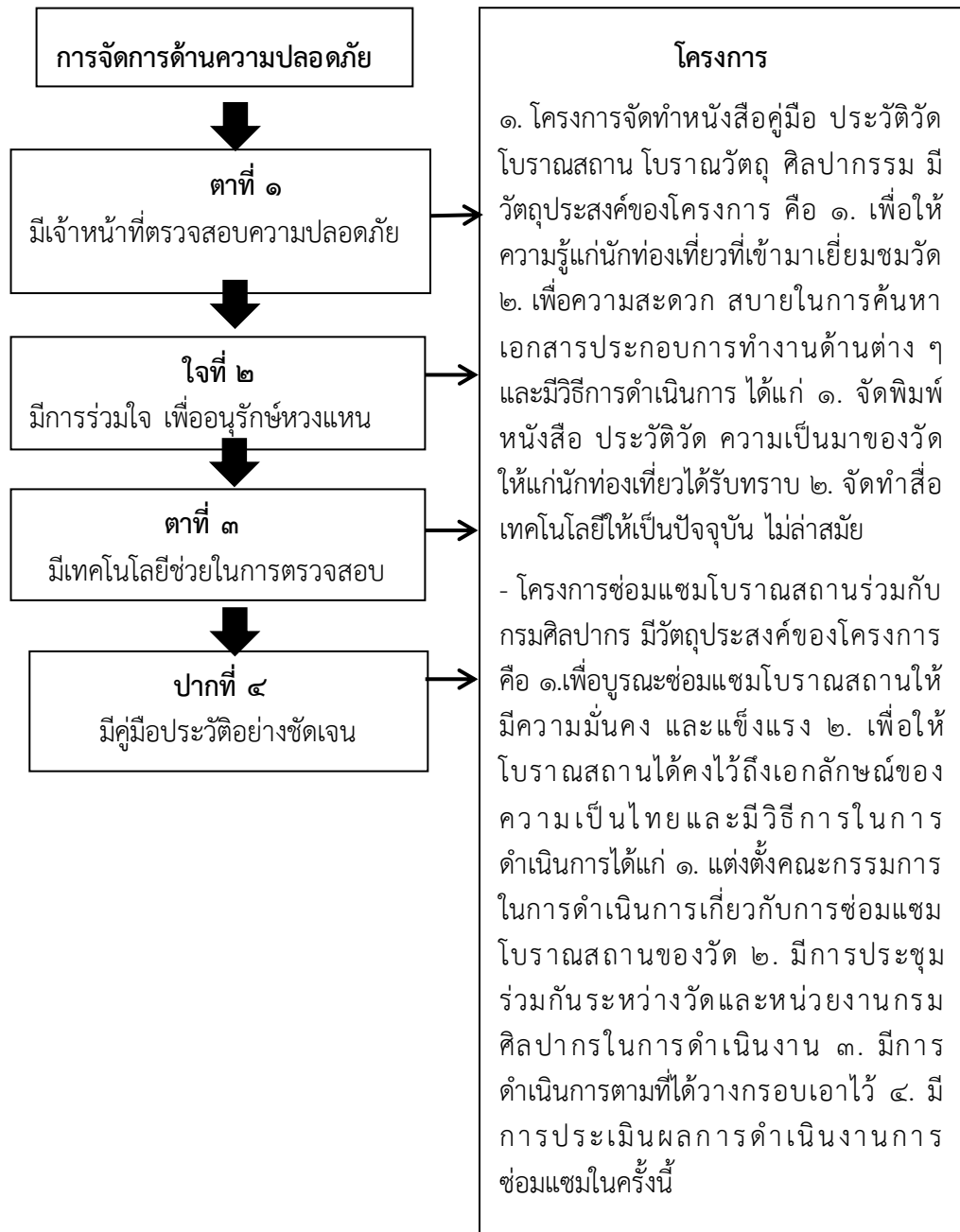
จากแผนภาพที่ ๔.๓ พบว่า

การจัดการด้านการบริการพื้นฐาน ต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำงานในวัดนั้นๆ และมีความจำเป็นต้องจัดงบประมาณในการจัดการให้เหมาะสม พร้อมทั้งต้องเตรียมวัสดุอุปกรณ์อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่มายังสถานที่นั้นๆ และต้องมีการจัดการที่เป็นระบบมีการวางแผน แบ่งงานหน้าที่อย่างชัดเจน โดยมีโครงการส่งเสริมดังนี้

๑) โครงการส่งพระภิกษุ สามเณร และบุคลากรไปศึกษาต่อทางด้านภาษาในสถาบันหน่วยงานที่จัด มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อให้พระภิกษุ สามเณร และบุคลากร มีความรู้ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาอาเซียน ๒. เพื่อพัฒนาทักษะด้านภาษาบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ ๓. บุคลากรภายในวัดสามารถพูด อ่าน เขียน ได้อย่างคล่องแคล่ว และเข้าใจวัฒนธรรมอย่างแท้จริง ๔. เพื่อให้บุคลากรภายในวัดสามารถอธิบายเรื่องราวต่างๆ ภายในวัดด้วยภาษาของตนเอง และภาษาอื่นๆ ได้เพิ่มมากขึ้น และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. จัดส่งพระภิกษุ สามเณร และบุคลากร เข้าร่วมอบรมทางด้านภาษาในสถาบันที่จัดให้มีการอบรม ๒. จัดจัดหางบประมาณในการสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร และบุคลากรในการเข้ารับการศึกษาต่อ

๒) โครงการประชุมสัมมนาปฏิบัติการด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน และประวัติศาสตร์ร่วมกับภาคเอกชน มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานและประวัติศาสตร์ ๒. ส่งเสริมและสนับสนุนในการอนุรักษ์ในเชิงรุก และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. ประชุมปรึกษาหารือในการอนุรักษ์โบราณสถานภายในวัดกับภาครัฐ และเอกชน ๒. จัดทำโครงการการอนุรักษ์ ๓. จัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน

๔.๓.๔ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการจัดการด้านความปลอดภัย

แผนภาพ ๔.๔ รูปแบบด้านความปลอดภัย
ที่มา : จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๔ พบว่า การจัดการด้านความปลอดภัย ต้องใช้เทคโนโลยีตรวจสอบถึงความปลอดภัย ตั้งแต่ กล้องวงจรปิด เครื่องสแกนวัตถุต้องสงสัย และมีการนำเทคโนโลยีการประชาสัมพันธ์อัตโนมัติ เพื่อสื่อสารความเข้าใจภาษาไทยและต่างประเทศ ถึงประวัติความเป็นมาของสถานที่แบบเจาะลึก และยังคงคำนึงถึงเจ้าหน้าที่ที่ต้องมีการบริการทั่วถึงในทุกๆ ด้าน และต้องทำโครงการดังนี้

๑) โครงการจัดทำหนังสือคู่มือ ประวัติวัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปกรรม มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมวัด ๒. เพื่อความสะดวกสบายในการค้นหาเอกสารประกอบการทำงานด้านต่างๆ และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. จัดพิมพ์หนังสือ ประวัติวัด ความเป็นมาของวัดให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบ ๒. จัดทำสื่อเทคโนโลยีให้เป็นปัจจุบัน ไม่ล้าสมัย

๒) โครงการซ่อมแซมโบราณสถานร่วมกับกรมศิลปากร มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อบูรณะซ่อมแซมโบราณสถานให้มีความมั่นคง และแข็งแรง ๒. เพื่อให้โบราณสถานได้คงไว้ถึงเอกลักษณ์ของความเป็นไทยและมีวิธีการในการดำเนินการ ได้แก่ ๑. แต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินการเกี่ยวกับการซ่อมแซมโบราณสถานของวัด ๒. มีการประชุมร่วมกันระหว่างวัดและหน่วยงานกรมศิลปากรในการดำเนินงาน ๓. มีการดำเนินการตามที่ได้วางกรอบเอาไว้ ๔. มีการประเมินผลการดำเนินงานการซ่อมแซมในครั้งนี้

๔.๔ ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

๔.๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้งในส่วนของเพศ อายุ การศึกษา
ชั้นสูงสุด และภูมิลำเนา ได้ปรากฏผลดังรายละเอียดของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วน
บุคคล

ตารางที่ ๔.๖ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๑๖๔	๕๒.๗
หญิง	๑๔๗	๔๗.๓
รวม	๓๑๑	๑๐๐.๐๐
อายุ		
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๒	๗.๑
๒๐ – ๓๐ ปี	๕๓	๑๗
๓๑ – ๔๐ ปี	๑๑๑	๓๕.๗
๔๑ – ๕๐ ปี	๗๕	๒๔.๑
๕๑ – ๖๐ ปี	๔๑	๑๓.๒
๖๑ ปีขึ้นไป	๙	๒.๙
รวม	๓๑๑	๑๐๐.๐๐
การศึกษาชั้นสูงสุด		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๙๒	๖๑.๗
ปริญญาตรี	๑๐๔	๓๓.๔
ปริญญาโท	๑๓	๔.๒
ปริญญาเอก	๒	๐.๖
รวม	๓๑๑	๑๐๐.๐๐
ภูมิลำเนา		
จังหวัดสมุทรสงคราม	๑๘๒	๕๘.๕
จังหวัดอื่นๆ	๑๒๙	๔๑.๕
รวม	๓๑๑	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน ๑๖๔ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๗ รองลงมาคือเพศหญิง จำนวน ๑๔๗ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๓ ตามลำดับ

ด้านอายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี จำนวน ๑๑๑ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๗ รองลงมาคือมีอายุ ๔๑ - ๕๐ ปี จำนวน ๗๕ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๑ ถัดมาคือมีอายุ ๒๐ - ๓๐ ปี จำนวน ๕๓ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗ และมีอายุ ๕๑ - ๖๐ ปี จำนวน ๔๑ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๒ สุดท้ายคือ มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๙ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๙ ตามลำดับ

ด้านการศึกษาชั้นสูงสุด พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๙๒ รูป/คน จำนวน ๖๑.๗ รองลงมาคือระดับปริญญาตรี จำนวน ๑๐๔ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๔ และรองลงมาคือระดับปริญญาโท จำนวน ๑๓ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๒ สุดท้ายคือระดับปริญญาเอก จำนวน ๒ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๙ ตามลำดับ

ด้านภูมิลำเนา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๑๘๒ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๕ รองลงมาคืออาศัยอยู่ในจังหวัดอื่นๆ จำนวน ๑๒๙ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๕ ตามลำดับ

๔.๔.๒ ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และประชาชนทั่วไปที่มีต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และประชาชนทั่วไปที่มีต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม โดยรวมใน ๔ ด้าน คือ ๑. ด้านการจัดการในฐานะที่เป็นแหล่งเรียนรู้ ๒. ด้านการจัดการด้านภูมิทัศน์ ๓. ด้านการจัดการด้านบริการพื้นฐาน ๔. ด้านการจัดการความปลอดภัยของศาสนสถาน

ดังรายละเอียดที่แสดงตัวอย่างค่าเฉลี่ย (Mean = \bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.) ในตารางที่ ๔.๗ - ๔.๑๑ ตามลำดับดังนี้

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และประชาชนทั่วไปที่มีต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในภาพรวม

(n = ๓๑๑)

รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดสมุทรสงคราม	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. ด้านการจัดการในฐานะที่เป็นแหล่งเรียนรู้	๔.๓๐	๐.๘๕๒	มาก
๒. ด้านการจัดการด้านภูมิทัศน์	๔.๓๔	๐.๗๕๑	มาก
๓. ด้านการจัดการด้านบริการพื้นฐาน	๔.๔๓	๐.๘๗๖	มาก
๔. ด้านการจัดการความปลอดภัยของศาสนสถาน	๔.๕๔	๐.๙๖๑	มากที่สุด
รวม	๔.๔๑	๐.๗๖๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า พระสงฆ์และประชาชนทั่วไปมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๑$, S.D. = ๐.๗๖๐) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้ ด้านการจัดการในฐานะที่เป็นแหล่งเรียนรู้ ($\bar{X} = ๔.๓๐$, S.D. = ๐.๘๕๒) ด้านการจัดการด้าน ภูมิทัศน์ ($\bar{X} = ๔.๓๔$, S.D. = ๐.๗๕๑) ด้านการจัดการด้านบริการพื้นฐาน ($\bar{X} = ๔.๔๓$, S.D. = ๐.๘๗๖) และด้านการจัดการความปลอดภัยของศาสนสถาน ($\bar{X} = ๔.๕๔$, S.D. = ๐.๙๖๑)

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และประชาชนทั่วไปที่มีต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการในฐานะที่เป็นแหล่งเรียนรู้

(n = ๓๑๑)

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธ ของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. วัดมีการเก็บรวบรวมและเผยแพร่ประวัติวัดและชุมชน เป็นลายลักษณ์อักษร	๔.๓๗	๐.๙๘๕	มาก
๒. วัดจัดทำป้ายแสดงชื่อ ประวัติความเป็นมา ความสำคัญของศาสนวัตถุและศาสนสถาน	๔.๓๗	๐.๙๗๑	มาก
๓. วัดมีบุคลากรที่สามารถอธิบายชื่อ ประวัติความเป็นมา ความสำคัญของศาสนวัตถุและศาสนสถานได้	๔.๓๑	๑.๐๑๗	มาก
๔. วัดจัดทำข้อมูลสารสนเทศและเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ของวัด	๔.๓๘	๐.๙๘๒	มาก
๕. นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัด	๔.๐๙	๑.๑๑๒	มาก
รวม	๔.๓๐๔	๑.๐๑๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า พระสงฆ์และประชาชนทั่วไปมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม **ในด้านการจัดการในฐานะที่เป็นแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก** ($\bar{X} = ๔.๓๐๔$, S.D. = ๑.๐๑๓) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้

๑) นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัด ($\bar{X} = ๔.๐๙$, S.D. = ๑.๑๑๒), ๒) วัดมีบุคลากรที่สามารถอธิบายชื่อ ประวัติความเป็นมา ความสำคัญของศาสนวัตถุและศาสนสถานได้ ($\bar{X} = ๔.๓๑$, S.D. = ๑.๐๑๗), ๓) วัดมีการเก็บรวบรวมและเผยแพร่ประวัติวัดและชุมชน เป็นลายลักษณ์อักษร ($\bar{X} = ๓๔.๓๗$, S.D. = ๐.๙๘๕)

ตารางที่ ๔.๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และประชาชนทั่วไปที่มีต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านภูมิทัศน์

(n = ๓๑๑)

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธ ของ วัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. วัดมีความสงบ ร่มรื่น สวยงาม เป็นระเบียบ	๔.๓๒	๑.๐๕๐	มาก
๒. วัดมีพื้นที่สีเขียว มีที่พักผ่อนหย่อนใจ	๔.๒๓	๑.๐๒๗	มาก
๓. วัดแบ่งพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม เป็นสัดส่วน	๔.๒๙	๐.๙๖๗	มาก
๔. วัดมีแสงสว่างที่ทั่วถึงทั้งกลางวันและกลางคืน	๔.๓๗	๐.๙๒๗	มาก
๕. วัดปราศจากเสียงรบกวนทั้งภายในและภายนอก	๔.๕๑	๐.๗๗๔	มากที่สุด
รวม	๔.๓๔	๐.๗๕๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า พระสงฆ์และประชาชนทั่วไปมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านภูมิทัศน์ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๔$, S.D. = ๐.๗๕๑) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดข้อ สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

๑) ข้อที่ ๑. วัดปราศจากเสียงรบกวนทั้งภายในและภายนอก ($\bar{X} = ๔.๕๑$, S.D. = ๐.๗๗๔), ๒) ข้อที่ ๒. วัดมีแสงสว่างที่ทั่วถึงทั้งกลางวันและกลางคืน ($\bar{X} = ๔.๓๗$, S.D. = ๐.๙๒๗), ๓) ข้อที่ ๓. วัดมีความสงบ ร่มรื่น สวยงาม เป็นระเบียบ ($\bar{X} = ๔.๓๒$, S.D. = ๑.๐๕๐)

ตารางที่ ๔.๑๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และประชาชนทั่วไปที่มีต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านบริการพื้นฐาน

(n = ๓๑๑)

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธ ของ วัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. วัดจัดแผนกต้อนรับประชาชน มีดอกไม้ธูปเทียนไว้บริการ	๔.๕๐	๐.๘๘๗	มาก
๒. วัดมีห้องน้ำสะอาด เพียงพอ มีการแยกชาย หญิง ไว้ชัดเจน เป็นสัดส่วน	๔.๓๗	๐.๘๙๑	มาก
๓. วัดมีที่จอดรถสะดวก และเพียงพอ	๔.๔๗	๐.๙๗๐	มาก
๔. วัดมีการจัดการทางเดินทางเดินเท้าอย่างเหมาะสม	๔.๔๑	๐.๙๑๑	มาก
๕. วัดมีท่าเทียบเรือที่ปลอดภัย	๔.๔๓	๑.๐๕๑	มาก
รวม	๔.๔๓	๐.๘๖๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า พระสงฆ์และประชาชนทั่วไปมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านบริการพื้นฐาน ($\bar{X} = ๔.๔๓$, S.D. = ๐.๘๖๗) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

๑) ข้อที่ ๑. วัดจัดแผนกต้อนรับประชาชน มีดอกไม้ธูปเทียนไว้บริการ ($\bar{X} = ๔.๕๐$, S.D. = ๐.๘๘๗), ๒) ข้อที่ ๓. วัดมีที่จอดรถสะดวก และเพียงพอ ($\bar{X} = ๔.๔๗$, S.D. = ๐.๙๗๐), ๓) ข้อที่ ๕. วัดมีท่าเทียบเรือที่ปลอดภัย ($\bar{X} = ๔.๔๓$, S.D. = ๑.๐๕๑)

ตารางที่ ๔.๑๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และประชาชนทั่วไปที่มีต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการความปลอดภัยของศาสนสถาน

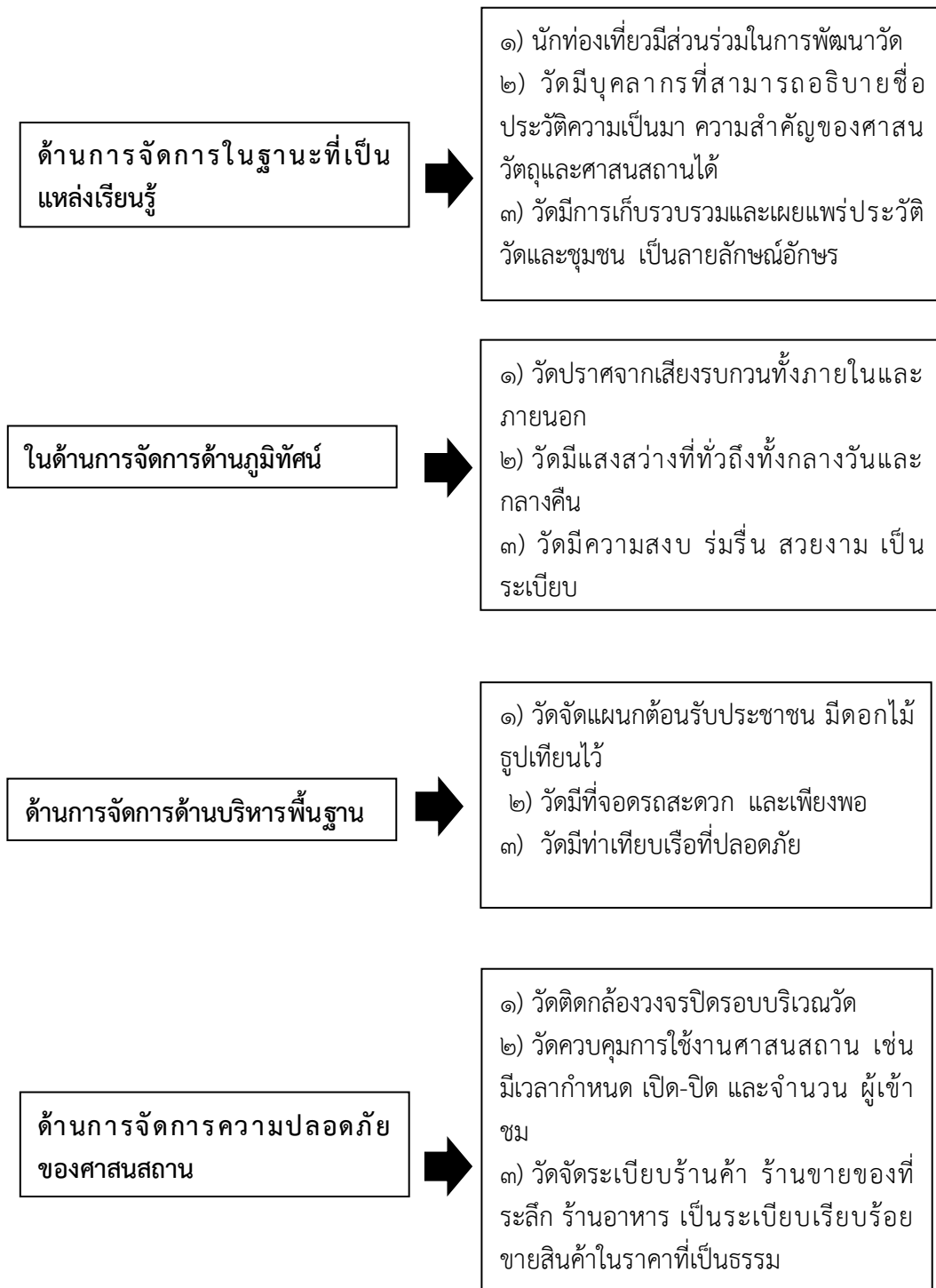
(n = ๓๑๑)

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธ ของ วัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. วัดติดกล้องวงจรปิดรอบบริเวณวัด	๔.๖๒	๑.๑๘๗	มากที่สุด
๒. วัดควบคุมการใช้งานศาสนสถาน เช่น มีเวลา กำหนด เปิด-ปิด และจำนวนผู้เข้าชม	๔.๕๙	๑.๓๖๓	มากที่สุด
๓. วัดทำป้ายเตือน ข้อห้าม ภาษาไทย และ ภาษาต่างประเทศ	๔.๔๗	๐.๙๔๙	มาก
๔. วัดมีเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือ รปภ.คอยควบคุมความ ปลอดภัยของผู้มาท่องเที่ยว	๔.๕๐	๐.๙๒๒	มาก
๕. วัดจัดระเบียบร้านค้า ร้านขายของที่ระลึก ร้านอาหาร เป็นระเบียบเรียบร้อย ขายสินค้าใน ราคาที่เป็นธรรม	๔.๕๔	๐.๙๐๔	มากที่สุด
รวม	๔.๕๔	๐.๘๗๖	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า พระสงฆ์และประชาชนทั่วไปมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการความปลอดภัยของศาสนสถาน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๔$, S.D. = ๐.๘๗๖) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

๑) ข้อที่ ๑. วัดติดกล้องวงจรปิดรอบบริเวณวัด ($\bar{X} = ๔.๖๒$, S.D. = ๑.๑๘๗), ๒) ข้อที่ ๒. วัดควบคุมการใช้งานศาสนสถาน เช่น มีเวลา กำหนด เปิด-ปิด และจำนวนผู้เข้าชม ($\bar{X} = ๔.๕๙$, S.D. = ๑.๓๖๓), ๓) ข้อที่ ๕. วัดจัดระเบียบร้านค้า ร้านขายของที่ระลึก ร้านอาหาร เป็นระเบียบเรียบร้อย ขายสินค้าในราคาที่เป็นธรรม ($\bar{X} = ๔.๕๔$, S.D. = ๐.๙๐๔)

๔.๔.๓ สรุประดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และประชาชนทั่วไปที่มีต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

แผนภาพที่ ๔.๕ ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และประชาชนทั่วไปที่มีต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

ที่มา : สังเคราะห์ข้อมูลจากผู้วิจัย

๔.๔.๔ วิเคราะห์ข้อเสนอแนะและแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

ข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม รายละเอียดดังตารางที่ ๔.๑๒ - ๔.๑๗

ตารางที่ ๔.๑๒ ข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ	ความถี่
๑) วัดควรจัดกิจกรรมให้เกิดการตระหนักห่วงแหนสถานที่	๑๑ รูป/คน
๒) วัดควรเน้นกิจกรรมที่เสริมปัญญาให้แก่ประชาชน	๙ รูป/คน
๓) วัดควรส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรและบุคลากรภายในวัดได้พัฒนาทักษะทางด้านภาษาอังกฤษและภาษาอาเซียน	๗ รูป/คน

จากตารางที่ ๔.๑๒ ข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้พบว่า วัดควรจัดกิจกรรมให้เกิดการตระหนักห่วงแหนสถานที่ จำนวน ๑๑ รูป/คน วัดควรเน้นกิจกรรมที่เสริมปัญญาให้แก่ประชาชน จำนวน ๙ รูป/คน และวัดควรส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรและบุคลากรภายในวัดได้พัฒนาทักษะทางด้านภาษาอังกฤษและภาษาอาเซียน จำนวน ๗ รูป/คน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๓ ข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านภูมิทัศน์วัด

ข้อเสนอแนะ	ความถี่
๑) ควรพัฒนาห้องน้ำให้ได้มาตรฐาน และมีจำนวนเพียงพอต่อจำนวนของนักท่องเที่ยว	๘ รูป/คน
๒) ควรเน้นความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย สงบ	๖ รูป/คน
๓) ควรเน้นความร่มรื่นและสวยงามภายในวัด	๓ รูป/คน

จากตารางที่ ๔.๑๓ ข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านภูมิทัศน์วัด พบว่า พระสงฆ์และประชาชนทั่วไปแสดงความเห็นดังนี้ ควรพัฒนาห้องน้ำให้ได้มาตรฐาน และมีจำนวนเพียงพอต่อจำนวนของนักท่องเที่ยว จำนวน ๘ รูป/คน ควรเน้นความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย สงบ จำนวน ๖ รูป/คน และควรพัฒนาบุคลิกภาพ และการต้อนรับของบุคลากรภายในวัดให้ดี มีมาตรฐาน และควรเน้นความร่มรื่นและสวยงามภายในวัด จำนวน ๓ รูป/คนตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๔ ข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านบริการพื้นฐาน

ข้อเสนอแนะ	ความถี่
๑) ควรส่งเสริมให้บุคลากร สามารถสื่อสารได้ หลายภาษา	๑๒ รูป/คน
๒) ควรจัดเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกให้เพียงพอต่อการบริการ	๑๒ รูป/คน
๓) ควรเน้นการสร้างศาสนทายาทมากกว่าการสร้างศาสนสถาน	๑๐ รูป/คน
๕) วัดควรพัฒนาบุคลิกภาพ และการต้อนรับของบุคลากรภายในวัดให้ดี มีมาตรฐาน และแสดงออกถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทย และท้องถิ่นนั้นๆ	๗ รูป/คน

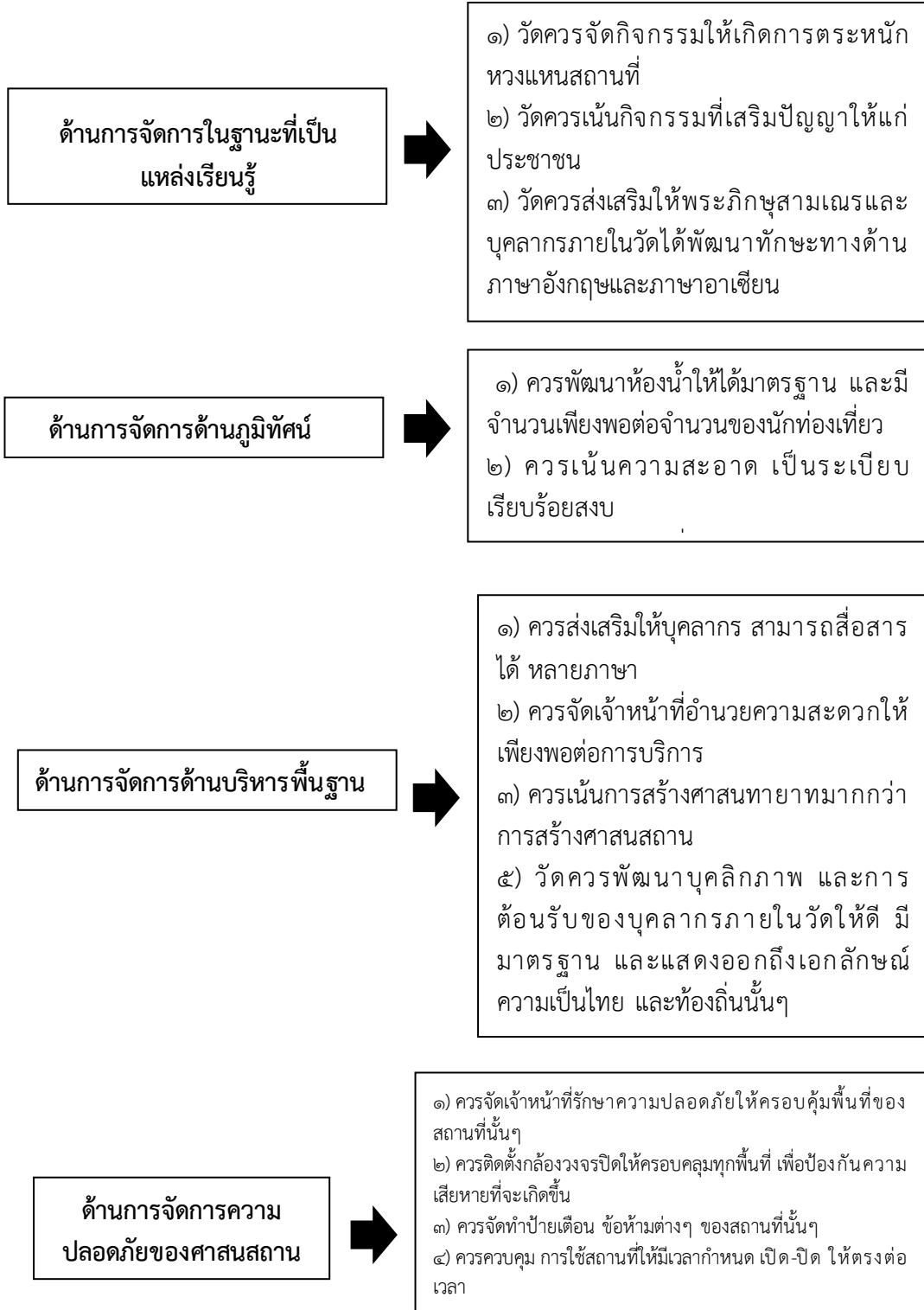
จากตารางที่ ๔.๑๔ ข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านบริการพื้นฐาน พบว่า ควรส่งเสริมให้บุคลากร สามารถสื่อสารได้ หลายภาษา จำนวน ๑๒ รูป/คน ควรจัดเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกให้เพียงพอต่อการบริการ จำนวน ๑๒ รูป/คน ควรเน้นการสร้างศาสนทายาทมากกว่าการสร้างศาสนสถาน จำนวน ๑๐ รูป/คน และวัดควรพัฒนาบุคลิกภาพ และการต้อนรับของบุคลากรภายในวัดให้ดี มีมาตรฐาน และแสดงออกถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทย และท้องถิ่นนั้นๆ จำนวน ๗ รูป/คน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๕ ข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านความปลอดภัยของศาสนสถาน

ข้อเสนอแนะ	ความถี่
๑) ควรจัดเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยให้ครอบคลุมพื้นที่ของสถานที่น่าสนใจ	๑๕ รูป/คน
๒) ควรติดตั้งกล้องวงจรปิดให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ เพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้น	๑๓ รูป/คน
๓) ควรจัดทำป้ายเตือน ข้อห้ามต่างๆ ของสถานที่น่าสนใจ	๑๐ รูป/คน
๔) ควรควบคุม การใช้สถานที่ให้มีเวลากำหนด เปิด-ปิด ให้ตรงต่อเวลา	๘ รูป/คน

จากตารางที่ ๔.๑๕ ข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านความปลอดภัยของ ศาสนสถาน พบว่า พระสงฆ์และประชาชนทั่วไปแสดงความเห็น ดังนี้ ควรจัดเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยให้ครอบคลุมพื้นที่ของสถานที่น่าสนใจ จำนวน ๑๕ รูป/คน ควรติดตั้งกล้องวงจรปิดให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ เพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้น จำนวน ๑๓ รูป/คน ควรจัดทำป้ายเตือน ข้อห้ามต่างๆ ของสถานที่น่าสนใจ จำนวน ๑๐ รูป/คน และควรควบคุม การใช้สถานที่ให้มีเวลากำหนด เปิด-ปิด ให้ตรงต่อเวลา จำนวน ๘ รูป/คน ตามลำดับ

แผนภาพที่ ๔.๖ ข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านต่างๆ

แผนภาพที่ ๔.๖ ข้อเสนอแนะและแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

๔.๓.๔ สรุปวิเคราะห์องค์ประกอบเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

จากการสำรวจความคิดเห็นจากกลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๑๑ รูป/คน เพื่อหาระดับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านต่างๆ คือ ๑. ด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ ๒. ด้านการจัดการด้านภูมิทัศน์ ๓. ด้านการจัดการด้านบริการพื้นฐาน ๔. จัดการความปลอดภัยของศาสนสถาน ทั้งนี้ได้ผลการศึกษา ดังนี้

๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน ๑๖๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๗ อายุระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี จำนวน ๑๑๑ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๗ มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๙๒ รูป/คน จำนวน ๖๑.๗ และอาศัยอยู่ในจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๑๘๒ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๕

๒) ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และประชาชนทั่วไปที่มีต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

พบว่า พระสงฆ์และประชาชนทั่วไปมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๑$, S.D. = ๐.๗๖๐) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้ ด้านการจัดการในฐานะที่เป็นแหล่งเรียนรู้ ($\bar{X} = ๔.๓๐$, S.D. = ๐.๘๕๒) ด้านการจัดการด้านภูมิทัศน์ ($\bar{X} = ๔.๓๔$, S.D. = ๐.๗๕๕) ด้านการจัดการด้านบริการพื้นฐาน ($\bar{X} = ๔.๔๓$, S.D. = ๐.๘๗๖) และด้านการจัดการความปลอดภัยของศาสนสถาน ($\bar{X} = ๔.๕๔$, S.D. = ๐.๙๖๑)

พระสงฆ์และประชาชนทั่วไปมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการในฐานะที่เป็นแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๐๔$, S.D. = ๑.๐๑๓) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้

๑) ข้อที่ ๕ วัดจัดทำข้อมูลสารสนเทศและเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ของวัด ($\bar{X} = ๔.๓๘$, S.D. = ๐.๙๘๒)

๒) ข้อที่ ๒ วัดจัดทำป้ายแสดงชื่อ ประวัติความเป็นมา ความสำคัญของศาสนวัตถุและศาสนสถาน ($\bar{X} = ๔.๓๗$, S.D. = ๐.๙๗๑)

๓) ข้อที่ ๑ วัดมีการเก็บรวบรวมและเผยแพร่ประวัติวัดและชุมชน เป็นลายลักษณ์อักษร ($\bar{X} = ๔.๓๗$, S.D. = ๐.๙๘๕)

พระสงฆ์และประชาชนทั่วไปมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านภูมิทัศน์ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.751) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

๑) ข้อที่ ๑. วัดปราศจากเสียงรบกวนทั้งภายในและภายนอก ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.774)

๒) ข้อที่ ๒. วัดมีแสงสว่างที่ทั่วถึงทั้งกลางวันและกลางคืน ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.827)

๓) ข้อที่ ๓. วัดมีความสงบ ร่มรื่น สวยงาม เป็นระเบียบ ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.850)

พระสงฆ์และประชาชนทั่วไปมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านบริการพื้นฐาน ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.867) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

๑) ข้อที่ ๑. วัดจัดแผนกต้อนรับประชาชน มีดอกไม้ธูปเทียนไว้บริการ ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.887)

๒) ข้อที่ ๓. วัดมีที่จอดรถสะดวก และเพียงพอ ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.870)

๓) ข้อที่ ๕. วัดมีท่าเทียบเรือที่ปลอดภัย ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.851)

พระสงฆ์และประชาชนทั่วไปมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการความปลอดภัยของศาสนสถาน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.876) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

๑) ข้อที่ ๑. วัดติดกล้องวงจรปิดรอบบริเวณวัด ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.887)

๒) ข้อที่ ๒. วัดควบคุมการใช้งานศาสนสถาน เช่น มีเวลากำหนด เปิด-ปิด และจำนวนผู้เข้าชม ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.863)

๓) ข้อที่ ๕. วัดจัดระเบียบร้านค้า ร้านขายของที่ระลึก ร้านอาหาร เป็นระเบียบเรียบร้อย ขายสินค้าในราคาที่เป็นธรรม ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.804)

๓) วิเคราะห์ข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้ พบว่า วัดต้องจัดกิจกรรมให้เกิดการตระหนักห่วงแหนสถานที่ จำนวน ๑๑ รูป/คน วัดควรเน้นกิจกรรมที่เสริมปัญญาให้แก่ประชาชน จำนวน ๙ รูป/คน และวัดควรส่งเสริมให้พระภิกษุ

สามเณรและบุคลากรภายในวัดได้พัฒนาทักษะทางด้านภาษาอังกฤษและภาษาอาเซียน จำนวน ๗ รูป/คน ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านภูมิทัศน์ พบว่า พระสงฆ์และประชาชนทั่วไปแสดงความเห็นดังนี้ ควรพัฒนาห้องน้ำให้ได้มาตรฐาน และมีจำนวนเพียงพอต่อจำนวนของนักท่องเที่ยว จำนวน ๘ รูป/คน ควรเน้นความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย สงบ จำนวน ๖ รูป/คน และควรพัฒนาบุคลิกภาพ และการต้อนรับของบุคลากรภายในวัดให้ดี มีมาตรฐาน และควรเน้นความร่วมมือกันและสวยงามภายในวัด จำนวน ๓ รูป/คน ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านบริการพื้นฐาน พบว่า ควรส่งเสริมให้บุคลากรสามารถสื่อสารได้ หลายภาษา จำนวน ๑๒ รูป/คน ควรจัดเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกให้เพียงพอต่อการบริการ จำนวน ๑๒ รูป/คน ควรเน้นการสร้างศาสนทายาทมากกว่าการสร้างศาสนสถาน จำนวน ๑๐ รูป/คน และวัดควรพัฒนาบุคลิกภาพ และการต้อนรับของบุคลากรภายในวัดให้ดี มีมาตรฐาน และแสดงออกถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทย และท้องถิ่นนั้นๆจำนวน ๗ รูป/คน ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านการจัดการด้านความปลอดภัยของศาสนสถาน พบว่า พระสงฆ์และประชาชนทั่วไปแสดงความเห็น ดังนี้ ควรจัดเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยให้ครอบคลุมพื้นที่ของสถานที่นั้นๆ จำนวน ๑๕ รูป/คน ควรติดตั้งกล้องวงจรปิดให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ เพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้น จำนวน ๑๓ รูป/คน ควรจัดทำป้ายเตือน ข้อห้ามต่างๆ ของสถานที่นั้นๆ จำนวน ๑๐ รูป/คน และควรควบคุม การใช้สถานที่ให้มีเวลากำหนด เปิด-ปิด ให้ตรงต่อเวลา จำนวน ๘ รูป/คน ตามลำดับ

๔.๗ สรุปวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) นั้น ผู้วิจัยได้เชิญผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๘ รูป/คน เพื่อมาสนทนาในประเด็นคำถามต่างๆ เพื่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม สำหรับรายนามผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ประกอบด้วย

- ๑) รองศาสตราจารย์ ดร. สุรพล สุยะพรหม ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๒) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิเชฐ ทังโต อาจารย์ประจำภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๓) พระครูพิศิษฐ์ประชนาถ เจ้าอาวาสวัดอินทาราม
- ๔) พระปลัดระพีณ พุทธิสารโร, ผศ.ดร., อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๕) พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร. รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๖) อาจารย์ ดร.อำนาจ บัวศิริ อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๗) รศ.ดร.วาสนา แก้วหล้า อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
- ๘) ผศ.ดร.ยุทธนา ปราณีต อาจารย์ประจำภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๙) นางสาวอัญมณี กุลธิพงษ์ธร ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดสมุทรสงคราม
- ๑๐) นางทนาดา วิจักขณะ รองผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสมุทรสงคราม
- ๑๑) ผศ.ดร. เกียรติศักดิ์ สุขเหลืออง รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ่ายวิชาการ
- ๑๒) พระมหาสนั่น สุนันโท, ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑) การจัดการในฐานะที่เป็นแหล่งเรียนรู้ ตามแนวสัปปายะ

กล่าวโดยสรุปเป็นการจัดการวิถีพุทธ คือการบูรณาการกับหลักสัปปายะ ๗ นั้นก็คือหลักสัปปายะ ๗ เมื่อนิยามศัพท์ชัดเจนแล้ว การอธิบายสภาพทั่วไปในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงครามหมายถึงอะไร มีการจัดการอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง^{๑๑๐} แหล่งเรียนรู้ ภูมิทัศน์ บริการพื้นฐาน และความปลอดภัยจะนำไปบูรณาการกับหลักสัปปายะได้อย่างไร^{๑๑๑} มีอาคารแสดงศิลปวัฒนธรรม การเดินทางระหว่างอาคารสะดวก มีมัคคุเทศก์คอยให้คำแนะนำ มีเจ้าหน้าที่คอยให้บริการ มีข้อมูลที่ครบถ้วน สะอาด ไม่รกสกปรก มองแล้วสบายตา มีขนาดพอเหมาะ ดูแลรักษาง่าย^{๑๑๒}

๒) การจัดการด้านภูมิทัศน์ ตามแนวสัปปายะ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวประเภทศาสนสถาน ได้แก่ ๑) การจัดการในฐานะที่เป็นแหล่งเรียนรู้ ๒) การจัดการด้านภูมิทัศน์ ๓) การจัดการด้านบริการพื้นฐาน ๔) การจัดการความปลอดภัยของศาสนสถาน^{๑๑๓} จัดภูมิทัศน์รอบอาคารให้ได้ตามหลัก ๕ ส. มีไม้ดอกไม้ประดับสวยงาม มีป้ายประชาสัมพันธ์ มีเจ้าหน้าที่รักษาความสะอาด มีร้านค้าบริการ อากาศถ่ายเทสะดวก ไม่ร้อนจนเกินไป มีที่นั่งพักผ่อนอย่างเพียงพอ^{๑๑๔}

๓) การจัดการด้านบริการพื้นฐาน ตามแนวสัปปายะ

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยแตกต่างกับงานวิจัยของผู้วิจัย เนื่องจากผู้วิจัยนำกรอบแนวคิดมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม จึงเสนอให้นำผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมาเขียนเพื่อให้งานสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น^{๑๑๕} จัดบริการขึ้น

^{๑๑๐} สทนากลุ่มเฉพาะ รศ.ดร.วาสนา แก้วหล้า อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๑๑๑} สทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ้ายวิชาการ, ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๑๑๒} สทนากลุ่มเฉพาะ พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์, ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๑๑๓} สทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.ยุทธนา ปราณีต อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์, ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๑๑๔} สทนากลุ่มเฉพาะ ดร.อำนาจ บัวศิริ, อติตรองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๑๑๕} สทนากลุ่มเฉพาะ ธนาดา รองผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ททท. จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

พื้นฐานให้เพียงพอ และเหมาะสม ทางเดินมีราวจับ ไม่ลื่น มีเสียงตามสาย มีเจ้าหน้าที่คอยอำนวยความสะดวก มีน้ำดื่มจำหน่าย มีพัดลม หรือติดแอร์ปรับอากาศ มีโต๊ะ เก้าอี้ หรือม้านั่ง^{๑๑๖}

๔) การจัดการความปลอดภัยของศาสนสถานตามแนวสัปปายะ

มีระบบรักษาความปลอดภัยสูง เช่น มีกล้องวงจรปิด มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย การเดินทางระหว่างอาคารมีความปลอดภัย มีคำแนะนำ หรือมีคณค้อยแนะนำ มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย น้ำดื่มสะอาด ได้มาตรฐาน มีป้ายประชาสัมพันธ์ โต๊ะ เก้าอี้ หรือม้านั่งมีความมั่นคง แข็งแรง^{๑๑๗}

สัปปายะ ๗	อาวาส สัปปายะ (suitable abode)	โคจร สัปปายะ (suitable resort)	ภัสส สัปปายะ (suitable speech)	บุคคล สัปปายะ (suitable person)	โภชน สัปปายะ (suitable food)	อุตุ สัปปายะ (suitable climate)	อิริยาพล สัปปายะ (suitable posture)
การจัดการแหล่งท่องเที่ยว							
๑. แหล่งเรียนรู้ ศิลปะ วัฒนธรรม พุทธธรรม	มีอาคารแสดง ศิลปวัฒนธรรม	การเดินทาง ระหว่าง อาคาร สะดวก	มีมีคณคเทศร์ค้อย ให้คำแนะนำ	มีเจ้าหน้าที่ คอ ย ให้บริการ	มีข้อมูล ที่ ครบถ้วน	สะอาด ไม่รก สกปรก มอง แล้วสบายตา	มี ข น า ด พอเหมาะ ดูแลรักษา ง่าย
๒. ภูมิทัศน์	จัดภูมิทัศน์รอบ อาคารให้ได้ตาม หลัก ๕ ส.	มีไม้ดอกไม้ ประ ตั บ สวยงาม	มี ป ่า ย ประชาสัมพันธ์	มีเจ้าหน้าที่ รักษาความ สะอาด	มีร้านค้า บริการ	อากาศถ่ายเท สะดวก ไม่ ร ู้ อ น จนเกินไป	มีที่นั่ง พักผ่อน อย่าง เพียงพอ
๓. บริการพื้นฐาน	จัดบริการชั้น พื้น ฐาน ให้ เพียงพอ และ เหมาะสม	ทางเดินมี ราวจับ ไม่ ลื่น	มีเสียงตามสาย	มีเจ้าหน้าที่ คอยอำนวยความสะดวก	มี น ้ำ ดื่ ม จำหน่าย	มีพัดลม หรือ ติดแอร์ปรับ อากาศ	มีโต๊ะ เก้าอี้ หรือม้านั่ง
๔. ความปลอดภัย	มีระบบรักษา ความปลอดภัย สูง เช่น มีกล้อง วงจรปิด มี เจ้าหน้าที่รักษา ความปลอดภัย	การเดินทาง ระหว่าง อาคาร มี ค ว า ม ปลอดภัย	มี คำ แ น ว น ำ หรือมีคณค้อย แนะนำ	มีเจ้าหน้าที่ รักษาความ ปลอดภัย	น ้ำ ดื่ ม สะอาด ได้ มาตรฐาน	มี ป ่า ย ประชาสัมพันธ์	โต๊ะ เก้าอี้ หรือม้านั่งมี ความมั่นคง แข็งแรง

^{๑๑๖} สทนหากลุ่มเฉพาะ พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร. รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ่ายบริหาร, ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

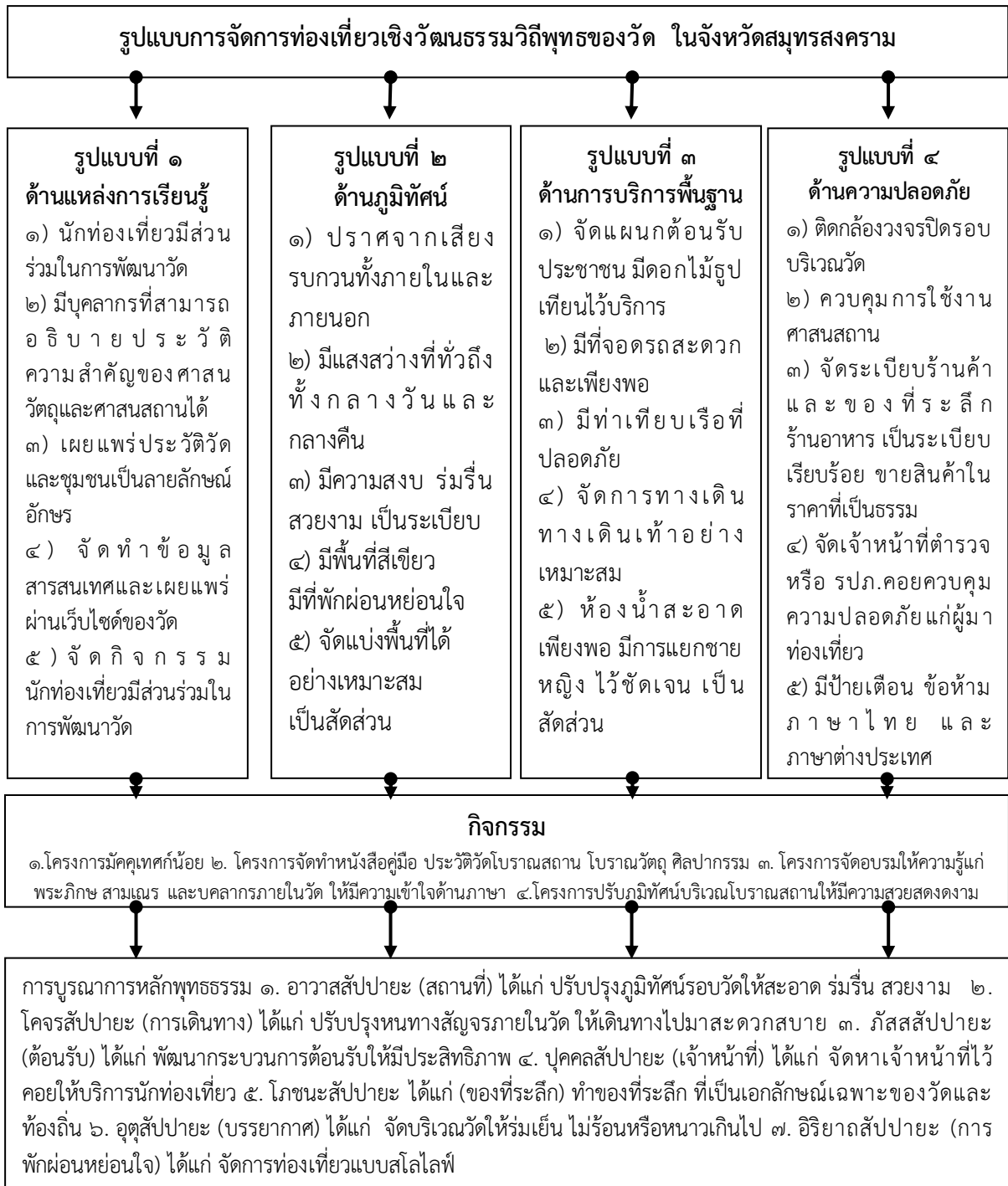
^{๑๑๗} สทนหากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.พิเชฐ ทั้งโต, อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์, ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ใน จังหวัดสมุทรสงคราม บูรณาการการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธตามแนวสัปปายะของวัด ประกอบด้วย

๑. ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน วัดที่ควรเป็นแหล่งท่องเที่ยว
๒. วางแผน การจัดการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ตามหลักสัปปายะ
๓. การดำเนินการ ให้สำเร็จตามแผน
๔. การเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยว
๕. การติดตามประเมินผล
๖. การปรับปรุงพัฒนา
๗. การประเมินผลสำเร็จ

๔.๖ องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม” สามารถสรุปองค์ความรู้จากการวิจัยได้ดังนี้

แผนภาพ ๔.๗ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม

ที่มา : พระเอกลักษณ์ อชิต (นักทอง)

จากแผนภาพที่ ๔.๕ พบว่า องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเกิดจากกระบวนการในการพัฒนารูปแบบในเบื้องต้นของผู้วิจัย และทำการยืนยันรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ และสามารถนำเสนอรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ได้ดังนี้

รูปแบบที่ ๑ ด้านการจัดการด้านแหล่งเรียนรู้

การจัดการด้านแหล่งเรียนรู้ นักท่องเที่ยวต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัด มีบุคลากรที่สามารถอธิบายชื่อ ประวัติความเป็นมาความสำคัญของศาสนวัตถุและศาสนสถานได้ และการเก็บรวบรวมและเผยแพร่ประวัติวัดและชุมชนเป็นลายลักษณ์อักษร พร้อมทั้งจัดทำข้อมูลสารสนเทศและเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ของวัด จัดกิจกรรมนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดและต้องมีสถานที่เด่นสวยงาม ไม่ซ้ำกับสถานที่ใด และปรุงแต่งด้วยคำคม และใช้ภาษาในการสื่อสารสละสลวย ที่สามารถกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของสถานที่มีแหล่งอ้างอิงลึกซึ้ง และมีป้ายบอกประชาสัมพันธ์แผ่นพับความเป็นมาของสถานที่นั้นๆ อย่างชัดเจน พร้อมทั้งยังต้องมีการอบรมบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ เช่น โครงการมัคคุเทศก์น้อย มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวก สบายในการเที่ยวชมภายในวัด ๒. สามารถอธิบายประวัติ ความเป็นมาของวัดให้กับนักท่องเที่ยวได้ทั้งชาวไทย และต่างชาติ ๓. เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. ให้เด็กรอบๆ วัดมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ให้ที่ดี ๒. สามารถอธิบายแหล่งสำคัญภายในวัดได้อย่างถูกต้อง ๓. สร้างรายได้ให้กับเด็กที่มาเป็นมัคคุเทศก์น้อยกับวัด โครงการจัดอบรมให้ความรู้แก่พระภิกษุ สามเณร และบุคลากรภายในวัด ให้มีความเข้าใจด้านภาษา มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อให้พระภิกษุ สามเณร และบุคลากรภายในวัด สามารถพูดอธิบายให้ความรู้เกี่ยวกับวัดได้อย่างถูกต้อง ๒. เพื่อพัฒนาทักษะทางด้านภาษาแก่พระภิกษุ สามเณร และบุคลากรให้มีความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ๓. วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ของไทย และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. จัดหาวิทยากรมาอบรมให้แก่พระภิกษุ สามเณร และบุคลากรภายในวัด ๒. จัดหาเอกสารมาให้พระภิกษุ สามเณร และบุคลากรภายในวัดได้ศึกษา โครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. ศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของวัดในสมัยเก่าและใหม่ได้อย่างถ่องแท้ ๒. เด็กรุ่นใหม่เกิดความรักและหวงแหนวัฒนธรรมประจำชาติไทย ๓. คงเอกลักษณ์ของความเป็นไทย วิถีชีวิตของชุมชนนั้นให้คงเดิม ๔. เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ซึมซับประวัติศาสตร์ของวัดต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. จัดทำเอกสารประกอบวัดให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมวัด ๒. จัดบุคลากรในการให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติวัด ความเป็นมาของวัด และเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมในชุมชนนั้นๆ

รูปแบบที่ ๒ การจัดการด้านภูมิทัศน์

การจัดการด้านภูมิทัศน์ ต้องปราศจากเสียดรบกวนทั้งภายในและภายนอก มีแสงสว่างที่ทั่วถึงทั้งกลางวันและกลางคืน มีความสงบ ร่มรื่น สวยงาม เป็นระเบียบควรต้องมีสถานที่อันสงบเพื่อกลุ่มเมลาจิตใจของประชาชนให้หันมาเข้าวัด และยังต้องคำนึงถึงความสะดวกสบายแก่ผู้ที่เข้ามาภายในวัด โดยต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบวงจร พร้อมทั้งต้องมีสถานที่ที่สะอาด สวยงาม มี

ต้นไม้ ร่มรื่น และต้องสรรหาความสมบูรณ์ เช่น แหล่งของกิน ของฝากและของที่ระลึก เพื่อบริการนักท่องเที่ยว และต้องมีพื้นที่สีเขียว มีที่พักผ่อนหย่อนใจ จัดแบ่งพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม เป็นสัดส่วน

โดยมีโครงการ ดังนี้ ๑) โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณโบราณสถานให้มีความสวยงาม มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อให้โบราณสถานภายในวัดมีความสวยงาม ๒. เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวเกิดความประทับใจกับสิ่งที่พบ เช่น โบราณสถานที่สะอาด สวยงาม ร่มรื่น ปราศจากสิ่งปฏิกูล ขยะมูลฝอย และมีวิธีการดำเนินการได้แก่ ๑. แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ในการดูแลในการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในวัด ๒. นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการปรับปรุงภูมิทัศน์ของวัด ๓. กำกับและติดตามผลการดำเนินงานที่ได้ตั้งไว้ ๔. สรุปผลการดำเนินการเกี่ยวกับการปรับปรุงภูมิทัศน์ โครงการก่อสร้างศาลาปฏิบัติธรรมเพื่อรองรับพุทธศาสนิกชนที่สนใจ มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อให้ประชาชนทั่วไปเข้ามาปฏิบัติธรรมภายในวัดมากขึ้น ๒. กลุ่มเกลาจิตใจให้แก่ประชาชนทั่วไปให้หันเข้าวัดปฏิบัติธรรม และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. วางแผนดำเนินการก่อสร้างศาลาปฏิบัติธรรม ๒. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการจัดสร้างศาลาปฏิบัติธรรม ๓. ประชุมหารือเกี่ยวกับการก่อสร้างศาลาปฏิบัติธรรม ๔. กำกับดูแลและติดตามผลการดำเนินการจัดสร้างศาลาปฏิบัติธรรม ๒) โครงการก่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่เชิงศาสนา มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. การสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่อย่างครบถ้วน ๒. เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเชิงบูรณาการ ๓. สร้างสิ่งใหม่ทดแทนสิ่งเก่าที่ชำรุดเสียหาย และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. จัดหาแหล่งเงินทุนในการก่อสร้าง ๒. แต่งตั้งคณะกรรมการในการก่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา ๓. ประชุมปรึกษาหารือกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ ๔. กำกับดูแลติดตามผลการดำเนินงาน ๓) โครงการก่อสร้างศาลาปฏิบัติธรรมเพื่อรองรับพุทธศาสนิกชนที่สนใจ มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อให้ประชาชนทั่วไปเข้ามาปฏิบัติธรรมภายในวัดมากขึ้น ๒. กลุ่มเกลาจิตใจให้แก่ประชาชนทั่วไปให้หันเข้าวัดปฏิบัติธรรม และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. วางแผนดำเนินการก่อสร้างศาลาปฏิบัติธรรม ๒. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการจัดสร้างศาลาปฏิบัติธรรม ๓. ประชุมหารือเกี่ยวกับการก่อสร้างศาลาปฏิบัติธรรม ๔. กำกับดูแลและติดตามผลการดำเนินการจัดสร้างศาลาปฏิบัติธรรม

รูปแบบที่ ๓ ด้านการบริการพื้นฐาน

การจัดการด้านการบริการพื้นฐาน จัดแผนกต้อนรับประชาชน มีดอกไม้รูปเทียนไว้มีสถานที่จอดรถสะดวก และเพียงพอ มีท่าเทียบเรือที่ปลอดภัย ควรจะต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำงานในวัดนั้นๆ และมีความจำเป็นต้องจัดงบประมาณในการจัดการให้เหมาะสม พร้อมทั้งต้องเตรียมวัสดุอุปกรณ์อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่มายังสถานที่นั้นๆ และต้องมีการจัดการที่เป็นระบบมีการวางแผน แบ่งงานหน้าที่อย่างชัดเจน จัดการทางเดินทางเดินเท้าอย่างเหมาะสมและ ห้องน้ำสะอาดเพียงพอ มีการแยกชาย หญิง ไว้ชัดเจน เป็นสัดส่วน โดยมีโครงการส่งเสริมดังนี้ ๑) โครงการส่งเสริมพระภิกษุ สามเณร และบุคลากรไปศึกษาต่อทางด้านภาษาในสถาบัน หน่วยงานที่จัด มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อให้พระภิกษุ สามเณร และบุคลากร มีความรู้ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาอาเซียน ๒. เพื่อพัฒนาทักษะด้านภาษาบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ ๓. บุคลากรภายในวัดสามารถพูด อ่าน เขียน ได้อย่างคล่องแคล่ว และเข้าใจวัฒนธรรมอย่างแท้จริง ๔. เพื่อให้บุคลากรภายในวัดสามารถอธิบายเรื่องราวต่างๆ ภายในวัดด้วยภาษาของตน

และภาษาอื่นๆ ได้เพิ่มมากขึ้น และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. จัดส่งพระภิกษุ สามเณร และ บุคลากร เข้าร่วมอบรมทางด้านภาษาในสถาบันที่จัดให้มีการอบรม ๒. จัดจัดหางบประมาณในการ สนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร และบุคลากรในการเข้ารับการศึกษาต่อ ๒) โครงการ ประชุมสัมมนาปฏิบัติการด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน และประวัติศาสตร์ ร่วมกับภาคเอกชน มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานและประวัติศาสตร์ ๒. ส่งเสริมและ สนับสนุนในการอนุรักษ์ในเชิงรุก และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. ประชุมปรึกษาหารือในการ อนุรักษ์โบราณสถานภายในวัดกับภาครัฐ และเอกชน ๒. จัดทำโครงการการอนุรักษ์ ๓. จัดทำเอกสาร ประชาสัมพันธ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน

รูปแบบที่ ๔ ด้านการจัดการความปลอดภัย

การจัดการด้านความปลอดภัย ต้องติดกล้องวงจรปิดรอบบริเวณวัด ควบคุมการใช้งาน ศาสนสถาน เช่น มีเวลากำหนด เปิด-ปิด และจำนวน ผู้เข้าชม จัดระเบียบร้านค้า ร้านขายของที่ระลึก ร้านอาหาร เป็นระเบียบเรียบร้อย ขายสินค้าในราคาที่เป็นธรรม ควรใช้เทคโนโลยีตรวจสอบถึง ความปลอดภัย ตั้งแต่ กล้องวงจรปิด เครื่องสแกนวัตถุต้องสงสัย และมีการนำเทคโนโลยีการประชาสัมพันธ์ อัตโนมัติ เพื่อสื่อสารความเข้าใจภาษาไทยและต่างประเทศ ถึงประวัติความเป็นมาของสถานที่แบบ เจาะลึก และยังต้องคำนึงถึงเจ้าหน้าที่ต้องมีการบริการทั่วถึงในทุกๆ ด้าน จัดเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือ รปภ.คอยควบคุมความปลอดภัยแก่ผู้มาท่องเที่ยวพร้อมทั้ง มีป้ายเตือน ข้อห้าม ภาษาไทย และ ภาษาต่างประเทศและต้องทำโครงการดังนี้ ๑) โครงการจัดทำหนังสือคู่มือ ประวัติวัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปกรรม มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามา เยี่ยมชมวัด ๒. เพื่อความสะดวก สบายในการค้นหาเอกสารประกอบการทำงานด้านต่างๆ และมี วิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. จัดพิมพ์หนังสือ ประวัติวัด ความเป็นมาของวัดให้นักท่องเที่ยวได้รับ ทราบ ๒. จัดทำสื่อเทคโนโลยีให้เป็นปัจจุบัน ไม่ล้าสมัย ๒) โครงการซ่อมแซมโบราณสถานร่วมกับ กรมศิลปากร มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อบูรณะซ่อมแซมโบราณสถานให้มีความมั่นคง และแข็งแรง ๒. เพื่อให้โบราณสถานได้คงไว้ถึงเอกลักษณ์ของความเป็นไทยและมีวิธีการในการ ดำเนินการได้แก่ ๑. แต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินการเกี่ยวกับการซ่อมแซมโบราณสถานของวัด ๒. มีการประชุมร่วมกันระหว่างวัดและหน่วยงานกรมศิลปากรในการดำเนินงาน ๓. มีการดำเนินการ ตามที่ได้วางกรอบเอาไว้ ๔. มีการประเมินผลการดำเนินงานการซ่อมแซมในครั้งนี้อย่างเป็นระบบ โครงการจัดตั้ง กองทุนพัฒนาร่วมกันระหว่างศาสนา มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อหาทุนในการพัฒนาวัด ๒. เพื่อการบูรณะซ่อมแซมสิ่งก่อสร้างต่างๆ และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. แต่งตั้งคณะกรรมการจัดตั้ง กองทุนพัฒนาร่วมกันระหว่างศาสนา ๒. ประชุมปรึกษาหารือกับหลายๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๓. หา กิจกรรมในการจัดหาทุนในการพัฒนาวัดโครงการรักษาความปลอดภัยในวัด (ติดตั้งกล้องวงจรปิด) วัตถุประสงค์ ๑. เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความปลอดภัยในวัดและเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข ๒. เพื่อความปลอดภัยในทรัพย์สินของทางวัด และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. จัดเจ้าหน้าที่สำรวจ พื้นที่เสี่ยงภายในวัด ๒. จัดซื้ออุปกรณ์ ๓. อบรมเจ้าหน้าที่ให้สามารถใช้อุปกรณ์ได้

การบูรณาการหลักสี่ปายะ ๗ ๑. อาวาสสี่ปายะ (สถานที่) ได้แก่ ปรับปรุงภูมิทัศน์รอบ วัดให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม ๒. โคจรสี่ปายะ (การเดินทาง) ได้แก่ ปรับปรุงหนทางสัญจรภายในวัด

ให้เดินทางไปมาสะดวกสบาย ๓. ภัตตาคาร (ต้อนรับ) ได้แก่ พัฒนาระบบการต้อนรับให้มี
ประสิทธิภาพ ๔. บุคคลสัปปายะ (เจ้าหน้าที่) ได้แก่ จัดหาเจ้าหน้าที่ไว้คอยให้บริการนักท่องเที่ยว ๕.
โภชนะสัปปายะ ได้แก่ (ของที่ระลึก) ทำของที่ระลึก ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของวัดและท้องถิ่น ๖.
อุตุสัปปายะ (บรรยากาศ) ได้แก่ จัดบริเวณวัดให้ร่มเย็น ไม่ร้อนหรือหนาวเกินไป ๗. อิริยาถสัปปายะ
(การพักผ่อนหย่อนใจ) ได้แก่ จัดการท่องเที่ยวแบบสโลไลฟ์

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ๒) เพื่อศึกษากระบวนการในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) กับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) ทั้งนี้จากผลการวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญในรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้

๕.๑.๑ สภาพทั่วไปในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นจังหวัดที่เล็ก และมีสถานที่ท่องเที่ยวทั้งทางบกและทางน้ำ ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศจำนวนมาก มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวไหว้พระ ๙ วัด นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมา อุทยาน ร.๒ วัดบางกุ้ง วัดอัมพวันเจติยาราม วัดหลวงพ่อบ้านแหลม วัดอินทาราม มีบริการนั่งรถรอบเมือง นั่งเรือไหว้พระ จังหวัดสมุทรสงคราม มีผลไม้ ส้มโอ ลิ้นจี่ และมะพร้าว ประชาชนส่วนมาก มาเที่ยว ตลาดน้ำอัมพวา ตลาดน้ำบางน้อย

จุดแข็ง พบว่า วัดในจังหวัดสมุทรสงครามร่วมกับหน่วยงานราชการและชุมชนในการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีไทย มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา และการเผยแพร่หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาผ่านการท่องเที่ยว มีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต

ชุมชน และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม และมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์อุทยาน ร.๒ และบุคคลสำคัญ

จุดอ่อน พบว่า วัดในจังหวัดสมุทรสงครามส่วนใหญ่เน้นการท่องเที่ยวไหว้พระเพียงรูปแบบเดียว ขาดการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เน้นประชาชนจากภายนอก ขาดการประชาสัมพันธ์ และดึงดูดความสนใจของประชาชนในท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมร่วมกันกับชุมชน ขาดกิจกรรมที่ให้ความรู้ ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

โอกาส พบว่า ประกอบด้วยนักท่องเที่ยวมีหลายประเภท เน้นการท่องเที่ยวมากกว่าการปฏิบัติธรรม ขาดการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลที่เพียงพอ การเน้นกิจกรรมที่หวังผลประโยชน์ และผลกำไรในเชิงธุรกิจ

อุปสรรค พบว่า ชุมชนบริเวณวัดให้ความร่วมมือในการพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่อง จังหวัดสมุทรสงครามมีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ของประเทศ และของโลก มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก มีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายประเภท มีระบบสาธารณูปโภคครบถ้วน ระบบการคมนาคมสะดวก

เมื่อนำจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค มีวิเคราะห์ร่วมกันทำให้ได้แนวทางในการพัฒนา คือ การจัดทำแผนคู่มือแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้มีความหลากหลาย เพื่อส่งเสริมกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว ให้ความเข้าใจในวัฒนธรรมไทย เสริมสร้างกิจกรรมให้เกิดคุณธรรมให้เกิดการตระหนักรู้ในการรักษาสถานที่ และจัดทำโครงการท่องเที่ยว ทำให้สามารถดึงงบประมาณจากหน่วยรัฐได้มากขึ้น จัดส่งพระภิกษุ สามเณรและบุคลากร เข้าร่วมอบรมทางด้านภาษาเพื่อเสริมกิจกรรมพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ การพัฒนาทักษะด้านภาษาบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพและเพิ่มทักษะบุคลากรภายในให้สามารถพูด อ่าน เขียน ได้อย่างคล่องแคล่ว

๕.๑.๒ กระบวนการในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

การบริหารจัดการต้องมาจากความต้องการและความพร้อมของคนในชุมชน อาจทำในรูปแบบมีคณะกรรมการ แบ่งเป็นฝ่ายต่างๆ ที่สอดคล้องกับหลักการให้บริการทางการท่องเที่ยว เมื่อมีคณะกรรมการแล้วก็จะสามารถร่วมมือพัฒนาในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว เช่น การจัดศูนย์บริการการท่องเที่ยว พัฒนารายการหรือโปรแกรมนำนักท่องเที่ยวไปชุมชนเพื่อเสนอนักท่องเที่ยว จัดแบ่งหน้าที่การให้บริการตามความถนัดของแต่ละฝ่าย และต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมไว้พร้อมๆ กับการรับผิดชอบดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชนด้วย

การพัฒนาวัดไปในทิศทางที่สร้างเป็นศูนย์กลาง การเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างแท้จริง ซึ่งการพัฒนาวัดบนพื้นฐานของการเรียนรู้ร่วมกัน รวมถึงการหยิบเอางองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์หรือเทคโนโลยีมาพัฒนาและส่งเสริมวัดในด้านที่ดี และดูแลทรัพยากรที่มีอยู่ของวัดให้คงอยู่ในสภาพที่ดี วัดต้องมีการบริหารจัดการทั้งด้านการเงิน บุคลากร การดูแลสถานที่หรือโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ และมีการพัฒนาปรับปรุงเพื่อประโยชน์ของวัดอย่างแท้จริง รวมถึงความสะอาดสบายและความปลอดภัยต่อนักท่องเที่ยว

วัดเป็นศูนย์รวมพัฒนาจิตใจประชาชนให้เกิดความศรัทธาทางพุทธศาสนา ด้ายการจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง เมื่อเกิดความศรัทธาก็จะทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนา วัดมากขึ้น สร้างความประทับใจให้กับประชาชนด้วยการต้อนรับเป็นอย่างดีเมื่อเกิดความประทับใจจะส่งผลให้ประชาชนเข้ามาร่วมทำบุญมากขึ้น เป็นศูนย์รวมการศึกษาทางพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมให้ ความรู้แก่ประชาชนทุกระดับทั้งในวัดและนอกวัด และสร้างเครือข่ายระหว่างวัด ชุมชน โรงเรียนทั้ง หน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อประสานสัมพันธ์ร่วมกันในการพัฒนาวัด โดยเน้นจุดเด่นของวัดทาง ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและหารายได้พัฒนาวัด การพัฒนาการท่องเที่ยว ได้เปลี่ยนไปเท่าที่เห็นจะมีจุดประสงค์ที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาชุมชนนั้นให้เกิดความยั่งยืน โดยมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวสอดคล้องและสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนวิถี ชีวิตในชุมชนในเชิงการเรียนรู้ และทดลองให้ได้มาซึ่งประสบการณ์ที่เป็นอยู่จริงในชุมชน ประโยชน์ที่ ชาวบ้านในแต่ละชุมชนจะได้รับการพัฒนา เอื้อเพื่อ ประโยชน์ให้ชุมชนเกิดการอนุรักษ์ สร้างจิตสำนึก ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ของสังคม โดยเฉพาะเรื่องของการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน อื่นๆ การซื้อชมในสุนทรียภาพของโบราณสถาน โบราณวัตถุ อันมีค่า ดังนั้นคิดว่าวัดจึงต้องมีการจด การท่องเที่ยว เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมไม่ให้เกิดกระทบกับทรัพยากรภายในวัด โดยเฉพาะวัด ที่มีโบราณสถาน โบราณวัตถุที่เป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมเป็นมรดกของชุมชนและชาติ ซึ่งปัจจุบัน การจัดการภายในวัดส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับนโยบายของเจ้าอาวาสของแต่ละวัด บางวัดให้ความสำคัญ บางวัดไม่ให้ความสำคัญ การจัดการของแต่ละวัดขึ้นอยู่กับปริมาณนักท่องเที่ยว ถ้าวัดมีการวางแผน รองรับที่ดีจะมีการจัดระบบสาธารณูปโภคที่ดี เช่น ลานจอดรถ ห้องน้ำสะอาดสำหรับนักท่องเที่ยว จัดทำแผนที่บอกทาง ป้ายอธิบาย แต่วัดที่ไม่ค่อยมีนักท่องเที่ยวก็จะไม่ค่อยพัฒนาระบบ สาธารณูปโภค ดังนั้นวัดต้องให้ความสนใจกระบวนการในการวางแผน และการบริหารจัดการ ถ้า ต้องการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งหลายวัดคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ของวัด แต่วัดก็ปฏิเสธหรือห้ามไม่ให้ คนเข้าวัดปัจจุบันหลายวัดไม่มีการบริหารจัดการที่ดีที่สุดในที่สุธาโบราณสถาน โบราณวัตถุก็จะถูก ทำลายสูญหายหรือชำรุดทรุดโทรม หมดคุณค่าไปในที่สุด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวควรจะมีการ วางแผนร่วมกันให้วัดที่เข้าร่วมกิจกรรมได้รับทราบนโยบายการพัฒนาจะดีไม่น้อยที่จะได้พัฒนาไปใน ทิศทางที่ถูกต้องและมีการบริหารบุคลากร ด้านการเงิน การดูแลสถานที่ให้ความโปร่งใส และมีการ พัฒนาเพื่อประโยชน์ของวัด รวมทั้งให้ข้อมูลและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว การพัฒนาวัดในทาง สร้างสรรค์ มีการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมและเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมด้วย วัดมีการรักษา ทรัพยากรที่มีอยู่ในวัดให้คงสภาพที่ดี และจัดสร้างใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพทั่วไป

๕.๑.๓ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัด สมุทรสงคราม

การจัดการด้านแหล่งเรียนรู้ ต้องมีสถานที่เด่น สวยงาม ไม่ซ้ำกับสถานที่ใด และปรุงแต่ง ด้วยคำคม และใช้ภาษาในการสื่อสารสละสลวย ที่สามารถกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของสถานที่มี แหล่งอ้างอิงลึกซึ้ง และมีป้ายบอกประชาสัมพันธ์แผ่นพับ ความเป็นมาของสถานที่นั้นๆ อย่างชัดเจน พร้อมทั้งยังต้องมีการอบรมบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ ได้แก่

๑) โครงการมัคคุเทศก์น้อย มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวก สบายในการเที่ยวชมภายในวัด ๒. สามารถอธิบายประวัติ ความเป็นมาของวัดให้กับนักท่องเที่ยวได้ทั้งชาวไทย และต่างชาติ ๓. เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. ให้เด็กรอบๆ วัดมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ให้ที่ดี ๒. สามารถอธิบายแหล่งสำคัญภายในวัดได้อย่างถูกต้อง ๓. สร้างรายได้ให้กับเด็กที่มาเป็นมัคคุเทศก์น้อยกับวัด

๒) โครงการจัดอบรมให้ความรู้แก่พระภิกษุ สามเณร และบุคลากรภายในวัด ให้มีความเข้าใจด้านภาษา มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อให้พระภิกษุ สามเณร และบุคลากรภายในวัดสามารถพูดอธิบายให้ความรู้เกี่ยวกับวัดได้อย่างถูกต้อง ๒. เพื่อพัฒนาทักษะทางด้านภาษาแก่พระภิกษุ สามเณร และบุคลากรให้มีความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ๓. วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ของไทย และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. จัดหาวิทยากรมาอบรมให้แก่พระภิกษุ สามเณร และบุคลากรภายในวัด ๒. จัดหาเอกสารมาให้พระภิกษุ สามเณร และบุคลากรภายในวัดได้ศึกษา

๓) โครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. ศึกษาแหล่งเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของวัดในสมัยเก่าและใหม่ได้อย่างถ่องแท้ ๒. เด็กรุ่นใหม่เกิดความรักและหวงแหนวัฒนธรรมประจำชาติไทย ๓. คงเอกลักษณ์ของความเป็นไทยวิถีชีวิตของชุมชนนั้นให้คงเดิม ๔. เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ซึมซับประวัติศาสตร์ของวัดต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. จัดทำเอกสารประกอบวัดให้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมวัด ๒. จัดบุคลากรในการให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติวัด ความเป็นมาของวัด และเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมในชุมชนนั้นๆ

การจัดการด้านภูมิทัศน์ ต้องมีสถานที่อันสงบ เพื่อกล่อมเกล่าจิตใจของประชาชนให้หันมาเข้าวัด และยังคงคำนึงถึงความสะดวกสบายแก่ผู้เข้ามาภายในวัด โดยต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบวงจร พร้อมทั้งต้องมีสถานที่ที่สะอาด สวยงาม มีต้นไม้ ร่มรื่น และต้องสรรหาความสมบูรณ์ เช่น แหล่งของกิน ของฝากและของที่ระลึก เพื่อบริการนักท่องเที่ยว โดยมีโครงการ ดังนี้

๑) โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณโบราณสถานให้มีความสวยงาม มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อให้โบราณสถานภายในวัดมีความสวยงาม ๒. เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวเกิดความประทับใจกับสิ่งที่พบ เช่น โบราณสถานที่สะอาด สวยงาม ร่มรื่น ปราศจากสิ่งปฏิกูล ขยะมูลฝอย และมีวิธีการดำเนินการได้แก่ ๑. แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ในการดูแลในการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในวัด ๒. นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการปรับปรุงภูมิทัศน์ของวัด ๓. กำกับและติดตามผลการดำเนินงานที่ได้ตั้งไว้ ๔. สรุปผลการดำเนินการเกี่ยวกับการปรับปรุงภูมิทัศน์

๒) โครงการก่อสร้างศาลาปฏิบัติธรรมเพื่อรองรับพุทธศาสนิกชนที่สนใจ มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อให้ประชาชนทั่วไปเข้ามาปฏิบัติธรรมภายในวัดมากขึ้น ๒. กล่อมเกล่าจิตใจให้แก่ประชาชนทั่วไปให้หันเข้าวัดปฏิบัติธรรม และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. วางแผนดำเนินการก่อสร้างศาลาปฏิบัติธรรม ๒. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการจัดสร้างศาลาปฏิบัติธรรม ๓. ประชุม

หรือเกี่ยวกับการก่อสร้างศาลาปฏิบัติธรรม ๔. กำกับดูแลและติดตามผลการดำเนินการจัดสร้างศาลาปฏิบัติธรรม

๓) โครงการก่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่เชิงศาสนา มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. การสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่อย่างครบถ้วน ๒. เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเชิงบูรณาการ ๓. สร้างสิ่งใหม่ทดแทนสิ่งเก่าที่ชำรุดเสียหาย และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. จัดหาแหล่งเงินทุนในการก่อสร้าง ๒. แต่งตั้งคณะกรรมการในการก่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา ๓. ประชุมปรึกษาหารือกันกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ ๔. กำกับดูแลและติดตามผลการดำเนินงาน

๔) โครงการก่อสร้างศาลาปฏิบัติธรรมเพื่อรองรับพุทธศาสนิกชนที่สนใจ มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อให้ประชาชนทั่วไปเข้ามาปฏิบัติธรรมภายในวัดมากขึ้น ๒. กลุ่มเกลาจิตใจให้แก่ประชาชนทั่วไปให้หันเข้าวัดปฏิบัติธรรม และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. วางแผนดำเนินการก่อสร้างศาลาปฏิบัติธรรม ๒. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการจัดสร้างศาลาปฏิบัติธรรม ๓. ประชุมหารือเกี่ยวกับการก่อสร้างศาลาปฏิบัติธรรม ๔. กำกับดูแลและติดตามผลการดำเนินการจัดสร้างศาลาปฏิบัติธรรม

การจัดการด้านการบริการพื้นฐาน ต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำงานในวัดนั้นๆ และมีความจำเป็นต้องจัดงบประมาณในการจัดการให้เหมาะสม พร้อมทั้งต้องเตรียมวัสดุอุปกรณ์อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่ยังสถานที่นั้นๆ และต้องมีการจัดการที่เป็นระบบมีการวางแผน แบ่งงานหน้าที่อย่างชัดเจน โดยมีโครงการส่งเสริมดังนี้

๑) โครงการส่งพระภิกษุ สามเณร และบุคลากรไปศึกษาต่อทางด้านภาษาในสถาบันหน่วยงานที่จัด มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อให้พระภิกษุ สามเณร และบุคลากร มีความรู้ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาอาเซียน ๒. เพื่อพัฒนาทักษะด้านภาษาบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ ๓. บุคลากรภายในวัดสามารถพูด อ่าน เขียน ได้อย่างคล่องแคล่ว และเข้าใจวัฒนธรรมอย่างแท้จริง ๔. เพื่อให้บุคลากรภายในวัดสามารถอธิบายเรื่องราวต่างๆ ภายในวัดด้วยภาษาของตนเอง และภาษาอื่น ๆ ได้เพิ่มมากขึ้น และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. จัดส่งพระภิกษุ สามเณร และบุคลากร เข้าร่วมอบรมทางด้านภาษาในสถาบันที่จัดให้มีการอบรม ๒. จัดจัดหางบประมาณในการสนับสนุนการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร และบุคลากรในการเข้ารับการศึกษาต่อ

๒) โครงการประชุมสัมมนาปฏิบัติการณ์ด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน และประวัติศาสตร์ร่วมกับภาคเอกชน มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานและประวัติศาสตร์ ๒. ส่งเสริมและสนับสนุนในการอนุรักษ์ในเชิงรุก และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. ประชุมปรึกษาหารือในการอนุรักษ์โบราณสถานภายในวัดกับภาครัฐ และเอกชน ๒. จัดทำโครงการอนุรักษ์ ๓. จัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน

การจัดการด้านความปลอดภัย ต้องใช้เทคโนโลยีตรวจสอบถึงความปลอดภัย ตั้งแต่ กล้องวงจรปิด เครื่องสแกนวัตถุต้องสงสัย และมีการนำเทคโนโลยีการประชาสัมพันธ์อัตโนมัติ เพื่อสื่อสารความเข้าใจภาษาไทยและต่างประเทศ ถึงประวัติความเป็นมาของสถานที่แบบเจาะลึก และยังคงคำนึงถึงเจ้าหน้าที่ต้องมีการบริการทั่วถึงในทุกๆ ด้าน และต้องทำโครงการดังนี้

๑) โครงการจัดทำหนังสือคู่มือ ประวัติวัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปกรรม มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมวัด ๒. เพื่อความสะดวกสบายในการค้นหาเอกสารประกอบการทำงานด้านต่างๆ และมีวิธีการดำเนินการ ได้แก่ ๑. จัดพิมพ์หนังสือ ประวัติวัด ความเป็นมาของวัดให้แก่นักท่องเที่ยวได้รับทราบ ๒. จัดทำสื่อเทคโนโลยีให้เป็นปัจจุบัน ไม่ล้าสมัย

๒) โครงการซ่อมแซมโบราณสถานร่วมกับกรมศิลปากร มีวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ๑. เพื่อบูรณะซ่อมแซมโบราณสถานให้มีความมั่นคง และแข็งแรง ๒. เพื่อให้โบราณสถานได้คงไว้ถึงเอกลักษณ์ของความเป็นไทยและมีวิธีการในการดำเนินการ ได้แก่ ๑. แต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินการเกี่ยวกับการซ่อมแซมโบราณสถานของวัด ๒. มีการประชุมร่วมกันระหว่างวัดและหน่วยงานกรมศิลปากรในการดำเนินงาน ๓. มีการดำเนินการตามที่ได้วางกรอบเอาไว้ ๔. มีการประเมินผลการดำเนินงานการซ่อมแซมในครั้งนี้

๕.๒ อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ผู้วิจัยสามารถอภิปรายได้ดังนี้

รูปแบบที่ ๑ การจัดการด้านแหล่งเรียนรู้ตามหลักสี่ปายะ คือ อาวาสสี่ปายะ (suitable abode) มีอาคารแสดงศิลปวัฒนธรรม โคจรสี่ปายะ (suitable resort) การเดินทางระหว่างอาคารสะดวก ภัตตาคารสี่ปายะ (suitable speech) มีมีคฤหาสน์คอยให้คำแนะนำ บุคคลสี่ปายะ (suitable person) มีเจ้าหน้าที่คอยให้บริการ โภชนาสี่ปายะ (suitable food) มีข้อมูลที่ครบถ้วน อุตุนิยมสี่ปายะ (suitable climate) สะอาด ไม่รกรุงรัง มองแล้วสบายตา อิริยาปสี่ปายะ (suitable posture) มีขนาดพอเหมาะ ดูแล้งสบาย ต้องมีสถานที่เด่น สวยงาม ไม่ซ้ำกับสถานที่ใด และปรุงแต่งด้วยคำคม และใช้ภาษาในการสื่อสารสละสลวย ที่สามารถกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของสถานที่มีแหล่งอ้างอิงลึกซึ้ง และมีป้ายบอกประชาสัมพันธ์แผ่นพับ ความเป็นมาของสถานที่นั้นๆ อย่างชัดเจน พร้อมทั้งยังต้องมีกรอบบรมบุคคลากรให้มีความรู้ความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **อรุณศรี อื้อศรีวงศ์**^๑ ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลห้วยแร้ง จังหวัดตราด” พบว่า กลุ่มตัวแทนภาครัฐ กลุ่มภาคเอกชน กลุ่มชุมชนห้วยแร้ง และกลุ่มนักท่องเที่ยว ในการดำเนินการวิจัยได้นำเทคนิควิธีการหลายรูปแบบเข้ามาใช้ในการดำเนินการกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและเทคนิคที่สำคัญ คือ PIC ซึ่งประกอบด้วย การมีส่วนร่วม การเพิ่มพูนพัฒนา การประสานงานการร่วมมือและหรือ การทำงานร่วมกันซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนาที่เน้นชุมชนเป็นศูนย์กลางผลของการวางแผนการดำเนินงานพัฒนาการท่องเที่ยวของผู้มีส่วนร่วมทำให้สามารถพัฒนาเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้นในชุมชนอันประกอบด้วย

^๑อรุณศรี อื้อศรีวงศ์, รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลห้วยแร้ง จังหวัดตราด, *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, (สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ : มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

กิจกรรมการท่องเที่ยวในลำคลองห้วยแร้งที่มีความยาวเป็นระยะ ๗ กิโลเมตรการท่องเที่ยวสวนผลไม้ การตกกุ้งหลวง ข้าวห่อกาบหมากและขนมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และที่พักแบบโฮมสเตย์ การวางแผนดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วมไม่เพียงช่วยให้ชุมชนสามารถจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ แต่ยังทำให้เกิดโครงการพัฒนาที่ยั่งยืนอื่นๆ ในชุมชน

รูปแบบที่ ๒ การจัดการด้านภูมิทัศน์ตามหลักสี่ปายะ คือ อาวาสสี่ปายะ (suitable abode) จัดภูมิทัศน์รอบอาคารให้ได้ตามหลัก ๕ ส. โคจรสี่ปายะ (suitable resort) มีไม้ดอกไม้ประดับสวยงาม ภัตตาคารสี่ปายะ (suitable speech) มีป้ายประชาสัมพันธ์ บุคคลสี่ปายะ (suitable person) มีเจ้าหน้าที่รักษาความสะอาด โภชนาสี่ปายะ (suitable food) มีร้านค้าบริการ อุตุสี่ปายะ (suitable climate) อากาศถ่ายเทสะดวก ไม้ร้อนจนเกินไป อิริยาปสี่ปายะ (suitable posture) มีที่นั่งพักผ่อนอย่างเพียงพอ ต้องมีสถานที่อันสงบ เพื่อกลุ่มเกลาจิตใจของประชาชนให้หันมาเข้าวัด และยังคงคำนึงถึงความสะอาดสบายแก่ผู้ที่เข้ามาภายในวัด โดยต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบวงจร พร้อมทั้งต้องมีสถานที่ที่สะอาด สวยงาม มีต้นไม้ ร่มรื่น และต้องสรรหาความสมบูรณ์ เช่น แหล่งของกิน ของฝากและของที่ระลึก เพื่อบริการการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูภาวนาวชิรคุณ (วชิรินทร์ วชิรมโม)**^๒ ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัย พบว่า ๑) องค์ประกอบของการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย ๔ องค์ประกอบ ได้แก่ ๑) ด้านการพัฒนาศาสนสถาน ๒) ด้านการพัฒนาบุคคลหรือบุคลากรภายในวัด ๓) ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด และ ๔) ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม จากการสอบถามพระสงฆ์และประชาชนทั่วไป พบว่า มีความคิดเห็นต่อทั้ง ๔ องค์ประกอบในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบ คือ ด้านการพัฒนาศาสนสถาน อยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด ถัดมาคือ ด้านการพัฒนาบุคคลหรือบุคลากรภายในวัด และด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสุดท้ายตามลำดับ

๒) สภาพทั่วไปในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า วัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ จำนวนมากที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน มีการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุให้อยู่ในสภาพที่ดี มีการพัฒนาบุคลากรและบุคลากรภายในวัดให้สอดคล้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก มีการแต่งตั้งพระสงฆ์ผู้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการวัดและมีการพัฒนาวัดไปแนวทางเดียวกัน โดยมีหน่วยงานราชการคอยให้ความรู้ผ่านโครงการต่างๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุแก่พระสงฆ์ และได้รับงบประมาณจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ องค์การบริหารส่วนจังหวัด กรมศิลปากร และอื่นๆ ในการสนับสนุน

^๒พระครูภาวนาวชิรคุณ (วชิรินทร์ วชิรมโม), รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, สาขาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๔๓.

กิจกรรมและการปรับปรุงภูมิทัศน์วัดให้สวยงาม สะอาด เป็นระเบียบ และส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเน้นการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม เชิงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ และประวัติศาสตร์

๓) รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ **รูปแบบที่ ๑** การอนุรักษ์โบราณสถาน และโบราณวัตถุให้มีความมั่นคง แข็งแรง และคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ความเป็นไทยอย่างแท้จริง **รูปแบบที่ ๒** การพัฒนาทักษะทางด้านภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ **รูปแบบที่ ๓** จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวลักษณะเชิงปฏิบัติธรรม บูรณาการกับการอนุรักษ์โบราณสถาน และศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมา **รูปแบบที่ ๔** บูรณาการวิถีชีวิตความเป็นไทย ร่วมกับศาสนาอื่นอย่างสันติสุข ด้วยกลยุทธ์ ๙ ประการ ๓๔ กิจกรรม ทั้งหมดนี้จะช่วยให้การพัฒนาวัดจะมีความเจริญรุ่งเรือง และกลายเป็นแหล่งการเรียนรู้ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้นแบบที่ดีด้วย และสอดคล้องกับ **ผู้ช่วยศาสตราจารย์มานพ ชุ่มอุ่น** ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการตลาดและการท่องเที่ยวของธุรกิจชุมชนเพื่อการยกระดับสู่วิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา : ชุมชนเทศบาลเมืองแกนพัฒนา อ. แม่แตง จ. เชียงใหม่ ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มรวมใจพอเพียง เป็นกลุ่มที่ผลิตสินค้าชุมชน ได้แก่ เห็ดโคนน้อย เห็ดนางฟ้า ปุยชีวภาพ และถ่านไม้ กลุ่มเติบโตมาจากการผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือนซึ่งหลังจากร่วมกิจกรรมการวิจัย ธุรกิจชุมชนของกลุ่มมีความเจริญเติบโตเพิ่มขึ้นจึงทำให้กลุ่มเพิ่มกำลังการผลิตเห็ดและขยายโรงเรือนที่ถาวรเพิ่มขึ้น มีการสร้างเอกลักษณ์และการจดจำ ให้กลุ่มด้วยการมีเสื้อประจำ กลุ่มมีการทำสื่อ ๓ จุดขาย การกำหนดโครงสร้างองค์กรทางการตลาดใหม่ ตลอดจนมีการพัฒนาและปรับปรุงที่ทำ การกลุ่มให้น่าเชื่อถือ และมีแผนพัฒนาการผลิตเห็ดถ่ม การเลี้ยงกบและลูกกบ สำหรับสร้างรายได้ในอนาคต จึงทำให้กลุ่มมีศักยภาพ ความเข้มแข็ง และมีขีดความสามารถกว่าทุกกลุ่มที่ร่วมโครงการ ทั้งด้านการตลาด การขาย การบริหารจัดการกลุ่มและความร่วมมือในกลุ่มและที่สำคัญ ผู้นำกลุ่มมีความเข้มแข็ง ยุติธรรม มีมุมมองและวิสัยทัศน์ในการพัฒนาธุรกิจของกลุ่มให้ก้าวต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง มีการพัฒนาคุณภาพของสินค้าและปรับปรุงเทคนิคและวิธีการผลิตอย่างต่อเนื่อง และเป็นกลุ่มที่ถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการเพาะเห็ดและการทำปุยชีวภาพสู่เยาวชนจึงเป็นกลุ่มที่สามารถจะพัฒนาไปสู่ความเป็นวิสาหกิจชุมชนต้นแบบที่ยั่งยืน เป็นศูนย์เรียนรู้ในการดำเนินธุรกิจชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นแหล่งศึกษาดูงานได้เป็นอย่างดี^๓

รูปแบบที่ ๓ การจัดการด้านการบริการพื้นฐานตามหลักสัปปายะ คือ อาวาสสัปปายะ (suitable abode) จัดบริการขั้นพื้นฐานให้เพียงพอ และเหมาะสม โคจรสัปปายะ (suitable resort) ทางเดินมีราวจับ ไม่ลื่น ภัตตสัปปายะ (suitable speech) มีเสียงตามสาย บุคคลสัปปายะ (suitable person) มีเจ้าหน้าที่คอยอำนวยความสะดวก โภชนสัปปายะ (suitable food) มีน้ำดื่มจำหน่าย อุตสัปปายะ (suitable climate) มีพัดลม หรือติดแอร์ปรับอากาศ อิริยาปถสัปปายะ

^๓ ผู้ช่วยศาสตราจารย์มานพ ชุ่มอุ่น, “การพัฒนาการตลาดและการท่องเที่ยวของธุรกิจชุมชนเพื่อการยกระดับสู่วิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา : ชุมชนเทศบาลเมืองแกนพัฒนา อ. แม่แตง จ. เชียงใหม่”, รายงานการวิจัย, (สาขาวิชาการตลาด คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

(suitable posture) มีโต๊ะ เก้าอี้ หรือม้านั่ง ต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำงานในวัดนั้นๆ และมีความจำเป็นต้องจัดงบประมาณในการจัดการให้เหมาะสม พร้อมทั้งต้องเตรียมวัสดุอุปกรณ์อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่มายังสถานที่นั้นๆ และต้องมีการจัดการที่เป็นระบบมีการวางแผน แบ่งงานหน้าที่อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นิลรัตน์ กลิ่นจันทร์ และคณะ** ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาศาสนสถานที่สำคัญต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวของวัดในกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ๑. ศาสนสถานที่สำคัญของวัดที่เป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมีองค์ประกอบสำคัญ คือ วัดทั้ง ๔๐ แห่ง มีศาสนสถานสำคัญ คือ พระพุทธรูป พระอุโบสถ เจดีย์ พระปรางค์ พระวิหารหลวง ความสำคัญของศาสนสถานคือ เป็นวัตถุธรรมที่แสดงสัญลักษณ์ทางศาสนาและพระรัตนตรัย เช่น พระพุทธรูปแสดงสัญลักษณ์ถึงพระพุทธเจ้า พระอุโบสถเป็นที่ประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ เจดีย์ พระปรางค์เป็นที่ประดิษฐานของพระบรมสารีริกธาตุพระพุทธเจ้า พระวิหาร มักเป็น สถาปัตยกรรมและภาพจิตรกรรมอันแสดงถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ความสำคัญของศาสนสถานสิ่งแรก คือ เป็นสิ่งก่อสร้างที่เกิดจากแรงศรัทธาทางพระพุทธศาสนาและเป็นสิ่งที่พระพุทธศาสนิกชนยึดถือทางด้านจิตใจและยึดถือเพื่อประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ๒. ประวัติและความสำคัญของศาสนสถานมีความสำคัญในฐานะเป็นแหล่งยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ ศาสนสถาน ดังกล่าวยังมีความสำคัญในแง่เป็นสิ่งแสดงถึงความศรัทธา แสดงประวัติศาสตร์และบริบทความเชื่อของคนในช่วงเวลาของการสร้างศาสนสถานด้วยนักท่องเที่ยวชาวไทยจะเข้ามาทัศนศึกษา เพื่อเป้าหมายทางศาสนา ส่วนนักท่องเที่ยวต่างประเทศจะเข้ามาทัศนศึกษาเพื่อแสวงหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและความเชื่อของคนไทยในอดีตและคนไทยในปัจจุบัน ซึ่งศาสนสถานจะสะท้อนมิติทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของคนไทยได้อย่างดี จะเห็นได้ว่าศาสนสถานที่กล่าวข้างต้น แต่ละประเภทก็จะมียุคประกอบที่แสดงให้เห็นมิติทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม สังคมได้อย่างดี เช่น พระอุโบสถและพระวิหารหลวงจะแสดงสถาปัตยกรรมการออกแบบตามแบบแผนสกุลช่างของแต่ละยุค และยังเป็นທີ່ประดิษฐานพระพุทธรูปแสดงภาพจิตรกรรมที่ปรากฏในพระอุโบสถ และพระวิหารหลวงจะแสดงอดีตพุทธประวัติพระพุทธเจ้าและชาดก ซึ่งแสดงหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ใช้เป็นหลักยึดถือร่วมกันภาพจิตรกรรมนี้ในแต่ละสมัยจะมีภาพที่แสดงแตกต่างกัน ภาพเดียวกันในแต่ละยุคก็จะวาดต่างกัน สิ่งเหล่านี้จะสะท้อนมิติทางความเชื่อและวัฒนธรรมของผู้สร้างได้ นักท่องเที่ยวเข้ามาทัศนศึกษาจะเข้าใจสังคมไทยได้อย่างดี ๓. การบริหารการอนุรักษ์ศาสนสถานและการท่องเที่ยว มีความสำคัญอย่างน้อย ๒ ประการข้างต้น การให้ศาสนสถานดำรงอยู่ได้อย่างยาวนานขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของผู้มีหน้าที่รับผิดชอบจากการศึกษาผู้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าอาวาสและผู้ช่วย เจ้าอาวาส ซึ่งการบริหารจัดการของผู้รับผิดชอบจะแตกต่างกันตามลักษณะความสำคัญของวัด และจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าไปทัศนศึกษาจำนวนมากที่สุดคือ วัดพระศรีรัตนศาสดารามและ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม จะมีการบริหารการจัดการสมัยใหม่ กล่าวคือ มีจำนวนผู้ดูแลที่เป็นฆราวาสจำนวนมากโดยแบ่งหน้าที่กันทำ ในด้านการรักษาความสะอาด ความปลอดภัยในทรัพย์สิน และวัดยังเกี่ยวข้องกับหน่วยงานรัฐเข้ามาดูแลบูรณะร่วมกัน ส่วนวัดที่มีนักท่องเที่ยวค่อนข้างน้อยยังมีการบริหารจัดการโดยเจ้าอาวาสผู้ช่วยเจ้าอาวาสและมอบหมายให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งดูแล อย่างไรก็ตาม ภาพรวมของการศึกษาชุมชนมีส่วนเข้ามาดูแลค่อนข้างไม่มากนัก ข้อเสนอแนะ ควรจัดรักษาวัดให้สะอาดร่มรื่น เป็นที่ร่มเย็นแห่งจิตใจ

และเป็นທີ່ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศาสนสถาน และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชาติแก่ประชาชนทั่วไป และสิ่งสำคัญควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาศาสนสถานที่สำคัญ^๕

รูปแบบที่ ๔ การจัดการด้านความปลอดภัยตามหลักสัปปายะ คือ อาวาสสัปปายะ (suitable abode) มีระบบรักษาความปลอดภัยสูง เช่น มีกล้องวงจรปิด มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย โคจรสัปปายะ (suitable resort) การเดินทางระหว่างอาคารมีความปลอดภัย ภัตตสัปปายะ (suitable speech) มีคำแนะนำ หรือมีคณค้อยแนะนำ บุคคลสัปปายะ (suitable person) มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย โภชนสัปปายะ (suitable food) น้ำดื่มสะอาด ได้มาตรฐาน อุตุสัปปายะ (suitable climate) มีป้ายประชาสัมพันธ์ อิริยาปลสัปปายะ (suitable posture) โต๊ะ เก้าอี้ หรือม้านั่งมีความมั่นคงแข็งแรง ต้องใช้เทคโนโลยีตรวจสอบถึงความปลอดภัย ตั้งแต่ กล้องวงจรปิด เครื่องสแกนวัตถุต้องสงสัย และมีการนำเทคโนโลยีการประชาสัมพันธ์อัตโนมัติ เพื่อสื่อสารความเข้าใจภาษาไทยและต่างประเทศ ถึงประวัติความเป็นมาของสถานที่แบบเจาะลึก และยังคงคำนึงถึงเจ้าหน้าที่ต้องมีการบริการทั่วถึงในทุกๆ ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูภาวนาวชิรคุณ (วัชรินทร์ วชิรมโม)**^๕ ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัย พบว่า ๑) องค์ประกอบของการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดสมุทรสงคราม ประกอบด้วย ๔ องค์ประกอบ ได้แก่ ๑) ด้านการพัฒนาศาสนสถาน ๒) ด้านการพัฒนาบุคคลหรือบุคลากรภายในวัด ๓) ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด และ ๔) ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม จากการสอบถามพระสงฆ์ และประชาชนทั่วไป พบว่า มีความคิดเห็นต่อทั้ง ๔ องค์ประกอบในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกองค์ประกอบ คือ ด้านการพัฒนาศาสนสถาน อยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด ถัดมาคือ ด้านการพัฒนาบุคคลหรือบุคลากรภายในวัด และด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสุดท้ายตามลำดับ ๒) สภาพทั่วไปในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า วัดในจังหวัดสมุทรสงครามมีโบราณสถาน โบราณวัตถุจำนวนมาก ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน มีการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุให้อยู่ในสภาพที่ดี มีการพัฒนาบุคลากรและบุคลากรภายในวัดให้สอดคล้องกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุก มีการแต่งตั้งพระสงฆ์ผู้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการวัดและมีการพัฒนาวัดไปแนวทางเดียวกัน โดยมีหน่วยงานราชการคอยให้ความรู้ผ่านโครงการต่างๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุแก่พระสงฆ์ และได้รับงบประมาณจาก

^๕นิรัตน์ กลิ่นจันทร์ และคณะ, “ศึกษาศาสนสถานที่สำคัญต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวของวัดในกรุงเทพมหานคร”, **รายงานการวิจัย**, (การบริหารจัดการคณะสงฆ์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔.

^๕พระครูภาวนาวชิรคุณ (วัชรินทร์ วชิรมโม), รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. สาขาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๔๓.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ องค์การบริหารส่วนจังหวัด กรมศิลปากร และอื่นๆ ในการสนับสนุนกิจกรรมและการปรับปรุงภูมิทัศน์วัดให้สวยงาม สะอาด เป็นระเบียบ และส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเน้นการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม เชิงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ และประวัติศาสตร์ ๓) รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดสมุทรสงคราม ได้แก่ **รูปแบบที่ ๑** การอนุรักษ์โบราณสถาน และโบราณวัตถุให้มีความมั่นคง แข็งแรง และคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ความเป็นไทยอย่างแท้จริง **รูปแบบที่ ๒** การพัฒนาทักษะทางด้านภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ **รูปแบบที่ ๓** จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวลักษณะเชิงปฏิบัติธรรม บูรณาการกับการอนุรักษ์โบราณสถาน และศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมา **รูปแบบที่ ๔** บูรณาการวิถีชีวิตความเป็นไทย ร่วมกับศาสนาอื่นอย่างสันติสุข ด้วยกลยุทธ์ ๙ ประการ ๓๔ กิจกรรม ทั้งหมดนี้จะช่วยให้การพัฒนาวัดจะมีความเจริญรุ่งเรือง และกลายเป็นแหล่งการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้นแบบที่ดีด้วย และสอดคล้องกับ **ตติยาพร จารุมณีรัตน์** ได้วิจัยเรื่อง “การบูรณาการการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านหลักสูตรการท่องเที่ยวในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจ” ผลจากการวิจัย แนวทางการ บูรณาการความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมข้ามชาติ ที่ภาคการศึกษาในทั้งสองประเทศควรดำเนินการต่อไปนี้ บูรณาการความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมข้ามชาติมากขึ้นในหลักสูตร โดยผสมผสานวิธีการสอนที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้ผ่านการทัศนศึกษา หรือเข้าร่วมกิจกรรมในประเทศกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกัน เพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมอาเซียนในหลักสูตรฯ เช่น ภาษาที่ใช้ในกลุ่มประเทศแถบอาเซียน นอกจากนี้ ควรมีการเร่งสร้างความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาในภูมิภาคอาเซียน กระตุ้นให้เกิดการร่วมมือในทุกภาคี เช่น โครงการฝึกปฏิบัติงานที่มีผลตอบแทนที่น่าดึงดูดใจ ใช้สื่อ Social network สนับสนุนการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม เช่น การจัดทำ web blog เพื่อให้ให้นักศึกษาใช้เป็นเวทีในการอภิปรายและเรียนรู้วัฒนธรรมข้ามชาติ เป็นต้น^๖

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาควรมีนโยบายในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเอาตัวอย่างการท่องเที่ยวเป็นแบบอย่างในการวางกรอบพัฒนาต่อไป

๒) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบครบวงจร

^๖ตติยาพร จารุมณีรัตน์, “การบูรณาการการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านหลักสูตรการท่องเที่ยวในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจ”, รายงานการวิจัย, (คณะกรรมการบริการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

๓) คณะสงฆ์ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ทุกวัดพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- ๑) เจ้าอาวาสควรบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานเก่าให้มีความมั่นคง แข็งแรง
- ๒) เจ้าอาวาสควรก่อสร้างศาสนสถานใหม่ที่คงเอกลักษณ์ความเป็นไทย และวิถีชีวิตชุมชนอย่างชัดเจน
- ๓) เจ้าอาวาสควรพัฒนาทักษะทางด้านภาษาแก่บุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ
- ๒) เจ้าอาวาสควรพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น
- ๔) เจ้าอาวาสควรส่งเสริมกิจกรรมด้านการปฏิบัติธรรมเชิงรุก ให้แก่ประชาชน
- ๕) เจ้าอาวาสควรส่งเสริมกิจกรรมการอนุรักษ์และปลูกจิตสำนึกในการรักษาโบราณสถานอย่างจริงจัง
- ๖) เจ้าอาวาสควรส่งเสริมกิจกรรมการศึกษาประวัติศาสตร์ ความสำคัญ ของศาสนบุคคลและศาสนสถาน
- ๗) เจ้าอาวาสควรการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและศาสนาในการพัฒนาวัดวาอาราม
- ๘) เจ้าอาวาสควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงบูรณาการระหว่างวัด บ้าน ชุมชน ศาสนาอื่น และภาคีเครือข่าย

๕.๓.๓ ข้อเสนอเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ผู้วิจัยขอเสนอแนะในส่วนที่สามารถต่อยอดจากงานวิจัยฉบับนี้ดังนี้

๑. ควรศึกษาเรื่องการบริหารจัดการวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านต่างๆ เฉพาะเจาะจงพื้นที่การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบของจังหวัดนั้นๆ ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น
๒. ควรศึกษาเรื่องการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดสมุทรสงคราม หลังจากนำงานวิจัยฉบับนี้ไปใช้ทดลองจริง
๓. ควรศึกษาเรื่องปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดสมุทรสงคราม

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐเตปิฎก ๒๕๒๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

_____. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปกรณวิเสสภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาปกรณ์วิเสส. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๓๙.

_____. อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาอรรถกถา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

_____. ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาฎีกา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กรมการศาสนา. วัดพัฒนา ๔๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓.

_____. วัดพัฒนา ๔๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔.

กิตติมา ปรีดีติลล. ทฤษฎีบริหารองค์กร. กรุงเทพมหานคร : ธนการพิมพ์, ๒๕๔๙.

เกรียงไกร วัฒนาสวัสดิ์. ชุมชนกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : อุษาคเนย์, ๒๕๔๘.

คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ. สรุปเนื้อหาวิชาทฤษฎีองค์กร. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙.

จุฑา เทียนไทย. การจัดการมุมมองนักบริหาร. กรุงเทพมหานคร : แมคกรฮิลล์, ๒๕๔๘.

ชาญชัย อาจิมสมาจาร. ศัพท์การบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐.

ติน ปรัชญพฤทธิ. ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

- เต็มศักดิ์ ทองอินทร์. **ความรู้เบื้องต้นทางการบริหารรัฐกิจ**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- ถวัลย์รัฐ วรเทพพุดพิงษ์. **การกำหนดและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ : ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๐.
- ทศนา แชมมณี. **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- ธงชัย สันติวงษ์. **องค์การและการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : วิอินเตอร์พรีน, ๒๕๕๐.
- ธีรพงษ์ มหาวิโร. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙)**. กรุงเทพมหานคร : เดอะบุคส์. ๒๕๕๕.
- ธีระรัตน์ กิจจารักษ์. **เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๔๒.
- นิพนธ์ กินาวงศ์. **หลักการบริหารการศึกษา**. พิษณุโลก : ภาควิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๓.
- นิตา ชัชกุล. **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- บุญช่วย ศิริเกษ. **พฤติกรรมองค์การในการบริหารการศึกษา**. เลย : สถาบันราชภัฏเลย, ๒๕๕๐.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด, ๒๕๔๘.
- ประกอบ กรรณสูตร. **สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒.
- ประพันธ์ สุริหาร. **หลักและระบบการบริหารการศึกษา**. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑.
- พงษ์ศักดิ์ ปญจพรผล. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๒.
- พระคันธสาราภิวังศ์ เรียบเรียง. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซีเอไอเซ็นเตอร์, ๒๕๔๘.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- _____. **พุทธธรรม ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระพุทธานุภาพของธรรมสภา, ๒๕๕๔.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม Dictionary of Buddhist**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส อาร์ พรินติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๕.

พระพุทฺธโฆษาจารย์. **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**. แปลและเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). พิมพ์ครั้งที่ ๖. Taiwan: The Corporate body of the Buddha Educational Foundation, ๒๕๔๘.

พระมหาภคณี กิตติโสภโณ, ดร., “เอกสารประกอบการสอน การจัดการขั้นสูง : Advance Project Management (๖๑๔ ๒๐๘) ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

พะยอม วงศ์สารศรี. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๒.

พะยอม ธรรมบุตร. **เอกสารประกอบการเรียนการสอนเรื่องหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์** กรุงเทพมหานคร : สถาบันการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘.

พิสิฐ เจริญวงศ์. **พระเจ้าอยู่หัวกับการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม**. เอกสารประกอบการบรรยาย ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร มหาวิทยาลัยศิลปากร. ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๒.

พิธีสิทธิ์ คำนำนวนศิลป์. **การบริหารจัดการโครงการพัฒนาสังคมแบบก้าวหน้า**. ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑.

ภราเดช พยัฆวิเชียร. **ถามอย่างคิด (หลาย) อย่าง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน, ๒๕๔๓.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๑ ตอน ๒**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๓ ตอน ๒**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. “นโยบายภาษีเพื่อกระตุ้นธุรกิจท่องเที่ยวไทย”. **บทความวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒.

มัลลิกา ต้นสอน. **การจัดการยุคใหม่**. กรุงเทพมหานคร : เอ็กสเปอร์เน็ทจำกัด, ๒๕๔๔.

ยุทธ กัยวรรณ. **การบริหารการผลิต**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๔๗.

เยาวดี วิบูลย์ศรี. **การประเมินโครงการ : แนวคิดและแนวปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

- รัตน์ บัณฑิต. การวิจัยและพัฒนาวัตกรรมการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : คำสมัย, ๒๕๕๒.
- ราณี อลิชัยกุล. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพการจัดการการท่องเที่ยว Professional experience in tourism management. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๖.
- วิชัย ต้นศิริ. อุดมการณ์ทางการศึกษา: ทฤษฎีและภาคปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. การบริหารจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : ทรัพย์เพิ่มการพิมพ์, ๒๕๔๙.
- วีรพจน์ ลือประสิทธิ์กุล. TQM LIVING HANDBOOK ; An Excutive Summarry. กรุงเทพมหานคร : ปีพีอาร์แอนด์ทีควเอ็มคอนซัลแทนท์, ๒๕๔๑.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคนอื่นๆ. ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๔๕.
- สมคิด บางโม. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. ตำนานพระพุทธเจดีย์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, ๒๕๔๑.
- สมยศนาวิกการ. การบริหารกลยุทธ์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๕๑.
- สัมพันธ์ ภูไพบูลย์. องค์การและการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : พิทักษ์อักษร, ๒๕๔๒.
- สายันตร์ ไพโรชาญจิตร. การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในการทำงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โครงการโบราณคดีชุมชน ภาควิชาการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. อุทยานการศึกษาในวัด. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๗.
- สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. คู่มือการพัฒนาและประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, ๒๕๕๐.
- _____. คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยวกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ๒๕๕๖.
- สินชัย กระบวนแสง “ การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม”. เอกสารการประกอบการสอนชุดวิชาทรัพยากรการท่องเที่ยว หน่วยที่ ๙-๑๕. พิมพ์ครั้งที่ ๕. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๐.

สุวริย์ ศิริโกคาภิรมย์. **การวิจัยทางการศึกษา**. ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๖.

เสนาะ ตีเยาว์. **หลักการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑.

โสภณมหาเถระ อัครมหาบัณฑิต (มหาสีสยาตอ). **หลักการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน**. แปลโดย **จำรุง ธรรมดา**. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๕๖.

หม่อมหลวงต๋อย ชุมสาย และญิบพันธ์ พรหมโยธี. **ปฐมบทแห่งวิชาการท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗.

อิโคโมสไทย. **การอนุรักษ์และการพัฒนามรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืนในแนวทางบูรณาการ การข้ามศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๐.

อุทัย บุญประเสริฐ. **หลักการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย คณะครุศาสตร์, ๒๕๔๔.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

ชาโรณี ตรีวรวิญญู. “การพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาตามแนวคิด การศึกษาผ่านบทเรียน”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา หลักสูตรและการสอน**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

นงลักษณ์ เรือนทอง. “รูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล”. **ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎี บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.

นริศว์ ปรารมย์. “การพัฒนาบทบาทการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนระดับชั้น เรียนมัธยมศึกษา”. **ปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรม ศาสตร์ประยุกต์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๘.

บุญชิต ชานิศาสตร์. “รูปแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัย ของสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎี บัณฑิต (สาขาวิชาการศึกษา)**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๕๖).

ปรัชญาพร พัฒนผล. “การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี”. **วิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานวัฒนธรรม**. วิทยาลัยนวัตกรรมการ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔.

พระครูภาวนาวชิรคุณ (วชิรินทร์ วชิรธมโม). **รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา**, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๕๙.

พระราชรัตนมงคล (มนตรี ยางธิสาร). “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของพระสอนศีลธรรมต่างโครงการของกระทรวงศึกษาธิการ”. **ปริญาตฤฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาคูู้ใหญ่**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔.

อรุณศรี อื้อศรีวงศ์. “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนของชุมชนตำบลห้วยแร่จังหวัดตราด”. **วิทยานิพนธ์ปริญาตฤฎีบัณฑิต**. สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ : มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๕๒.

(๓) รายงานวิจัย:

ตติยาพร จารุมนิรัตน์. “การบูรณาการการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านหลักสูตรการท่องเที่ยวในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจ”. **รายงานการวิจัย**. คณะกรบริการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๔.

นิลรัตน์ กลั่นจันทร์ และคณะ. “ศึกษาศาสนสถานที่สำคัญต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวของวัดในกรุงเทพมหานคร”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ และคณะ. “การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณศึกษา ชุมชนท่าคาอำเภอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม”. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๕๐

วีระพล ทองมา และ ประเจต อำนาง. “ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อประชาชนในพื้นที่ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่”. **รายงานการวิจัย**. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยแม่ใจ้, ๒๕๔๗.

(๔) บทความ:

กาญจนา แสงลัมสุวรรณ และคณะ. “การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน”. **วารสารนักรบริหาร Executive Journal**. ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๔ ตุลาคม – ธันวาคม ๒๕๕๕. : ๑๔๔.

กุลธิดา สามะพุทธิ. “การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม : ทางเลือกใหม่ของการเดินทาง”. **จุลสารการท่องเที่ยว**. กรกฎาคม – กันยายน. ๒๕๔๔.

ประเวศ วะสี. “การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน”. **จุลสารการท่องเที่ยว**. (กรกฎาคม-กันยายน. ๒๕๔๔) : ๕-๑๐.

รลิกา อังกูร. “การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น”. **วารสารการวิจัย**. (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ๒๕๔๙) : ๘๐.

รัชตะ ตั้งศิริพัฒน์ และวิโรจน์ ตั้งเจริญเสถียร. “การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย”. **วารสารการสาธารณสุข**. (พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๔๖) : ๘๖๕-๘๖๖.

วาโร เฟ็งส์วี่ สตี คศ.ดร.. “การวิจัยพัฒนารูปแบบ”. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. ปีที่ ๒.
ฉบับที่ ๔ : กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๓ : ๓.

(๕) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่และเอกสารอื่นๆ:

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. เอกสารประกอบการประชุม
ประจำปี ๒๕๕๒ ของ สคช. เรื่องจากวิสัยทัศน์ ๒๕๗๐ สู่มหาชน ๑๑. กรุงเทพมหานคร
: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๒.

สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม. สถิติจำนวนพระภิกษุสามเณร ประจำปี ๒๕๖๐.
สมุทรสงคราม : สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๕๖๐.

(๖) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. “รายงานประจำปี”. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล :
<http://thai.tourismthailand.org/about-tat/annual-report>. ๒ ตุลาคม ๒๕๖๐.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

Bardo. J. W.. & Hartman. J. J.. **Urban Society : A Systematic Introduction**. New York :
F. E. Peacock. 1982.

Black. J.S and Lyman. W.P.. **Management Meeting New Challenges**. New Jersey :
Prentice-Hall. Inc.. 2000.

Bronislow. M. and templin. M. C. **Certain Language Skills in Children**. Minnesota :
University of Minnesota. 1957.

Carlisle. Howard M. **Management: Concepts and Situation**. Chicago: Science
Research Associates. 1976.

Dale. Y. **Personnel Principles and Policies**. fourth printing. Englewood Cliffs:New
Jersey Prentice - Hall. Inc. 1956.

David. W. H.. **Passport : an introduction to the travel and tourism industry**. N.P. :
South Western Publishing. 1993.

Dessler. G.. **Management : Principles and Practices for Tomorrow's Leaders**.
Florida : UG/GGS Information Services. 2011.

- Edwin Flippo and Scott. W.A. & Wertherimer. M. **Introduction to Psychological Research**. 4th ed. New York : John Wiley and Son Inc. 1967.
- Fayol. Henri. **Industrial and General Administration**. New York : Mc-Grew Hill. 1930.
- Fiedler. Fred E.A. **Theory of leadership Effectiveness**. New York : McGraw-Hill. 1967.
- Garrod. B. & Fyall. A. Beyond the rhetoric of sustainable tourism?. **Tourism Management**. 193 1998 : 199-212.
- Henri Fayol. **Industrial and General Administration**. New York : Mc-Grew Hill. 1930.
- Keeves. P. J.. **Educational Research Methodology and Measurement : An International Handbook Oxford**. England : Pergamon Press. 1988.
- Koontz. H. **Management : A Global Perspective**. Heinz Wehrich : Mcgraw-Hill. 1993.
- Lee J. Cronbach. **Essentials of psychological testing**. 4th ed. New York : Harper & Row. 1971.
- Luther Gulick and Lyndall Urwick. **Papers on the Science of Administration**. New York : Institute of Public Administration. 1937.
- Max Weber. **The Theory of Social and Economic Organizations**. New York : Free Press. 1974.
- Mcintosh. R.W.; Goeldner. C.R.; & Ritchi. Jr.B. **Tourism : Principle. Practices. and Philosophies**. New York : John Wiley & Sons. 1995.
- Morphet. Edgar L. and others. **Educational Organization and Administrator**. 2nd ed. New Jersey : Prentice -Hall. 1967.
- Richards et al. **Cultural tourism : global and local perspectives**. New York : The Haworth Hospitality Press. 2007.
- Samuel C. Certo. **Modern Management : Diversity. Ouality. Ethics and Global Environment**. 6th ed.. Boston : Allyn and Bacon. Inc.. 1994.
- Scott. W.G.. **Organization Theory**. Illinois : Richard D. Irwin Inc.. 1967.
- Smith. M. K.. **Issues in Cultural Tourism Studies**. London : Routhledge. 2003.
- Smith. R. H.. and Others. **Measurement : Making Organization Perform**. New York : Macmillan. 1980.

Taylor. F.W. **The Principles of Scientific Management.** New York : Harper. 2002.

United Nation Development Programme UNDP. **Thailand Human Development Report 2003.** Bangkok. 2003

William Ouchi. **Organization and Management.** Eaglewood Cliffs : Prentice Hill. 1971.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๙๕

วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์

นมัสการ พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ดร.

ด้วย พระเอกสิทธิ์ ฉายา อชิโต รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ดร.สุพล สุธะพรหม
พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ดร.
๖, พ.ย., ๒๕๖๑

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกสิทธิ์ อชิโต
โทรศัพท์: ๐๘๙-๑๗๕-๘๑๕๙

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๙๕

วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์

นมัสการ พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร.

ด้วย พระเอกภักษ์ ฉายา อชิโต รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๐๔๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกภักษ์ อชิโต

โทรติดต่อก : ๐๘๙-๑๗๕-๘๑๕๙

อ.สุรพล สุษะพรหม
รองศาสตราจารย์

อ.สุนันท์ สุนนโท, ดร.
บ.น.ศ. ๒๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๕๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๕๕

วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดัชนีพันธ

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุวัต กระสังข์

ด้วย พระเอกสิทธิ์ ฉายา อชิโต รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดัชนีพันธ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออัญมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกสิทธิ์ อชิโต

โทรติดต่อก่อน : ๐๘๙-๑๗๕-๘๑๕๙

(ศ.ดร. อนุวัต กระสังข์)
๒๒/๑๐/๒๕๖๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๙๕ , วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง

ด้วย พระเอกสิทธิ์ ฉายา อชิโต รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๕๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกสิทธิ์ อชิโต
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๙-๑๗๕-๘๑๕๙

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๙๕

วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุชกุณิพนธ์

นมัสการ พระปลัดระพี นพธิสารโร, ดร.

ด้วย พระเอกอัครราชทูต อชิต รัตประจักษ์วัฒน์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุชกุณิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ดร.ค.น.ส.ค.
พระปลัดระพี นพธิสารโร
พระปลัดระพี นพธิสารโร ดร.
๖ พ.ย. ๒๕๖๑

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกอัครราชทูต อชิต
โทรติดต่อ : ๐๘๙-๑๗๕-๘๑๕๙

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์เป็นรายชื่อ (IOC) ของแบบสอบถาม
เรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม”

ผู้วิจัย พระเอกลักษณ์ อชิต (นททอง)
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด
ในจังหวัดสมุทรสงคราม

ข้อที่	รูปแบบการจัดการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	การจัดการในฐานะที่เป็นแหล่ง เรียนรู้								
๑.	วัดมีการเก็บรวบรวมและ เผยแพร่ประวัติวัดและชุมชน เป็นลายลักษณ์อักษร	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	วัดจัดทำป้ายแสดงชื่อ ประวัติ ความเป็นมา ความสำคัญของ ศาสนวัตถุและศาสนสถาน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	วัดมีบุคลากรที่สามารถอธิบาย ชื่อ ประวัติ ความเป็นมา ความสำคัญของศาสนวัตถุ และศาสนสถานได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	วัดจัดทำข้อมูลสารสนเทศและ เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ของวัด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการ พัฒนาวัด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	การจัดการด้านภูมิทัศน์								
๖.	วัดมีความสงบ ร่มรื่น สวยงาม เป็นระเบียบ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗.	วัดมีพื้นที่สีเขียว มีที่พักผ่อน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อที่	รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	หย่อนใจ								
๘.	วัดแบ่งพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมเป็นสัดส่วน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙.	วัดมีแสงสว่างที่ทั่วถึงทั้งกลางวันและกลางคืน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐.	วัดปราศจากเสียงรบกวนทั้งภายในและภายนอก	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
การจัดการด้านบริการพื้นฐาน									
๑๑.	วัดจัดแผนกต้อนรับประชาชน มีดอกไม้รูปเทียนไว้บริการ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๒.	วัดมีห้องน้ำสะอาด เพียงพอ มีการแยกชาย หญิง ไว้ชัดเจน เป็นสัดส่วน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๓.	วัดมีที่จอดรถสะดวก และเพียงพอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๔.	วัดมีการจัดการทางเดินทางเดินเท้าอย่างเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๕.	วัดมีท่าเทียบเรือที่ปลอดภัย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
การจัดการความปลอดภัยของศาสนสถาน									
๑๖.	วัดติดกล้องวงจรปิดรอบบริเวณวัด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๗.	วัดควบคุมการใช้งานศาสนสถาน เช่น มีเวลากำหนด เปิด-ปิด และจำนวนผู้เข้าชม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๘.	วัดทำป้ายเตือน ข้อห้าม ภาษาไทย และต่างประเทศ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๙.	วัดมีเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือ รปภ. คอยควบคุมความปลอดภัยของผู้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อที่	รูปแบบการจัดการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	มาท่องเที่ยว								
๒๐	วัดจัดระเบียบร้านค้า ร้านขาย ของที่ระลึก ร้านอาหาร เป็น ระเบียบเรียบร้อย ขายสินค้าใน ราคาที่เป็นธรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.888	20

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Deleted	Scale Variance if Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Deleted
a1	93.1333	11.844	.000	.891
a2	93.3667	9.068	1.000	.862
a3	93.6000	6.662	1.000	.880
a4	93.1333	11.844	.000	.891
a5	93.3667	9.068	1.000	.862
b1	93.1333	11.844	.000	.891
b2	93.3667	9.068	1.000	.862
b3	93.1333	11.844	.000	.891
b4	93.1333	11.844	.000	.891
b5	93.3667	9.068	1.000	.862
c1	93.1333	11.844	.000	.891
c2	93.3667	9.068	1.000	.862
c3	93.1333	11.844	.000	.891
c4	93.3667	9.068	1.000	.862
c5	93.1333	11.844	.000	.891
d1	93.1333	11.844	.000	.891
d2	93.1333	11.844	.000	.891
d3	93.1333	11.844	.000	.891
d4	93.1333	11.844	.000	.891
d5	93.1333	11.844	.000	.891

Scale Statistics

Mean	Variance	Std. Deviation	N of Items
98.1333	11.844	3.44146	20

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลการวิจัย (สัมภาษณ์)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระเดชพระคุณพระเทพสมุทรโมลี เจ้าอาวาสวัดเพชรสมุทรวรวิหาร
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเอกลักษณะ ฉายา อชิต รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกลักษณะ อชิต

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๙-๑๓๗๕-๘๑๕๙ / ๐๘๙-๕๖๖๕๓๘

- ๑๐๒๗๒ สัมภาษณ์ ๒๐ พฤศจิกายน

- เขียนเมมโมรองานนี้

1๑๖. ๐๑/๗๖๖๖๖๖๖๖

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบเพื่อขอข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระเดชพระคุณพระภิกษุวิสุทธิโสภณ เจ้าคณะอำเภอน้อมพวา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเอกสิทธิ์ ฉายา อชิโต รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขออนุมัติขอความเห็นชอบเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระเอกสิทธิ์
อชิโต
๒๕๖๑.๑๑.๑๖

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกสิทธิ์ อชิโต
โทรศัพท์ : ๐๘๙-๑๗๕-๘๑๕๕

ที่ ศธ ๒๓๐๕.๒/๒๙๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
นมัสการ พระเดชพระคุณพระสาครมณี เจ้าอาวาสวัดสุทธิวาตวราราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเอกภักษ์ณ ฉายา อชิโต รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๐๔๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากบุคคลากรภายในหน่วยงานของพระเดชพระคุณ จึงขออนุญาตจากพระเดชพระคุณเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกภักษ์ณ อชิโต

โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๑๗๕-๘๑๕๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๓๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูปราโมทย์ปัญญาวุฒิ เจ้าคณะอำเภอบางคนที
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเอกลักษณ์ ฉายา อชิต รัหส์ประจักษ์วันนิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ขอสงวนให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อ
การวิจัย
พระครูปราโมทย์ปัญญาวุฒิ
เจ้าคณะอำเภอบางคนที
19 ธันวาคม 2561

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกลักษณ์ อชิต
โทรศัพท์ : ๐๘๙-๐๗๕-๘๑๕๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายณัฐภัทร์ เอมอ่อน นายอำเภอบางคนที
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเอกลักษณ์ ฉายา อชิโต รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

- อชิโต ไชยวัฒน์ ทางวิชาการ
พระเอกลักษณ์ ในตำแหน่ง พระเอกลักษณ์
ทรงจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดพุทธ
ของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม หรือเจ้าอาวาส
บางคนที ในครั้งนี้

ขอแสดงความนับถือ
สุพล สุยะพรหม
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุยะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

๒๖.๑

(นายณัฐภัทร์ เอมอ่อน)

นายอำเภอบางคนที
ผู้ประสานงาน: พระเอกลักษณ์ อชิโต
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๑๗๕-๘๑๕๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำสนธิ
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายคมสันต์ สุมนาน ผู้อำนวยการสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรสงคราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเอกลักษณ์ ฉายา อชิโต รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๕๐๕๙ นิสิตหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกลักษณ์ อชิโต
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๙-๑๗๕-๘๑๕๙

ได้ดำเนินการตามแบบสอบถาม
เสร็จเรียบร้อยแล้ว

(นายคมสันต์ สุมนาน)

ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสมุทรสงคราม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูสมุทรคุณาธาร เจ้าอาวาสวัดบางน้อย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเอกลักษณะ ฉายา อชิโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

อชิโร
พระครูสมุทรคุณาธาร

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกลักษณะ อชิโร

โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๑๗๕-๘๑๕๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูสมุห์พัฒนา ฐานโชติโก เจ้าอาวาสวัดบางแคน้อย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเอกลักษณ์ ฉายา อชิโต รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุมัติให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

อ.สุรพล สุษะพรหม

พระครูวิเชียรพัฒนา ฐานโชติโก
เจ้าอาวาสวัดบางแคน้อย

ผู้ประสานงาน: พระเอกลักษณ์ อชิโต
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๑๓๕-๘๑๕๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูสังฆรักษ์วิทยา เจ้าอาวาสวัดทุ่งเศรษฐี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

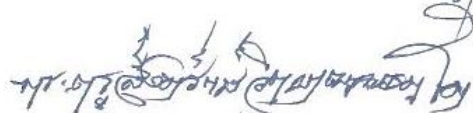
เนื่องด้วย พระเอกลักษณ์ ฉายา อชิโต รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขออนุมัติคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอ นมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกลักษณ์ อชิโต

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๙-๑๗๕-๘๑๕๕๙

ที่ ศธ ๒๑๐๕.๒/๗๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูสมุทรธีรคุณ เจ้าอาวาสวัดหนองกระพง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเอกลักษณะ ฉายา อชิโต รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๑๐๔๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขออนุญาตเผยแพร่ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

พระครูสมุทรธีรคุณ

สุรพล สุยะพรหม

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกลักษณะ อชิโต
โทรศัพท์ : ๐๘๙-๑๗๕-๘๑๕๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๔๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระเดชพระคุณพระสมุทรวิจิตรโสภณ, ดร. เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเอกลักษณะ ฉายา อชิโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีผลจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระสงฆ์ในการปกครองของพระเดชพระคุณ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกลักษณะ อชิโร
โทรศัพท์ : ๐๘๙-๑๗๕-๘๑๕๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระเดชพระคุณพระสมุทรวชิโรโสภณ เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

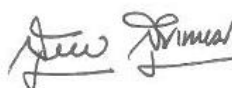
เนื่องด้วย พระเอกลักษณะ ฉายา อชิโต รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณ
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกลักษณะ อชิโต
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๑๗๕-๘๑๕๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ไขนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางสาวนิลอุบล รังสีธรรมานุกูล
ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเอกลักษณ์ ฉายา อชิโต รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อชิโต วัชรพงษ์

นิกุล รังสีธรรมานุกูล

(นางสาวนิลอุบล รังสีธรรมานุกูล)
ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกลักษณ์ อชิโต
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๘๙-๑๗๕-๘๑๕๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นามัการ พระเดชพระคุณพระราชสมุทรรังสี เจ้าอาวาสวัดอัมพวันเจติยาราม
สิ่งส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเอกลักษณะ ฉายา อชิต รัตประจักษ์วัตินิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณ
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

* พระสมุทรรังสี

ผู้ประสานงาน: พระเอกลักษณะ อชิต
โทรศัพท์ : ๐๘๙-๑๗๕-๘๑๕๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอนิคมพัฒนา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูวิมลภาวนาจารย์ เจ้าอาวาสวัดกุฎีทอง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเอกอัครราชทูต นาย อชิโต รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

พระปลัดเฉลิม อุดม
เจ้าอาวาสวัดกุฎีทอง

ผู้ประสานงาน: พระเอกอัครราชทูต อชิโต
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๙-๓๗๕-๘๑๕๙

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๓

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางจินตนา กลิ่นขำ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลกระดังงา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเอกักษณ์ ฉายา อชิโต รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๕๐๕๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

จินตนา กลิ่นขำ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกักษณ์ อชิโต
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๙-๑๓๕-๘๑๕๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายณัฐวัฒน์ อัลภาชน์ เอตชะเสน นายอำเภออัมพวา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเอกลักษณ์ ฉายา อชิโต รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๕๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกลักษณ์ อชิโต
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๙-๑๗๕-๘๑๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ไขนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นาวาเอกทวี เชื้อชูชาติ ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเอกลักษณ์ ฉายา อชิโต รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกลักษณ์ อชิโต

โทรศัพท์ : ๐๘๙-๑๗๕-๘๑๕๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอบัวน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูพิศิษฐ์ประษานถ เจ้าอาวาสวัดอินทาราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเอกภักขณ์ ฉายา อชิต ฐสโร ประจําตัวหนังสือ ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๙ หนังสือหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกภักขณ์ อชิต

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๙-๑๗๕-๘๑๕๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้บันทึกเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นามสกุล พระเดชพระคุณพระภาวนาวิสุทธิโสภณ เจ้าคณะอำเภอมัญจาคีรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเอกลักษณะ ฉายา อชิโต รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสกราบมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความเคารพอย่างสูง

พระเอกลักษณะ
อชิโต
๒๐ มี.ค. ๒๕๖๒

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกลักษณะ อชิโต
โทรศัพท์ : ๐๘๙-๑๗๕-๘๑๕๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติคราะให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระเดชพระคุณพระเทพสมุทรมอลี เจ้าอาวาสวัดเพชรสมุทรวรวิหาร
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระเอกลักษณะ ฉายา อชิโต รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุมัติคราะให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณ
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกลักษณะ อชิโต

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๙-๑๓๕-๘๑๕๙ / ๐๘๙-๒๕๖๕๓๘

- ๑๐๒๒๒ สิบสอง ๖๐๖๖๖๖
- เขียนเขมือวโทงอินตุ๊ก

๒๕๖. ๑๑. ๑๑. ๑๑. ๑๑. ๑๑.

ภาคผนวก ค
รายนามผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group)

บัญชีลงชื่อ การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
 ดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด
 ในจังหวัดสมุทรสงคราม”

โดย พระเอกลักษณ์ (อชิต) นกทอง

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

วันศุกร์ที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๐๙.๓๐ น.

ณ ห้อง B 508-509 ชั้น ๕ โชน บี คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่	ชื่อ - ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่ง	ลงชื่อ
๑	พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.	รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ่ายบริหาร	
๒	พระครูพิศิษฐ์ประชาภา	เจ้าอาวาสวัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม	
๓	พระปลัดระพีพร พุทธิสารโร, ผศ.ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตร	
๔	พระมหาสุวัฒน์ สุวัฒน์, ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตร	
๕	รศ.ดร.สุรพล สุษะพรหม	ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์	
๖	ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง	รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ่ายวิชาการ	
๗	ผศ.ดร.พิเชฐ ทั้งโต	อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์	
๘	ผศ.ดร.ยุพธนา ปราณีต	อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์	
๙	ดร.อำนาจ บัวศิริ	ผู้ทรงคุณวุฒิ	
๑๐	รศ.ดร.วาสนา แก้วหล้า	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	
๑๑	นางสาวอัญมณี กุศลพิงษ์ธร	ผู้ช่วยผู้อำนวยการ สำนักงานการท่องเที่ยวและ กีฬาจังหวัดสมุทรสงคราม	
๑๒	นางทนดา วิจักขณะ	รองผู้อำนวยการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ไทย สำนักงานสมุทรสงคราม	

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๑ ๕

วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

นมัสการ พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร. รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะสังคมศาสตร์

เนื่องด้วย พระเอกักษณ์ ฉายา อชิโต รัทสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๑๐๔๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันจันทร์ที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๐๙.๓๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้อง B508-B509 ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบี คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกักษณ์ อชิโต

โทรติดต่อย : ๐๘๕-๑๗๕-๘๑๕๙

อ.อุดมสิทธินายก

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ฝ่ายบริหาร

๑๔ / ๒ / ๒๕๖๒

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร., โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ว ๐๖๔

วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

นมัสการ พระมหาสนุนท์ สุนันโท, ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

เนื่องด้วย พระเอกลักษณ์ ฉายา อชิโต รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันจันทร์ที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๐๙.๓๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้อง B508-B509 ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบี คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกลักษณ์ อชิโต
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๕-๑๗๕-๘๑๕๙

ยินดีเข้าร่วม สนทนากลุ่มเฉพาะ
(Focusgroup Discussion)

พระมหาสนุนท์ สุนันโท
๑๘ ก.พ. ๖๒

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ ศร ๖๑๐๕.๒/ ๑ ๐๖๔

วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

นมัสการ พระปลัดระพี พุทธิสารโร, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

เนื่องด้วย พระเอกักษณ์ ฉายา อชิโต รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันจันทร์ที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๐๙.๓๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้อง B508-B509 ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบี คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

อินลีชาโรดม
พระปลัดระพี พุทธิสารโร
18 ก.พ ๒562

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกักษณ์ อชิโต
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๕-๑๗๕-๘๑๕๙

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๐ ๐๖๔

วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์

เนื่องด้วย พระเอกักษณ์ ฉายา อชิโต รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันจันทร์ที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๐๙.๓๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้อง B508-B509 ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนปี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกักษณ์ อชิโต

โทรติดต่อ : ๐๘๕-๑๗๕-๘๑๕๔

ดร. พิชิต ทังโต

(๐๖๗-๓๖-๓๖๖๖-๓๖๖๖)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๐ ๕

วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุญาตเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะสังคมศาสตร์

เนื่องด้วย พระเอกลักษณ์ ฉายา อชิโต รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๕๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันจันทร์ที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๐๙.๓๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้อง B508-B509 ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โซนบี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้อำนวยการสนทนากลุ่มเฉพาะ

(ผศ. ดร. เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง)

๑๔ ก.พ. ๖๒

ผู้ประสานงาน: พระเอกลักษณ์ อชิโต

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๕-๑๗๕-๘๑๕๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๑๓๔

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง 8 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.วาสนา แก้วหล้า มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระเอกลักษณ์ ฉายา อชิโต รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันจันทร์ที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๐๙.๓๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้อง B508-B509 ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนปี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

อชิโต วาสนา แก้วหล้า
๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

ผู้ประสานงาน: พระเอกลักษณ์ อชิโต
โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๕-๑๗๕-๘๑๕๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๑ ๑๓๔

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
นมัสการ พระครูพิศิษฐ์ไพฑูริย์ เจ้าอาวาสวัดอินทาราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระเอกลักษณะ ฉายา อชิโต รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๔๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัด
สมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนา
พระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “รูปแบบการ
จัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันจันทร์ที่ ๑๔ กุมภาพันธ์
พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๐๙.๓๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้อง B508-B509 ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบิ
คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทาง
วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสกราบเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

อชิโต ๖๑๐๕.๒/๑ (FOCUS Group-Discussion)
พระครูพิศิษฐ์ไพฑูริย์
18 ก.พ. 2562

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกลักษณะ อชิโต
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๕-๑๗๕-๘๑๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๑ ๑๓๔

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน อาจารย์ ดร.อำนาจ บัวศิริ
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระเอกลักษณ์ ฉายา อชิโต รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษา
วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันจันทร์ที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา
๐๙.๓๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้อง B508-B509 ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบิ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ
อ.อำนาจ บัวศิริ
๑๔ ก.พ. ๖๒

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระเอกลักษณ์ อชิโต

โทรศัพท์ต่อ : ๐๘๕-๑๗๕-๘๑๕๙

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๖ ๐๖๔

วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุธนา ปราณีต รักษาการผู้อำนวยการกองกิจการพิเศษ

เนื่องด้วย พระเอกลักษณ์ ฉายา อชิโต รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ในวันจันทร์ที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๐๙.๓๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้อง B508-B509 ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนปี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผศ.ดร. ยุธนา ปราณีต
๑๔ ก.พ. ๖๒

ผู้ประสานงาน: พระเอกลักษณ์ อชิโต

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๕-๑๗๕-๘๑๕๙

ภาคผนวก ง
เครื่องมือการวิจัย

แบบสอบถาม

เรื่อง รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัด สมุทรสงคราม

คำชี้แจง

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดุษฎีนิพนธ์ ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อนำไปวิเคราะห์ผลที่เกิดจากการศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม จึงขอร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถามชุดนี้ทุกข้อตามความเป็นจริงทั้งนี้คำตอบของท่านจะเป็นข้อมูลเชิงสถิติและเป็นประโยชน์ในการวิจัยต่อไป

แบบสอบถามชุดนี้ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

ตอนที่ ๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์ร่วมมือจากท่านช่วยให้งานสำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

พระเอกลักษณ์ (อชิโต) นกทอง
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ตามความเป็นจริงและโปรดตอบให้ครบทุก

ข้อ

๑. สถานภาพ

 พระภิกษุ ประชาชน

๒. อายุ

 ต่ำกว่า ๒๐ ปี ๒๐ - ๓๐ ปี ๓๑ - ๔๐ ปี ๔๑ - ๕๐ ปี ๕๑ - ๖๐ ปี มากกว่า ๖๐ ปี

๓. พรรษา

 น้อยกว่า ๕ พรรษา ๕-๑๐ พรรษา ๑๑-๑๕ พรรษา ๑๖-๒๐ พรรษา ๒๑ พรรษาขึ้นไป

๔. วุฒิการศึกษาสามัญ

 ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก

๕. วุฒิการศึกษาทางธรรม

 นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท นักธรรมชั้นเอก ไม่มีวุฒิกการศึกษาทางธรรม

ตอนที่ ๒ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

คำชี้แจง : แบบสอบถามรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ทางซ้ายมือและมีตัวเลขแสดงระดับความคิดเห็นไว้ทางขวามือ ให้ท่านพิจารณาว่าในแต่ละข้อนั้น รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงครามได้มีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับมากน้อยเพียงใด เมื่อพิจารณาแล้วให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง “ระดับการพัฒนา” ให้ตรงกับตัวเลขที่ต้องการ ซึ่งมีความหมายดังนี้

- ๕ หมายถึง ระดับการพัฒนา อยู่ในระดับ มากที่สุด
 ๔ หมายถึง ระดับการพัฒนา อยู่ในระดับ มาก
 ๓ หมายถึง ระดับการพัฒนา อยู่ในระดับ ปานกลาง
 ๒ หมายถึง ระดับการพัฒนา อยู่ในระดับ น้อย
 ๑ หมายถึง ระดับการพัฒนา อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ข้อ ที่	รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของ วัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม	ระดับการพัฒนา				
		มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	๑. การจัดการในฐานะที่เป็นแหล่งเรียนรู้					
๑.	วัดมีการเก็บรวบรวมและเผยแพร่ประวัติวัดและชุมชนเป็นลายลักษณ์อักษร					
๒.	วัดจัดทำป้ายแสดงชื่อ ประวัติความเป็นมา ความสำคัญของ ศาสนวัตถุและศาสนสถาน					
๓.	วัดมีบุคลากรที่สามารถอธิบายชื่อ ประวัติความเป็นมา ความสำคัญของศาสนวัตถุและศาสนสถานได้					
๔.	วัดจัดทำข้อมูลสารสนเทศและเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ของวัด					
๕.	นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัด					
	๒. การจัดการด้านภูมิทัศน์					
๑.	วัดมีความสงบ ร่มรื่น สวยงาม เป็นระเบียบ					
๒.	วัดมีพื้นที่สีเขียว มีที่พักผ่อนหย่อนใจ					
๓.	วัดแบ่งพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม เป็นสัดส่วน					
๔.	วัดมีแสงสว่างที่ทั่วถึงทั้งกลางวันและกลางคืน					

ข้อที่	รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม	ระดับการพัฒนา				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๕.	วัดปราศจากเสียงรบกวนทั้งภายในและภายนอก					
	๓. การจัดการด้านบริการพื้นฐาน					
๑.	วัดจัดแผนกต้อนรับประชาชน มีดอกไม้ธูปเทียนไว้บริการ					
๒.	วัดมีห้องน้ำสะอาด เพียงพอ มีการแยกชายหญิง ไว้ชัดเจน เป็นสัดส่วน					
๓.	วัดมีที่จอดรถสะดวก และเพียงพอ					
๔.	วัดมีการจัดการทางเดินทางเดินเท้าอย่างเหมาะสม					
๕.	วัดมีท่าเทียบเรือที่ปลอดภัย					
	๔. การจัดการความปลอดภัยของศาสนสถาน					
๑.	วัดติดกล้องวงจรปิดรอบบริเวณวัด					
๒.	วัดควบคุมการใช้งานศาสนสถาน เช่น มีเวลา กำหนด เปิด-ปิด และจำนวนผู้เข้าชม					
๓.	วัดทำป้ายเตือน ข้อห้าม ภาษาไทย และต่างประเทศ					
๔.	วัดมีเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือ รปภ.คอยควบคุมความปลอดภัยของผู้มาท่องเที่ยว					
๕.	วัดจัดระเบียบร้านค้า ร้านขายของที่ระลึก ร้านอาหาร เป็นระเบียบเรียบร้อย ขายสินค้าในราคาที่เป็นธรรม					

ตอนที่ ๓ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถี
พุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

๑) การจัดการในฐานะที่เป็นแหล่งเรียนรู้
ปัญหา อุปสรรค

.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....

๒) การจัดการด้านภูมิทัศน์
ปัญหา อุปสรรค

.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....

๓) การจัดการด้านบริการพื้นฐาน
ปัญหา อุปสรรค

.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....

๔) การจัดการความปลอดภัยของศาสนสถาน
ปัญหา อุปสรรค

.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ตามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับเป็นข้อมูลและแนวทางสำหรับผู้วิจัย ผู้บริหารในเขตการปกครองจังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อใช้ในการวางแผน พัฒนา และปรับปรุงรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ตลอดจนเป็นข้อมูลสารสนเทศต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ต่อสาธารณชนต่อไป

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ เป็นคำถามเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสัมภาษณ์ครั้งนี้ด้วยดี และขอขอบพระคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

พระเอกลักษณ์ อชิโต (นททอง)
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

๑. ชื่อ
๒. ปัจจุบัน อายุได้ปี ดำรงตำแหน่ง.....จำนวนปีที่ดำรงตำแหน่ง.....ปี
๓. วุฒิการศึกษาทางโลก
๔. วุฒิการศึกษาทางธรรม.....
๕. ภูมิลำเนาเดิม.....

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เรื่องรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงครามดังนี้

๑. สภาพทั่วไปในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นอย่างไร
๒. กระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นอย่างไรบ้าง
๓. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นอย่างไรบ้าง
๔. ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร ต่อการพัฒนาารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ ฉายา นาสกุล	: พระเอกลักษณะ อชิต (นกทอง)
วัน/เดือน/ปีเกิด	: วันศุกร์ ที่ ๒๖ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๙
สถานที่เกิด	: จังหวัดราชบุรี
การศึกษา	: พุทธศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ สาขารัฐศาสตร์ เอกการปกครอง หน่วยวิทยบริการวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี พุทธศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ หน่วยวิทยบริการวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดอินทาราม ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
อุปสมบท	: เมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ณ วัดอินทาราม ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
เข้าศึกษา	: เมื่อ พ.ศ. ๒๕๖๐
สำเร็จการศึกษา	: เมื่อ พ.ศ. ๒๕๖๒
ที่อยู่ปัจจุบัน	: วัดอินทาราม ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
ผลงานทางวิชาการ	: บทความวิชาการ เรื่อง การมีการพัฒนารูปแบบการบริหารการ เปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศของสถาบันพระพุทธศาสนา, วารสาร สังคมศาสตร์ (รัฐศาสตร์นครราชสีมา), ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ มกราคม - เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๓. บทความวิชาการเรื่อง ซีอีโอสะท้อนภาพลักษณ์การบริหารองค์กร, วารสาร คณะสังคมศาสตร์ปริทัศน์, (รัฐศาสตร์นครราชสีมา), ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๒ . บทความวิชาการเรื่อง การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ป่า ชายเลน กรณีศึกษา จังหวัดสมุทรสงคราม, คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, การประชุมวิชาการ ระดับชาติครั้งที่ ๒ MCU Congress II คุณภาพอุดมศึกษาไทยในยุค Thailand 4.0, ๒๕๖๐.